

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**СПИСИ ОДБОРА ЗА
СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

II

ПРИРЕДИЛИ
Бранислав Брборић
Јован Вуксановић
Радојко Гачевић

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

СПИСИ ОДБОРА ЗА
СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

II

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ

СРПСКОГ ЈЕЗИКА

**СПИСИ ОДБОРА ЗА
СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

II

ПРИРЕДИЛИ

Бранислав Брборић
Јован Вуксановић
Радојко Гачевић

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

БЕОГРАД, 1999. ГОДИНЕ

Списи Одбора за стандардизацију српског језика. – Приредили:
Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић.
– Издавач: Институт за српски језик. – За издавача проф. др
Слободан Реметић. – Рецензент: проф. др Светозар Стијовић.
– Тираж 150 примерака.

САДРЖАЈ

	Страна
НАПОМЕНА ПРИРЕЂИВАЧА	13
I. СПИСИ МАТИЧНОГ ОДБОРА	15
Саопштење с друге седнице Одбора (4. 12. 1999).....	17
Записник с друге седнице Одбора (7. 12. 1999).....	19
Допис проф. др Јагошу Пурићу (9. 12. 1999).....	22
Допис Филозофском факултету у Српском Сарајеву (25. 12. 1999) ..	23
Допис члановима Одбора (25. 12. 1998)	24
Допис оснивачима Одбора (25. 12. 1998).....	26
Допис Влади СРЈ (25. 12. 1998).....	28
Допис Влади Србије (25. 12. 1998).....	30
Допис Влади Црне Горе (25. 12. 1998)	32
Допис Влади Српске (25. 12. 1998).....	34
Допис председнику СРЈ (25. 12. 1998)	36
Допис председнику Србије (25. 12. 1998).....	37
Допис предсједнику Црне Горе (25. 12. 1998)	38
Допис предсједнику Српске (25. 12. 1998).....	39
Допис проф. др Мату Пижурци (28. 12. 1999).....	40
II. СПИСИ УПУЂЕНИ ОДБОРУ	41
Списи у вези с трећом верзијом <i>Правописа</i>	
Допис земунске "Нијансе" (23. 11. 1998).....	43
Две различите наруџбенице земунске "Нијансе"	44
Допис Матици српској Министарства просвете РСб (19. 6.1998).....	46
Допис Матице српске Милораду Дешићу (30. 6. 1998)	48
Рецензија Бранка Савића (18. 9. 1998).....	51
Рецензија Бранислава Остојића (1. 10. 1998)	53
Рецензија Вука Милатовића	56
Допис Матице српске Министарству просвете РСб (12. 10. 1998)	58
Допис Милорада Дешића Министарству просвете РСб (5. 11. 1998).....	60
Интервју Милорада Дешића НИН-у (4. 1. 1999)	64
Допис Р. Гачевића уз Предлог за монографемско усклађивање двају писама	66
Предлог Радојка Гачевића за монографемско усклађивање ћирилице и латинице.....	67
Допис Предрага Пипера у вези с предлогом за усклађивање ћирилице и латинице (21. 1. 1999)	70
Допис приређивача прве верзије <i>Картотеке језичких недоумица</i> (8. 2. 1999).....	72
Допис министра културе РСб у вези са <i>Закључком бр. 6</i> (8. 2. 1999).....	73

Допис шефа Кабинета председника Савезне владе у вези са <i>Закључком бр. 6</i> (12. 2. 1999).....	74
Допис савјетника председника Владе РЦГ и министра просвјете ВЦГ у вези са <i>Закључком бр. 6</i> (21. 1. и 23. 2. 1999)	75
Допис Савезног министарства за развој, науку и животну средину с обећањем помоћи Одбору (3. 8. 1999).....	77
Допис Савезног завода за стандардизацију у вези с представљањем трећег језика БиХ у међународним кодним системима, с прилозима (10. 8. 1999)	78
Допис Министарства просвете РСб у вези с трећом верзијом <i>Правописа</i> (10. 9. 1999).....	95
Допис министра културе РСб у вези с трећом верзијом <i>Правописа</i> (13. 9. 1999).....	96
Допис Савезног завода за стандардизацију – саучешће поводом смрти председника Одбора (22. 9. 1999)	97
Три дописа Милана Шипке.....	
Информација о изради приручника <i>Популарна лигвистика у школи</i> (25. 9. 1999).....	98
Информација о раду на пројекту <i>Српска сакрална терминологија</i> (25. 9. 1999).....	99
Допис у вези с предлогом за монографемско усклађивање ћирилице и латинице (25. 9. 1999).....	100
Допис Министарства просвјете и науке РЦГ, с обећањем подршке за капиталне пројекте Одбора (13. 10. 1999)	108
Допис Одељења језика и књижевности САНУ, с предлогом да Милка Ивић буде изабрана за новог председника Одбора (4. 11. 1999).....	109
Допис СМПП-а – Дирекције за међународну културну сарадњу у вези с презентацијом нашег језика у Стразбуру (8. 11. 1999).....	110
Допис Савезног завода за стандардизацију у вези са <i>Закључком бр. 6</i> (15. 11. 1999).....	111
Допис Савезног завода за информатику у вези са <i>Закључком бр. 6</i> (18. 11. 1999).....	113
Допис Миленка Васића – информација о остваривању препорука у вези са <i>Закључком бр. 6</i> (18. 11. 1999)	115
Предлог Љубомира Поповића за израду корпуса српског језика и за формирање комисије за корпус (20. 11. 1999)	117

III. СПИСИ КОМИСИЈЕ ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ И РЕШАВАЊЕ НЕОДЛОЖНИХ ПИТАЊА

Дописи владама СРЈ, РСб, РЦГ и РСп у вези с <i>Закључком бр. 6</i> , с молбом да пружи помоћ око пуног његовог реализовања (25. 1. 1999).....	121
---	-----

Дописи владама СРЈ, РСб, РЦГ и РСп у вези с капиталним пројектима Одбора, с молбом да им се пружи материјална и друга потпора (14. 7. 1999).....	125
Допис Заводу за уџбенике и наставна средства у Београду у којем се најављује брзо довршавање треће верзије <i>Правописа</i> (15. 7. 1999).....	133
Допис Савезном заводу за стандардизацију у којем се одговара на његов захтев у вези с представљањем јужнословенских језика у међународним кодовима и стандардима (12. 8. 1999).....	135
Дописи трима републичким владама (РСб, РЦГ и РСп у вези с предлогом да трећу правописну верзију, кад она прође одговарајућу процедуру, заједнички објаве три завода за уџбенике и наставна средства (2. 9. 1999).....	137
Допис трима заводима за уџбенике и наставна средства (Београд, Подгорица и Бијељина) с предлогом да заједнички објаве, када се испуни предвиђена процедура верификације, трећу верзију <i>Правописа</i> у екавској и ијекавској редакцији (2. 9. 1999).....	143
Допис секретара Одбора члановима Комисије бр. 7 с молбом да проуче документацију у вези с трећом верзијом <i>Правописа</i> како би се тим поводом донео одговарајући закључак (15. 9. 1999).....	146
Допис члановима Одбора у вези са <i>Закључком бр. 8</i> , који се односи на трећу верзију <i>Правописа</i> и у вези с <i>Картотеком језичких недоумица</i> (1. 10. 1999).....	148
Допис оснивачима Одбора у вези са <i>Закључком бр. 8</i> , који се односи на трећу верзију <i>Правописа</i> (1. 10. 1999).....	150
Допис трима владама (РСб, РЦГ и РСп) у вези са <i>Закључком бр. 8</i> , који се односи на трећу верзију <i>Правописа</i> (1. 10. 1999).....	152
Допис ПИПТУ "Нијанса" Земун, у вези са <i>Закључком бр. 8</i> , који се односи на трећу верзију <i>Правописа</i> (1. 10. 1999).....	155
Допис Српској академији наука и уметности с молбом да Академија, уместо преминулог академика Павла Ивића, именује свог новог представника у чланству Одбора (1. 10. 1999).....	156
Допис секретара Одбора председницима и секретарима комисија с молбом да закажу седнице својих комисија ради припреме годишње седнице Одбора (1. 10. 1999).....	158
Белешка секретара Одбора са седнице Комисије бр. 7 одржане 1. 10. 1999. године (5. 10. 1999).....	159
Допис Влади РЦГ с изразима захвалности за обећану подршку око капиталних пројеката Одбора и с молбом да се још једном размотре питања треће верзије <i>Правописа</i> (2. 11. 1999).....	161

Позивно писмо члану Одбора за стандардизацију српског језика с дневним редом за трећу седницу Одбора, заказану за 17. 12. 1999. године, с неопходним прилозима (25. 11. 1999).....	163
Позивно писмо оснивачима Одбора за стандардизацију српског језика с молбом да њихови представници присуствују трећој седници Одбора, заказаној за 17. 12. 1999. године (25. 11. 1999)	164
Информација владама СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп о заказивању треће седнице Одбора с молбом да и њихови представници присуствују трећој седници Одбора, заказаној за 17.12.1999. године (25. 11. 1999)	165
Допис Дирекцији за међународну културну, просветну и спортску сарадњу у вези са <i>Закључком бр. 11</i> , којим се одговара на њен захтев у вези с презентацијом нашег језика у Стразбуру (25. 11. 1999).....	169
Белешка са седнице Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања одржане 22. 11. 1999. године.....	170

IV. СПИСИ ОСТАЛИХ КОМИСИЈА (БР. 1 – БР. 6 И БР. 8)

Комисија бр. 1

Записник са трећег (првог овогодишњег) састанка Комисије за фонологију, одржаног 11. 11. 1999. године	175
---	-----

Комисија бр. 2

Записник с треће (прве овогодишње) седнице Комисије за морфологију и творбу речи, одржане 5. 11. 1999. године.....	178
--	-----

Комисија бр. 3

Белешка са седнице Комисије за синтаксу одржане 4. 11. 1999. године	180
---	-----

Комисија бр. 4

Белешка са прве овогодишње седнице Комисије за лексикологију и лексикографију, одржане 26. 10. 1999. године.....	182
--	-----

Комисија бр. 5

Б Белешка с треће седнице (прве овогодишње) Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике, одржане 9. јула 1999. године.....	184
---	-----

Анализа ортографских и широк стандардолошких околности у вези са захтевом земунске "Нијансе" да се да препорука правописном приручнику М. Дешића, која је претходила отказаној седници Ком. бр. 5 од 23. марта 1999. године (3. 3. 1999).....	190
---	-----

Прилог секретара Одбора Белешци с треће седнице Ком. бр. 5 под насловом (<i>Само</i>)искључивање из неуспелог правописног подухвата	195
---	-----

Белешка с четврте [друге овогодишње] седнице Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике, одржане 9. 11. 1999. године	198
<i>Комисија бр. 6</i>	
Допис проф. А. Младеновића у вези с радом Комисије за историју језичког стандарда (2. 11. 1999)	201
<i>Комисија бр. 8</i>	
Белешка с трећег [првог овогодишњег] састанка Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима, одржаног 22. 3. 1999. године	202
Прилог В. Брборића, члана Комисије бр. 8, под насловом <i>Уџбеници и приручници за српски језик и књижевност у основној и средњој школи</i> , довршен крајем октобра 1999. године.....	205
Допис секретара Ком. бр. 8 компанији "Здравље" Лесковац у вези с упутством за њен препарат <i>Sulfare</i> (4. 11. 1999).....	214

V. ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ

<i>Закључци Одбора</i>	
Закључак Одбора бр. 6 с илустрацијама о неподударним и подударним кодним страницама и образложењем <i>Препоруке 1</i> и <i>Препоруке 2</i> (18. 12. 1998)	219
Закључак Одбора бр. 7, достављен Филозофском факултету у Српском Сарајеву с молбом да се Факултет изјасни да ли његов представник у Одбору може доприносити раду Одбора и неопходној сарадњи са колегама (18. 12. 1998)	229
Закључак Одбора бр. 8 у вези с <i>Правописним приручником</i> М. Дешића (1. 10. 1999)	230
Закључак Одбора бр. 9 у вези с одговором на молбу двеју професорки српског језика у Београду да се размотри питање разликовања црте и цртице (1. 10. 1999)	233
Закључак Одбора бр. 10 у вези с одговором Издавачком предузећу СЛЮ из Београда да се утврде најприкладнија решења за неколико енглеских маркетиншких термина (1. 10. 1999)	239
Закључак Одбора бр. 11 у вези с одговором на питање Дирекције за међународну културну, просветну и спортску сарадњу СМПП-а у вези с презентацијом нашег језика на Универзитету у Стразбуру (22. 11. 1999).....	244

<i>Картотека језичких недоумица, усвојена на седници Ком. бр. 7 од 1. 10. 1999. године (основни текст утврђен у јуну 1999. године, а редигован у августу и септембру 1999. године)</i>	251
--	-----

<i>Програм рада Одбора за стандардизацију српског језика утврђен после његове друге седнице (25. 12. 1998)</i>	281
<i>Извештај о раду Одбора после његове друге седнице, утврђен на седници Ком. бр. 7 од 22.11.1999. године (25. 11. 1999)</i>	283

VI. ИСЕЧЦИ ИЗ НОВИНА И ЧАСОПИСА

Крупније теме језичке политике – Друга седница Одбора за стандардизацију српског језика (<i>Политика</i> 6. 12. 1998).....	291
Аутогол српских лингвиста [текст др Елизабет фон Ердман-Панцић о "Слову о српском језику"] (<i>Вечерње новости</i> 13. 12. 1998)	292
Професорка као бојовник [одговор Академика Павла Ивића проф. др Елизабет фон Ердман-Панцић] (<i>Вечерње новости</i> 13. 12. 1998)	293
Језик невина жртва лошег новинарства (<i>Борба</i> , 19. 2. 1999)	294
Потреба или мода [сакаћење језика : поплава туђица и страних речи] (<i>Политика</i> , 30. 9. 1999)	298
Мржња и увреде [уцбеници и политика у БиХ] (<i>НИН</i> , 4. 2. 1999)..	299
Евро или еуро питање је сад (<i>Политика</i> , 6. 1. 1999).....	301
"Евроланду" остаје назив на енглеском (<i>Политика</i> , 6. 1. 1999)	302
Није "евро" него "еуро" (<i>Политика</i> , 6. 1. 1999)	303
<i>Правопис српског језика</i> [Приручник за школе – приказ Вука Милатовића] (<i>Политика</i> , 27. 2. 1999)	304
Босански, бошњачки или... [Језичке недоумице у БиХ] (<i>Политика</i> , 6. 9. 1999)	305
"Beauty" или звучи лепше од "лепотица" (<i>Политика</i> , 20. 9. 1999)	306
Кувани пси за ужину [Варшава као језичко чистилиште] (<i>Политика</i> , 22. 9. 1999).....	307
Сукоби око језика [Corriere della sera – Milano] (<i>Политика</i> , 26. 12. 1996)	308
Промене у језицима увек су друштвене промене (<i>Данас</i> , 9–10 10. 1999).....	309
<i>Написи поводом смрти академика Павла Ивића, председника Одбора</i>	
Умро академик Павле Ивић (<i>Политика</i> , 29. 9. 1999).....	310
Неизбрисив траг [телеграм министра културе Жељка Симића] (<i>Политика</i> , 21. 9. 1999).....	311

Посвећен науци [извештај са сахране на Новом гробљу] (<i>Политика</i> , 22 .9. 1999).....	312
Тумач душе српског језика (<i>Вечерње новости</i> , 23. 9. 1999) ...	313
Академик Павле Ивић [текст Драга Ћупића] (<i>НИН</i> , 23. 9. 1999).....	314
Научник светског гласа [текст Александра Младеновића] (<i>Политика</i> , 25. 9. 1999).....	315
Uzlet vezan za novosadski deo biografije [tekst Mata Pižurice] (<i>Bulevar</i> , Novi Sad, 1. 10. 1999)	316
У Београду преминуо академик Павле Ивић, великан српске лингвистике [текст Предрага Стевановића] (<i>Народне новине</i> , Будимпешта, 7. 10. 1999)	317
Имао се рашта и родити [текст Светозара Стијовића] (<i>Вукова задужбина</i> , бр. 48, септембар 1999).....	318
Нација и језик [текст Душанке Касавице] (<i>Значења XV/35–36</i> , Добој, октобар 1999, 169–172.....	319
Српски језик у дијаспори [<i>Танјугова вест</i> о сектору за дијаспору СМИП-а, <i>Политика</i> 5. 12. 1999, 2]	323

НАПОМЕНА ПРИРЕЂИВАЧА

Прва година делатности Одбора за стандардизацију српског језика била је конститутивна а друга ратна. Обе је Одбор издржао остајући на ногама. Многи су хвалили прошлогодишње *Списе Одбора ([I] 1998)* јер им битно олакшавају приступ папирима и подсећање на обавезе: римску смо бројку ставили у угласте заграде јер је лане није било ни на корицама ни на насловној страници. Сада се римско II морало ставити у наслов. Буде ли среће, Списи ће постати традиција, уредно излазећи годишњак, а не периодична публикација за коју се не зна ни кад ће ни да ли ће излазити. Она је поново ту као подсетник и на учињено и на неучињено.

У Списе смо опет уврстили предлог *Извештаја о раду Одбора* током протекле године, краћи од оног за 1998. годину, али не стога што је урађено мање, него зато што су међу њима прегледне белешке са седница комисија, па није нужно понављати све оно што је већ речено. Уврстили смо и *Програм рада Одбора*, дотерану верзију оног што је било на дневном реду друге седнице Одбора (одржане 4. 12. 1998. године). Актуелност свих тачака његових (има их дванаест) остаје на снази јер и није реч о годишњем, него о дугорочном, да не кажемо свагдашњем, инвентару задатака који стоје пред Одбором и његовим комисијама. Могло би се мирно рећи да Одбор има три састава: *велики* (све комисије, у којима делују и чланови матичног састава), *средњи* (матични састав, у који улазе по један или по два члана 14 оснивача Одбора, чији се број може повећати ако се оснује још који универзитет) и *мали* (оличен у Комисији за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, Ком. бр. 7, састављеној од 5 чланова — представника трију академија, заједно са секретаром Одбора и директором Института за српски језик, којем су приликом оснивања Одбора поверени стручно-административни послови). Само први од њих засад нема пленумских седница.

Показало се и показује се да су задаци и називи комисија добро погођени, с тим што је на седници Комисије за синтаксу предложена и *комисија за корпус*, што је прихваћено и на трећој овогодишњој седници малог Одбора (Ком. бр. 7). Документи уврштени у Списе сведоче о томе да се успешно потврђује изворни наум оснивача Одбора: делатност његова није везана за једну републику, него за три тако назване државне територије на којима је српски (стандардни) језик подједнако у службеној употреби, овереној трима уставима (СРЈ, РЦГ, РСп) и двама законима (РСб и РСп). Тако ће, уверени смо, остати и убудуће, без обзира на политичке буре што потресају говорни простор српскога језика, који и даље, понешто и мимо очекивања, остаје сложена социолингвистичка творевина. Релативна заменица "који" у претходној реченици односи се и на језик и на његов говорни простор, који има три матична подручја и подоста оних у дијаспори, чији је број увећан с распадом бивше СФРЈ.

У Списе II уврштена је и *Картотека језичких недоумица*, чије су основе положили доле потписани приређивачи ове публикације. За њен коначни изглед немале заслуге имају пок. председник Одбора Павле Ивић, потпредседник Одбора др Иван Клајн и директор Института за српски језик др Слободан Реметић, као и др Светозар Стијовић, члан двеју

комисија Одбора, који је *Картотеку* последњи прочитао побринувши се о томе да она буде слободна од грешака, стилских, словних, техничких и других. Свима њима дугујемо велику захвалност.

Одбор је претрпео ненадокнадив губитак смрћу академика Павла Ивића, свога првог председника. Ако се, без патетике, подсетимо на то да је он много држао до Програма рада Одбора, особито до тачака 4, 7. и 8, које нас упућују на рад и сарадњу, његовој сени најбоље ћемо се одужити ако се свако од нас у комисијама (има нас више од 50!) потруди да се једном годишње огласи у *Нашем језику* или *Језику данас*, двама часописима који се баве (и) нормативистиком. При томе, ваља нам држати на уму да је *попис* онога што ваља стандардолошки обрадити заправо неограничен. Свако је од нас кадар да понешто учини на путу од *описа* до *прописа*, који разумемо као културну *норму*, чије кршење, за разлику од законске норме, не повлачи санкцију (у значењу — *казна*).

И најзад, поучени прошлогодишњим искуством, документе уврштене у Списе поново смо сложили по хронолошком реду, уз понешто неизбежних одступања, али само унутар шест поглавља (I. *Списи матичног Одбора*, II. *Списи упућени Одбору*, III. *Списи Комисије бр. 7*, IV. *Списи осталих комисија* и V. *Издвојени документи* [закључци бр. 6–11, Програм рада Одбора, Извештај о раду Одбора и Картотека језичких недоумица]; VI. *Исечци из новина*). То ће олакшати сналажење корисницима ове публикације јер ће све, и без предметног регистра, моћи открити у садржају.

У Београду,
22. новембар 1999. године

Бранислав Брборић
Јован Вуксановић
Радојко Гачевић

I. СПИСИ МАТИЧНОГ ОДБОРА

САОПШТЕЊЕ С ДРУГЕ СЈЕДНИЦЕ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА (4. 12. 1998)

У Београду је 4. децембра 1998. године одржана друга сједница Одбора за стандардизацију српског језика, који окупља представнике 14 наставно-научних и културно-научних, односно културно-издавачких установа са цјелокупнога говорног простора српског језика.

На овој сједници прихваћени су Извјештај о раду Одбора током протеклих 12 мјесеци и Програм рада Одбора у раздобљу које је пред нама. Верификовано је и пет закључака које су протеклих мјесеци донијеле надлежне комисије Одбора. Ти закључци, у складу с Пословником Одбора, упућивани су оснивачима и јавности у виду ставова, мишљења или препорука, односно саопштења, реаговања или исправака.

Њихове су теме биле не само важне језичке појединости него и крупније теме језичке политике, језичког планирања и историје српског језика. Одбор се определијелио за онај образац стандардизације којим "се ништа не забрањује нити укида". (...) "Њоме се", стандардизацијом, "само утврђује распоред језичких јединица у јавној употреби, особито оној којој се придружују придјеви *званична*, *службена* (употреба језика)." Рад Одбора и његови резултати наилазили су на разумијевање и одобравање јавности, уживајући и моралну и материјалну потпору и помоћ, а много су рјеђе наилазили и на оспоравање.

Показало се да је посао кренуо у свим сегментима стандардизације. Схваћена је и прихваћена величина задатака који стоје пред Одбором и његовим комисијама, као и пред његовим оснивачима. Ријеч је превентивно о задацима који захтијевају не само индивидуална прегнућа него и организован, тимски рад, уз подршку установа од ауторитета, стручно-научних и оних других.

Сагледане су фазе обављања бројних послова стандардизације кроз које се мора проћи, почевши од прикупљања, сређивања и објављивања библиографских података па до израде и објављивања капиталних дјела (нпр. у фонологији, творби ријечи, синтакси и лексикографији). Реално је очекивати да ће велики једнотомни

рјечник, уз подршку Одбора, бити припремљен за штампу у првој и објављен у другој половини 1999. године.

Начет је и акутни и хронични проблем терминологија, који изискује крајње неопходно подизање стручног подмлатка, сарадњу заинтересованих институција, издавачких кућа и оснивача Одбора.

Приступиће се изради разноврсних картотека, нпр. оних које се тичу допуна правописном рјечнику (без мијењања норми) и допуна транскрипцији страних властитих имена, као и картотека бројних граматичких и других недоумица, које треба разријешити.

Прихваћене су и нове иницијативе које се тичу превођења компјутерског софтвера на српски језик, усклађивања распореда слова на компјутерским тастатурама и утврђивања јединственога кодног распореда слова.

У Београду, 4. децембра 1998. г.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА
Академик Павле Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

7. децембар 1998. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

**ЗА ПИСНИК
С ДРУГЕ СЕДНИЦЕ ОДБОРА ЗА
СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

У Београду је, 4. децембра 1998. године, у Српској академији наука и уметности, Кнез Михаилова 35, одржана друга седница Одбора за стандардизацију српског језика. Седници су присуствовали следећи чланови: др Даринка Гортан-Премк, др Милорад Дешић, академик Павле Ивић, др Јован Јерковић, др Мирослав Николић, др Иван Клајн, др Новица Петковић, др Драгољуб Петровић, др Маго Пижурца, др Драго Ђупић, др Егон Фекете, др Слободан Реметић и мр Бранислав Брборић. Своје одсуство оправдали су: др Маринко Божовић (из Приштине), др Бранислав Остојић (из Никшића), др Живојин Станојчић, др Милан Драгичевић (из Бање Луке). Уместо одсутног др Милоша Ковачевића, декан Филозофског факултета у Сарајеву овластио је др Милицу Грковић, професора на том факултету, да присуствује седници Одбора, а др Слободан Марјановић (из Ниша) није оправдао изостанак.

Осим чланова Одбора, седници су присуствовали и: академик Милка Ивић, председник Комисије за синтаксу; др Александар Младеновић, председник Комисије за историју језичког стандарда; др Исак Калпачина, представник Министарства просвете и науке Црне Горе; Вукашин Вукчевић, саветник председника Савезне владе; Стана Булатовић ("Књижевна реч"); Јован Базић, секретар у Савезном министарству за развој, науку и животну средину; Јелица Поповић, заменик директора Савезног завода за стандардизацију; Миленко Васић, уредник "Микро књиге"; Југослав Перовић, уредник Танјуга; Ивана Копривица, новинарка Српске новинске агенције (СРНА); Радојко Гачевић и мр Јово Вуксановић, школски надзорници Министарства просвете Републике Србије и чланови двеју комисија Одбора.

Седницу је сазвао академик Павле Ивић, председник Одбора, који јој је председавао. Члановима Одбора пре почетка седнице подељени су примерци публикације *Списи Одбора за стандардизацију српског језика*, коју су приредили Радојко Гачевић и Јово Вуксановић, а издао Институт за српски језик. Раније утврђивани дневни ред допуњен је тачком *Саопштења*, тако да је предложен и усвојен следећи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Разматрање Изв(ј)ештаја о раду Одбора за стандардизацију током 1998. године;
2. Разматрање пет одлука Одбора које је током 1998. године у виду препорука, саопштења или исправака јавности упутила Комисија за односе с јавношћу и р(ј)ешавање неодложних питања (сама или заједно с којом другом комисијом) и њихова верификација;
3. Разматрање Програма рада Одбора у раздобљу које је пред нама и њихово усвајање;
4. Разматрање нових иницијатива и предлога одлука Одбора и њихово усвајање;
5. Саопштења;
6. Текућа питања.

Званични део рада почео је у 10 сати и 15 минута, а у одсуству др Срете Танасића записник је водио мр Јово Вуксановић, секретар Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике.

У уводном обраћању члановима Одбора и гостима академик Павле Ивић упутио је поздравне речи свима присутним и истакао да оно што је урађено за годину дана од оснивања Одбора није мало, али да нас чекају велике обавезе. Извештај је усвојен без примедба.

У оквиру друге тачке др *Мирослав Николић* и др *Милорад Дешић* имали су примедба на то што се "верификована" мишљења и ставови Одбора називају *одлукама*, па су се заложили за следеће термине: *саопштење, мишљење, препорука, закључак* и сл. Др *Егон Фекете* имао је супротно мишљење, сматрајући да оно што одлучи Одбор не треба "ублажавати". Ипак је измењена 3. тачка Пословника, па су прихваћени предложени термини који одсад замењују термин "одлука", с тим да *закључак* представља оно што обезбеђује нумерацијски редослед.

Трећа тачка започета је краћом информацијом Бранислава Брборића, секретара Одбора, о томе да ће Одбор, до краја јануара 1998. године, припремити *картотеку бројних језичких појединости*, а за то су задужени Б. Брборић, Ј. Вуксановић и Р. Гачевић. После читања *Програма рада* за дискусију се јавило више чланова. Др *Милорад Дешић* имао је примедбу на тачку пету Програма: он сматра да се Вукова норма не може свести на "руралну", а савремена на "нову". Истовремено је предложио да Р. Гачевић и Ј. Вуксановић говоре о раду Одбора професорима основних и средњих школа за време "Јануарских дана просветних радника '98". Др *Драго Ђупић* сматра да је неопходно мењати однос према решавању положаја српског језика и ћирилице у међународним стандардима, јер је неприхватљиво за нас што се сада књиге на латиници узимају као да су "хрватске", а "српски језик" своди се (с ћириличким писмом) на "српскохрватски". Др *Новица Петковић* напоменуо је да "хрватски" и "бошњачки" језик не можемо сматрати појавама истог реда; оно друго што је речено могло би се погрешно схватити.

Академик *П. Ивић* има примедби на дуг текст Програма рада јер се не примећује оно што је нарочито важно (3. тачка), посебно када је реч о прихваћеним *пројектима фонологије, синтаксе и творбе речи*, који су се већ почели реализовати. На тачку пету имао је примедба и др *Мато Пижурница* слажући се с предлозима да се изостави део текста у тој тачки (последња три реда). Др *Јован Јерковић* истиче значај тимског рада на речницима и у проучавању дијалекатске лексике Војводине, али указује и на недостатак материјалних средстава и кадра, посебно младих лексикографа у Матици српској, која има посебно Лексикографско одељење и носилац је значајних пројеката на изради речника и правописа. Положај српског језика и ћирилице у међународним стандардима, према *Б. Брборићу*, треба да решавају и државни органи трију република, а не само Одбор, који је, пре свега, тело компетентних стручњака. Госпођа *Јелица Поповић* из Савезног завода за стандардизацију упознала је скуп с тим шта је до сада урађено на том пољу.

Кључни проблеми програмских задатака Одбора односе се на *питања корпуса српског језика*. О томе су говорили *М. Пижурница* (залаже се да се утврди корпус и о томе постигну договори), академик *Павле Ивић* (сматра да корпус треба да обухвати српску књижевност у целини, у свим гранама, а не само белетристику), академик *Милка Ивић* (истиче да нам недостаје општа свест о томе да је језик књижевности онај корпус у коме не може бити много стандарда, а да треба из тога прихватити само оно што је добро, што представља узус: обележје стандарда је језик образовних и културних људи), др *Милорад Дешић* (предлаже да у корпус осим писаног улази и говорни/разговорни језик), др *Даринка Гортан-Премк* (истиче потребу постојања "лексикографских граница" када су у питању "речници великог обима"; у вези с тим предлаже лексиколошке термине за речнике: "речник малог обима", "речник средњег обима" и "речник великог обима", какви су и савремени вишетомни речници). *Закључено је да се усвоје све корисне примедбе и предлози за побољшање текста Програма рада.*

У четвртој тачки размотрено је више *иницијатива, предлога и писама* упућених Одбору. Др *Слободан Реметић* истиче потребу сакупљања средстава преко спонзора за рад Одбора јер Република Србија није у стању да све обезбеди сама. На *компјутерску терминологију* и проблеме у вези с тим указује др *Даринка Гортан-Премк*. На *потпуно несређено стање у сфери набављања и коришћења компјутерске опреме* и у

програмима везаних за њих указали су др Мирослав Николић и Миленко Васић, који је о томе имао корисно и информативно излагање. Иницијатива Р. Гачевића о монографемском усклађивању ћирилице и латинице оцењена је као занимљива, али је то "деликатан" проблем с културноисторијским, а не само рецентним и футуристичким обележјима, који није само у надлежности Одбора. Прихваћен је и предлог, достављен Одбору уз Записник Комисије за синтаксу, назначен као *Закључак бр. 7*, који се доставља на разматрање Филозофском факултету у Српском Сарајеву како би се решио статус др Милоша Ковачевића у Одбору због његових изјава у јавности. Нису могли бити прихваћени предлози др Љубомира Поповића и др Душана Витаса за организацију рада на библиографији и корпусима, јер су "далекосежни" и вероватно "скупи" пројекти, без комплетних података (*ко, када, како, пошто*), али заслужују озбиљну елаборацију када се проуче, ваљано аргументују и допуне. Око анонимног упозорења из Републике Српске да ће се у њој увести 9-годишње основно школовање, чиме би се могло нарушити јединство српскога језичког и духовног простора, закључено је да Одбор не преузима никакве мере јер се не ради нужно о могућим раскорацима у језичкој политици. Ипак, треба пратити развој у овој области и на одговарајући начин сугерисати непотребност и штетност неусклађених школских реформи на истом говорном простору. Било је и предлога да Вукова задужбина и Друштво за српски језик и књижевност, са седиштем у Београду, као и Друштво за српски језик у Црној Гори и Друштво за српски језик у Српској буду уврштени међу осниваче Одбора, али они нису прихваћени, јер би били у нескладу са Споразумом, повећали би трошкове одржавања седница и административне проблеме у вези с тим.

У оквиру тачке "Саопштења" дате су информације о томе да је "Нијанса" из Земуна, издавач Правописа проф. Дешића, упутила молбу Одбору за мишљење о том приручнику. Други захтев је поднео мр Милорад Симић из Института за српски језик да Одбор да мишљење о програму "Рас". У вези с Правописом проф. Дешића закључено је да ће га размотрити надлежне комисије узимајући у обзир све аспекте решавања правописне проблематике, дијахронијске и синхронијске, тако да би се заузео адекватан став. О другом захтеву није се разговарало, и о њему ће став заузети надлежне комисије.

За представнике новинских агенција припремљено је посебно *Саопштење* с друге седнице Одбора, уз молбу да се текст не скраћује и да се објави без штампарских грешака.

Друга седница Одбора завршена је у 13 сати и 30 минута.

ЗАПИСНИК ВОДИО И ПРИПРЕМИО
Мр Јово Вуксановић,
секретар Комисије за праћење и истраживање
правописне проблематике

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. 7, Број: 16

9. децембар 1998. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

**Проф. др Јагошу Пурићу,
ректору Универзитета у Београду**

Веома поштовани господине ректоре,

Част нам је да препоручимо Вашој пажњи управо објављену приручну публикацију Списи Одбора за стандардизацију српског језика (Институт за српски језик, Београд, 1998), из које се може добити добар увид у рад Одбора за стандардизацију српског језика и његових комисија за протеклу годину. Подсећамо Вас да је Одбор формиран 12. децембра 1997. године на иницијативу трију академија наука (Српска академија наука и уметности, Црногорска академија наука и уметности и Академија наука и уметности Републике Српске) и да Одбор сачињавају представници свих четрнаест оснивача: САНУ, ЦАНУ, АНУРС, осам универзитета (односно матичних филозофских или филолошких, факултета) у Београду, Новом Саду, Нишу, Приштини, Никшићу, Бањој Луци, Српском Сарајеву и Крагујевцу, Матице српске, Института за српски језик САНУ у Београду и Српске књижевне задруге. Одбор има осам комисија за разне гране лингвистичке и стандардолошке делатности. Приложена књига информише о раду Одбора, односно његових комисија у времену од оснивања до друге пленарне седнице, одржане 4. децембра 1998. године. На тој седници усвојен је извештај за протекли период и прихваћен план још живље активности у следећем периоду. Напомињемо да Одбор и његове комисије окупљају практично све стручњаке квалификоване да даду допринос на овим тако важним пословима. Са задовољством Вас подсећам на чињеницу да су и многи професори Универзитета у Београду, као и других универзитета у Србији, Црној Гори и Републици Српској, дали велики допринос раду Одбора и његових комисија, о чему, такође, приложена књига исцрпно сведочи. Уверени смо да ће професори Универзитета у Београду и даље давати пуни допринос раду Одбора на корист српске науке, просвете и културе.

С поштовањем,

Председник Одбора
за стандардизацију српског језика

Павле Ивић
академик Павле Ивић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број 7

25. децембар 1998. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У СРПСКОМ САРАЈЕВУ
(н/р декана)

71000 Српско Сарајево (Пале)

Поштовани господине декане,

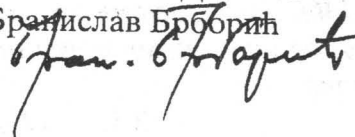
Достављамо Вам *Закључак бр. 7* Одбора за стандардизацију српског језика, с молбом да Ви и органи Вашег факултета размотрите став Одбора садржан у томе закључку, те да Универзитет у Српском Сарајеву, односно његов ректорат, упознате с приложеним текстовима *Раскид с подаништвом "српске језичке науке"* и *Србље је чувало илирски језик*, у којима се проф. др Милош Ковачевић, представник вашег Факултета, осврће на ставове вашег, нашег и његовог Одбора, називајући га "одбором за сатанизацију српског народа" и "одбором за сатанизацију српског језика".

У очекивању вашег реаговања срдечно Вас поздрављамо.

Прилози: 2

СЕКРЕТАР ОДБОРА

Бранислав Брборић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број 4

25. децембар 1998. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

**ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ
ЈЕЗИКА И ЧЛАНОВИМА ЊЕГОВИХ КОМИСИЈА**

Поштована колегинице/Поштовани колега,

Обраћамо Вам се се први пут после друге седнице Одбора за стандардизацију српског језика, одржане 4. децембра 1998. године, с мноштвом прилога и молбом члановима Одбора који нису присуствовали тој седници, као и члановима комисија, да сами или посредством овлашћене особе из своје установе подигну приручну публикацију *Списи Одбора за стандардизацију српског језика* (Београд, Институт за српски језик, 1998, 238 стр.), коју су нам приредили колеге Радојко Гачевић и мр Јован Вуксановић како би нам олакшали руковање документима Одбора и њихово коришћење, као и подсећање на то шта смо досад урадили и шта нам ваља даље чинити.

Ево основних података о документима приложеним овом писму:

1. Прилог први — *Записник с друге седнице Одбора*, који је водио и сачинио мр Јован Вуксановић;

2. Прилог други — текст *Програма рада Одбора за стандардизацију српског језика* (објављен у књизи *Списи Одбора*, стр. 225–226), понешто измењен и дотеран у складу с расправом на другој седници Одбора;

3. Прилог трећи — *Закључак бр. 6, са две препоруке*, од којих је прва (I) посвећена потреби хитног *превођења компјутерског оперативног система и програма за обраду текста (софтвера)*, а друга (II) *усклађивању распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављању компатибилности у размени компјутерски обрађених текстова*;

3.1. *Образложење Препоруке I*;

3.2. *Образложење Препоруке II*;

3.2.1. *Илустрација исправно послатог текста (Spisak članica radne zajednice Podunavskih zemalja)*;

3.2.2. *Илустрација истог текста примљеног с грешкама због инкомпатибилности кодних распореда (Spisak članica Radne zajednice Podunavskih zemalja)*;

4. Прилог четврти — *Закључак бр. 7*, који се као став Одбора упућује Филозофском факултету у Српском Сарајеву, чији је представник у Одбору за стандардизацију српског језика то тело у штампи назвао

"одбором за сатанизацију српског народа" и "одбором за сатанизацију српског језика";

5. Прилог пети — текст под насловом *Монографемско усклађивање ћирилице и латинице*, који представља предлог Радојка Гачевића, секретара Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима, упућен Одбору и разматран на његовој другој седници, у вези с којим је донесен интерни закључак да га треба упутити члановима Одбора, члановима његових комисија и оснивачима Одбора, с молбом да га размотре како би се о њему изјаснио шири круг људи, јер тај предлог не носи само рецентна и футуристичка него и културноисторијска обележја, па се о њему Одбор не може изјашњавати без шире расправе;

6. Прилог шести — текст *Предлога* проф. др Љубомира Поповића за организовање рада на *библиографијама и корпусима*, заједно са два прилога др Душка Витаса у вези с израдом *информатизоване библиографије и формирањем информатизованог корпуса*, што је Одбор оценио занимљивим и корисним, али се без конкретизације питања ко би, када и како приступио реализацији наведених предлога, и колико би то стајало, није могао изјаснити о њиховом прихватању;

7. Прилог седми — текст *Саопштења с друге седнице Одбора за стандардизацију српског језика*, које су емитовале агенције Танјуг и Срна, с тим што Одбор располаже само исечком из "Политике" (од б. 12. 1998), која је Саопштење објавила у целини.

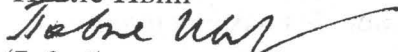
Одбор је верификовао првих пет одлука, чији су садржај утврдиле надлежне комисије. У расправи која се тим поводом развила присутни чланови Одбора (њих 13) прихватили су предлог да се термин *одлука* замени прикладнијим термином *закључак*, који се јавности упућује у виду *ставова*, *мишљења* или *препорука*, односно *саопштења*, *реаговања*, *исправака* или чега другог, што повлачи одговарајућу измену члана 3. Пословника, донесеног на конститутивној седници Одбора и објављеног у "Језику данас" бр. 5/1998 и неким другим публикацијама, као и у Списима Одбора за стандардизацију српског језика (стр. 11).

Одбор је, између осталог, прихватио и два важна интерна закључка, на које Вам скрећемо особиту пажњу. Први је садржан у тачки 4. Програма рада, у којој се каже да "Одбор очекује да се сваки члан" (Одбора и његових комисија) "бар једном годишње огласи у двама часописима који се баве (и) нормативистиком" ("Наш језик" и "Језик данас"), што, наравно, не значи монополизацију стандардолошких послова у тим двама часописима. Други је закључак да ће се ускоро припремити *картотека језичких појединости* о којима би комисије Одбора и сам Одбор могли дати своја мишљења и/или препоруке, што би био додатни мотив стручним људима, окупљеним око Одбора али и других стручњака, да приступе обради појединих стандардолошких тема.

С поштовањем,

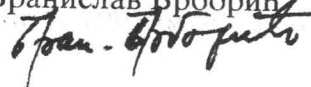
ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА

Павле Ивић

СЕКРЕТАР ОДБОРА

Бранислав Брборић

Прилози: 11 (7+2 образложења+2 илу-
страције)

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број 6

25. децембар 1998. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

**ОСНИВАЧУ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Поштована господо,

У складу с чланом 4. Пословника Одбора за стандардизацију српског језика, у прилогу вам достављамо *Записник с друге седнице Одбора за стандардизацију српског језика*, одржане 4. 12. 1998. године у Београду.

Истовремено вам достављамо и *Закључак бр. 6*, са две препоруке, од којих је прва (I) посвећена потреби хитног *превођења компјутерског оперативног система и програма за обраду текста (софтвера)*, а друга (II) *усклађивању распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављању компатибилности у размени компјутерски обрађених текстова*, њихова образложења и две илустрације у вези с препоруком II, од којих једна представља исправно одаслани а друга с грешакама примљени *Spisak članica/olanica Radne zajednice Podunavskih zemalja*, које су потврда инкомпатибилности кодних распореда у двама компјутерским системима. Ове су препоруке од толиког значаја за садашњу а поготову за нашу будућу писменост и комуникацијску компетенцију да би било добро да их размотре и оснивачи Одбора за стандардизацију српског језика.

Ове две препоруке достављене су и Влади СРЈ, Влади Републике Србије, Влади Републике Црне Горе и Влади Републике Српске, без чије се подршке не може завести ред у тако важној области, у области модерне писмености на говорном простору српског језика, на којем се не може, нити ће се моћи, нормално комуницирати ако се хитно не предузму мере како би се отклониле озбиљне сметње, језичке и технолошке (софтверске).

Исто тако, још једном вам достављамо *Програм рада Одбора за стандардизацију српског језика у раздобљу које је пред нама*. Учинили смо то први пут 12. новембра 1998. године, позивајући челника ваше установе или којега другог њеног представника да присуствује другој седници Одбора. Наиме, у предлогу Програма рада извршене су извесне измене, па вам га зато поново достављамо, док је предлог *Извештаја о раду Одбора током 1998. године* прихваћен без измена и допуна.

И најзад, достављамо вам и текст *Монографемско усклађивање ћирилице и латинице*, што је предлог Радојка Гачевића, секретара Комисије за стандардни и језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима, упућен Одбору и размотрен на његовој другој седници. У овом предлогу, који стоји у вези с два прихваћеним препорукама (Закључак бр. 6), Одбор се није хтео изјашњавати сматрајући да би било неопходно да га размотре сви чланови Одбора и његових комисија, али и шири круг стручних људи окупљених у установама које су Одбор основале. Разматрање тог предлога и није толико хитно колико су хитни предлози садржани у два прихваћеним препорукама, а нема само рецентне и футуролошке него и далекосежне дијахронијске, односно културноисторијске карактеристике, које су нашу језичку културу у 20. веку учиниле двоазбучном, дакле и латиничком.

У нади да ћемо имати задовољство да чујемо ваше реаговање, срдечно вас поздрављамо.

Прилози: 7 (3+2 образложења+2 илустрације)

- Достављено свим оснивачима Одбора (има их укупно 14)
- Достављено и владама СРЈ, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА

Академик Павле Ивић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број 5

25. децембар 1998. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ВЛАДА САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
(н/р предсједника Момира Булатовића)

11070 Нови Београд
Лењинов булевар 2

Поштовани господине предсједниче,

У прилогу Вам достављамо *Записник с друге сједнице Одбора за стандардизацију српског језика* и коначну верзију *Програма рада Одбора у раздобљу које је пред нама*, док смо Вам Извјештај о раду Одбора током 1998. године доставили 12. новембра позивајући Вашег представника да присуствује другој сједници Одбора.

Истовремено Вам достављамо *Закључак бр. 6*, са двије препоруке, од којих је прва (I) посвећена потреби хитног превођења компјутерског оперативног система и програма за обраду текста (софтвера), а друга (II) усклађивању распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављању компатибилности у размјени компјутерски обрађених текстова, затим њихова образложења и двије илустрације у вези с *Препоруком II*, од којих једна представља исправно одаслани текст, а друга текст примљен с грешкама (*Spisak članica/ölanica Radne zajednice Podunavskih zemalja*), што је посљедица инкомпатибилности кодних распореда слова у двама компјутерима у Београду (много чешће од компатибилности, ријетке и у установама/предузећима у било којем нашем граду). Ове су препоруке од толиког значаја за будућу, па и садашњу, писменост на говорном подручју српског језика и наше уклапање у међународну комуникацијску заједницу да би било крајње неопходно да се о њиховом садржају изјасне не само надлежна министарства (наука, информације, просвјета, култура, телекомуникације) него и све владе на говорном простору српског језика.

Без Вашег прихватања приложених препорука Одбора за стандардизацију српског језика — тијела које обухвата 19 представника 14 институција с цјелокупног говорног простора српског језика — Одбор не би могао предузимати даље кораке ни у нашој земљи/нашим земљама ни у иностранству, а вапијуће је потребно да их предузима, без обзира на кризне политичке прилике на говорном простору српског језика, које не би смјеле негативно утицати на обављање послова значајних за добро функционисање друштвеног живота.

Препоруке које Вам достављамо не подразумевају домаћа новчана улагања, а могле би подразумевати да они који компјутерском техником освајају наш говорни простор (процјењује се да на њему има

више од четврт милиона компјутера) — сами уложе средства у превођење оперативних програма с енглеског на српски и у усклађивање компјутерских тастатура и кодних распореда слова с потребама српског језика, јединог језика у Европи с активном употребом двају писама, ћирилице и латинице. (Напомињемо да компатибилност компјутерских система постоји нпр. не само у Заједници независних држава [ЗНД] него и на цјелокупној територији бившега Совјетског Савеза [СССР]! Компатибилност тих система није питање политичког суверенитета него модерне писмености уопште, питање [теле]комуникацијског опстанка, културног идентитета, интегритета и суверенитета — на прагу 21. вијека и 3. миленијума.)

Без Вашег разумијевања, дакле, били би узалудни наши професионални напори, па стога немамо право очекивати да ћете нам ускратити Ваше позитивно реаговање. Напротив!

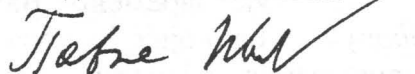
Очекујући Ваш одговор у најскорије вријеме, молимо Вас, господине предсједниче, да примите изразе нашега искреног поштовања.

Прилози: 7 (3+2 образложења+2 илустрације)

- Достављено предсједницима влада СРЈ, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске
- Достављено и предсједницима СРЈ, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске

ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА

Академик Павле Ивић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број 5

25. децембар 1998. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
(н/р председника Мирка Марјановића)

11000 Београд
Немањина 11

Поштовани господине председниче,

У прилогу Вам достављамо *Записник с друге седнице Одбора за стандардизацију српског језика* и коначну верзију *Програма рада Одбора у раздобљу које је пред нама*, док смо Вам Извештај о раду Одбора током 1998. године доставили 12. новембра позивајући Вашег представника да присуствује другој седници Одбора.

Истовремено Вам достављамо *Закључак бр. 6*, са две препоруке, од којих је прва (I) посвећена потреби хитног *превођења компјутерског оперативног система и програма за обраду текста (софтвера)*, а друга (II) *усклађивању распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављању компатибилности у размени компјутерски обрађених текстова*, затим њихова *образложења* и две *илустрације* у вези с *Препоруком II*, од којих једна представља исправно одаслани текст, а друга текст примљен с грешкама (*Spisak članica/članica Radne zajednice Podunavskih zemalja*), што је последица инкомпатибилности кодних распореда слова у двама компјутерима у Београду (много чешће од компатибилности, ретке и у установама/предузећима у било којем нашем граду). Ове су препоруке од толиког значаја за будућу, па и садашњу, писменост на говорном подручју српског језика и наше уклапање у *међународну комуникацијску заједницу* да би било крајње неопходно да се о њиховом садржају изјасне не само надлежна министарства (наука, информације, просвета, култура, телекомуникације) него и све владе на говорном простору српског језика.

Без Вашег прихватања приложених препорука Одбора за стандардизацију српског језика — тела које обухвата 19 представника 14 институција с целокупног говорног простора српског језика — Одбор не би могао предузимати даље кораке ни у нашој земљи/нашим земљама ни у иностранству, а вапијуће је потребно да их предузима, без обзира на кризне политичке прилике на говорном простору српског језика, које не би смеле негативно утицати на обављање послова значајних за добро функционисање друштвеног живота.

Препоруке које Вам достављамо не подразумевају домаћа новчана улагања, а могле би подразумевати да они који компјутерском техником освајају наш говорни простор (процењује се да на њему има око

више од четврт милиона компјутера) — сами уложе средства у превођење оперативних програма с енглеског на српски и у усклађивање компјутерских тастатура и кодних распореда слова с потребама српског језика, јединог језика у Европи с активном употребом двају писама, ћирилице и латинице. (Напомињемо да компатибилност компјутерских система постоји нпр. не само у Заједници независних држава [ЗНД] него и на целокупној територији бившега Совјетског Савеза [СССР]! Компатибилност тих система није питање политичког суверенитета него модерне писмености уопште, питање [теле]комуникацијског опстанка, културног идентитета, интегритета и суверенитета — на прагу 21. вијека и 3. миленијума.)

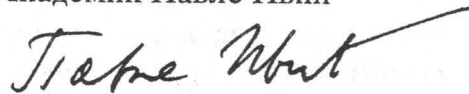
Без Вашег разумевања, дакле, били би узалудни наши професионални напори, па стога немамо право очекивати да ћете нам ускратити Ваше позитивно реаговање. Напротив!

Очекујући Ваш одговор у најскорије време, молимо Вас, господине председниче, да примите изразе нашега искреног поштовања.

Прилози: 7 (3+2 образложења+2 илустрације)

- Достављено председницима влада СРЈ, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске
- Достављено и председницима СРЈ, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА
Академик Павле Ивић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број 5

25. децембар 1998. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
(н/р предсједника Филипа Вујановића)

81000 Подгорица
Јована Томашевића бб

Поштовани господине предсједниче,

У прилогу Вам достављамо *Записник с друге сједнице Одбора за стандардизацију српског језика* и коначну верзију *Програма рада Одбора у раздобљу које је пред нама*, док смо Вам Извјештај о раду Одбора током 1998. године доставили 12. новембра позивајући Вашег представника да присуствује другој сједници Одбора.

Истовремено Вам достављамо *Закључак бр. 6*, са двије препоруке, од којих је прва (I) посвећена потреби хитног *превођења компјутерског оперативног система и програма за обраду текста (софтвера)*, а друга (II) *усклађивању распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављању компатибилности у размјени компјутерски обрађених текстова*, затим њихова *образложења* и двије *илустрације* у вези с *Препоруком II*, од којих једна представља исправно одаслани текст, а друга текст примљен с грешкама (*Spisak članica/ölanica Radne zajednice Podunavskih zemalja*), што је посљедица инкомпатибилности кодних распореда слова у двама компјутерима у Београду (много чешће од компатибилности, ријетке и у установама/предузећима у било којем нашем граду). Ове су препоруке од толиког значаја за будућу, па и садашњу, писменост на говорном подручју српског језика и наше уклапање у *међународну комуникацијску заједницу* да би било крајње неопходно да се о њиховом садржају изјасне не само надлежна министарства (наука, информације, просвјета, култура, телекомуникације) него и све владе на говорном простору српског језика.

Без Вашег прихватања приложених препорука Одбора за стандардизацију српског језика — тијела које обухвата 19 представника 14 институција с цјелокупног говорног простора српског језика — Одбор не би могао предузимати даље кораке ни у нашој земљи/нашим земљама ни у иностранству, а вапијуће је потребно да их предузима, без обзира на кризне политичке прилике на говорном простору српског језика, које не би смјеле негативно утицати на обављање послова значајних за добро функционисање друштвеног живота.

Препоруке које Вам достављамо не подразумевају домаћа новчана улагања, а могле би подразумевати да они који компјутерском техником освајају наш говорни простор (процјењује се да на њему има

више од четврт милиона компјутера) — сами уложе средства у превођење оперативних програма с енглеског на српски и у усклађивање компјутерских тастатура и кодних распореда слова с потребама српског језика, јединог језика у Европи с активном употребом двају писама, ћирилице и латинице. (Напомињемо да компатибилност компјутерских система постоји нпр. не само у Заједници независних држава [ЗНД] него и на цјелокупној територији бившега Совјетског Савеза [СССР]! Компатибилност тих система није питање политичког суверенитета него модерне писмености уопште, питање [теле]комуникацијског опстанка, културног идентитета, интегритета и суверенитета — на прагу 21. вијека и 3. миленијума.)

Без Вашег разумијевања, дакле, били би узалудни наши професионални напори, па стога немамо право очекивати да ћете нам ускратити Ваше позитивно реаговање. Напротив!

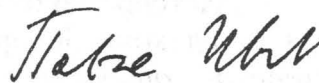
Очекујући Ваш одговор у најскорије вријеме, молимо Вас, господине предсједниче, да примите изразе нашега искреног поштовања.

Прилози: 7 (3+2 образложења+2 илустрације)

- Достављено предсједницима влада СРЈ, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске
- Достављено и предсједницима СРЈ, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске

ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА

Академик Павле Ивић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број 5

25. децембар 1998. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
(н/р председника Милорада Додика)

78000 Бања Лука

Бука Караџића 2

Поштовани господине председниче,

У прилогу Вам достављамо *Записник с друге сједнице Одбора за стандардизацију српског језика* и коначну верзију *Програма рада Одбора у раздобљу које је пред нама*, док смо Вам Извјештај о раду Одбора током 1998. године доставили 12. новембра позивајући Вашег представника да присуствује другој сједници Одбора.

Истовремено Вам достављамо *Закључак бр. 6*, са двије препоруке, од којих је прва (I) посвећена потреби хитног *превођења компјутерског оперативног система и програма за обраду текста (софтвера)*, а друга (II) *усклађивању распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављању компатибилности у размјени компјутерски обрађених текстова*, затим њихова образложења и двије илустрације у вези с *Препоруком II*, од којих једна представља исправно одаслани текст, а друга текст примљен с грешкама (*Spisak članica/ölanica Radne zajednice Podunavskih zemalja*), што је посљедица инкомпатибилности кодних распореда слова у двама компјутерима у Београду (много чешће од компатибилности, ријетке и у установама/предузећима у било којем нашем граду). Ове су препоруке од толиког значаја за будућу, па и садашњу, писменост на говорном подручју српског језика и наше уклапање у *међународну комуникацијску заједницу* да би било крајње неопходно да се о њиховом садржају изјасне не само надлежна министарства (наука, информације, просвјета, култура, телекомуникације) него и све владе на говорном простору српског језика.

Без Вашег прихватања приложених препорука Одбора за стандардизацију српског језика — тијела које обухвата 19 представника 14 институција с цјелокупног говорног простора српског језика — Одбор не би могао предузимати даље кораке ни у нашој земљи/нашим земљама ни у иностранству, а вапијуће је потребно да их предузима, без обзира на кризне политичке прилике на говорном простору српског језика, које не би смјеле негативно утицати на обављање послова значајних за добро функционисање друштвеног живота.

Препоруке које Вам достављамо не подразумијевају домаћа новчана улагања, а могле би подразумијевати да они који компјутерском техником освајају наш говорни простор (процјењује се да на њему има

више од четврт милиона компјутера) — сами уложе средства у превођење оперативних програма с енглеског на српски и у усклађивање компјутерских тастатура и кодних распореда слова с потребама српског језика, јединог језика у Европи с активном употребом двају писама, ћирилице и латинице. (Напомињемо да компатибилност компјутерских система постоји нпр. не само у Заједници независних држава [ЗНД] него и на цјелокупној територији бившега Совјетског Савеза [СССР]! Компатибилност тих система није питање политичког суверенитета него модерне писмености уопште, питање [теле]комуникацијског опстанка, културног идентитета, интегритета и суверенитета — на прагу 21. вијека и 3. миленијума.)

Без Вашег разумијевања, дакле, били би узалудни наши професионални напори, па стога немамо право очекивати да ћете нам ускратити Ваше позитивно реаговање. Напротив!

Очекујући Ваш одговор у најскорије вријеме, молимо Вас, господине предсједниче, да примите изразе нашега искреног поштовања.

Прилози: 7 (3+2 образложења+2 илустрације)

- Достављено предсједницима влада СРЈ, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске
- Достављено и предсједницима СРЈ, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске

ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА

Академик Павле Ивић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број 8

25. децембар 1998. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

**ПРЕДСЕДНИКУ САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Г. СЛОБОДАНУ МИЛОШЕВИЋУ**

11070 Нови Београд
Лењинов булевар 2

Поштовани господине председниче,

Достављам Вам копију дописа упућеног Влади Савезне Републике Југославије (заједно с прилозима), с молбом да га и Ваша служба размотри, јер је посреди веома важно питање успостављања *нормалне компјутерске писмености* — већ данас, да и не говоримо о ближој и даљој будућности.

Било би добро када би Ваша служба помогла да се наведени проблеми реше, утолико пре што њихово решавање не изискује домаћа средства а подстакло би улагање оних страних фирми које су својим копјутерским системима умногоме преправиле наше тржиште.

С поштовањем,

Прилози: 8 (1+3+2 образложења+2 илу-
страције)

– Достављено свим оснивачима Одбора
(има их укупно 14)

– Достављено и председницима Републике
Србије, Републике Црне Горе и Републике
Српске

**ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА
Академик Павле Ивић**

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број 8

25. децембар 1998. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

**ПРЕДСЕДНИКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
Г. МИЛАНУ МИЛУТИНОВИЋУ**

11000 Београд
Андрићев венац 1

Поштовани господине председниче,

Достављам Вам копију дописа упућеног Влади Савезне Републике Југославије (заједно с прилозима), с молбом да га и Ваша служба размотри, јер је посреди веома важно питање успостављања *нормалне компјутерске писмености* — већ данас, да и не говоримо о ближој и даљој будућности.

Било би добро када би Ваша служба помогла да се наведени проблеми реше, уколико пре што њихово решавање не изискује домаћа средства а подстакло би улагање оних страних фирми које су својим компјутерским системима умногоме преплавиле наше тржиште.

С поштовањем,

Прилози: 8 (1+3+2 образложења+2 илустрације)

- Достављено свим оснивачима Одбора (има их укупно 14)
- Достављено и председницима Савезне Републике Југославије, Републике Црне Горе и Републике Српске

**ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА
Академик Павле Ивић**

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број 8

25. децембар 1998. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

**ПРЕДСЈЕДНИКУ РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
Г. МИЛУ ЂУКАНОВИЋУ**

81000 Подгорица
Немањина обала 2

Поштовани господине предсједниче,

Достављам Вам копију дописа упућеног Влади Републике Црне Горе (заједно с прилозима), с молбом да га и Ваша служба размотри, јер је посредниче веома важно питање успостављања *нормалне компјутерске писмености* — већ данас, да и не говоримо о ближој и даљој будућности.

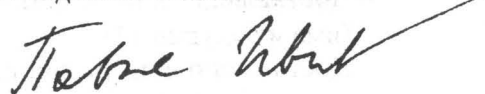
Било би добро када би Ваша служба помогла да се наведени проблеми ријеше, утолико прије што њихово рјешавање не изискује домаћа средства а подстакло би улагање оних страних фирми које су својим компјутерским системима умногоме преправиле наше тржиште.

С поштовањем,

Прилози: 8 (1+3+2 образложења+2 илу-
страције)

- Достављено свим оснивачима Одбора
(има их укупно 14)
- Достављено и предсједницима СРЈ,
Републике Републике Србије и
Републике Српске

**ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА
Академик Павле Ивић**

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број 8

25. децембар 1998. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

**ПРЕДСЕДНИКУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ПРОФ. ДР НИКОЛИ ПОПЛАШЕНУ**

78000 Бања Лука
Српских владара бб

Поштовани господине председниче,

Достављам Вам копију дописа упућеног Влади Савезне Републике Југославије (заједно с прилозима), с молбом да га и Ваша служба размотри, јер је посреди веома важно питање успостављања *нормалне компјутерске писмености* — већ данас, да и не говоримо о ближој и даљој будућности.

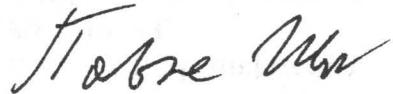
Било би добро када би Ваша служба помогла да се наведени проблеми реше, утолико пре што њихово решавање не изискује домаћа средства а подстакло би улагање оних страних фирми које су својим копјутерским системима умногоме преправиле наше тржиште.

С поштовањем,

Прилози: 8 (1+3+2 образложења+2 илу-
страције)

- Достављено свим оснивачима Одбора
(има их укупно 14)
- Достављено и председницима Савезне
Републике Југославије, Републике Србије и
Републике Црне Горе

**ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА
Академик Павле Ивић**

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања
Ком. 7, Број: 17
28. децембар 1998. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

Проф. др Мато Пижурица, председник Комисије за праћење и
истраживање правописне проблематике

21000 НОВИ САД
Балзакова 25/8

Поштовани професоре Пижурица,

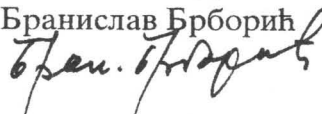
На иницијативу академика Павла Ивића, председника Одбора за стандардизацију српског језика и председника његове Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, у прилогу Вам достављам допис Милоша Блечића, директора Предузећа за издаваштво, производњу, трговину и услуге д. о. о. "Нијанса" из Земуна, у којем се Одбор за стандардизацију српског језика (Комисија за праћење и проучавање правописне проблематике) моли да *Правопис српског језика* (Приручник за школе) приређивача проф. др Милорада Дешића *препоручи* за употребу у основним и средњим школама. Уз тај захтев "Нијансе" Одбор је примио и три рецензије: проф. др Бранислава Остојића, с датумом 1. 10. 1998. године, проф. др Вука Милатовића, без датума, и проф. др Бранка Савића, која носи датум 18. 9. 1998. године. И њих Вам у прилогу достављамо.

Било би добро да приложени захтев размотри Комисија на чијем сте челу узимајући у обзир и препис око Правописа на релацији Министарство просвете Републике Србије — Матица српска — проф. др Милорад Дешић, одн. Матица српска — Милорад Дешић — Министарство просвете РСб, коју Вам у прилогу такође достављамо, као и друге аспекте везане за решавање правописне проблематике о којима је било речи и у Извештају о раду Одбора за стандардизацију српског језика током 1998. године (у књизи: *Списи Одбора за стандардизацију српског језика*, 10. тачка, стр. 218 – 219).

Такође би било добро да ваша Комисија одржи седницу током јануара 1999. године и да Комисији за односе с јавношћу и решавање неодложних питања даде предлог закључка који би се донео у складу с члановима 1. и 3. Пословника Одбора за стандардизацију српског језика.

С поштовањем,

СЕКРЕТАР ОДБОРА
Бранислав Брборић

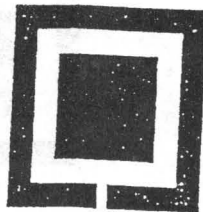

4144098.075

40

II. СПИСИ УПУЋЕНИ ОДБОРУ

Примљено: 23. 11. 1998.			
Од:	Јад:	Бр:	Број:
	521:		

NIJANSA

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
КОМИСИЈА ЗА ПРАВОПИС

Земун, 23. новембра 1998.г.

11000 БЕОГРАД

Предмет: ПРАВОПИС СРПСКОГ ЈЕЗИКА - ПРИРУЧНИК ЗА ШКОЛЕ

Молимо вас да наше (сада већ треће) издање Правописа српског језика - приручника за школе, аутора др Милорада Дешића, препоручиће за употребу у основним и средњим школама.

Овакву нашу молбу заснивамо на чињеници да су претходна два издања изузетно прихваћена од школске, стручне и научне јавности, а да је ово треће, допуњено, издање потпуно усаглашено са Правописом српског језика Матице српске (1993).

Аутор се приликом усаглашавања са Правописом српског језика Матице српске консултовао са приређивачима Правописа, Јованом Јерковићем и Матом Пижурицом и са рецензентом Правописа, академиком Павлом Ивићем.

Аутор је веома стручно и брижљиво методолошки прилагодио правописну материју могућностима и потребама ученика.

О квалитету књиге своје стручно мишљење дали су академик Бранислав Остојић, професор на Филозофском факултету у Никшићу, др Вук Милатовић директор Филолошке гимназије у Београду и професор Учитељског факултета у Београду и др Бранко Савић професор Учитељског факултета у Бијељини и Филозофског факултета у Бањој Луци.

Аутор, др Милорад Дешић, редовни је професор Филолошког факултета у Београду на Катедри за српски језик (предмет Методика наставе српског језика), аутор је неколико уџбеника и приручника за школе, један од аутора тестова српског језика за полагање квалификационих испита за упис у средње школе у Србији, члан Одбора за стандардизацију српског језика и члан његове Комисије за правопис, председник је Друштва за српски језик и књижевност Србије.

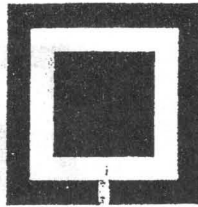
У прилогу захтева достављамо вам треће издање књиге и фотокопије стручног мишљења рецензената.

Очекујемо ваш одговор.

С поштовањем,

43
За НИЈАНСУ
Директор,
Милош Блечић

NIJANSA

ПРАВОПИС СРПСКОГ ЈЕЗИКА - ПРИРУЧНИК ЗА ШКОЛЕ ТРЕЋЕ, ДОПУЊЕНО ИЗДАЊЕ, 1998.г.

Обавештавамо Вас да је изашло из штампе треће, допуњено, издање књиге *Правопис српског језика - приручник за школе*, аутора др Милорада Дешића, у потпуности усклађено са правописом Матице српске. Књига је штампана у Б-5 формату, обима 236 страна.

Ово издање најавио је академик Павле Ивић на Саветовању наставника српског језика основних и средњих школа Србије, посвећено *Правопису српског језика*, одржаног у Великој Плани од 12. до 14. децембра 1997. године.

... „Републичка министарства за просвету и културу препоручила су 1996. нови Матичин правопис, чиме су отворена врата за његову употребу у школама.

Додаћу да је 1995. изашло и једно школско издање истог правописа, а да се приводе крају припреме још једне верзије, још знатно прилагођеније потребама основне школе и широке публике. Аутор је Милорад Дешић, који је пошао од свог *Правописа српског језика*, приручника за школе (1994. и 1995.), адаптирајући га према Правилима Матичиног правописа из 1993.“

(Излагање академика Павла Ивића, у зборнику „К новој писмености“, страна 14)

Намена књиге: Књига је пре свега намењена ученицима, студентима и наставницима, али и за свакодневну употребу за постизање опште писмености.

Структура излагања: Основно полазиште је у континуитету досадашње правописне норме. Посебна пажња посвећена је једноставности у излагању и функционалној организацији књиге. Поднаслов „Приручник за школе“ показује, кроз излагање аутора, намеру да правописну материју учини јасном, прегледном и практичном у најкраћој, а свеобухватној форми коју захтева правопис. Аутор је веома стручно и брижљиво методолошки прилагодио правописну материју могућностима и потребама ученика

Кратко о аутору: Др Милорад Дешић, редовни је професор Филолошког факултета у Београду на Катедри за српски језик (предмет Методика наставе српског језика), председник је Друштва за српски језик и књижевност Србије, члан Одбора за стандардизацију српског језика и члан његове Комисије за правопис, један је од аутора тестова српског језика за полагање квалификационих испита за упис у средње школе у Србији.

Цена 80,00 нових динара

НАРУЦБЕНИЦА

Име наручиоца: _____

адреса: _____

телефон: _____ телефакс: _____

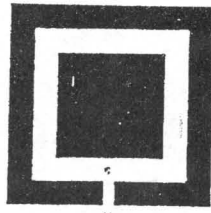
Овим наручујем _____ примерака ПРАВОПИСА СРПСКОГ ЈЕЗИКА - ПРИРУЧНИКА ЗА ШКОЛЕ.

Наруцбеницу, са доказом о уплати, послати на адресу: „Нијанса“ д.о.о., 11080 ЗЕМУН, Косовска 9/II или на телефакс 011/192-831. За пошиљке које шаљемо поштом зарачунавамо поштанске трошкове.

Информације на телефон: 011/197-896.

Сарадницима на продаји одобравамо 20% провизије

Preduzeće za izdavaštvo, proizvodnju, trgovinu i usluge d.o.o.
11080 Zemun, Nemanjina 1, tel/fax: ++381 11 192 831, tel: 197 896
Žiro račun : 40805-603-0-36883

N I J A N S A

ПРАВОПИС СРПСКОГ ЈЕЗИКА - ПРИРУЧНИК ЗА ШКОЛЕ ТРЕЋЕ, ДОПУЊЕНО ИЗДАЊЕ, 1998.г.

Обавештавамо Вас да је изашло из штампе треће, допуњено, издање књиге *Правопис српског језика - приручник за школе*, аутора др Милорада Дешића, у потпуности усклађено са правописом Матице српске. Књига је штампана у Б-5 формату, обима 236 страна.

...”Оделење за наставни план и програм у Сектору за предшколско и основно образовање разматрало је Вашу молбу (молба издавача Правописа М. Дешића) и утврдило да је треће издање **Правописа српског језика**, аутора проф. др Милорада Дешића усаглашено са званично одобреним **Правописом српског језика**, аутора Митра Пешикана, Јована Јерковића, Мата Пижурице („Матица српска”, Нови Сад, 1994.) и да је правописна материја изложена на начин који олакшава ученику савлађивање правописне норме.”

(Оцена Министарства просвете Републике Србије од 17. 12. 1998.године, дата издавачу „Нијанса” д.о.о., Земун)

Намена књиге: Књига је пре свега намењена ученицима, студентима и наставницима, али и за свакодневну употребу за постизање опште писмености.

Структура излагања: Основно полазиште је у континуитету досадашње правописне норме. Посебна пажња посвећена је једноставности у излагању и функционалној организацији књиге. Поднаслов „Приручник за школе” показује, кроз излагање аутора, намеру да правописну материју учини јасном, прегледном и практичном у најкраћој, а свеобухватној форми коју захтева правопис. Аутор је веома стручно и брижљиво методолошки прилагодио правописну материју могућностима и потребама ученика

Кратко о аутору: Др Милорад Дешић, редовни је професор Филолошког факултета у Београду на Катедри за српски језик (предмет Методика наставе српског језика), председник је Друштва за српски језик и књижевност Србије, члан Одбора за стандардизацију српског језика и члан његове Комисије за правопис, један је од аутора тестова српског језика за полагање квалификационих испита за упис у средње школе у Србији.

Цена 80,00 нових динара

НАРУЦБЕНИЦА

Име наручиоца: _____

адреса: _____

телефон: _____ телефакс: _____

Овим наручујем _____ примерака ПРАВОПИСА СРПСКОГ ЈЕЗИКА - ПРИРУЧНИКА ЗА ШКОЛЕ.

Наруцбеницу, са доказом о уплати, послати на адресу: „Нијанса” д.о.о., 11080 З Е М У Н, Косовска 9/II или на телефакс 011/192-831. За пошиљке које шаљемо поштом зарачунавамо поштанске трошкове.

Информације на телефон: 011/197-896.

Сарадницима на продаји олобравамо 20% провизије

Preduzeće za izdavaštvo, proizvodnju, trgovinu i usluge d.o.o.
11080 Zemun, Nemanjina 1, tel/fax: ++381 11 192 831, tel: 197 896
Žiro račun : 40805-603-0-36883

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

Број: Службено
19.06.1998. године
Београд

МАТИЦА СРПСКА

21000 НОВИ САД

Ул. Матице српске 1

Поштована господо,

Министарству просвете познато је да проф. др Милорад Дешић већ дуже времена, што је верификовано и у оквиру Одбора за стандардизацију српског језика, приређује трећу верзију *Правописа српскога језика*, методолошки прилагођену не само основним и средњим стручним школама него и широј јавној употреби. Друге две верзије Правописа, изворно издање и његова скраћена редакција, прилагођени су универзитетским и специјалистичким потребама (лекторски апарат), као и потребама гимназија, не само филолошких.

С обзиром на то да је изворни Правопис (објављен у Матици српској у пролеће 1994, са годином издања 1993) озваничен 21. октобра 1996. године писмом Министарства просвете и Министарства културе Матици српској, чему су претходиле рецензије академика Павла Ивића и др. Драга Ђупића, као и колективне рецензије неколико факултета, и с обзиром на то да су оне припремљене и у екавској и у ијекавској редакцији, било би добро да у договору Матице српске и Завода за уџбенике и наставна средства и трећа верзија Правописа буде у обе редакције. Не мора то бити симултано, али би такав поступак био у складу са Споразумом о оснивању Одбора за стандардизацију српског језика, члан 1, став 2. Наиме, претпостављамо да би се тиме заокружило, бар за догледно време, адекватно решавање правописне проблематике за цело говорно подручје српског језика и у школству и изван њега.

Зато ће бити од великог значаја да и најновију верзију Правописа на одговарајући начин овере надлежне комисије Одбора за стандардизацију или сам Одбор, с препоруком надлежним министарствима у Србији, Црној Гори и Републици Српској да је озваниче у школској употреби. Заправо, било би добро да то буде тако како се не би догађали раскораци чији смо сведоци били приликом изласка изворног правописа и његове скраћене верзије, која је уведена у школски живот од 1. септембра 1997. године, чему је претходила одлука Министарства просвете од 21. јануара 1997. године. Одлуке Министарства просвете, заправо озваничење новог правописа у прве две његове верзије, следило је и Министарство

образовања, науке и културе Републике Српске, које је својим дописом од 18. фебруара 1997. године о томе обавестило Матицу српску. Надлежно министарство Црне Горе није се писмено изјашњавало, али је г. Драган Кујовић, министар просвјете и науке, пре годину дана дао изјаву о томе да Црна Гора неће улазити у засебно решавање правописне проблематике, а, осим тога, оснивачи Одбора за стандардизацију српског језика јесу и Црногорска академија наука и умјетности и Филозофски факултет у Никшићу.

Желели бисмо да нас Матица и Завод, којем такође достављамо ово писмо, заједно с приређивачем правописног приручника, упознају с тим докле се стигло с остваривањем најновијег правописног пројекта. И тај пројекат, разуме се, што се тиче правописних правила, мора бити у пуном складу с претходна два. То је важно утолико пре што би било добро да се у наредну школску годину уђе са готовим пројектом и треће верзије правописа.

С поштовањем,

МИНИСТАР

Проф. др Јово Тодоровић

Достављено и:

- Савезном министарству
за науку и развој,
- Министарству културе
Републике Србије,
- Заводу за уџбенике
и наставна средства,
- Одбору за стандардизацију
српског језика,
- Др Милораду Дешићу,
проф. Филолошког факултета у
Београду.

Матица српска
Број: 1211-467/98.

Нови Сад, 30. јун 1998.

Проф. др МИЛОРАД ДЕШИЋ

11070 НОВИ БЕОГРАД
Јурија Гагарина 43

Поштовани професоре Дешићу,

Након наших разговора од 19. и 26. јуна о.г. са жаљењем констатујем да постоји неколико крупних разлога због којих је сваки договор о Вашем приступању Матицином пројекту "Правопис српскога језика" готово сасвим онемогућен.

Прво, званични назив Матициног пројекта је "Правопис српскога језика" и просто је несхватљиво да Ви инсистирате да Ваш приручник задржи наслов "Правопис српског језика". Нејасно је шта би се задржавањем наслова добило, али је врло јасно то да у оквиру једне установе и једног научног пројекта не могу остати такве (додуше, ситне) неусклађености.

Друго, много важније, у оквиру Матициног пројекта до сада су настала два правописна приручника и оба су била врло јасно диференцирана назнаком да онај краћи представља школску верзију Правописа. Уколико би се формирао скуп од три правописна приручника, разумљиво је да би он под насловима морао бити уређен тако да јасно буде дефинисан домен деловања свакога од њих и да приручници не "конкуришу" непотребно један другом. Ваше одбијање таквога целовитог решења и инсистирање да Ваш приручник задржи одредницу "приручник за школе" је неприхватљиво зато што је у колизији са већ постојећом "школском верзијом" Матициног правописа. У сваком случају, тај се однос мора некако уредити, а Ваш став то уређење онемогућује.

Треће, Ви своје односе са Матицом српском видите пре свега као однос са могућим издавачем Вашег правописа. Дужност ми је Вас упозорим да је Матица српска нешто далеко веће од тога, те да је улогу организатора научног пројекта ове врсте - као што то и Ви добро знате - дуго играли, бар од Закључака Новосадског договора (1954) и Правописа српскохрватскога књижевног језика (1960), преко Прилога правопису (1989), па све до Правописа српскога језика (1993). Смисао овог Матициног пројекта је организован, континуиран и систематичан рад на правописној проблематици.

Четврто, у Матици српској је већ одавно дефинисана висина ауторског хонорара за правописне приручнике - он износи 7% од бруто продајне цене. Ваш захтев да он буде 10% противи се уобичајеној пракси доводећи, уз то, Матичине ауторе - приређиваче у неравноправан положај, а осим тога се тај захтев противи и уобичајеној пракси издавача који за високотиражне књиге редовно дају мање од 10%.

Пето, Ваше противљење да извршни издавач буде било ко други осим досадашњег Вашег издавача - "Нијансе" из Земуна уноси додатне потешкоће. У цео подухват, из разумљивих разлога, не треба ући без Завода за издавање уџбеника, а како је њихов став да извршни издавач на тако одговорним пословима

не може бити једно мало, неафирмисано предузеће, то је и у овом погледу договор веома тешко постићи.

Поштовани професоре Дешићу, осим наведених постоји и неколико других разлога који уносе извесне сумње и подрежења. Но, оставимо те ситнице по страни. За сада можемо констатовати само то да су несумњиве раздике у приступу сасвим онемогућиле договор о Вашем укључивању у Матичин пројекат "Правопис српскога језика". Уколико дође до промене Ваших ставова, надам се да ћете нас благовремено, а најкасније до 10. јула о.г., известити.

С поштовањем,

Секретар Матице српске

мр Драган Станић

Достављено и:

- Савезном министру за науку и развој,
- Министарству културе Републике Србије,
- Заводу за уџбенике и наставна средства,
- Одбору за стандардизацију српског језика,
- Др Милораду Дешићу, проф. Филолошког факултета у Београду

Profesor dr Branko Savić
Učiteljski fakultet u Bijeljini/
Filozofski fakultet u Banjoj Luci
Bijeljina, Ćirila i metodija, 40
Telefon 076 46-342
Bijeljina, 18. septembra 1998. god.

IZDAVAČU N I J A N S A

ZEMUN

Nemanjina, 1

Predmet: Profesor dr Milorad Dešić, PRAVOPIS SRPSKOG
JEZIKA - priručnik za škole
(recenzija rukopisa za III izdanje)

Rukopis za III izdanje PRAVOPISA SRPSKOG JEZIKA - priručnika za škole koji je napisao prof. dr Milorad Dešić sastavljen je iz dva dijela (Pravopisna pravila i Rečnik). Prvi dio obuhvata poglavlja: Pisma, Ekavski i ijekavski izgovor, Suglasnik H, Suglasnik J, Suglasnici Č i Ć, Suglasnici DŽ i DJ, Promena suglasnika K, G i H, Promena glasa L u O, Jednačenje suglasnika po zvučnosti, Jednačenje suglasnika po mestu artikulacije, Gubljenje suglasnika, Pisanje velikog i malog slova, Sastavljeno i rastavljeno pisanje reči, Skraćnice, Pisanje reči, posebno imena iz stranih jezika, Rastavljanje reči na kraju reda i Interpunkcija. Ostali dio rukopisa je Rečnik.

U odnosu na drugo izdanje ovaj rukopis je nešto obimniji (osavremenjen je novim iskustvima i sadržajno bogatijim Rečnikom). (51)

Pri izradi rukopisa za III izdanje Pravopisa... dr M. Dešić je pošao od Pravopisa iz 1960, ali je imao u vidu i ostale publikacije vezane za pravopis Srpskog jezika koje

su nastale kasnije. Sva pozitivna iskustva iz pravopisa, a koja je prihvatila praksa, on je uspješno primijenio u svom rukopisu. Kao odličan poznavalac pravopisne problematike srpskog jezika i izvrstan metodičar, profesor Dešić je uspješno prevazišao sve slabosti pisaca prethodnih pravopisa.

U navedenom rukopisu je pravopisna gradja stručno izložena i dokumentovana primjerima iz svakodnevnog života i prakse.

Rukopis je tako stručno-metodički koncipiran da ne samo obavještava svoga čitaoca o pravopisnim normama nego ga i navikava na njih (postupak je: definicija, primjeri, zaključak, primjena). Ko udje u pravopisnu radionicu dr M. Dešića, iz nje će izaći ne samo sa naučenim pravopisnim pravilima nego i sa stečenim pravopisnim navikama. I u tome je upravo prednost ovog rukopisa nad prethodno objavljenim pravopisima srpskog jezika.

Rukopis je pisan ekavski, ali su primjeri navedeni i ekavski i ijekavski, i to će budući Pravopis učiniti upotrebljivim i na prostoru ijekavskog jezičkog izgovora.

Jasnost, preglednost, razumljivost, funkcionalnost i dokumentovanost došli su do izražaja u pomenutom rukopisu dr M. Dešića.

U našoj kulturnoj javnosti, a naročito po našim osnovnim i srednjim školama osjeća se potreba i za trećim izdanjem Dešićevog Pravopisa srpskog jezika - priručnika za škole, pošto su prethodna dva izdanja već rasprodana.

Polazeći od navedenog, predlažem da se rukopis profesora dr Milorada Dešića PRAVOPIŠ SRPSKOG JEZIKA - priručnik za škole štampa kao treće izdanje. On će biti od velike koristi našim učenicima i nastavnicima i široj kulturnoj javnosti.

Издавачко предузеће "НИЈАНСА"

Господин Милош Блечић, директор

З Е М У Н

Немањина бр. 1

Драго ми је, господине М. Блечићу, што ми Ви лично дајете прилику да Вам, као директору једне солидне и цијењене издавачке куће, унеколико помогнем из наше нормативетике. Овај пут то ^(ста) учинили повјеравајући ми да дам своје мишљење о рукопису трећег допуњеног издања ПРАВОПИСА СРПСКОГ ЈЕЗИКА - ПРИРУЧНИКА ЗА ШКОЛЕ проф. др Милорада Дешића.

Рецензирао сам и два ранија издања овог Правописног приручника. У првој рецензији сам Вам, господине директоре, за исто аутора рекао, а сада понављам, да је то научник на свом мјесту, стручно и научно врло јак и моћан, у науци частан и поштен, објективан и врло строг критичар. Истакао се конструктивним и солидним прилогом као учесник Никшићких разговора о правописним проблемима српског језика и био активан учесник при добличавању закључака с тог Скупа. Он је, да додам, остао и даље једини наш методичар српског језика. Немамо, дакле, подесније личности за припремање практичних језичких приручника не само за школе већ и за ширу употребу у културном и јавном животу.

Свака израда нових правописа намеће нова питања, али подгријава и она стара, - отварају се проблеми иницирани правописним потресима. У свему томе значајан допринос имају сами правописни приручници, начин њихове израде, посебно с обзиром на пренатрпан ^(ост) и онога што не припада правопису, па затим с обзиром на недовољну прецизност неких правописних решења... чега се треба чувати у правописним пословима.

Да би правопис одговорио својој намјени, он прије свега треба да буде једноставан, термилошки и стилски у мјелости приступачан, неоптерећен, да је у складу са у пракси усвојеним правописним начелима и решењима те да је до танчина примјенљив. Напокон, такав правописни приручник добили смо у трећем допуњеном издању чији је рукопис пред нама, а који сигурни смо код добронамјерних неће изазвати никакве правописне потресе. Ако смо до сада говорили - Још увијек нам треба стари правопис /Правопис из 1960/, сад већ можемо слободно рећи - Уз стари Правопис / Правопис из 1960/ имамо и незаобилазан нови.

Када је ријеч о структури рукописа понуђеног нам Правописног приручника, онда треба истаћи да су задовољени сви основни принципи доброг правописа - принцип стабилности, принцип чувања добре традиције и његова примјена, јасност, наглашена једнозначности и утемељеност. Као такав он ће, у што сам увјерен, освојити тржиште. У њему није дирато у основна правописна начела из Правописа 1960. али је, разумије се, допуњен и осавремењен и за разлику опет, од, на примјер, неких досадашњих правописа, у овом Приручнику двојста су много ређа, па као таква она неће сметати, као што не сметају она из Правописа 1960. г. У њему нема: није ... него, боље него, мање обично него, предност над, боље је, није обично, ређе, боље, нема ограђивања и заграђивања ријечи са везником и без њега, чиме су препуни неки досадашњи правописи.

Зашто је све то изостало, као уосталом и у Правопису из 1960., јасно је - добро су постављена правописна правила, принципјелно и недвосмислено урађен његов правописни речник са око 8 000 ријечи, што је позамашан број за један школски приручник. Речник је од више могућности одабирао у појединачним случајевима најбоље и најприхватљивије, а аутор је биосасвим свјестан да је

сувишно разглабање о томе шта има предност над чим и зашто, шта није обичније а шта је ријетко, код којих је националних конфесија нешто претезније, а које националне конфесије их избјегавају и томе слично.

Сва правописна решења су у овом Приручнику остала неоптерећена и практична. Поједностављивања спроведена у Правопису из 1960., као, на примјер, у вези са растављањем ријечи на крају речи и многа друга, да их сада не набрајам, остала су, за разлику опет од неких других правописних приручника, и у овом Правописном приручнику.

И заиста, овај Правописни приручник биће права књига у служби писмености и опште културе језика. С њега је ољуштено што није његово. Методски су тако ријешени проблеми да ће се правопис као приручник и као принцип демистификовати.

На основу исложеног топло га препоручујем издавачу за штампу, а корисницима којима је и намијењен за употребу.

С особитим поштовањем и пријатељским поздравом,

У Никшићу, 1. X 1998.

Б. Остојић
Бранислав Остојић

Dr Milorad Dešić: Pravopis srpskoga jezika, priručnik za škole, Nijansa, Zemun - Unireks, Nikšić - PS Grmeč - Brivredni pregled, Beograd, 1998.

Pred nama je novo izdanje školama već dobro poznatof Pravopisa srpskog jezika Dr Milorada Dešića. Ovaj Pravopis je s velikim poverenjem i poštovanjem primljen od strane učenika i nastavnika u osnovnim i srednjim školama. To poverenje proisteklo je iz Dešićevog dobrog poznavanja našega jezika, iz stručno-metodičkih vrednosti ovog priručnika i iz Dešićeve jezičke spremnosti i sposobnosti da najsloženije ortografske probleme izloži jednostavno i jasno.

Nova verzija Dešićevog Pravopisa proističe - što je veoma važno, iz opširnijeg i detaljnijeg Pravopisa srpskog jezika (izdanje Matice srpske) koji su napisali Mitar Pešikan, Jovan Jerković i Mato Pižurica, kao i iz školskog izdanja ovog Pravopisa. Veliki Matičin Pravopis kao i njegovo školsko izdanje na visokom stručnom nivou tumače pravopisnu problematiku, ali su i jedan i drugi poprilično neprikladni za učenike osnovne i srednje škole. Neprikladnost ili neprimerenost Matičinog Pravopisa ogleda se u dosta složenim i poteškim za učenike formulacijama pravopisnih normi, u isuviše stručnim tumačenjima odredjenih jezičkih pitanja. To je u stvari ligvistički pravopis, namenjen pre svega stručnjacima za jezik, a ne široj čitačkoj publici. Otuda velika potreba za pravopisom koji na jednostavan način tumači i objašnjava pravopisne norme, za pravopisom koji će zadovoljiti potrebe učenika i pojedinaca bez odredjenog jezičkog obrazovanja. Dešićev novi Pravopis upravo popunjava takav vakuum, takav jezički i kulturni prostor.

Dr Milorad Dešić bio je dosledan u načinu interpretacije pravopisne gradje, sledio je stavove, mišljenja i preporuke Matičinog Pravopisa srpskog jezika. Sačuvao je vrednosti tih pravopisnih normi, ali je te norme tumačio, objašnjavao i formulisao jednostavno bez hiperintelektualnih naslaga i stručno-rogozobatnih rečenica koje obično izazivaju kod čitaoca konfuziju, nejasnost i nerazumljivost. On piše jednostavnim, jasnim vukovskim jezikom razumljivim za sve vrste čitalaca, čime se pojačava funkcionalnost, praktičnost i primenljivost ove knjige.

Metodičnost je poseban kvalitet nove verzije Dešićevog Pravopisa. Metodičko struktuiranje stručnog teksta, izbor metodičkih postupaka koji obezbeđuju besprekornu komunikaciju, preglednost, sistematičnost, primerenost i visok stepen razumljivosti i primenljivosti - to su osnovni kvaliteti ovog Dešićevog priručnika. Svaka je pravopisna tema dobro metodički organizovana. Najpre se izlaže pravopisno pravilo, zatim se ono tumači i objašnjava na određenim novim i svežim primerima, a onda se ~~određeno~~ pravopisno pravilo posebno ističe u obliku upadljivo grafički markiranih uokviranih rezimea, i, najзад, karakteristični primeri su istaknuti na margini priručnika. Ovakav metodički pristup znatno doprinosi da se pravopis oslobodi preteških formulacija, gramatiziranja i suvo postavljanih pravila. Autor ovoga priručnika sve vreme razmišlja kako da motiviše učenika, kako da mu jednu dosta apstraktnu i suvo voparnu gradju približi i učini privlačnom.

Gledano sa stručnojezičke i metodičke strane, pravopisni priručnik dr Milorada Dešića predstavlja značajan pomak u pisanju udžbeničke literature. On će biti prijemčiv za šire krugove korisnika, pre svega biće veoma dostupan učenicima osnovnih i srednjih škola (svakako, biće koristan i za nastavnike) i na pravi način zadovoljiti programske zahteve.

Матица српска

Број: 1211-636/98.

Нови Сад, 12. октобар 1998.

Проф. др ЈОВО ТОДОРОВИЋ, министар

**МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

11000 БЕОГРАД

Немањина 22-26

Поштовани господине министре,

Одговарајући на Ваше писмо од 9. јула о. г., желели бисмо да Вас информисемо о томе шта је Матица српска учинила у циљу сачињавања правописног приручника за основношколски узраст. Два досадашња Матичина Правописа српскога језика (један за научну а други за школску употребу) ваљано су покривала образовни ниво од средње школе па навише, али није постојао подесан приручник за почетни ниво и основношколски узраст.

Имајући то на уму, ступили смо у разговор са проф. др Милорадом Дешићем, аутором једног правописног приручника за почетни ниво. Тај је приручник требало у нормативном погледу прилагодити Матичином Правопису српскога језика, побољшати извесне његове делове и допунити Речник који се налази на крају књиге. Такво уједначавање требало је да се обави уз пуно учешће правописних стручњака из Матице српске, тј. укључивањем проф. др Милорада Дешића у научноистраживачки пројекат Правопис српскога језика, који се у Матици српској изводи већ више од четири деценије.

Прве разговоре обавили смо у пролеће прошле године, а тада је изгледало да ће лако доћи до споразума. У разговорима - у којима су, осим секретара Матице српске и проф. др Милорада Дешића, учествовали и аутори Матичиног Правописа, проф. др Јован Јерковић и проф. др Мато Пижурница, те Милош Блечић, директор "Нијансе", извршног издавача

Дешићевог приручника - договорено је да професор Дешић приступи усаглашавању свога приручника са нормама Матичиног Правописа српскога језика и да изврши додатна побољшања основног текста и речника. Договорено је, исто тако, да верзију преправљеног и допуњеног рукописа професор Дешић достави Матици српској како би - у складу са редовним начином рада наших научноистраживачких пројеката - били одређени рецензенти и стручно лице задужени како за процену усаглашености тога приручника са Матичиним Правописом српскога језика тако и његову општу ваљаност.

Нажалост, до дана данашњег професор Дешић није Матици српској доставио преправљен и допуњен рукопис свога приручника. Накнадни разговори које смо обавили показали су да професор Дешић испоставља неке крајње неочекиване захтеве на које Матица српска не може да пристане. О природи тих захтева можете се информисати из копије нашег последњег писма професору Дешићу у коме констатујемо да такви захтеви онемогућују сваки договор. О овим разговорима је у пуној мери био обавештен и др Петар Пијановић, представник Завода за уџбенике и наставна средства из Београда - реч је о установи без које, по нашем мишљењу не треба улазити у овај подухват - који је још раније имао слично, веома неповољно искуство у разговорима са проф. Дешићем.

Након ових неуспешних разговора морамо закључити да проф. Милорад Дешић није заинтересован да се укључи у озбиљан научноистраживачки рад Матичиног пројекта Правопис српскога језика. Осим тога, заједничка процена Матице српске и Завода за уџбенике и наставна средства јесте да приручник за основношколски узраст треба да напишу двојица аутора Матичиног Правописа српскога језика помогнути, евентуално, неким стручњаком за методiku наставе српскога језика. Ми смо већ обавили разговоре са ауторима Матичиног Правописа, проф. др Јованом Јерковићем и проф. др Матом Пижурицом, па преостаје да се у договору са Заводом за уџбенике и наставна средства утврди који методичар би се, евентуално, прикључио ауторском тиму.

Поштовани господине министре, природно је што се Ви интересујете за судбину овога, за школство веома важног посла. Ми ћемо на овоме свесрдно радити и јавити Вам када постигнемо одређеније резултате.

С поштовањем,

59

Драган Станић
Секретар Матице српске

Београд, 5. новембра, 1998.

Проф. др ЈОВО ТОДОРОВИЋ, министар

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

11000 БЕОГРАД
Немањина, 22-26

Поштовани господине министре,

Желно бих да Вас обавијестим да је ових дана објављено треће, допуњено издање мога *Правописа српског језика-Приручника за школе*. Из поднаслова се види да је то приручник за ученике и наставнике, али треба да задовољи потребе и шире културне јавности. Ово издање је усаглашено са *Правописом српскога језика* Матице српске (1993).

Идеја о усаглашавању мога Правописа са Матичиним потекла је од академика Павла Ивића, који је у полемичком чланку „Емоционалац као критичар“ (часопис „Ријеч“, 2/1-2, 116, Никшић, 1996) написао и сљедеће: „У години 1994. изашао је правописни приручник за школе Милорада Дешића, методски одлично прилагођен потребама наставе. У том приручнику нема ништа од произвољности Симићеве књиге. Он би се могао лако ускладити са Матичиним, од којег врло мало одступа“. Прихватио сам ову идеју и прошле године ступио у везу са Матицом српском. Договорио сам се са секретаром Матице српске, мр Драганом Станићем да ћу свој приручник нормативно прилагодити Матичином Правопису, допунити неке дијелове и проширити Речник. Такође је договорено да у издавању моје књиге учествују, поред Матице српске, и мој досадашњи издавач „Нијанса и Завод за уџбенике и наставна средства из Београда. Да бих до краја испунио обећање које сам дао Матици српској, у току усклађивања Правописа српског језика консултовао сам се са Павлом Ивићем, као и са приређивачима Правописа српскога језика, Јованом Јерковићем и Матом Пижурицом. Од велике користи су ми биле писмене напомене Јована Јерковића.

У јуну мјесецу ове године водио сам разговоре са мр Драганом Станићем, секретаром Матице српске, а једном и са мр Браниславом Брборићем, секретаром Одбора за стандардизацију српског језика. У тим

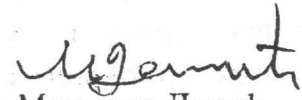
разговорима први пут сам чуо неке приједлоге који никад раније нису помињани и који су дошли у вријеме кад је рад на књизи био већ завршен. Прво, од мене се захтијевало да измијеним наслов и поднаслов књиге. Наиме, тражило се, због усклађивања са насловом Матичиног Правописа, да се мој приручник зове *Правопис српскога језика*, а не *Правопис српског језика*. Не знам шта би се добило промјеном наслова, пошто су у нашем књижевном језику исправна оба облика, и *српског* и *српскога*. Није ми јасно одакле толико страховања да би једно мало а могло да сруши један велики пројекат Матице српске. Такво ситуацијарење, тако круто, чиновнички однос према језику и правопису нисам могао прихватити. Подсјећам оне који би строго укалушили језик да нека веома значајна дјела нису ништа изгубила од вриједности зато што у њиховим насловима није било тзв. покретног а: *Правопис српскохрватског* (није *српскохрватскога*) *књижевног језика* А. Белића (Београд, 1950), *Речник српскохрватског* (није *српскохрватскога*) *књижевног и народног језика* (1959-1996, у издању САНУ) итд. Кад бисмо били формалисти, тражили бисмо да се са Матичиним Правописом усклади и назив *Одбора за стандардизацију српског језика*, да мјесто *српског* стоји обавезно *српскога*. Нисам прихватио ни захтјев да се поднаслов *Приручник за школе* замијени нечим другим (*за основни ступањ употребе, основни ступањ у школству и јавној употреби* и сл.). Разлог за такву измјену је могућност да мој Правопис конкурише школској верзији Матичиног Правописа. Не знам зашто би доброј, практичној књизи сметала конкуренција. Поред тога, морам да напоменем да је мој Правопис добро примљен и у основној и у средњој школи, а и шире (код лектора, новинара итд.). Зашто га сада сводити на основношколски ниво, скоро буквар? Додајмо овоме и слѣдеће: због преобимних наставних програма правописна материја се обрађује на малом броју часова (6-8 годишње), и то тако да се у средњој школи најчешће обнавља и проширује градиво из основне школе. Према томе, није потребан посебан правопис за основне, а посебан за средњу школу. Таква подјела по школама и разредима могла би да се примијени само кад би се писале радне свеске. Друга ствар са којом се нисам сложио, поред измјена наслова и поднаслова, јесте захтјев да у издавању мога Правописа више не учествује „Нијанса”, досадашњи извршни издавач два издања, и да ово издање сматрамо првим. Како да фактички треће издање претворим у прво? Кад свим наведеним разлозима прибројимо и понуђене услове издавања, неповољне по аутора, биће јасно зашто нисам остварио сарадњу са Матицом српском, зашто се по трећи пут као издавач јавља „Нијанса”.

Све што је досад речено у ствари је информација о остваривању правописног пројекта Матице српске коју сте тражили у писму Матици од 19. 6. 1998. Занимљиво је да је то писмо мени лично предато тек 6. јула ове године, али не бих сада о томе шире говорио. Умјесто тога даћу двије

напомене уз допис који Вам је упутила Матица српска 12.октобра 1998. Прва примједба односи се на сљедећу тврдњу мр Драгана Станића: „О овим разговорима је у пуној мери био обавештен и др Петар Пијановић, представник Завода за уџбенике и наставна средства из Београда...који је још раније имао слично, веома неповољно искуство у разговорима са проф. Дешићем. Никада нисам разговарао са др Петром Пијановићем о правопису, нити о другим пројектима, а што се тиче Завода за уџбенике и наставна средства, могу рећи да нити сам раније био, нити сам сада у конфликту са том установом. Напротив, Завод ми је објавио неколико уџбеника и приручника, написао сам доста рецензија, годинама лекторишем „Звучну читанку“. На 23. међународном сајму опреме и средстава за савремену наставу „Учила“ (1992) стручни жири је донио одлуку да се високо признање Златна табла додијели Заводу за уџбенике и наставна средства из Београда за мој приручник, у ствари комплет (књига+касете) „Српски акценат с лакоћом“. Заиста је ружно кад секретар тако значајне установе као што је Матица српска обмањује министра. Осим тога, господин Станић заборавља да сам, иако „неугодан сарадник“, ипак један од аутора Матичиног једнотомног рјечника српског језика, који ће ускоро бити објављен. Друга примједба је у вези са констатацијом да ће аутори Матичиног Правописа, евентуално помогнути методичаром, приступити писању приручника за основношколски узраст. Већ сам рекао да не треба писати посебан правопис за основну школу. То би било само бацање новца у овој општој беспарици. Уз то, тај рад требало би да верификује Комисија за праћење и истраживање правописне проблематике.

Поштовани господине министре, пред Вама је *Правопис српског језика-Приручник за школе*, који је усаглашен са *Правописом српскога језика* Матице српске(1993). Ученици основних и средњих школа добили су књигу која им на најједноставнији начин објашњава правописна правила. То је најважније, много важније од тога ко је издавач. Надам се да ће и за ово издање важити оцјена академика Павла Ивића - да је тај приручник „методички одлично прилагођен потребама наставе“. Али пустимо Комисију за праћење и истраживање правописне проблематике да о томе каже своју ријеч.

С поштовањем,

Др Милорад Дешић,
ред. проф. Филолошког факултета
у Београду, шеф Катедре за
српски језик и српску књижевност

Достављено и:

- Матици српској
- Савезном министарству за науку и развој
- Министарству културе Републике Србије
- Одбору за стандардизацију српског језика-Комисији за праћење и истраживање правописне проблематике

Прилог: Један примерак књиге

Правопис српског језика-Приручник за школе,

аутор Милорад Дешић

ПРОФ. ДР МИЛОРАД ДЕШИЋ

Слова раздора

Језичка политика код нас није била заснована на добро организованој и јасно дефинисаној активности него на ангажовању утицајних појединаца или мањих група

О српском језику и језичкој политици код нас се уобичајило говорити углавном преко инцидентних догађаја и експресних иступа. Почело је свађом око укидања ијекавице и ривалским борбама аутора и промотера паралелних правописа, а завршило са *Словом о српском језику*, у којем је изражен негативски и увредљив однос према свему што код нас и у свету репрезентује српску филологију и лингвистику. Саговорник НИИ-а, др Милорад Дешић, професор Филолошког факултета у Београду, један је од ретких наших језикословаца који је одбио да се сврста у било који од међусобно супротстављених табора. Као аутор већег броја дела из разних области науке о српском језику, председник Друштва за српски језик и књижевност Србије и члан Одбора за стандардизацију српског језика, он је, несумњиво, позван да компетентно и без оптерећења говори о најважнијим проблемима нашег језика. Укључујући, разуме се, и оне правописне, с обзиром на то да је сам написао и један, у школама радо прихваћен правописни приручник.

Недавно смо могли чути да су нови чланови Председништва БиХ положили заклетву на три језика и два писма. Шта се то, у ствари, догодило са некадашњим заједничким српскохрватским језиком да бисмо данас били сведоци многих оваквих и сличних бесмислица?

- Општепознато је да се српскохрватски/хрватскосрпски језик у бившој СФРЈ званично употребљавао у четири републике: Србији, Хрватској, Босни и Херцеговини и Црној Гори. У ствари, у пракси су последњих година постојала два књижевна језика: у Србији, Босни и Херцеговини и Црној Гори - српскохрватски (у Босни и Херцеговини и хрватскосрпски), а у Хрватској - хрватски. Кад се распала југословенска федерација, дошао је и крај српскохрватске језичке заједнице. Од једног књижевног језика, истина двоваријантног, настала су три службено призната: српски у Југославији (Србији и Црној Гори) и у Републици Српској, хрватски у Хрватској и у једном дијелу Муслиманско-хрватске Федерације, бошњачки (босански) у другом дијелу ове Федерације. Шта смо заправо добили за веома кратко вријеме? Три посебна језика или три различита назива за суштински један исти језик? Дobili смо, према социјалингвистичким, политичким, државним критеријумима, три имена за лингвистички један језик.

„Сјетимо се само неуспјелог увођења екавског изговора као обавезног у Републици Српској. Медији, школе и администрација покушали су да екавизирају ијекавско становништво, али резултати су били веома слаби”

Хрвати су последњих неколико деценија написали више правописа, опирајући се заједничком, новосадском из 1960. године. Код нас тај Правопис (1960) никада није оспорен, али смо дошли до сличног резултата - за један језик добили смо три правописна приручника. Зашто?

- Код нас се за релативно кратко вријеме појавило више правописа српског језика због тога што претходно није било добро организованог рада на капиталним пројектима. Да га је било, добили бисмо један, по много чему бољи и практичнији правописни приручник, а тиме бисмо уштедјели доста времена и енергије и избјегли оштре полемике. На крају је интервенисала држава и прописала да се у Србији званично користи Правопис српскога језика М. Пешикана, Ј. Јерковића и М. Пижурице (Матица српска, 1993). Ово

рјешење је касније прихватила и Република Српска али није и Црна Гора.

Шта је неопходно да се један правопис био прихваћен у јавности, да гдакле, не намећу самозванични просветни органи или некакви стручни лобији? Ваш правопис за школе доживео је за кратко време три издања и завидан тираж а без икакве фаворизације, па претпостављам да сте пронашли кључ који обезбеђује успех.

- Недавно је изишло и штампате треће, допуњено издање мога Правописа српског језика - Приручник за школе (Нијанса, Земун). Овај приручник, намијењен и школама и широј културној јавности, усаглашен је са званично одобренем Правописом Матице српске, а писан је с циљем да се на најједноставнији и најкраћи начин објасне правописна правила. Једноставност, јасност и прегледност биле су оне особине које су препоручиле књигу бројним читаоцима. Шира културна и научна јавност прихвата неко дјело само уколико у њему открије одређене вриједности.

Какавим се правописним приручницима служе наши сународници у Хрватској и Републици Српској? Брине ли матица и о томе или их препушта саме себи и агресији тамошњих државотворних језика?

- Срби у Републици Српској служе се званичним Правописом Матице српске и мојим приручником, а о ситуацији у Хрватској немам података. Матица брине о својим сународницима у Републици Српској (помоћ у издањима, универзитетској настави и научним пројектима), али ће морати да води рачуна и о Србима у Муслиманско-хрватској Федерацији и у Хрватској, како би се у тим крајевима сачувао српски језик, који је у непосредном додиру са бошњачким и хрватским и под њиховим утицајем. У наредном периоду биће неопходна сарадња југословенских лингвиста са колегама из Босне и Херцеговине и Хрватске.

Који су основни проблеми српског језика данас?

НИН-ОВ ИЗБОР РОМАНА ГОДИНЕ

Матура књижевности стваралаштва

Разложно би било проверити код историчара књижевности није ли се овогодишња продукција романа приближила оној суми која утврђује број свих романа српске књижевности објављених у првих педесет година нашег века

- Наша наука и култура очекују од српских лингвиста да што је могуће прије напишу приручник из ортоепије (о књижевном изговору гласова, о акценту, интонацији, итд.), затим модерну граматику и рјечник савременог српског језика. Не знамо кад ће се појавити приручник из ортоепије и граматику, али једнотомни рјечник српског језика биће вјероватно штампан до краја ове године (у издању Матице српске).

Наведени и многи други задаци могу бити извршени само под условом да се наши језички стручњаци сложе око основних питања. Нажалост, досад је слоге веома мало било: расправе о правопису, о екавском и ијекавском изговору у књижевном језику, чак и о томе ко се може сматрати Србином - вођене су са превише емоција, бучно, нетолерантно, са наміјером да се противник омаловажи, увриједи, уништи. Такве свађе дале су више материјала нашим медијима него нашој науци о језику.

Очигледно је да у Србији нема осмишљене језичке политике, ако се изузме одбор за стандардизацију који то хоће да надомести, иако представља само нешто претежнији део стручњака наше лингвистичке арене. Да ли се у том смислу ишта може променити или ће се важни послови и даље обављати индивидуалним подухватима, каква је, рецимо, и овај ваш са правописом?

- Језичка политика код нас није била заснована на добро организованој и јасно дефинисаној активности него на ангажовању утицајних појединаца или мањих група. Сматрам да би требало водити јединствену језичку политику на цијелом српском говорном простору. Штетно би за нас било ако бисмо при томе присвајали туђе или ако бисмо се одрицали свога и великодушно га поклањали другима. Сјетимо се само неуспјелог увођења екавског изговора као обавезног у Републици Српској. Медији, школе и администрација покушали су да екавизирају ијекавско становништво, али резултати су били веома слаби. Неки су схватили да свако је и ије треба замијенити са е, па су се појавили примјери као што су Предор, Хан Песак, ориентисати се, субективни фактори, итд. Коначно је у Републици Српској дозвољена равноправна употреба екавског и ијекавског. Схватило се да су оба изговора и књижевна и српска. Од избора за стандардизацију српског језика очекује се да води осмишљену и јединствену језичку политику, да се његови чланови максимално ангажују на систематском нормирању српског језика и изради одговарајућих приручника. Уколико изостане тимски рад, поготово везан за капиталне теме, мораће појединци неке послове, тачке и незахвалне, сами да обаве.

■ САВА ДАУТОВИЋ

Већ крајем ове седмице, у суботу, 16. јануара, петочлани НИН-ов жири изабраће најбољи роман овогодишње издавачке продукције. Тога дана, на својој десетој седници, жири ће од шест романа из ужег избора (види оквир) изабрати један - најуспјешнији.

Биће то четрдесет и трећи роман украшен НИН-овим одличјем!

Између Носићевих Корена (првог носиоца ове награде, 1954. године) и Данојлићевих Ослободилаца и издајника (прошлогодишњег изабраника) нашли су се, безма-

ло, романи најзначајнијих српских романијера протеклог периода. Дobar број тих одликаних романа заузима часно место у историји српске књижевности.

Та чињеница потврђује да је НИН-ова награда за роман оправдала своје постојање, јер је знатно

допринела развиту и популаризацији овог књижевног жанра у нас. Како би Душан Матић рекао, роман је и код нас постао МАТУРА литерарног стваралаштва, најпрестижнији облик књижевно-уметничког рада.

Податак да је за овогодишњи НИН-ов конкурс пријављено 94 (деведесет и четири) романа, најбоље потврђује претходну оцену. Како, међутим, нису сви објављени романи конкурисали за награду, претпоставља се да је ове године штампано више од сто романа! Разложно би било проверити код историчара књижевности није ли се овогодишња продукција романа приближила оној суми која утврђује број свих романа српске књижевности објављених у првих педесет година нашег века?

Како се и очекивало, највише је романа стизало из Београда. (Само „Народна књига“ конкурисала је са 18 романа, „Стубови културе“ са осам, „Апостроф“ са шест, „Нолит“, БИГЗ и „Филип Вишњић“ са по три итд.). Романи су слати и из Новог Сада, Суботице, Ниша, Приштине, Подгорице, Бањалуке и других наших издавачких центара.

Иако пораст броја романа не мора истим узлазним полетом следити и „раст“ уметности романа, ипак се може запазити умножавање изражајних форми, поетичких иновација, а исто тако увећан дотицај са тенденцијама светског модерног романа, европског и америчког.

Глобални увид у тематику романа показује сразмерно велико интересовање за

недавна ратовања на простору бивше Југославије, али не престаје занимање за нашу даљу прошлост, историјску и митску. Но кад је и тематика блиска, нарративни поступци су врло различити. Неки аутори наглашено експериментирају формом крећући се до самих граница жанра. Укрштају фикцију и фактографију, виртуелни и стварни свет. При томе су уочљиве генерацијске разлике: почетници су опрезни, писци средње генерације најсмелији, „разарању“ бивших поетичких канона, романијери дужега стажа држе се своје већ проверене стваралачке путање. (О романи нашег уже избора репрезентуату генерацијску тријаду.)

Извесни аутори користећи „пољупљаност“ жанровских канона романа, граде хибридна дела: смењују дневничке, мемоарске, хроничарске и друге нарративне записе, повезујући их тек „танким нитима“ пролошко-епилошких ауторских беседа. Почесто таква дела - и кад у једном од тих „фахова“ имају вредности - губе својство романа.

Неки су издавачи послали на конкурс и гдешко добро писана дела, која, међутим, не припадају жанру романа. Тако је „Глас српски“ из Бањалуке послао извршну књигу Моме Капора: Успомене једног цртача. То су, доиста, врски мемоарски есеји о уметничком стасавању сликара Моме Капора. Ту је мајсторски представљен развојни лук наше послератне ликовне уметности и културне политике. Књига је узорно писана и предивно опремљена - може је пожелети свака библиотека - али је, и крај свих тих квалитета, жири није могао као роман процењивати.

Интересантно је истаби да су своје прве романи написали неки зрели људи, потврђени у другим професијама: правници, лекари, професори, новинари. Ваља нагласити да су се романескном стваралаштву окренули и бројни песници, приповедачи и критичари, што потврђује нашу малочас изнету тезу да роман постаје престижна литерарна форма. Треба поздравити појаву нових романијерских имена. Тридесетак романа су првенци својим ауторима, а двадесетак аутора јавља се романом као својим првенцом. Пожелимо свима нове успехе. А будућем победнику, уз сва честитања, и ЈУБАНКА А.Д. као генерални и вишегодишњи спонзор ове награде даће свој посебан допринос.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
(на руке председника Одбора академика Павла Ивића)

11000 БЕОГРАД
Ђуре Јакшића бр.9

Поштовани господине председниче,

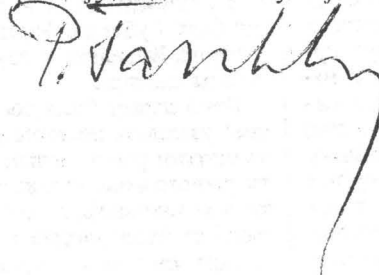
У прилогу Вам достављам текст предлога о монографемском усклађивању ћирилице и латинице (са образложењем). Тај текст разматран је на другој седници Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике и на другој седници Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима, с молбом да га изнесете на седници Одбора за стандардизацију српског језика 4.децембра 1998.године.

Предлог у вези с организовањем превођења најраширенијег оперативног система и програма везаних за њега, о потреби усклађивања распореда слова на тастатурама компјутера и успостављању компатибилности у размењивању компјутерски уређених докумената поднеће колеге Миленко Васић и Мирослав Николић.

С поштовањем,

У Београду,
23.11.1998.године

Радојко Гачевић, секретар Комисије за
стандардни језик у школству, админи-
страцију, издаваштву и јавним гласилима

66

4542198.099/33

МОНОГРАФЕМСКО УСКЛАЂИВАЊЕ ЋИРИЛИЦЕ И ЛАТИНИЦЕ

Постало је готово очевидно да ће српска језичка култура, једина у Европи, остати двоазбучна. Пошто је српски језички стандард, опет једини у Европи, систем(ат)ски двоизговорно-двоисписан (свака изговорна разлика [п]остаје и исписна), отвара се проблем да ли се уопште жели нормална стандардизација српског језика, да ли имамо свести о њеној неопходности.

И отвара се непријатно питање — како ће се уопште српска терминологија представљати у Женеви, где је центар ISO (International Standardization Organisation), јер се тешко може очекивати да српски језик, у појединим терминима, буде представљен двоструко или четвороструко ако будемо инсистирали на његовој двоазбучности, док би се двоизговорност могла уредити помоћу облих и/или других заграда, на пример овако: *в(иј)енац*, *с(ј)едиште*, док би термини с разликом *е : и*, *л : љ*, и *н : њ* били ретки, на пример: *б(ел/иљ)ежница*, где би алтернација у загради значила — *ако изабереш е, мораш изабрати л, а ако изабереш и, мораш изабрати љ*, јер је изван стандарда лик *бељежница* колико и лик *билежница*, а слично вреди и кад је посреди алтернација *н : њ*, као нпр. *(н/њ)еговатељица*, где је слободан избор између *н* и *њ*.

Отвара се још непријатније питање: хоће ли српски језик бити "надигран" од своје браће близанаца *хрватског* и *бошњачког* (који се, сва је прилика, усељава у све међународне кодове и стандарде као *босански*, што би могло имплицирати закључак да су у БиХ *српски* и *хрватски* мањински или чак гастајбартерски језици)? "Надигран" би био у томе смислу што они у Женеви неће имати проблема, јер су и једноизговорни и једноазбучни, а ми, код куће, нарочито у Београду, водимо бесмислене ратове, лишене сваке рационалности.

Назив хрватски језик, за разлику од бошњачког или босанског, има дугу традицију. Та је традиција нарочито спорна у том смислу што се у Хрватској назив хрватски језик систематски наметао и Србима, сматраним "шизматичима" не само у религијском погледу. Назив босански језик, не само зато што нема традиције, нова је, акутна опасност по интересе Српства и његове језичке културе.

Препорука Одбора (у Одлуци број 1) може се разумети једино тако да у српском језику назив *босански језик*, кад се тај идиом мора поменути, треба обавезно ретикетирати, тако да гласи *бошњачки*. Њена сврха није "признање" трећег "истог језика", али Одбор не може, и када би хтео, "оповргнути" оно што је потврђено једним међународним уговором, тј. Дејтонско-париским споразумом.

У новим државним околностима само се носиоци српскога језичког стандарда служе двама писмима, ћирилицом и латиницом. Само се тога језичког стандарда и његових носилаца тиче двоструки књижевни и стандардни изговор, екавски и ијекавски. Сложена слика српскога језичког стандарда, непозната у савременим европским оквирима, отворила је и нека непријатна питања, која се своде, на пример, на оспоравање припадности публикација објављених на српском језику латиничким писмом. О томе је било речи више пута последњих година. То се добро види из писма Југословенског библиографског института и Народне библиотеке Србије Савезном заводу за стандардизацију, приложеног Извештају о раду Одбора за стандардизацију српскога језика током 1998. године.

Да би се бар једно непријатно питање "затворило" — а српски језик заштитио од оспоравања, нарочито с оне стране Дрине, где је угрожен од "босанског језика", мада је донекле заштићен живом обновом ћирилице — било би добро да Одбор размотри могућност малене реформе латиничког писма. Очигледно је да би том маленом реформом српски језички стандард у писменом виду, без обзира на азбучно рухо у које се одева, био заштићен разговетном препознатљивошћу.

У техничкој суштини те реформе очитује се потреба да латиница буде једнозначно претворива у ћирилицу и, обрнуто, да ћирилица буде једнозначно конвертибилна у латиницу. Тиме би се постигао пун склад двеју реализација српског језичког стандарда, ћириличке и латиничке. Одговарајући компјутерски фонтови олакшали би то усклађивање.

* * *

На основу претходно изложених напомена, узимам слободу да дам следећи

ПРЕДЛОГ

Требало би да Одбор за стандардизацију српског језика, преко својих комисија и својих оснивача, *размотри* питање пуног усклађивања двају писама, тако да оба имају своју једнословну (монографемску) *поставу*, примерену српском језику, који онда лакше може носити и своју стандардну двоизговорност, екавску и ијекавску.

Прихвати ли се овај предлог, могло би се понудити и његово шире образложење мада је оно суштински садржано у тексту. Ако би се оснивачи и комисије Одбора изјаснили за овај предлог, требало би да га Одбор, у складу са Споразумом и Пословником, претвори у одлуку која би се као *препорука* упутила оснивачима и јавности у све четири републике (Србија, Црна Гора и Српска, као и Југославија), укључујући и четири народне скупштине.

Скупштине се не би о томе изјашњавале — јер њихов задатак није да оспоравају научно (социолингвистички, односно стандардолошки) утемељене препоруке — него би препоруку примиле к знању и помогле да се она прихвати у јавном животу.

Препорука Одбора, ако се стекну услови за њено утврђивање, могла би се понудити као стручно атестирани производ, као стручно достигнуће, иза којег би наши језикословци јединствено стали. Ако, упркос ваљаним стандардолошким и културолошким разлозима, не би стали, било би очигледно да су наше тешкоће у неслози и националној недисциплини, а не у мањку дијагнозе и пожељности терапије.

* * *

Могло би се узгред додати и ово: читљивост претходних књига, часописа и новина објављених на српском језику латиницом не би била угрожена, јер се диграми *lj*, *nj* и *dž* не би могли "читати" друкчије него монограми *lj*, *nj*, *g* ако се ти знаци одаберу као еквивалентни садашњим диграмима, који постоје само у латиничком писму.

Не би се угрозила ни чињеница да су *хрватски* и *бошњачки* варијанте "истог језика", *српског* или "српскохрватског", ако је то коме важно, нити би била оштећена читљивост тих *језика* уколико Хрвати и Бошњаци не узнастоје да се њихови *језици* што више издиференцирају спрам српског и међусобно.

Хоће ли узнастојати, остаје изван компетенције Одбора за стандардизацију српског језика, изван његовог домена и досега.

С поштовањем,

Радојко Гачевић, секретар
Комисије за стандардни језик
у школству, администрацији,
издаваштву и јавним гласилима

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Предлогом господина Радојка Гачевића указује се на један врло важан проблем у функционисању српске ћирилице и српске латинице, и дају се неки несумњиво јаки аргументи за монографемско усклађивање та два писма. Пошто је отворена расправа о изнетом предлогу, слободан сам да о томе изнесем нека запажања.

Потреба за монографемским усклађивањем српске ћирилице и српске латинице свакако постоји, као што се то у образложењу предлога умесно доказује. Сада се постављају питања да ли је ради реализације таквог усклађивања неопходно извршити реформу писма, шта би се тиме добило, а шта можда и изгубило, када је прави тренутак да се то усклађивање оствари и на који начин би то најбоље било извести.

Имајући у виду садашњу трагичну вишеструку подељеност српског народа, склон сам да видим као у овом тренутку најприхватљивија решења она која би давала најмање повода да се та подељеност умножава. Зато мислим да би добро било монографемско усклађивање српске ћирилице и српске латинице извести без реформе латиничког писма. Три спорна диграма могла би једноставним приближавањем делова који их чине добити простор и лик по једног слова. Дакле уместо **lj**, **nj**, **dž** та слова могла би у штампаном лику изгледати приближно као **lj**, **nj**, **dž** (евентуално са још већим сужавањем елемената *n*, *d*, *ž*). У рачунарском програму који се зове *фонти-дизајнер*, или неком сличном, лако би се таква дводелна слова сместила у исту словну "кућицу", а онда је конверзија ћирилице у латиницу и обратно једноставна и потпуна (та могућност већ постоји на појединим персоналним рачунарима, што могу да кажем из личног искуства).

(Уколико на Одбору превагне мишљење да се ипак изврши делимична реформа латинице, предложио бих да се за обележавање "мекоће" искористи попречна цртица преко **l** и изнад **n** (по аналогiji са **đ**), а за африкату /џ/ квачица на стубићу слова **d**, по аналогiji са **č** и **đ**).

Нисам сигуран да ли је неопходно да се изврши реформа српске латинице ради њеног диференцирања од хрватске. Они који нам нису наклоњени увек ће наћи повод да нешто српско представе као хрватско ма шта ми измислили да будемо друкчији. Али могло би се препоручити издавачима да се и у латиничким издањима на српском језику импресум и тзв. *сiр* (каталогизација у публикацији) увек дају ћирилицом. Тамо где се у таквим публикацијама импресум разликује од насловне стране, могло би се увести (или предложити) да насловна страна буде дата и ћирилицом. То би страним обрађивачима књига помогло да књигу препознају као српску (ако

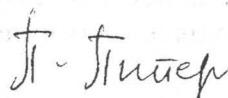
им већ место издања није увек за то довољно). Уосталом и у импресум и у сир може се скраћеницом увести обавезан податак да је књига штампана српском латиницом када је таква књига у питању.

Добро би било да стручњаци подробније објасне степен штете што се у неким страним базама података књиге на српској латиници класификују као књиге на хрватској латиници. Мало ко претражује базе података према писму на којем је књига штампана, или према језику на којем је написана. Обично се у претраживању полази од података са импресума или од кључних речи за садржај рада. Али врло је могућно да о томе нисам довољно обавештен.

Још ми је мање познато, а претпостављам да нисам у томе сасвим усамљен, како можемо да утичемо на ISO. Ако тамо одлуче да нас представе једним писмом и једном изговорном варијантом (што је вероватније него четвороструко), једино можемо да сугеришемо које би то писмо требало да буде и која изговорна варијанта, ма колико присталицама оног другог писма и друге варијанте то не би било право. Ако се за ISO некав избор мора направити (уз сву његову функционалну ограниченост), било би из више разлога најприродније да то писмо буде српска ћирилица, а изговорна варијанта екавица.

Најзад, садашња ненаклоњеност коју према нама осећају многи у иностранству, па нам зато закидају где год могу, мора једном проћи. Зато бих, уз сав опрез због могућности да нисам ово питање сагледао једнако добро са свих релевантних страна, био за то да се не жури са реформом латинице, ако се одлучи да су нам два писма и даље потребна.

Београд, 21. јануара 1999.

Проф. др Предраг Пипер

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
— на руке академика Павла Ивића, председника Одбора —

11 000 БЕОГРАД
Ђ. Јакшића бр. 9

Поштовани господине председниче,

У прилогу Вам достављамо *Картотеку језичких недоумица*, за чију смо израду задужени у оквиру тачке 9. Програма рада Одбора за стандардизацију српског језика у раздобљу које је пред нама, усвојеног на тој седници, 4. децембра 1998. године.

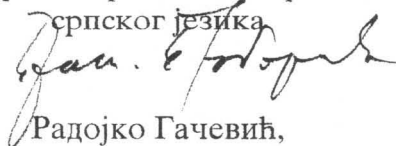
Било би добро да Картотека буде размотрена и, с евентуалним изменама и допунама, усвојена на седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7). После тога Картотека би се доставила члановима Одбора и члановима свих његових комисија, као и оснивачима Одбора, с молбом за измене и допуне, али и с молбом да се евидентиране недоумице у догледној будућности рашчишћавају.

Подсећамо Вас и на обавезе око изјашњавања о *Правопису српског језика* Милорада Дешића и земунске *Нијансе*. Наиме, пре него што би се о тој правописној верзији изјаснила Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, неопходно је чути мишљење правописне и школско-административне комисије.

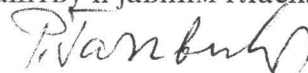
С поштовањем,

Бранислав Брборић,
секретар Одбора за стандардизацију

српског језика

Радојко Гачевић,
секретар Комисије за стандардни
језик у школству, администрацији,
издаваштву и јавним гласилима

Јован Вуксановић,
секретар Комисије за праћење и
истраживања правописне

проблематике
ЈВуксановић

У Београду, 8. фебруар 1999. год.

4542199.026/3

72

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ
Број: 6-001/99-01
8. фебруар 1999. године
Београд

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
— на руке председника Одбора академика Павла Ивића —

11000 БЕОГРАД
Буре Јакшића 9

Поштовани господине Ивићу,

Захваљујем на Вашим дописима које сте упутили председнику Владе Републике Србије Мирку Марјановићу, с прилозима које сам пажљиво размотрио, па се користим приликом да Вама и Одбору зажелим пуно успеха у даљем раду. Председник Марјановић овластио је мене и ресор на чијем сам челу да сарађујемо с Вашим Одбором и другим чиниоцима како би се решавали проблеми на које указујете у своме писму и његовим прилозима.

Две препоруке које је Одбор утврдио (у вези с *превођењем компјутерског софтвера с енглеског на српски језик и усклађивањем распореда слова на компјутерским тастатурама*, као и у вези с *успостављањем компатибилности у размени компјутерски обрађених тестова*) — веома су значајне за цео наш културни простор, за говорни простор српског језика. Зато их је, нема сумње, неопходно што пре оживотворити.

Верујемо да ћете такво мишљење добити и од надлежних органа у СРЈ и Републици Црној Гори, као и од оних у Републици Српској, поготову стога што би требало да се подједнако отклоне *шумови у каналу* за све учеснике у систему нове писмености, који не би био у раскораку с европским и светским системима.

Надамо се да ћете сва техничка и друга стручна питања успешно решити у сарадњи с надлежним савезним органима и њиховим агенцијама за информатику и стандардизацију. Те агенције имају у међународном систему положај невладиних организација, оспособљених да Вашем Одбору пруже одговарајућу помоћ из свог домена како би се настали комуникацијски проблеми успешно решавали за цео говорни простор српског језика, са оба његова изговора и оба његова писма, разуме се — у складу с уставним одредбама о језику и писму и Законом о службеној употреби језика и писама ("Службени гласник Републике Србије", број 45/91).

С поштовањем,

МИНИСТАР
Павло Симић

73

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА

Савезна влада
Кабинет председника

dp 33/99

Beograd, 12. februar 1999.

Akademik dr Pavle IVIĆ,
predsednik Odbora za standardizaciju srpskog jezika

Poštovani gospodine Ivić,

Želimo da Vas obavestimo da se predsednik Savezne vlade Momir Bulatović upoznao sa Preporukama Odbora.

Po nalogu predsednika zatražena su i primljena mišljenja nadležnih saveznih ministarstava, nakon čega je ceo predmet upućen u proceduru Savezne vlade.

S poštovanjem,

ŠEF KABINETA

Jovan Dašić
mr Jovan Dašić
specijalni savetnik
predsednika

VLADA
REPUBLIKE CRNE GORE
PREDSJEDNIK

23. februar 1999. godine

BR: 01-611

ODBORU ZA STANDARDIZACIJU
SRPSKOG JEZIKA

- n/r predsjednika Odbora, akademika Pavla Ivića -

BEOGRAD
Djure Jakšića 9.

Poštovani gospodine Iviću,

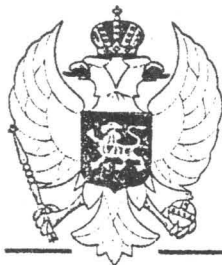
Povodom zahtjeva koji ste dostavili predsjedniku Vlade Republike Crne Gore, gospodinu Filipu Vujanoviću, 25. decembra 1998. godine, traženo je mišljenje od Ministarstva prosvjete i nauke Crne Gore.

Odgovor koji smo dobili od ministra Kujovića, dostavljam Vam u prilogu.

S osobitim poštovanjem,

SAVJETNIK PREDSJEDNIKA
Andrija Kerjević

REPUBLIKA CRNA GORA MINISTARSTVO PROSVJETE I NAUKE

Broj: 01- 306
Podgorica, 22.01.1999. god.

Gospodinu FILIPU VUJANOVIĆU, predsjedniku
VLADE REPUBLIKE CRNE GORE

Podgorica

Poštovani gospodine predsjedniče,

dobio sam predmet kojim Vam se obraća Odbor za stanadardizaciju srpskog jezika iz Beograda u vezi "prevođenja kompjuterskog operativnog sistema i programa za obradu teksta (softvera) sa engleskog na srpski jezik" i "usklađivanja rasporeda slova na kompjuterskim tastaturama i uspostavljanju kompatibilnosti u razmjeni kompjuterski obrađenih tekstova."

Engleski jezik, kao "najmoćniji svijetski jezik" kako ga karakteriše Odbor za standardizaciju srpskog jezika, dominira i na tržištu softvera (sistemskog i aplikativnog), prije svega zato što je najveće tržište softvera na engleskom govornom području. Sistemski softveri (operativni sistemi, baze podataka itd) se rijetko prevode na druge jezike, jer su osnovne komande tih softvera, bez obzira na varijante, standardne - na engleskom. Aplikativni softver se "piše" u nekom od programskih jezika, a zatim se korisnički interfejs aplikativnog softvera prevodi na jezik govornog područja za koje je softver namijenjen (francusko, njemačko, špansko, rusko, italijansko,...), u koliko za to postoji ekonomsko opravdanje. Da li će se uraditi interfejs na nekom jeziku, zavisi prije svega od veličine legalnog tržišta softvera na tom govornom području.

Da bi softverska kompanija, kao što je Microsoft, ušla u posao prevođenja svojih softvera na srpski jezik, potrebno je prije svega urediti odnose na našem tržištu softvera u smislu suzbijanja piratskog tržišta. Čak i posle toga, s obzirom na veličinu tržišta, vjerovatnije je da bi Microsoft uradio srpsko-hrvatsku latiničnu verziju kojom bi istovremeno "pokrio" tržišta Republike Hrvatske, Republike Bosne i SR Jugoslavije.

Što se tiče usklađivanja rasporeda slova na kompjuterskim tastaturama, utvrđivanja jedinstvenih slovnih fontova i načina zapisa tekstualnih dokumenata, podržavamo pokrenutu inicijativu, tim prije što tehnički nije uslovljena realizacijom projekata prevođenja aplikativnih softvera na srpski jezik.

S poštovanjem,

MINISTAR
Dragan Kujović

Dr. Kujović

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА
САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА РАЗВОЈ,
НАУКУ И ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Бр. 112-03-007/99-2

03.08.99 199. године
БЕОГРАД

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК
Проф. др Слободан Реметић

Поштовани господине Реметићу,

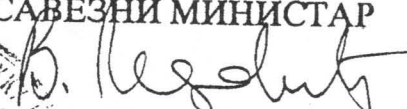

Обавештавам Вас да је свим члановима Савезне владе прослеђен Ваш допис од 14. јула 1999. године у вези рада Одбора за стандардизацију српског језика.

Овом приликом нарочито Вас уверавам да се у Савезној влади, а посебно у Савезном министарству за развој, науку и животну средину, у чијем се саставу налази и Савезни завод за стандардизацију, с посебном пажњом прати рад Одбора за стандардизацију српског језика и да смо ми веома заинтересовани да се сви проблеми у вези стандардизације српског језика што пре реше на најбољи начин.

Такође, и у овим условима можете рачунати на нашу помоћ, како појединих установа и ресора који су непосредно заинтересовани за стандардизацију српског језика, попут Савезног завода за стандардизацију, тако и извесну помоћ у погледу финансијских средстава за издавање ваших дела, као што су "Обратни речник српског језика" и "Речник књижевног језика".

С поштовањем,

Достављено и :
Академику Павлу Ивићу

3
САВЕЗНИ МИНИСТАР

Проф. др Јагош Зеленовић

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА
САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА РАЗВОЈ,
НАУКУ И ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

САВЕЗНИ ЗАВОД ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ

Бр. 2/6-02-2/2

199 године

БЕОГРАД

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу
и решавање неодложних питања

11000 БЕОГРАД

Ђуре Јакшића 9

Достављамо, у прилогу; DIS 639-1-Coding Systems ISO/TC/SC2/WG1, који је стигао у Савезни завод за стандардизацију на давање мишљења, због чега је потребно консултовати релевантне националне интересе.

Молимо вас да нам доставите свој став у вези представљања језика означеног у стандарду као "Bosnian" ради благовременог прослеђивања наведеном комитету.

Захваљујемо на сарадњи.

С поштовањем,

ISO/TC 37/SC 2

Date: 1998-09-30

ISO/CD 639-1

ISO/TC 37/SC 2/WG 1

Secretariat: SCC

Codes for the representation of names of languages - Part 1: Alpha-2 code*Codes pour la représentation de noms de langues - Partie 1: Code alpha-2***Contents**

- 1 Scope *
- 2 Normative reference(s) *
- 3 Terms and definitions *
- 4 Language code *
- 4.1 Form of the language identifier *
- 4.2 Registration for new language identifiers *
- 4.3 Application of language identifiers *
- 4.3.1 To indicate the languages in which documents are or have been written or recorded. *
- 4.3.2 To indicate the language speaking capabilities of delegates to a meeting. *
- 4.3.3 To indicate the language to which a term belongs. *
- 4.4 Application of the country code *
- 5 Lists of language identifiers *
- Annex A (normative) Procedures for the Registration Authority and Registration Authorities Advisory Committee ISO 639 *
- Annex B (normative) Criteria for choice of alpha-2 and alpha-3 language codes *

Foreword

ISO (the International Organization for Standardization) is a world-wide federation of national standards bodies (ISO member bodies). The work of preparing International Standards is normally carried out through ISO technical committees. Each member body interested in a subject for which a technical committee has been established has the right to be represented on that committee. International organizations, governmental and non-governmental, in

liaison with ISO, also take part in the work. ISO collaborates closely with the International Electrotechnical Commission (IEC) on all matters of electrotechnical standardization.

International Standards are drafted in accordance with the rules given in the ISO/IEC Directives, Part 3.

Draft International Standards adopted by the technical committees are circulated to the member bodies for voting. Publication as an International Standard requires approval by at least 75 % of the member bodies casting a vote.

This first Working Draft was prepared by a working group of Subcommittee 2 of ISO TC 37, "Terminology (principles and co-ordination)". It is to be circulated by the TC 37/SC 2 secretariat within the subcommittee for approval as a Committee Draft.

Tables 1, 2, and 3 form an integral part of ISO 639, Part 1. Annex A "Procedures for the Registration Authority and Registration Authorities Advisory Committee ISO 639" and Annex B "Criteria for choice of alpha-2 and alpha-3 language codes" are both normative.

Introduction

ISO 639 provides two sets of language identifiers, one as a two-letter code set (639-1) and another as a three-letter code set (639-2) for the representation of names of languages. ISO 639-1 was devised primarily for use in terminology work, lexicography and linguistics. ISO 639-2 represents all languages contained in ISO 639-1 and in addition any other language as well as language groups as they may be coded for special purposes when more specificity in coding is needed. The languages listed in ISO 639-1 are a subset of the languages listed in ISO 639-2; every language identifier in the two-letter code set has a corresponding language identifier in the alpha-3 list, but not necessarily vice versa.

Both code lists are to be considered as open lists. The identifiers were devised for use in terminology work, lexicography, information and documentation (i.e. for libraries, information services, and publishers) and linguistics. This International standard also includes guidelines for the creation of language identifiers and their use in some applications.

Codes for the representation of names of languages - Part 1: Alpha-2 code / Codes pour la représentation de noms de langues - Partie 1: Code alpha-2

COMMITTEE DRAFT

1. Scope

This International Standard (ISO 639-1) provides a set of two-letter alphabetic identifiers for the representation of names of languages. The language identifiers were devised originally for use in terminology work, lexicography and linguistics but may be adopted for any application requiring the expression of language in coded form. The alpha-2 code set was devised for practical use for most of the major languages of the world that are most frequently represented in the total body of the world's literature. Additional language identifiers are created when it becomes apparent that a significant body of literature in a particular language exists. Languages designed exclusively for machine use, such as computer programming languages, are not included in this code.

2. Normative reference(s)

The following standard contains provisions which, through reference in this text, constitute provisions of this International Standard. At the time of publication, the edition indicated was valid. All standards are subject to revision, and parties to agreements based on this International Standard are encouraged to investigate the

possibility of applying the most recent editions of the standards indicated below. Members of IEC and ISO maintain registers of currently valid International Standards.

ISO/DIS 1087-1:1997, *Terminology work - Vocabulary - Part 1: Theory and application.*

ISO/FDIS 3166-1:1997, *Code for the representation of names of countries and their subdivisions - Part 1: Country codes.*

ISO/DIS 3166-2:1997, *Codes for the representation of names of countries and their subdivisions - Part 2: Country subdivision code.*

ISO/DIS 3166-3:1997, *Codes for the representation of names of countries and their subdivisions - Part 3: Code for formerly used names of countries.*

ISO/DIS 5127-1:1996, *Information and documentation - Vocabulary - Basic and framework terms.*

For transliteration purposes of indigenous languages the following standards may apply

ISO 9:1995, *Information and documentation - Transliteration of Cyrillic characters - Slavic and non-Slavic languages.*

ISO 233:1984, *Documentation - Transliteration of Arabic characters into Latin characters.*

ISO 233-2:1993, *Information and documentation - Transliteration of Arabic characters into Latin characters - Part 2: Arabic language - Simplified transliteration.*

ISO/DIS 233-3:1997, *Information and documentation - Transliteration of Arabic characters into Latin characters - Part 3: Persian language - Simplified transliteration.*

ISO 259:1984, *Documentation - Transliteration of Hebrew characters into Latin characters.*

ISO 259-2:1994, *Information and documentation - Transliteration of Hebrew characters into Latin characters - Part 2: Simplified transliteration.*

ISO/DIS 259-3:1997, *Information and documentation - Conversion of Hebrew characters into Latin characters - Part 3: Phonemic conversion.*

ISO 843:1997, *Information and documentation - Conversion of Greek characters into Latin characters.*

ISO 3602:1994, *Documentation - Romanization of Japanese (Kana script).*

ISO 7098:1991, *Information and documentation - Romanization of Chinese.*

ISO 9984:1996, *Information and documentation - Transliteration of Georgian characters into Latin characters.*

ISO 9985:1996, *Information and documentation - Transliteration of Armenian characters into Latin characters.*

ISO/DIS 11940:1996, *Information and documentation - Transliteration of Thai.*

ISO/TR 11941:1996, *Information and documentation - Transliteration of Korean script into Latin script.*

ISO/DIS 14522:1997, *Information and documentation - Transliteration of Mongolian characters into Latin characters.*

3. Terms and definitions

For the purpose of this part of ISO 639 the following definitions apply:

3.1 code

data transformed or represented in different forms according to a pre-established set of rules (ISO/DIS 5127-1:1996)

3.2 language identifier

information in a terminological entry which indicates the name of a language (ISO/DIS 1087-1:1997)

3.3 collective language identifier

information in a terminological entry which indicates the name of a group of languages or a language family

4. Language code

1. Form of the language identifier

The language identifiers consist of the following 26 letters of the Latin alphabet in lowercase: a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z. No diacritical marks or modified characters are used. Implementors should be aware that these identifiers are not intended to be an abbreviation for the language, but to serve as a device to identify a given language. The language identifiers are derived from the language name. The code is based on the indigenous name of the language or preference of the countries using the language.

To ensure continuity and stability, identifiers shall only be changed for compelling reasons. After a change in identifiers, the previous identifier shall not be reassigned for at least five years.

When adapting this International Standard to languages using other writing systems (e.g. the Cyrillic alphabet), identifiers shall be formed according to the principles of this International Standard.

A single language identifier is normally provided for a language even though the language is written in more than one script. A separate standard may be developed for the purpose of designating information concerning the script or writing system of a language.

2. Registration for new language identifiers

Everyone is free to apply for or propose a language to be coded in ISO 639-1. Each application or proposal shall be accompanied by

- (1) documentation relevant to the scope of ISO 639-1 (clause 1 of the standard)
- (2) a recommendation and support of an authority (standards organization, governmental body, linguistic institution, or cultural organization).

The registration procedure is laid down in Annex A.

The Registration Authority for this standard (ISO 639-1) is Infoterm, Simmeringer Hauptstraße 24, A-1110 Vienna, Austria. The Registration Authority for ISO 639-2 is the Library of Congress, Washington, D.C., 20540 USA (c/o Network Development and MARC Standards Office).

3. Application of language identifiers

Language identifiers can be used in the following specific instances. Examples of how language identifiers may be used follow each:

1. To indicate the languages in which documents are or have been written or recorded.

EXAMPLE

Document of the United Nations: ST/DCS/1/Rev.2 en fr
[Document is bilingual.]

2. To indicate the language speaking capabilities of delegates to a meeting.

EXAMPLE

In a list of delegates issued at an ISO meeting, the codes en, fr and ru indicate whether the delegate spoke in (en) English, (fr) French, or (ru) Russian.

3. To indicate the language to which a term belongs.

EXAMPLE 1

en ion
fr ion
de lon
it ione
es ion
ru ion

EXAMPLE 2

en fr es ru ion
de lon
it ione

4. Application of the country code

Country identifiers from ISO 3166 may be combined with language codes to denote the area in which a term, phrase, or language is used.

EXAMPLES

- elevator (en US)
- lift (en GB)

5. Lists of language identifiers

Language identifiers and language names are listed in the following three tables:

- Table 1: Alpha-2 code arranged alphabetically by English name of language
- Table 2: Alpha-2 code arranged alphabetically by French name of language
- Table 3: Alpha-2 code arranged alphabetically by code

Items that have more than one name in English or French, are included under each of the names in Table 1 and Table 2 respectively.

Table 1 - Alpha-2 code arranged alphabetically by English name of language

English name	French name	Indigenous name	Code

Table 2 - Alpha-2 code arranged alphabetically by French name of language

French name	English name	Indigenous name	Code

Table 3 - Alpha-2 code arranged alphabetically by code

Code	English name	French name	Indigenous name

Annex A (normative)

Procedures for the Registration Authority and Registration Authorities Advisory Committee ISO 639

A.0 Registration Authority ISO 639-1/RA

The Information Centre for Terminology (Infoterm) has been designated the Registration Authority for this International Standard (ISO 639-1/RA). It is responsible for the registering alpha-2 language codes according to these procedures.

A.1 Responsibilities of the Registration Authority

A.1.1 Application for the registration of new and for the change of existing language codes *banne*

ISO 639-1/RA shall receive and review application for the registration of new and for the change of existing language identifiers. It shall suggest an assignment of an identifier when the relevant criteria are met according to the rules given in A.2.3 and A.2.4, and inform the applicant of the result of ISO 639-1/RA actions.

A.1.2 Maintenance of list

The ISO 639-1/RA shall maintain an accurate list of information associated with registered language identifiers. If necessary, it shall safeguard any confidential information. It shall process updates of registered language identifiers and distribute them on a regular basis to subscribers and other parties.

A.1.3 Other general responsibilities

ISO 639-1/RA shall do the following:

- Handle all aspects of the registration process in accordance with good business practice.
- Indicate in operations that it has been designated as ISO 639-1/RA by ISO.
- Provide an annual summary report on activity to the ISO/TC 37 Secretariat.
- Provide advice on implementation and use of ISO 639-1, as needed.

A.2 Joint Advisory Committee ISO 639/RA-JAC

A Joint Advisory Committee ISO 639/RA-JAC is established to advise both the ISO 639-1/RA Registration Authority

and the ISO 639-2/RA Registration Authority. It shall guide the application of the coding rules as laid down in ISO 639-1 and ISO 639-2, respectively.

A.2.1 Composition

ISO 639/RA-JAC is composed of:

- 1 representative of the International Centre for Terminology (Infoterm; representing ISO 639-1/RA)
- 1 representative of Library of Congress (LC; representing ISO 639-2/RA)
- 3 representatives of ISO/TC 37 (nominated by ISO/TC 37)
- 3 representatives of ISO/TC 46 (nominated by ISO/TC 46)

Both ISO/TCs may nominate substitute representatives.

A.2.2 Membership

Both TCs may nominate substitute representatives. The representatives of Infoterm and LC will hold chair on a 2-year rotating basis. Up to five technical experts may be asked to participate as non-voting observers. The observers will be entitled to receive documents sent to the RA-JAC membership and expected to provide comments in return.

A.2.3 Working procedures within ISO 639/RA-JAC

ISO 639/RA-JAC will work primarily by correspondence and exceptionally by meeting. If a meeting is necessary, it shall preferably be held in conjunction with plenary meetings of ISO/TC 37 and ISO/TC 37/SC 2 or ISO/TC 46 and ISO/TC 46/SC 4.

A.2.4 Additions and deletions to the list of entities, changes of identifiers

Request for additions, deletions, and changes of identifiers shall be supported by a justification. When ISO 639-1/RA consults ISO 639/RA-JAC about the proposed inclusion, deletion or change, and suggests an identifier, ISO 639/RA-JAC is obliged to respond within one month. Simultaneously ISO 639-2/RA Will be informed and asked for comments.

A.2.5 Reservation of identifiers

When a request for inclusion of a new entity has been rejected, ISO 639-1/RA may reserve the requested identifier for the use of the application and other possible users. ISO 639-1/RA will keep a record of such reservations and will inform the ISO 639-2/RA of such.

A.2.6 Creation of language identifiers

The creation of language identifiers is subject of the rules described in ISO 639-1 4.1 and ISO 639-2 4.1.

A.2.7 Voting procedures

Each member of ISO 639/RA-JAC has one vote (voting is obligatory). Voting is conducted by writing (letter, telex, telefax) or in a meeting. Voting by telephone must be confirmed by writing. Failure to reply is considered as an abstention.

A vote must be unanimous for it to pass. If an unanimous vote cannot be reached, a second vote will be conducted. The letter ballot is to be accompanied by all comments received. At least five positive votes are required to pass.

It is necessary for any amendments to ISO 639-1 to be approved following the voting rules before revisions are

published.

Annex B (normative)

Criteria for choice of alpha-2 and alpha-3 language codes

[Text to be supplied]

Document submitted by:

Håvard Hjulstad

1999-07-06

Documents for the finalization of ISO 639-1

On this site you will find working documents for the Working Group and the Advisory Committee that are finalizing ISO 639-1 *Codes for the representation of names of languages - Part 1: Alpha-2 code*.

The purpose of these documents is to get input for the finalization of ISO 639-1. Please submit any comments by email or mail or fax to Håvard Hjulstad, Rådet for teknisk terminologi, Postboks 41 Blindern, N-0313 Oslo, fax +47-23198041.

Please note that the documents will be modified quite frequently. Please do not distribute these documents (except for the purpose of obtaining comments), as they do not represent the final version of ISO 639-1. Please do not link these pages from public pages.

The main text of the standard is in one document. In this document the tables are just indicated by one empty table row.

The tables are given in separate documents. All tables are ordered by alpha-2 code.

- Table a - Items that are finalized as to inclusion and language symbols (language names may need to be modified).
- Table ab - Items that need to be studied.
- Table c - Items that need to be considered for inclusion.
- Complete table - A combination of the three tables above.

Some information:

Column headings:

Cd = Alpha-2 code

cat = "category": **a** = finalized as to inclusion (but there may be need for modification of language names); **b** = item (including language symbol) needs to be studied; **ab** = inclusion is decided, but item needs to be studied; **c** = item needs to be considered for inclusion.

Please note:

It has been accepted in principle that ISO 639-1 does not standardize the names of the languages, only the language symbols. It follows from this that multiple names may be acceptable. In the current tables a number of language names are given in "normal" as well as "inverted" order, e.g. "Middle Persian; Persian, Middle". Other languages have other variants, e.g. "Latvian; Lettish". In the final tables such items will be repeated as needed to facilitate retrieval by alphabetical look-up. All variant forms are separated by semicolons, while the language name may "contain" a comma. Variant forms should be included in English names, French names, and indigenous names as long as they not deemed unacceptable. (An example of an unacceptable name is "Lapp" for "Sami", which consequently is not

included.)

The character set of these documents does not cover all the needs of ISO 639-1, in particular for the representation of the indigenous names. Characters that may be distorted by browsers, are replaced by %. Character numbers and short names from ISO 10646-1 are given in brackets. Through a link to the excellent [letter database](#) at the [Institute of the Estonian Language](#) you may view these characters. When commenting, please "explain" or give the character value in ISO 10646-1 in all cases that may be distorted during transmission.

Document submitted by:

Håvard Hjulstad

1999-07-08

639-c

Table for ISO 639-1 – Items that need to be considered for inclusion

NOTES:

No information in this document should be regarded as standardized. Any part of the document is subject to change before finalization.

For general information about the tables, please see the [opening page](#). There are also separate tables for other "categories": [a](#), [b](#), and a [complete table](#).

Please submit any comments to the contents of this document to [Håvard Hjulstad](#) by email or fax (+47-23198041).

Characters that may be distorted by browsers, are replaced by %. Character numbers and short names from ISO 10646-1 are given in brackets. Through a link to the [letter database](#) at the [Institute of the Estonian Language](#) you may view these characters.

The comment "LC initial of indigenous name has not been verified" occurs frequently in the comments column. This has the following background: ISO 639:1988 gave indigenous names with an upper-case initial letter, as the practice is in English and many other languages. The revised 639-1 will use upper-case or lower-case initial of the indigenous name according to the usage in the language in question. The comment indicates that this has not been verified.

Cd	English name	French name	Indigenous name	cat	Comments
?	Chamorro	chamorro	?	c	Indigenous name? Entry in 639-2: cha
?	Low German; German, Low	?	?	c	French name? Indigenous name? Not in 639-2.
?	Marshall	marshall	?	c	Indigenous name? Entry in 639-2: mah
?	Mingrelian	mingrelien	margali	c	Not in 639-2.
?	Motu; Hiri Motu	motu; hiri motu	?	c	Indigenous name? Entry in 639-2: hmo
?	Ruthenian	?	?	c	French name? Indigenous name? Not in 639-2.
?	Sater Frisian; Frisian, Sater	?	?	c	French name? Indigenous name? Not in 639-2.
?	Tahitian	tahitien	?	c	Indigenous name? Entry in 639-2: tah
?	Upper Sorbian;	sorabe haut	hornjoserbski,	c	Not in 639-2.

	Sorbian, Upper		serbs%ina [0107 c-acute]		
?	Valencian	?	?	c	French name? Indigenous name? Not in 639-2.
ad	Adyge	adyghé	adygebze	c	Not in 639-2.
ae	Arvanite	arvanite	arbërishtja; arbërichte	c	Not in 639-2.
aj	Abaza	abaza	abaza byžšva	c	Not in 639-2.
an	Aragonese	aragonais	aragonés	c	Not in 639-2.
au	Asturian	asturien	asturianu; bable	c	Not in 639-2.
av	Avar; Avaric	avar	avar mac	c	Entry in 639-2: ava
bq	Balkar	balkar	balqar	c	Not in 639-2.
bs ?	Bosnian	?	?	c	French name? Indigenous name? Not in 639-2.
ch	Chichewa; Chewa	chichewa; chewa	tshichewa	c	LC initial of indigenous name has not been verified. What is the relation to Nyanja (ny)? Not in 639-2.
cv	Chuvash	tchouvache	%%vaš %%lxi [010D c-caron; 0103 a-breve; 010D c-caron; 0115 e-breve]	c	Entry in 639-2: chv
dg	Dargwa	dargwa	aqquša midz	c	Not in 639-2.
dn	Navajo; Navaho	navaho	diné bizaad	c	Entry in 639-2: nav
ds ?	Northern Sami; Sami, Northern	sami du Nord	dawvisámeigiella	c	Not in 639-2.
dv	Divehi; Maldivian	maldivien	divehi	c	Names? ME 1998-10-16: This item should definitely be included; this national language of the Maldives has had its own script, Thaana, allocated in ISO/IEC 10646. Entry in 639-2: div

ef	Efik	efik	?	c	Indigenous name? Entry in 639-2: efi
er	Erzya Mordvin	erzya	erzjan' kel'	c	Not in 639-2.
fm	Middle Persian; Persian, Middle	?	?	c	French name? Indigenous name? Not in 639-2.
fn	North Frisian; Frisian, North	frison du nord	fräsch	c	Names? Not in 639-2.
fn	Old Persian; Persian, Old	vieux perse; perse, vieux	?	c	Indigenous name? Entry in 639-2: peo
fp	Franco-Provençal	franco-provençal	francoprovençal	c	Cf the entries oc and pi. Not in 639-2.
fu	Friulian	frioulan	furlan	c	Entry in 639-2: fur
fv	Avestan	avestique	?	c	Indigenous name? Entry in 639-2: ave
gg	Gagauz	gagaouz	gagauz	c	Not in 639-2.
ir	Ossetian; Ossetic	ossète	iron avzæg	c	Entry in 639-2: oss
jl	Cherokee	cherokee	jalagi; tsalagi	c	Entry in 639-2: chr. ME 1998-10-16: This item should definitely be included.
ke	Nama	nama	koekhoe	c	Not in 639-2. LC initial of indigenous name has not been verified.
kj	North Karelian; Karelian, North	karélien du nord	karjalan kieli	c	Not in 639-2.
kq	Kikuyu	kikuyu	?	c	Indigenous name? Entry in 639-2: kik
Komi	komi	komi kyv	c	Entry in 639-2: kom	
ld	Ladin	ladine	ladin	c	Not in 639-2.
le	Lezghian	lezghien	lezgi %al [010D c-caron]	c	Entry in 639-2: lez
li	Livonian	livonien	!%võ%% [012B i-macron; 017C z-dot-above; 0113 e-macron; 013C [-cedilla]	c	Not in 639-2.

lk	Lak	lak	lakku maz	c	Not in 639-2.
ll	Lowlands Scots; Lallans	écossais ?	Lallans	c	French name? Not in 639-2.
ly	Ladino	judéo-espagnol	ladino	c	Entry in 639-2: lad
md	Mandingo	mandingue	?	c	Indigenous name? Entry in 639-2: man
mh	Moksha Mordvin	mokcha	mokshen' kjal'	c	Not in 639-2.
mj	Meadow Mari; Mari, Meadow	mari des prairies	marij jylme	c	Cf entry Mari (chm) in 639-2, and cf entry mm
mm	Mountain Mari; Mari, Mountain	mari des montagnes	mary jylmy	c	Cf entry Mari (chm) in 639-2, and cf entry mj
nb	Norwegian Bokmål	norvégien bokmål	bokmål	c	Not in 639-2.
ne	Nepali; Nepalese	népalais	nepali	c	LC initial of indigenous name has not been verified. Entry in 639-2: nep. ME 1998-10-16 downgrades this from cat. "a": "There is a language Nepali and another Newari but they might be the same. There are certainly two scripts.
ng	Ingush	ingouch	%al%ajn [0263 gamma; both cases]	c	Not in 639-2.
nh	Nogai	nogaï	nogaj tili	c	Not in 639-2.
nn	Norwegian Nynorsk	norvégien nynorsk	nynorsk	c	Not in 639-2.
nt	Nenets	nénéts	nenècja vada	c	Not in 639-2.
nx	Chechen	tchetchène	nox%ijn mott [010D c-caron]	c	Entry in 639-2: che
ny	Nyanja	nyanja	tshinyanja	c	LC initial of indigenous name has not been verified. Entry in 639-2: nya

wl	Walloon	wallon	wallon	c	Not in 639-2.
xl	Kalmyk	kalmyk	xal'mg keln	c	Not in 639-2.
yy	Yi	yi	nou-su	c	Not in 639-2. ME 1998-10-16: This item should definitely be included; this regional language of China has had its own script allocated in ISO/IEC 10646

Document submitted by:

Håvard Hjulstad

1999-07-08

pi	Provençal	provençal	provençal	c	Cf the entries oc and fp. Not in 639-2.
pv	Pali	pali	p%li bh%sa [0101 a-macron; both cases]	c	Entry in 639-2: plī
qb	Kabardian	kabardien	qèbèrdeibzè	c	Not in 639-2.
qc	Karachay	karatchai	qara%aj [010D c-caron]	c	Not in 639-2.
qm	Kumyk	koumyk	qumuq til	c	Entry in 639-2: kum
qr	Karaim	karaïm	qaraj til	c	Not in 639-2.
rx	Istro-Romanian	istro-roumanien	istoromâne%ti [015E s-cedilla]	c	Not in 639-2.
ry	Romani	tsigane	romani šib	c	Entry in 639-2: rom
sb	Skolt Sami; Sami, Skolt	sami skolt	sää'm%iöll [01E9 k-caron]	c	Not in 639-2.
sc	Sardinian	sarde	sardu	c	Entry in 639-2: srd
sf	Lower Sorbian; Sorbian, Lower	sorabe bas	delnjoserbski, serbš%ina [0107 c-acute]	c	Not in 639-2.
sj	Old Church Slavonic; Church Slavonic; Church Slavic	ancien slavon; slavon d'église	cerkovno-slavjanskij	c	Entry in 639-2: chu
sp	Southern Sami; Sami, Southern	sami du Sud	äärjelsaemiengiele	c	Not in 639-2.
sx	Lule Sami; Sami, Lule	sami de Lule	julevusámegiella	c	Not in 639-2.
sy	Inari Sami; Sami, Inari	sami d'Inari	aanaar kielâ	c	Not in 639-2.
sz	Kildin Sami; Sami, Kildin	sami de Kildin	saa'mkiill	c	Not in 639-2.
tb	Tabasaran	tabasaran	tabasaran %al [010D c-caron]	c	Not in 639-2.
um	Udmurt	oudmourt	udmurt kyl	c	Not in 639-2.
vl	Arumanian	aroumanien	armâne%ti [015F s-cedilla]	c	Not in 639-2.
vp	Veps	véps	vepsän kel'	c	Not in 639-2.

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

Број: Службено
10.09.1999. година
Београд

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
- На руке председника академика Павла Ивића -

БЕОГРАД
Буре Јакшића 9

ЗАВОД ЗА ИЗДАВАЊЕ УЧБЕНИКА И НАСТАВНА СРЕДСТВА
- На руке генералног директора проф.др Добросава Бјелетића -

БЕОГРАД
Обилићев венац 5

Поштовани господине председниче Одбора,

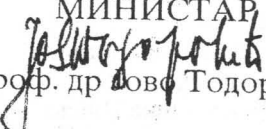
поштовани господине директоре Завода,

Примили смо допис Одбора за стандардизацију српског језика од 2. септембра 1999. године у вези с трећом верзијом *Правописа српскога језика*, с потписом председника Одбора академика Павла Ивића.

Драго нам је што нас обавештавате да се приводе крају послови око издавања и треће верзије *Правописа српскога језика*, с поднасловом *Приручник за основне школе и најширу јавну употребу*, у екавској и ијекавској редакцији правописних правила. На тај начин се, с извесним закашњењем, заокружује решавање правописне проблематике српског језика поткрај овог века.

По нашем мишљењу, веома је добро да се ова правописна верзија, на исти начин као и претходне две, појави и у екавској и у ијекавској редакцији, и то под окриљем изворног извођача правописног пројекта — Матице српске и Одбора за стандардизацију српског језика. Исто тако, мислимо да је веома добар предлог Одбора да се Матици и београдском Заводу за учбенике и наставна средства, као извршном издавачу, придруже заводи у Подгорици и Бијељини. То придруживање биће пожељно, чак неопходно, у будућим издањима и првих двеју верзија *Правописа српскога језика*. Уосталом, то је и обавеза која проистиче из Пословника Одбора за стандардизацију српског језика. Осим тога, неопходно је да *Правописни приручник*, чим буде готов, буде уредно рецензиран и оцењен у надлежним телима Одбора како би се кандидовао за то да буде препоручен за употребу у школама.

С поштовањем,

МИНИСТАР

Проф. др Звездан Тодоровић

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ

Број: 650-02-81/99-04
13. септембар 1999. године
Београд

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

11000 БЕОГРАД
Ђуре Јакшића 9

Поштована господо,

По налогу председника Владе Мирка Марјановића, чији нам је Кабинет доставио копију дописа Одбора за стандардизацију српскога језика од 2. септембра 1999. године, упућеног Влади, заједно са копијом посебног дописа достављеног Заводу за уџбенике и наставна средства, обавештавамо вас да смо оба дописа пажљиво размотрили и закључили да ће у вези с њима више посла имати Министарство просвете.

Наше је мишљење да би било добро што пре заокружити решавање правописне проблематике у оквиру пројекта чије је извођење започето још 1989. године, а нови Правопис српскога језика озваничен заједничким мишљењем Министарства просвете и Министарства културе од 21. октобра 1996. године (бр. 462-92-9-94-01 МП и бр. 6-2451/96-01 МК). Тиме би правописни "досије" био на одређено време затворен, па би се Матица и Одбор могли посветити мирном праћењу правописне проблематике у целокупном нашем културном и просветном животу и припремању благовремених иновација свих правописних верзија, наравно у складу с потребама које буде наметао развој стандарднојезичких прилика.

Како је у овом случају реч о Правописном приручнику намењеном не само основном школству него и "најширим јавним потребама" на целокупном говорном простору српског језика, веома је пожељно да ова правописна верзија (у обема својим засебним редакцијама, екавској и ијекавској) буде објављена не само под окриљем изворног извођача правописног пројекта (Матице српске) и Одбора за стандардизацију српског језика него и у извршном суиздаваштву сва три завода за уџбенике и наставна средства (Београд, Подгорица, Бијељина). И ми се надамо да ће то омогућити да нови Правописни приручник, потпуно усклађен с претходним двама, буде заиста приступачан најширим јавним потребама не само у погледу овереног квалитета него и у погледу што ниже цене.

С поштовањем,

Достављено и:

- Заводу за уџбенике и наставна средства, Београд,
- Кабинету председника Владе

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА
САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА РАЗВОЈ,
НАУКУ И ЖИВОТНУ СРЕДИНУ
САВЕЗНИ ЗАВОД ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ

Бр. 1/0-01-8.....

..... 199..... године
БЕОГРАД

САНУ
ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

11000 БЕОГРАД
Ђуре Јакшића 9

Дубоко нас је потресла вест о смрти уваженог академика Павла Ивића. Његовим одласком је прекинут и његов велики стваралачки рад и допринос у делатности којом се ми, поред осталог, бавимо.

Имали смо задовољство да сарађујемо и узузетно ценимо све што је у свом дугом радном веку радио.

Помажући нама у креирању ставова за тачно и правилно представљање српског језика у међународним стандардима дао је допринос и развоју међународне стандардизације.

Вама, његовим непосредним сарадницима, САНУ и породици пренесите изразе дубоког саучешћа у моје лично име и свих запослених у Савезном заводу за стандардизацију.

Обавезао нас је да истрајемо на његовом путу.

С поштовањем,

ДИРЕКТОР
Бранко Мијовић

97

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
БЕОГРАД

Предмет: Информација о изради приручника
Популарна лингвистика у школи.

Под заједничким насловом *Популарна лингвистика* објављене су у току 1998. и 1999. године четири књиге популарнонаучних текстова о језику: *Приче о речима* (1998, два издања), *Занимљива грамајика* (1999), *Зашио се каже?* (1998, два издања) и *Исијечи ња реци* (1998). Аутор прве три књиге је М. Шипка, а четврте И. Клајн. У раду на овом издавачком пројекту учествовали су још и Д. Ђупић, М. Николић и Р. Јовићевић, као рецензенти, те С. Танасић, као уредник све четири књиге.

Повољан пријем код читалаца, и уопште у јавности, о чему свједоче бројни позитивни прикази и осврти у штампи, на радију и телевизији, оправдао је у цјелини сврху тих публикација коју су јој намијенили аутори: да изазове интересовање шире читалачке публике за језичку проблематику и тиме допринесе подизању нивоа лингвистичког образовања, учвршћивању језичког стандарда и ширењу језичке културе на српском говорном и националном простору. Мисија *Популарне лингвистике*, међутим, постићи ће у потпуности свој циљ тек онда када се њени садржаји укључе у наставу матерњег језика, па и других предмета у нашим основним и средњим школама, као и факултетима за образовање наставног кадра. Стога смо израдили приручник *Популарна лингвистика у школи*, који би требало да послужи управо тој намјени.

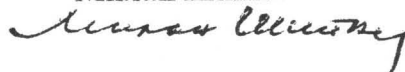
Да бисмо наставницима матерњег језика, али и неких других предмета, омогућили да се лакше снађу у артикулацији и тумачењу грађе коју им нуди *Популарна лингвистика*, у том смо приручнику, осим неких општих разматрања о суштинској улози језика у животу свакога човјека и друштва у цјелини, о статусу матерњег језика као главног националног предмета у школској настави, те о смислу и значају популаризације науке о језику и мотивацији ученика за упознавање и учење матерњег језика, дали неопходне информације о свакој од четири књиге посебно, уз детаљна методичка упутства за кориштење њихових садржаја у настави и ваннаставним активностима.

Надајући се да ће *Популарна лингвистика* наћи своје мјесто у настави, чврсто вјерујемо да ће њене четири књиге допринијети избору инвентивнијих приступа обради језичке материје и обогаћивању садржаја наставе матерњег језика у школама. То ће само по себи утицати и на изграђивање свијети о значају упознавања и усвајања норми и културе савременог српског стандардног језика. У том погледу, радећи, поред осталог, и на експанзији и имплементацији стандарднојезичких норми, аутори и сарадници у припреми и издавању тетралогije *Популарна лингвистика* извршавају и дио задатака Одбора за стандардизацију српског језика. С обзиром на то, молимо вас да дате своје мишљење о вриједности наших књига, препоручите их за употребу у настави и помогнете у издавању приручника *Популарна лингвистика у школи*.

У Београду, 25. септембра 1999.

93

Милан Шипка

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
БЕОГРАД

Предмет: Информација о раду на пројекту
Српска сакрална терминологија

И поред дуге историје Српске православне цркве, у оквиру чијег је дјеловања створена веома богата и развијена сакрална терминологија, ова материја није у нас досад темељито и систематски проучавана. На хрватској страни, међутим, тај је посао у цјелини обављен објављивањем другог, измијењеног и употпуњеног издања *Хрватске кришћанске терминологије* др о. Јеронима Шетке (Сплит, 1976). Да бисмо превладали несхватљиво и недопустиво заостајање у овој области, приступили смо реализацији пројекта *Српска сакрална терминологија*.

Рад на овом пројекту подразумејева ексерпцију, класификацију и проучавање обимне грађе из различитих извора, почев од разних превода Светога писма на српски језик, преко дјела црквених бесједника (Николаја Велимировића и других) до приручника, као што су *Православна литургија или наука о бојослужењу Православне источног цркве* др Лазара Мирковића (у три књиге) или *Азбучник српских средњовековних књижевних појмова* Ђорђа Трифуновића, па и парцијалних пописа српске сакралне терминологије, какав је, на пример, Милеуснићев додатак у каталогу Музеја Српске православне цркве, под насловом *Значење неких литургијских предмета и мање познатих речи* (Београд, 1989) и сл.

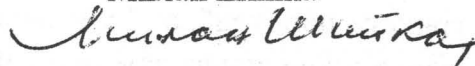
Поред израде термилошког рјечника, уз комплетну лексикографску обраду, укључујући и навођење етимологије појединих термина, у оквиру рада на пројекту предвиђамо и израду обимне уводне студије о развоју и данашњој употреби сакралне лексике у оквиру Српске православне цркве. При томе ћемо посебну пажњу посветити проблему утврђивања термилошког стандарда у тој области, што би, поред осталог, требало да буде и подстицај за организовање систематског рада на стандардизацији наших стручних термилогија, па и формирање Комисије за термилошки стандард у оквиру Одбора за стандардизацију српског језика.

У каснијој фази рада на пројекту *Српска сакрална терминологија*, предвиђено је укључивање још неколико компетентних стручњака у домену лингвистике и теологије, који би били сарадници, консултанти или рецензенти.

С обзиром на карактер и садржај нашег пројекта, којим се, поред осталог, може проширити и подручје дјеловања Одбора за стандардизацију српског језика, надамо се да ћете прихватити ову информацију, подржати сам подухват и пружити нам потребну помоћ у раду.

У Београду, 25. септембра 1999.

Милан Шипка

Милан Шипка

ПОТРЕБЕ И МОГУЋНОСТИ ГРАФИЈСКОГ УСАВРШАВАЊА СРПСКЕ ЛАТИНИЦЕ

Полазећи од чињенице да је, стицајем друштвених околности у току XX столећа, латиница постала друго српско писмо, те да озбиљни друштвени и културни разлози искључују враћање српске културе само једном (ћириличком) писму, у овом се раду разматрају потребе и могућности усавршавања садашњег латиничког писма како би се, поред осталог, омогућила потпуна аутоматска конверзија са српском ћирилицом.

Предлози за усавршавање латиничког писма и његовог прилагођавања потребама савременог српског стандардног језика односе се на замену двоструких знакова (диграфа) *dž*, *lj* и *nj* одговарајућим јединственим знаковима (монографима).

Аутор нуди конкретна решења, не улазећи у остала отворена питања усавршавања наших двају писама (уклањање дијакритичких знакова у латиници, јединствено бележење рефлекса гласа *jaii*, идеје о графијској реформи вуковске ћирилице и др.).

0.1 Све до првих деценија двадесетог века (тачније, до 1918. године) ћирилица је била једино српско писмо. Употреба латинице међу Србима, чак и онима изван Србије, под аустроугарском влашћу, била је веома ретка појава (АЛБИЈАНИЋ). Без обзира и на евентуалне нове налазе будућих, пожељних, истраживања у том правцу, може се рећи да је та појава, са становишта главних токова српске књижевности и културе у то време била апсолутна маргинална. Почетком двадесетог века, међутим, с прихватањем идеја југословенског (и, посебно, српско-хрватског) државног, културног, а у српско-хрватском случају и стандарднојезичког заједништва, појавила се у Србији и идеја замене ћирилице латиничким писмом. Појединачни предлози у том смислу јављају се и раније, крајем деветнаестог века. Тако је још 1885. године у *Шабачком гласнику*, број 7, изнесена идеја "да Срби треба да пишу латиницом", а "потом је исту идеју заступао Боривоје Поповић у *Звезди* за 1912, св. II, стр. 119" (СКЕРЛИЋ, 357, фуснота). Скерлић у истој фусноти цитира Поповићеве аргументе за прелазак на латиничко писмо. Међу њима је на првом месту управо онај који, бар што се самих Срба тиче, није одговарао стварности: да "тим правописом (мисли се на латиничко писмо - М. Ш.) и иначе пише већи део нашега народа". Затим следе још два аргумента: "што ни ћирилица није ни српска, ни чисто словенска; него је грчкога порекла", а "латиница је правопис, који ће олакшати улаз нашега језика у књижевну заједницу целога културнога света". Но, чини се да је у свему томе главни аргумент што "и то иде у склад са општим смером

културне заједнице Срба и Хрвата". Скерлић уз то додаје: "Да би се још боље осетило колике има широкогрудости са српске стране, треба поменути да је Боривоје Поповић посланик националистичке - националне странке." И управо та широкогрудост са српске стране и искрена жеља за књижевним и културним јединством с једнојезичком браћом Хрватима подстакла је и самог Скерлића да у своме предавању у Друштву за српски језик и књижевност, 4. новембра 1913, под насловом *Источно или јужно наречје*, изнесе предлог о усвајању екавског изговора и латинице као битних елемената и основе заједничког стандардног језика Срба и Хрвата (СКЕРЛИЋ, 328-358).

0.2. На хрватској страни Скерлићев предлог имао је извесног одјека: неки писци почели су писати екавски, међу њима чак и бард хрватске филологије Томо Маретић. Али првобитни занос брзо је спласнуо тако да се хрватска култура враћа ијекавици, коју, заправо, осим поменутих изузетака, није ни напуштала. Насупрот томе, Срби у јавном животу између два светска рата почињу све више употребљавати латиничко писмо. Потискивање ћирилице наставља се нарочито после Другог светског рата, поред осталог и због тежњи "комунистичких власти у Србији, које су у прихватању латинице гледале допринос приближавању западним деловима Југославије и учвршћивању државног јединства" (ИВИЋ, 6-7).

0.3. Иако употреба ћириличног и латиничког писма у српској култури још није у целини проучена, на основу неких парцијалних истраживања може се видети до које је мере ћирилица била потиснута из јавног живота. Овде ћемо изнети само неколико карактеристичних података саопштених у оквиру посебне дискусионе трибине "Српскохрватско говорно подручје као комуникацијски простор" на Дванаестом конгресу Савеза славистичких друштава Југославије (у Новом Саду, септембра 1988). У опширном уводном реферату дата је, поред осталог, и ова табела употребе ћириличног и латиничког писма у издавачкој делатности и штампи на српскохрватском језику у СФРЈ (у постоцима):

"Писмо	Књиге	Листови	Часописи	Укупно
Ћирилица	16,24	36,53	16,02	20,19
Латиница	82,86	61,14	81,27	78,44
Мијешано	0,90	2,33	2,71	1,37"

(ШИПКА, 292)

"У цјелини, дакле, гледано" - стоји у коментару ове табеле - "ћирилица је у штампи и издавачкој дјелатности на српскохрватском језику у СФРЈ заступљена тек с једном петином свих књига, листова и часописа, тј. с 20,19%. Најлошије у том погледу стоје часописи (свега 16,02% штампаних ћирилицом); слично часописима стоје књиге (16,24%), док је у штампи омјер нешто повољнији (36,53% свих листова штампа се ћирилицом)" (н. д., 292-293).

Ови проценти мењају се кад се узму у обзир укупни тиражи публикација на једном и другом писму. Због високе тиражности ћириличке штампе, наиме, постотак заступљености ћириличног писма у листовима достиже 43,66%, у књигама 22,20, а у часописима је обрнуто, чак је и мањи: 10,45%.

За комплетније сагледавање употребе ћириличног и латиничког писма у последњим годинама СФРЈ (изнесени подаци односе се на 1987) важно је имати на уму и следећу констатацију:

"Употребу писама на српскохрватском говорном подручју карактерише и изразито неуједначена територијална дистрибуција: у западним дијеловима (у Хрватској) ћирилица је готово потпуно потиснута. Чак се и неке заједничке публикације издају у симболичном ћириличком тиражу. 'Енциклопедија Југославије', на примјер, у издању ЈЛЗ, штампа се само са 16,67% свога укупног тиража ћирилицом, док се 83,33% тиска латинички. Тако је у штампи и издавачкој дјелатности. Али кад се узме у обзир укупна заступљеност двају писама у свим областима писане комуникације (јавни натписи, администрација, школство, телевизија итд.), онда ни у источном дијелу сх. говорног подручја (у Србији, па и у Црној Гори, колијевкама ћириличке писмености) стање није много боље, а у неким подручјима (администрацији, на примјер) и једнако као и другдје" (н. д., 293-294).

Превладавање латиничког писма на традиционално ћириличким подручјима потврђује и истраживање Иване Антонић, која је испитивала употребу писама у приватним видовима комуникације међу ученицима основних и средњих школа у СР Србији. Уз доста занимљивих табеларних и графичких приказа, она на крају, поред осталог, закључује да "поређење писама деце са писмом њихових родитеља потврђује постепено 'генерацијско померање' ка латиници" и наглашава да "деца, без обзира на то којим писмом пишу, сматрају латинично писмо комуникативно ефикаснијим" (АНТОНИЋ, 337).

0.4. Мада је "у раздобљу које је отпочело око 1990. године ћирилица...у државној управи поново стекла статус репрезентативног српског писма" (ИВИЋ, 7), што се углавном односи на подручје Републике Србије, а касније и Републике Српске, "у пословном свету латиница је сачувала доминантно место", а "у домену дневне штампе латиница је чак учинила крупан корак напред" - закључује исти аутор (ib.). Све то указује на чињеницу да, и поред поновног опредељења српске културе за своје традиционално писмо, због бројних социолингвистичких околности, тешко може проћи идеја враћања на искључиву употребу ћирилице у свим областима друштвене праксе. Готово сви аутори који су у последње време писали о овом питању (БРБОРИЋ, МАРОЈЕВИЋ, ПИПЕР, а, у смислу констатовања стања, и ИВИЋ), слажу се да је двоазбучност (или, по Пиперу, диграфија) особеност савременог српског стандардног језика, коју ће тешко бити уклонити без велике националне и културне штете, ма о ком се од два могућа избора радило: или само ћирилица, или само латиница. Зато је на дневни ред стручних расправа стављено питање графијског усавршавања или

"функционалне доградње и конвертибилности српских писама" (МАРОЈЕВИЋ).

1.0. Будући да мењање српске ћирилице, упркос свим досад изнесеним аргументима (БРБОРИЋ, МАРОЈЕВИЋ), и уза све поштовање према уложеном труду предлагача да се пронађу функционална и универзална решења, никако не сматрамо потребним, јер наша "вуковица" сасвим добро функционише, као што не сматрамо потребним нити остварљивим увођење јединственог латиничко-ћириличког писма (ИГИЋ), овде ћемо обратити пажњу само на потребе и могућности усавршавања српског латиничког писма по принципу "један (јединствен) графем за један фонем стандардног језика", како је уређена и српска ћирилица. То подразумева уклањање диграфа (*dž, lj i nj*).

1.1. Пре него што предложимо конкретна решења, потребно је да изнесемо и образложимо разлоге који захтевају поменуте интервенције.

Ти су разлози вишеструки: лингвистички, графички, економски и друштвено-политички.

1.1.1. Лингвистички разлози већ одавно су познати. Садашња латиница, наине, којом се служе Хрвати, Срби и Муслимани (Бошњаци), настала у деветнаестом столећу као резултат Гајевих реформи, којима су различити диграфи, какви су се употребљавали дотад у хрватској писаној пракси (МАРЕТИЋ), замењени монографима са дијакритичким знаковима, по угледу на западнословенска латиничка писма (пре свих чешког) и иновација Ђуре Даничића крајем тога столећа (који је за научне потребе, тј. за израду великог *Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* Југославенске академије знаности и умјетности у Загребу увео знакове *ǣ /џ/, đ /ђ/, ĩ /љ/, ĩ̇ /њ/,* од којих је у општу употребу ушао само знак *đ*), има у поређењу са српском ћирилицом два крупна недостатка. Осим постојања дијакритичких знакова, који словне знакове такође чине нејединственим и мање практичним, латиница, за разлику од савремене српске ћирилице, има три двострука знака за фонеме /џ/, /љ/ и /њ/, што, осим неекономичности при писању, може да изазове и погрешке при читању, тј. изговор фонема /џ/, /љ/ и /њ/ уместо секвенци /дџ/, /лј/, односно /лх/ и /њј/, као у примерима: *nadžeti* (*наджеџи*), *nadživeti* (*надживеџи*), *podžupan* (*пџџупан*); *Viljam* (*Вилјам*), *aljamiado* (*алхамијадо*); *Tanjug* (*Танјуг*), *injekcija* (*инјекција*), *konjunkcija* (*конјункција*), *konjugacija* (*конјугација*) и сл. Увођењем јединствених словних знакова (монографа) такве би се ситуације искључиле. Осим тога, и латиничко би писмо било докраја уређено према вуковском фонолошком принципу: "један глас - једно (јединствено) слово", што значи да бисмо и у латиничком писму имали тридест простих графема као и у ћирилицу, па би тако оба писма била аутоматски конвертибилна и у једном и у другом смеру.

1.1.2. Међу графичким разлозима за усавршавање латинице најважнији је онај који се односи на компјутерску штампу, где се због заузимања два словна места (две "кућице") у рачунарском програму често при аутоматском преношењу у нови редак диграфи растављају, иако означавају један фонем, а уз то се јављају и тешкоће при аутоматском преношењу ћириличког у

латинички фронт, јер нема потпуне конвертибилности. Сви ти проблеми били би решени увођењем јединствених словних знакова уместо *dž*, *lj* и *nj*.

1.1.3. Економски разлози за усавршавање наше латинице нису најважнији, али их ипак треба поменути. Свођењем диграфа на монографе постигле би се одређене уштеде у обиму штампаног текста. Оне, додуше, не би биле велике, јер је фреквенција фонема /џ/, /љ/ и /њ/ у нашем језику изразито ниска. Према једној компјутерској анализи мешовитог (екавског и ијекавског) узорка српскохрватског текста, /њ/ има фреквенцију (тј. број појављивања на 100 слова) 0,936%, /љ/ 0,411% , а /џ/ тек 0,029% (ТОМИЋ, 223). Све заједно, то је 1,376%, што значи да би се уклањањем диграфа на 100 штампаних страница уштедело више од једне странице. У књизи од 500 страница уштедело би се шест и по страница. Гледано појединачно, није много, али у укупном збиру штампаних текстова то није ни занемарљива вредност. Осим тога, увођење монографа уместо диграфа у српску рукописну латиницу омогућило би брже и економичније писање итд.

1.1.4. Као друштвени разлог за усавршавање садашњег нашег латиничког писма истиче се потреба да се српској култури обезбеди посебан и препознатљив латинички графијски систем (српска латиница), којим би се онемогућиле злоупотребе приликом регистровања српских латиничких издања у центру ISO (International Standardization Organization) у Женеви. Без обзира на то што се ти проблеми могу решавати и на друге начине, изнесени разлог не може се игнорисати.

1.2. Графијско издвајање српске латинице од хрватске и бошњачке, међутим, носи само по себи, с друштвеног и културног становишта, и један недостатак: одређене "шумове у комуникацијском каналу", чак и према властитој латиничкој традицији. Усвоје ли се предложена решења, ти би "шумови" ипак били минимални, јер су слова тако стилизована да асоцирају на диграфе, па ни у ком случају не би реметили читљивост текстова с новим, као ни оних са старим начином писања. Што се тиче разлика између српске, хрватске и бошњачке праксе које би настале графијском реформом латинице на српској страни, сигурно је да би било боље кад би се усавршавање латинице обавило договорно у све три стандарда. Али то је, с обзиром на тренутне међусобне односе, неизводљиво, премда би хрватском стандарду (због евентуалног увођења јединственог решења за дугу и кратку замену јата: *je* (*mljeko* /*млјеко*/ : *mljekara* /*мљекара*/), о чему се управо воде расправе, понајвише одговарала замена диграфа монографима. Слаба је страна усавршавања наше латинице и у томе што би она, тако уасвршена и усклађена с вуковским принципима на којима се заснива српска ћирилица, одиста постала српска, за разлику од садашње, која се у функционалном смислу може сматрати српско-хрватско-бошњачком, па би стога још снажније потискивала ћирилично писмо. Али та слабост могла би се, евентуално, у будућности претворити и у предност. Уколико се, наиме, сви народи у свету, укључујући и Русе, Кинезе, Јевреје и др., одлуче за прихватање латиничког писма, тј. уколико графијска латинизација буде глобални процес, из кога се неће моћи искључити ни Срби, онда ће неким будућим генерацијама Срба бити лакше да пређу са српске ћирилице на српску латиницу, као исто тако функционално, али и још практичније писмо.

Све у свему, разлога за усавршавање наше латинице има доста, а још сви нису овде ни набројани.

2.0. Ево коначно и конкретних предлога.

2.1 За диграф dž решење је врло једноставно. Оно се, тако рећи, намеће само по себи. Насупрот знаку Đ, đ, који има водоравну линију, могла би се једноставно ставити квачица (на истом месту), па бисмо добили препознатљив монограф Đ, đ. Тај би се знак разликовао од Đ, đ на исти начин као што се разликују Ć, ć и Ć, ć. Тиме би се остварио функционални паралелизам квачице (за очврсле) и праве или косе црте (за неочврсле палатале). Имали бисмо. дакле: Ć, Đ : Ć, Đ. Право је чудо како се Даничић није сетио тога решења, него је за /џ/ предложио непрактични знак Ć, ċ.

Ево како би у пракси, штампаној и писаној, игледала употреба монографа Đ, đ:

У пракси то би изгледало овако:

- а) штампано: đak : đak, buđak : buđ, Đord : Đorde;
- б) писано: *đak : đak, buđak : buđ, Đord : Đorde*

2.2. Диграф Nj, nj могао би се претопити у јединствен знак (монограф) стапањем с "јотом", уз редукцију и стилизацију. Тако бисмо добили: N̄, n̄;

У појединим речима:

- а) штампано: N̄egoš, n̄iva; n̄egovati : n̄egovati;
- б) писано: *N̄egoš, n̄iva; n̄egovati : n̄egovati.*

2.3. На исти начин може се креирати и јединствен латинички знак за фонем /љ/. Он би изгледао овако: L̄, l̄.;

У појединим речима:

- а) штампано: L̄ubljana, L̄ubav; L̄etovati : L̄etovati;
- б) писано: *L̄ubljana, L̄ubav; L̄etovati : L̄etovati.*

2.4. Уместо ових, могуће су и друкчије замене за диграфе Lj, Nj: L̄, N̄, ñ и слично, али нам се предложена решења чине графички бољим и функционалнијим.

3.0. На крају треба дати још две напомене:

3.1 Уколико се понуђена решења прихвате, неће бити никаквих проблема да се она примене у типографској пракси, јер се без тешкоћа могу направити фонтови и за тзв. врућу и за тзв. хладну штампу (компјутерски слог).

3.2. И, друго, о свему овоме треба добро размислити и одлуке доносити тек пошто се саслушају и процене сви разлози за реформу и против ње, а овај и други могући предлози изложе јавној расправи. За почетак, таква расправа могла би се обавити на страницама нашег часописа *Језик данас*.

Литература

- АЛБИЈАНИЋ: Александар Албијанић: *Употреба латинице у српским шtamпаним текстовима током XVIII века*, Зборник МС за филологију и лингвистику, XXXIII, Нови Сад, 1990, стр. 19-23.
- АНТОНИЋ: Ivana Antoniћ: *Upotreba pisama u privatnim vidovima komunikacije (Rezultati pilot-istraživanja u osnovnim i srednjim školama u SR Srbiji)*, Sveske Instituta za proučavanje nacionalnih odnosa, Sarajevo, 1989, broj 26-27, str. 327-346.
- БРБОРИЋ: Бранислав Брборић: *Фонолошка графика и Вукова (орфо)графика (Размишљање о реформи и ћирилице и латинице)*, Научни састанак слависта у Вукове дане - Реферати и саопштења, МСЦ, Београд, 1988, број 17/2, стр. 411-421.
- ИВИЋ: Павле Ивић: *Језичко планирање у Србији данас*, Језик данас, Нови Сад, 1999, III, број 9, стр. 5-10.
- ИГИЋ: Рајко Игић: *Нова словарица*, Тузла, 1987.
- МАРЕТИЋ: Dr. T. Maretić: *Istorija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu, 1889.
- МАРОЈЕВИЋ: Радмило Маројевић: *Функционална доградња и конвертибилности српских писама (О једној могућој реформи ћирилице и латинице)*, Зборник МС за филологију и лингвистику, XXXIII, Нови Сад, 1990, стр. 263-272.
- ПИПЕР: Предраг Пипер: *Писма у контакту (Прилог историјологији проблема)*, Зборник МС за филологију и лингвистику, XXXIII, Нови Сад, 1990, стр. 391-398.
- СКЕРЛИЋ: Јован Скерлић: *Источно или јужно наречје*, у: Јован Скерлић: *Писци и књиже II, Сабрана дела*, књига друга, "Просвета", Београд, 1964, стр. 328-358.

- ТОМИЋ: Tomislav Tomić: *Statistička analiza srpskohrvatskog teksta pomoću računara*, Kompjuterska obrada lingvističkih podataka, Posebna izdanja Odjeljenja za jezik Instituta za jezik i književnost, Sarajevo, 1978, str. 221-235.
- ШИПКА: Milan Šipka: *Srpskohrvatsko govorno područje kao komunikacijski prostor*, Sveske Instituta za proučavanje nacionalnih odnosa, broj 26-27, Sarajevo, 1989, 281-294

Milan Šipka

On the Necessities and Needs of Graphic Improvements of the Serbian Latin Script

(Summary)

Given that Latin script became in the course of the 20th century and due to certain social circumstances the second Serbian script and that a number of serious reasons exclude the possibility for the Serbian culture to return to one, Cyrillic script, in this paper the possibilities and needs to graphically improve the current Latin script to enable the full automatic conversion to/from Serbian Cyrillic script. The proposals to improve the Latin script and adapt it to contemporary standard Serbian language are related to the substitution of the digraphs Dž, Nj, Lj with their respective monographs, as Đ, Љ, Њ,

Republika Crna Gora
VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
MINISTARSTVO PROSVJETE I NAUKE
Broj ol-3696/2
Podgorica, 13. X 1999. godine

Prof. dr SLOBODAN REMETIĆ,
direktor Instituta za srpski jezik

B E O G R A D

Predsjednik Vlade Republike Crne Gore uputio je Ministarstvu prosvjete i nauke dopis Odbora za standardizaciju srpskog jezika, koji je potpisao pokojni akademik Pavle Ivić.

Ministarstvo prosvjete i nauke smatra značajnim aktivnosti Odbora za standardizaciju srpskog jezika na izradi kapitalnih projekata kakav je "Obratni rečnik srpskog jezika" i "Rečnik književnog jezika" i podržava ih.

M I N I S T A R

Dragan Kujović

Dragan Kujović

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
СЕКРЕТАР

798/1

4.11.1999. ГОД.
БЕОГРАД

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
Мр Бранко Брборић,
секретар Одбора за стандардизацију
српског језика

Одељење језика и књижевности на VIII скупу од
2. новембра 1999. године, одлучило је да предложи
да се за председника Одбора за стандардизацију срп-
ског језика именује академик Милка Ивић.

С поштовањем,

Секретар
Одељења језика и књижевности

И. Панавскић

СР ЈУГОСЛАВИЈА — SR JUGOSLAVIJA
САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА ИНОСТРАНЕ ПОСЛОВЕ
SAVEZNO MINISTARSTVO ZA INOSTRANE POSLOVE

Бр./Вр. 9036

Београд, 8. 11. 1999.
Кнеза Милоша 24
Тел.: 682-555, 683-555, 686-666
Телекс: 11143, 11173, 11728
Фанс: 682-668, 683-564

Дирекција за међународну културну
просветну и спортску сарадњу
нз/НЗ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
Институт за српски језик

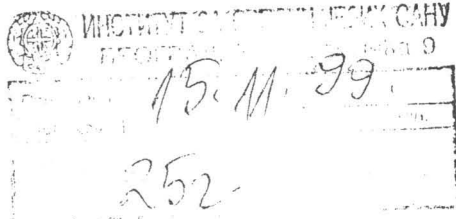
Кнеза Михаила 35, Београд

Предмет: Презентација нашег језика на
Универзитету у Стразбуру

Генерални конзулат СР Југославије у Стразбуру обавештава да су се на Катедри за славистику Универзитета Марк Блох у Стразбуру (лектор Хрват - шиптарског порекла, Ђерђ Зимај) ових дана појавили плакати којима се (у једном) студенти позивају на учење "мртвог српско-хрватског језика", а у другом истовремено учење три језика (уместо једног за исту цену) "српског, хрватског, босанског", литературе, историје и цивилизације Јужних Словена.

С обзиром да је овакав начин обавештавања студената о изучавању језика Јужних Словена на Универзитету у Стразбуру нов, Генерални конзулат сматра потребним да се о овоме обавесте САНУ (Институт за српски језик) и наши универзитети. Конзулат истиче да се назив "српско-хрватски" задржао на поменутом универзитету, као и у целој Француској.

У вези са наведеним, Конзулат процењује да би његова евентуална реакција према овом универзитету у односу на ову појаву подразумевала стручу оцену и елаборацију аргумената, те стога молимо ваш коментар и став по овом питању, како бисмо са њиме упознали наш Конзулат у Стразбуру.

110

ДИРЕКТОР ДИРЕКЦИЈЕ
Миленко Кашанин
Миленко Кашанин

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА
САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА РАЗВОЈ,
НАУКУ И ЖИВОТНУ СРЕДИНУ
САВЕЗНИ ЗАВОД ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ

Бр. 3/3-02-3/2

15. NOV. 1999. 199..... године
БЕОГРАД

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Мр Бранислав Брборић, секретар одбора

Улица Ђуре Јакшића бр. 9

11 000 БЕОГРАД

ПРЕДМЕТ: Стање активности на стандардизовању кодних страна за писма за српски језик и језике који су у службеној употреби у СР Југославији

На основу усменог договора господина мр Бранислава Брборића и Ивана Крстића, помоћника директора Савезног завода за стандардизацију, достављамо вам информацију о стању активности на стандардизовању кодних страна за писма за српски језик и језике који су у службеној употреби у СР Југославији.

На иницијативу Одбора за стандардизацију српског језика, Савезни завод за информатику и Савезни завод за стандардизацију су крајем 1998. године започели неопходне активности из своје надлежности ради доношења југословенског (или више југословенских) стандарда за кодне стране за писма за српски језик и језике који су у службеној употреби у СР Југославији.

У Савезном заводу за информатику је 11. децембра 1998. године одржан стручни састанак на којем су разматрани могући предлози за доношење новог југословенског стандарда за кодне стране знакова за српски језик. Састанку је присуствовало 11 представника надлежних савезних и републичких органа и организација (укључујући и представнике Савезног завода за стандардизацију), стручних друштава, јавних предузећа и других привредних субјеката. После исцрпне дискусије учесници састанка су, поред осталог, закључили да "би било корисно да Савезни завод за информатику образује стручну радну групу која би у врло кратком временском периоду сагледала стање, предложила принципе и конкретна решења за кодне стране за писма српског језика и језика који су у службеној употреби у СРЈ".

Примењујући поменути закључак, директор Савезног завода за информатику је 18. децембра 1998. године образовао радну групу у саставу

- 1) проф. др Душан Сурла, Природно-математички факултет – Нови Сад (председник)
- 2) мр Звонко Штајнер, Завод за статистику Републике Србије – Београду (члан)
- 3) мр Звонимир Стојчић, ИНЕКС Д. О. О. – Београд (члан)
- 4) Зоран Вигњевић, Савезни завод за информатику – Београд (члан),

са задатком "да (радна група) сагледа стање и предложи принципе и конкретна решења за кодне стране за писма српског језика и језика који су у службеној употреби у СРЈ".

111

Ова радна група је одржала три састанка и 25. фебруара 1999. године Савезном заводу за стандардизацију доставила је нацрт свог предлога. Нацрт тог предлога дат је у слободној форми (а не у форми преднацрта југословенског стандарда) и има 6 тачака, од којих ниједна не садржи конкретно техничко решење, већ само препоруке и принципе решавања у вези са проблемом поменутих кодних страна.

По пријему нацрта предлога радне групе Савезни завод за стандардизацију није био у могућности да одмах започне са активностима из своје надлежности, првенствено зато што је у Реферату за информациону технологију (у чијој надлежности су и југословенски стандарди за кодне стране) тада имао само једног сарадника који је био задужен већим бројем започетих пројеката.

Због општепознатих догађаја у вези са агресијом на СР Југославију, а затим због коришћења годишњих одмора (најпре другог дела за 1998. годину, а затим и првог дела за 1999. годину), редовне радне активности на изради свих југословенских стандарда започеле септембра 1999. године. На основу кадровског решења које је у међувремену било донето, у Реферату за информациону технологију почео је да ради још један саветник, чији ће приоритетни задатак, поред неколико других, бити и припрема предлога југословенских стандарда за кодне стране.

За припрему и утврђивање предлога југословенских стандарда за кодне стране надлежна је Комисија за стандарде за скупове кодираних знакова (КС И1/2). Претходни састанак ове комисије одржан је крајем 1992. године, када је усвојен предлог последњег југословенског стандарда за кодне стране – JUS I.B1.015. С обзиром на то да је од последњег састанка протекло више година, да су у међувремену објављени нови међународни стандарди за кодне стране и да су технологија и примена персоналних рачунара достигле неслућени степен развоја, сматрали смо да је потребно најпре о б н о в и т и састав поменуте комисије.

У том смислу, у првом наредном броју "ЈУС информација" (гласила Савезног завода за стандардизацију које излази петнаестодневно) биће објављен позив заинтересованим органима и организацијама, предузећима и другим правним лицима, као и физичким лицима, да предложе своје кандидате за чланове ове комисије. Наравно, позив ће и директно бити упућен одређеном броју организација и експерата које Савезни завод за стандардизацију сматра компетентним и релевантним за израду и утврђивање југословенских стандарда за "југословенске" кодне стране. Међутим, независно од поменутог, овом приликом позивамо вас да Одбор за стандардизацију српског језика, из свог састава или из састава других институција које се баве српским језиком, предложи једног кандидата за члана поменуте комисије, или да нас упуте на релевантне институције које би требало да номинују кандидате за овај посао.

По обнављању састава комисије Савезни завод за стандардизацију ће одмах свим њеним члановима доставити расположиве радне материјале, укључујући и нацрт предлога радне групе Савезног завода за информатику, да би се без одлагања приступило изради радних нацрта (преднацрта) једног или више југословенских стандарда за потребне кодне стране.

Надамо се да ће овај посао бити завршен на обострано задовољство.

С поштовањем,

112

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА
САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА РАЗВОЈ,
НАУКУ И ЖИВОТНУ СРЕДИНУ
САВЕЗНИ ЗАВОД ЗА ИНФОРМАТИКУ

Број 02-001/44-004

18. 11. 1994. године

Београд

ПРОГРАМСКА ПОДРШКА ЗА КОДНЕ СТРАНЕ ЗА ПРИМЕНУ ЈЕЗИКА КОЈИ СУ У СЛУЖБЕНОЈ УПОТРЕБИ У СРЈ

Постојећа решења за примену рачунара за потребе српског језика и других језика који су у службеној употреби у СРЈ нису потпуно адекватна и налази се на поједине недостатке и проблеме. На ове појаве се указује већ неколико година. Очекивало се да ће Савезни завод за стандардизацију извршити измене постојећих и доцети нове стандарде. У очекивању ове акције на основу иницијатива изнетих са већег броја научних и стручних скупова Друштво за информатику Србије, Савезни завод за информатику и Савезно министарство за развој, науку и животну средину су организовали израду програмске подршке за рад са језицима који су у службеној употреби у СРЈ. Израда овог пројекта је обухватила:

- Концепт коришћења више кодних распореда;
- Израду више погодних програма и фонтова за ефикаснији рад у windows и dos окружењу и
- Израду потребне пратеће документације.

Реализација овог пројекта је поверена мр Звонку Штајнеру. Савезно министарство за развој, науку и животну средину је финансирало пројекат, а Друштво за информатику Србије је организовало његову израду.

Основне карактеристике предложеног решења су: да се стварају четири нове кодне странице, да се обезбеђује стабилнији положај српске ћирилице на тастатури персоналног рачунара и да се омогућује примена тих слова језика у службеној употреби у Југославији. Предложено решење има привремени значај, јер треба да створи могућности за прелазак и каснију примену стандарда UNICODE. На овај начин ће се створити трајно добра основа, за потпуно равноправну и сагласно српском правопису за примену српске ћирилице при коришћењу информационих технологија.

Предложена решења су стручно разматрана и верификована на научно стручном скупу ИНФОРМАТИКА 99 који је одржан 24.09. 1999. године и трибини Друштва за информатику Србије која је одржана 10.09.1999. године. Такође, мишљења о предложеним решењима су затражена и од компетентних стручњака из ове области као што су: проф.др Душан Сурла-Математички факултет, Нови Сад, Дејан Ристановић - главни уредник часописа PC Press, Меленко Васић - Микро клица, Зоран Вигљевић - Савезни завод за информатику и др Срба Букумировић - Народна библиотека Србије. Сви они су у основи подржали предложена решења, с тим што су неки изнели и одређене сугестије. Такође, и сам аутор решења предложио је још неке измене и допуне.

У овом тренутку припрема се финална верзија пројекта програмске подршке за рад са језицима који су у службеној употреби у СРЈ. Након њене израде, она ће се упутити Савезном министарству за развој, науку и животну средину.

На основу пројектних решења и њиховог коришћења у пракси предложити се Савезном заводу за стандардизацију доношење одговарајућих стандарда и упутити предлози највећим произвођачима софтвера (Microsoft и др.) за њихову комерцијалну примену.

До сада предузетим мерама створена је солидна основа за адекватније третирање српског језика и језика у службеној употреби у СРЈ приликом примене информационих технологија. Међутим, даље још садржајније активности тек треба да се организују.

Сарадња са вашим одбором биће драгоцену у даљим активностима, као што се и надамо да наше досадашње активности иду у сусрет вашим залагањима за адекватним и равноправним третманом српског језика у примени информационих технологија.

ИНФОРМАЦИЈА О ОСТВАРИВАЊУ ПРЕПОРУКА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Први кораци у остваривању препорука Одбора за стандардизацију српског језика (Закључак број 6 од 18. децембра 1998. године) уследили су готово у исто време када су препоруке и донесене. Реч је, заправо, о другом делу друге препоруке о успостављању компатибилности у размени компјутерски обрађених текстова.

Друштво за информатику Србије — у сарадњи са Савезним министарством за развој, науку и животну средину — организовало је рад на пројекту чији је циљ да се развије програмска подршка за обраду текстова писаних на српском језику и другим језицима који су у службеној употреби у СРЈ. Намера је покретача пројекта да се стандардизује коришћење кодних распореда за те текстове и олакша превођење бројних нестандардних распореда на што мањи број неопходних.

Пројекат је успешно реализован. Подржан је постојећи национални стандард, дефинисана су четири нова кодна распореда, утврђена три на које ће се ићи док се на светском нивоу не пређе на јединствено решење, а припремљена је и довољна залиха кодираних фонтова у три словна лика и седам кодних распореда. Осим тога, направљен је програм за претварање једних кодних распореда у друге.

Иако је ово парцијално решење проблема, оно је несумњиво целисходно и у извесном смислу оптимално с обзиром на веома компликовано стање у овој области.

Постојећи национални стандард JUS LB1.015 потиче из 1993. године али није успео да се наметне у пракси. Овај осмобитни кодни распоред надјачали су бројни нестандардни седмобитни распореди. Пошто реално није прихваћен, препоручује се да га треба напуштати.

Због специфичних потреба наше језичке праксе дефинисана су четири кодна распореда којима се решава комбиновање српске ћирилице с латиницама – мађарском и албанском (поред енглеске).

Као стандардни распореди којима треба тежити изабрана су Макрософтова решења за 16-битни Уникод (Unicode) и 8-битни CP 1250 (за латиницу) и CP 1251 (за ћирилицу). Због брзих промена у домену компјутера и софтвера који се на њима користи нема ни времена ни смисла дефинисати нови национални стандард. С друге стране, пошто светски стандард ISO/IEC 10646 покрива све светске језике и писма, претпоставља се да ће ускоро, захваљујући све израженијем тренду примењивања тог стандарда на садашњим и будућим компјутерима, проблем коришћења наших писама ускоро бити решен.

Има ли се ово у виду, програмско решење које је настало као резултат рада на поменутом пројекту само је привремено. Истовремено, оно је и парцијално јер се ограничава на окружење оперативног система Прозори (Windows) и програма за обраду текста Реч (Word), који су и најзаступљенији у пракси. Уграђене конверзије омогућавају пресељење

бројних старих и нестандартних кодних распореда на свега три најраспрострањенија која ће uskoro бити обухваћени универзалним стандардом.

Инсталирањем овог програмског решења олакшало би се добијање текстова који би били једанко читљиви на већини рачунара што се користе у државним установама али и на свим осталим рачунарима који нису подешени или не подржавају најновије стандарде.

У Београду, 18. 11. 1999. године

**Миленко Васић, члан Комисије за
стандардни однос у школству,
администрацији, издаваштву и
јавним гласилима**

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Београд, Ђуре Јакшића 9

ПРЕДМЕТ: Предлог за израду референтног националног корпуса српског језика и за формирање посебне комисије за корпус

Постојање адекватног корпуса писаних и говорних текстова представља један од битних услова за нормирање књижевног језика, за лингвистичка истраживања и за различите практичне активности као што је израда једнојезичних и двојезичних речника. При том је најновији развој информатичких могућности (пораст рачунарских капацитета, развој рачунарских мрежа) омогућио израду већа обимних корпуса, у које су унета одговарајућа обележја потребна за претраживање корпуса. (Данас се сматра да сваки језик треба да располаже обележеним корпусом од бар сто милиона речи као основом за даља граматичка и лексикографска истраживања.) Формиране су и међународне асоцијације које се баве корпусима и утврђени су и одговарајући међународни стандарди.

Полазећи од ових стандарда, за већину европских језика је у току (или је чак завршен) процес формирања **референтног националног корпуса** као инфраструктурног ресурса за лингвистичка истраживања. (Како сам обавештен, у Хрватској је у току израда корпуса савременог хрватског језика обима 30 милиона речи, док је у Ослу формиран корпус савременог босанског језика, доступан преко Интернета.) Нажалост, у нашој средини постоје само појединачни покушаји да се оформи корпус савременог српског језика, а и они по обиму и по начину обележавања и складиштења више представљају текстуалне архиве неголи корпусе који задовољавају савремене стандарде.

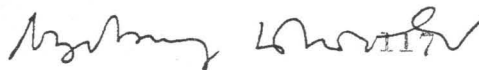
Предлог:

Због свега наведеног, слободан сам да Одбору предложим следеће:

- да се формира **референтни национални корпус српског језика**;
- да информатички део пројекта за формирање овог корпуса израде:
 - др Душко Витас, доцент Математичког факултета, шеф Рачунарске лабораторије Математичког факултета и члан надзорног одбора међународног пројекта „Трансевропска инфраструктура језичких ресурса“
 - др Цветана Крстев, доцент Филолошког факултета на Катедри за библиотекарство
 - мр Горан Ненадић, асистент Математичког факултета;а у складу са закључцима Комисије за синтаксу, предлажем себе за консултанта за језичке аспекте овог пројекта, с тим што је неопходна стална сарадња са председницима комисија за фонологију, за морфологију и творбу речи, за синтаксу и за лексикологију и лексикографију;
- да се оснује **Комисија за корпус** Одбора за стандардизацију, чије би језгро чинила три наведена стручњака за информатику, а у коју би ушли и језички стручњаци који желе да раде у оквиру пројекта који прихвати Одбор за стандардизацију.

Београд,
20. новембра 1999. год.

С поштовањем,

Проф. др Љубомир Поповић

**III. СПИСИ КОМИСИЈЕ ЗА ОДНОСЕ
С ЈАВНОШЋУ И РЕШАВАЊЕ
НЕОДЛОЖНИХ ПИТАЊА**

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања

Ком. 7, бр. 1/99

25. јануар 1999. године

Београд, Буре Јакшића 9

Тел.: 181-179, 181-383, 635-590, 361-7489,

Телефакс.: 183-175, 182-285

ВЛАДА САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
(н/р председника Момира Булатовића)

11070 НОВИ БЕОГРАД
Лењинов булевар 2

Поштовани господине председниче,

Крајем прошле године (наш допис бр. 5 од 25. децембра 1998. године) обратили смо Вам се с молбом да размотрите двије хитне препоруке Одбора за стандардизацију српског језика, које се тичу (1) *превођења компјутерског оперативног система и програма за обраду текста за цио говорни простор српског језика* и (2) *усклађивања распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављања компатибилности у размјени компјутерски обрађених текстова и за ћирилицу и за латиницу*.

Дали смо Вам опсежно образложење за обје препоруке како би Ваше службе у надлежним министарствима (*наука, просвјета, култура, информације, телекомуникације*) разумјеле од колике је важности да те препоруке буду прихваћене и да Одбор о томе прихватању буде што скорије обавијештен. Новца нисмо тражили јер вјерујемо да би благовремено доношење одговарајућих прописа који би важили на цјелокупном говорном простору српског језика мотивисало стране компаније и обавезало домаће увознике и добављаче да обезбиједје оно што је неопходно и што је већ обезбијеђено у већини земаља у Европи и свијету. Тиме би био ријешен проблем садржан у нашим препорукама и њиховим образложењима, ријешен на цјелокупном говорном простору српског језика, на којем се активно користе два писма и два изговора, што наше комуникацијске прилике додатно усложњава.

Продужени неред или прављење различитих врста реда у овом домену одвајало би нас од нове (електроничке) писмености, без које ни садашњи, а камоли будући, јавни живот у републикама на говорном простору српског језика неће моћи ваљано функционисати.

Наши даљи кораци зависе од тога колико се Ви и Ваше службе потрудите да нам помогнете како бисмо те кораке, сарађујући и с надлежним државним агенцијама, благовремено предузели.

Љубазно Вас молимо за што скорије реаговање, тј. информацију да прихватате обје наше препоруке, како бисмо довршили посао око сређивања прилика у овоме важном домену јавног живота.

С поштовањем,

ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА
Академик Павле Ивић

121

4144099.006/7

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. 7, бр. 1/99

25. јануар 1999. године

Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 181-179, 181-383, 635-590, 361-7489,
Телефакс.: 183-175, 182-285

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
(н/р председника Мирка Марјановића)

11000 БЕОГРАД
Немањина 11

Поштовани господине председниче,

Крајем прошле године (наш допис бр. 5 од 25. децембра 1998. године) обратили смо Вам се с молбом да размотрите две хитне препоруке Одбора за стандардизацију српског језика, које се тичу (1) *превођења компјутерског оперативног система и програма за обраду текста за цео говорни простор српског језика* и (2) *усклађивања распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављања компатибилности у размени компјутерски обрађених текстова и за ћирилицу и за латиницу.*

Дали смо Вам опсежно образложење за обе препоруке како би Ваше службе у надлежним министарствима (*наука, просвета, култура, информације, телекомуникације*) разумеле од колике је важности да те препоруке буду прихваћене и да Одбор о томе прихватању буде што скорије обавештен. Новца нисмо тражили јер верујемо да би благовремено доношење одговарајућих прописа који би важили на целокупном говорном простору српског језика мотивисало стране компаније и обавезало домаће увознике и добављаче да обезбеде оно што је неопходно и што је већ обезбеђено у већини земаља у Европи и свету. Тиме би био решен проблем садржан у нашим препорукама и њиховим образложењима, решен на целокупном говорном простору српског језика, на којем се активно користе два писма и два изговора, што наше комуникацијске прилике додатно усложњава.

Продужени неред или прављење различитих врста реда у овом домену одвајало би нас од нове (електроничке) писмености, без које ни садашњи, а камоли будући, јавни живот у републикама на говорном простору српског језика неће моћи ваљано функционисати.

Наши даљи кораци зависе од тога колико се Ви и Ваше службе потрудите да нам помогнете како бисмо те кораке, сарађујући и с надлежним државним агенцијама, благовремено предузели.

Љубазно Вас молимо за што скорије реаговање, тј. *информацију да прихватате обе наше препоруке*, како бисмо довршили посао око сређивања прилика у овоме важном домену јавног живота.

С поштовањем,

122

4144099.006/6

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА
Академик Павле Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања

Ком. 7, бр. 1/99

25. јануар 1999. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Тел.: 181-179, 181-383, 635-590, 361-7489,

Телефакс.: 183-175, 182-285

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
(н/р председника Филипа Вујановића)

81000 ПОДГОРИЦА
Јована Томашевића бб

Поштовани господине председниче,

Крајем прошле године (наш допис бр. 5 од 25. децембра 1998. године) обратили смо Вам се с молбом да размотрите двије хитне препоруке Одбора за стандардизацију српског језика, које се тичу (1) *превођења компјутерског оперативног система и програма за обраду текста* за цио говорни простор српског језика и (2) *усклађивања распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављања компатибилности у размјени компјутерски обрађених текстова и за ћирилицу и за латиницу*.

Дали смо Вам опсежно образложење за обје препоруке како би Ваше службе у надлежним министарствима (*наука, просвјета, култура, информације, телекомуникације*) разумјеле од колике је важности да те препоруке буду прихваћене и да Одбор о томе прихватању буде што скорије обавијештен. Новца нисмо тражили јер вјерујемо да би благовремено доношење одговарајућих прописа који би важили на цјелокупном говорном простору српског језика мотивисало стране компаније и обавезало домаће увознике и добављаче да обезбиједе оно што је неопходно и што је већ обезбијеђено у већини земаља у Европи и свијету. Тиме би био ријешен проблем садржан у нашим препорукама и њиховим образложењима, ријешен на цјелокупном говорном простору српског језика, на којем се активно користе два писма и два изговора, што наше комуникацијске прилике додатно усложњава.

Продужени неред или прављење различитих врста реда у овом домену одвајало би нас од нове (електроничке) писмености, без које ни садашњи, а камоли будући, јавни живот у републикама на говорном простору српског језика неће моћи ваљано функционисати.

Наши даљи кораци зависе од тога колико се Ви и Ваше службе потрудите да нам помогнете како бисмо те кораке, сарађујући и с надлежним државним агенцијама, благовремено предузели.

Љубазно Вас молимо за што скорије реаговање, тј. *информацију да прихватате обје наше препоруке*, како бисмо довршили посао око сређивања прилика у овоме важном домену јавног живота.

С поштовањем,

ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА
Академик Павле Ивић 123

4144099.006/7

Павле Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања

Ком. 7, бр. 1/99

25. јануар 1999. године

Београд, Буре Јакшића 9

Тел.: 181-179, 181-383, 635-590, 361-7489,

Телефакс.: 183-175, 182-285

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
(н/р председника Бране Миљуша)

78000 БАЊА ЛУКА
Трг српских владара бб

Поштовани господине председниче,

Крајем прошле године (наш допис бр. 5 од 25. децембра 1998. године) обратили смо Вам се с молбом да размотрите двије хитне препоруке Одбора за стандардизацију српског језика, које се тичу (1) *превођења компјутерског оперативног система и програма за обраду текста* за цио говорни простор српског језика и (2) *усклађивања распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављања компатибилности у размјени компјутерски обрађених текстова и за ћирилицу и за латиницу.*

Дали смо Вам опсежно образложење за обје препоруке како би Ваше службе у надлежним министарствима (*наука, просвјета, култура, информације, телекомуникације*) разумјеле од колике је важности да те препоруке буду прихваћене и да Одбор о томе прихватању буде што скорије обавијештен. Новца нисмо тражили јер вјерујемо да би благовремено доношење одговарајућих прописа који би важили на цјелокупном говорном простору српског језика мотивисало стране компаније и обавезало домаће увознике и добављаче да обезбиједи оно што је неопходно и што је већ обезбијеђено у већини земаља у Европи и свијету. Тиме би био ријешен проблем садржан у нашим препорукама и њиховим образложењима, ријешен на цјелокупном говорном простору српског језика, на којем се активно користе два писма и два изговора, што наше комуникацијске прилике додатно усложњава.

Продужени наред или прављење различитих врста реда у овом домену одвајало би нас од нове (електроничке) писмености, без које ни садашњи, а камоли будући, јавни живот у републикама на говорном простору српског језика неће моћи ваљано функционисати.

Наши даљи кораци зависе од тога колико се Ви и Ваше службе потрудите да нам помогнете како бисмо те кораке, сарађујући и с надлежним државним агенцијама, благовремено предузели.

Љубазно Вас молимо за што скорије реаговање, тј. *информацију да прихватате обје наше препоруке*, како бисмо довршили посао око сређивања прилика у овоме важном домену јавног живота.

С поштовањем,

124

4144099.006/7

ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА
Академик Павле Ивић

Павле Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Број: 2 /99

14. јул 1999. године
Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 183-175, 182-825
Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд
Лењинов булевар 2

Поштована господо,

Обавештавамо вас да Одбор за стандардизацију српског језика, основан 12. децембра 1997. године, о чијем смо вас раду досад уредно обавештавали, није прекидао активности ни у протеклим месецима ове године, када су се над нашом земљом/нашим земљама згуснули тако густе облаци велике опасности и велике несреће.

Одбор за стандардизацију српског језика је, као и једини Институт за српски језик, који обавља стручно-административне послове Одбора, основан као тело које треба да обезбеди стандардизацију српског језика на целом његовом говорном простору, без обзира на његову државноправну ситуацију, која сутра може бити друкчија него што је данас. Наиме, велики научно-стручни пројекти и послови не смеју зависити од политичких мена, биле оне дневне или дугорочне, јер је наш језички простор мали и кад се узме као целина, а камоли кад се узму његови делови засебно, макар и онај највећи. Према томе, и даље ћемо извештавати о своме раду надлежне органе Србије, Црне Горе и Српске, оличене у њиховим владама, а не, што се нас тиче, и конкретним министарствима, мада су за овај велики подухват начелно најзаинтересованији ресори науке, просвете и културе. (Након последње седнице Одбора, у јануару 1999, обратили смо се надлежним органима Србије, Црне Горе, Српске и Југославије, али нам нису одговорили само они из Републике Српске, мада су посредни била врло важна питања практичног коришћења компјутерске технологије и њеног дивљег увоза, без одговарајуће опреме, са свим латиничким и ћириличким фонтовима, који би обезбеђивали компатибилност у њиховом коришћењу, за коју су заинтересовани и међународни стандардолашки и информатички чиниоци.)

Овај пут вам се обраћамо с информацијом да је један капитални пројекат практично доведен до фазе пуне реализације (*Обраћати речник српског језика са*

око 170.000 одредница), док ће до краја 1999. бити довршени редакторски послови око једнотомног *Речника књижевног језика*, који ће бити уподобљен најширим друштвеним потребама и коришћен на свим подручјима јавног живота.

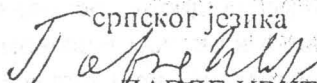
Обавештавамо вас такође да ће првонаведени речник бити подлога за израду такозваног spelling checker-а, који ће омогућити аутоматско исправљање словних грешака, тако честих и у администрацији, и у издаваштву, и у новинарству. Исто тако, обавештавамо вас да остају у пуној актуелности и послови око припреме других капиталних пројеката језичке науке и културе, без којих не можемо нормално функционисати нити се уклапати у међународну заједницу.

Одбор вапије за минималну потпору своје текућем, оперативном раду, која би била усклађена са могућностима сваке поједине републике. Када, међутим, дође на ред само објављивање наведених дела, обратимо вам се за помоћ с конкретним износом.

Оно што је од најнепосредније актуелности јесте и *шрећа верзија Правописа српског језика*, прилагођена најширим школским и јавним потребама. Она ће, као и прве две верзије, бити истовремено објављена с екавским и ијекавским изговором. Око ове последње правописне верзије било је извесних неспоразума између аутора и издавача, за које у најскорије време очекујемо да би могли бити превладани, и то тако да та правописна верзија буде у заједничком издању надлежних издавача из свих трију република. С тим у вези, чим Одбор добије за штампу припремљено и уредно рецензирано издање, обратимо вам се с информацијом, јер, по свему суди, за ово издање неће бити потребна никаква материјална помоћ, а оно би могло бити готово до почетка наредне школске године.

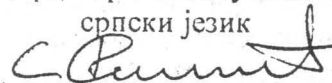
С поштовањем,

Председник Одбора за стандардизацију
српског језика

академик ПАВЛЕ ИВИЋ

Директор Института за
српски језик

доф. др СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ

Достављено и:

- Влади Савезне Републике Југославије
- Влади Републике Црне Горе
- Влади Републике Српске

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Број: 2 /99

14. јул 1999. године
Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 183-175, 182-825
Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Београд
Немањина 11

Поштована господо,

Обавештавамо вас да Одбор за стандардизацију српског језика, основан 12. децембра 1997. године, о чијем смо вас раду досад уредно обавештавали, није прекидао активности ни у протеклим месецима ове године, када су се над нашом земљом/нашим земљама згуснули тако густе облаци велике опасности и велике несреће.

Одбор за стандардизацију српског језика је, као и једини Институт за српски језик, који обавља стручно-административне послове Одбора, основан као тело које треба да обезбеди стандардизацију српског језика на целом његовом говорном простору, без обзира на његову државноправну ситуацију, која сутра може бити друкчија него што је данас. Наиме, велики научно-стручни пројекти и послови не смеју зависити од политичких мена, биле оне дневне или дугорочне, јер је наш језички простор мали и кад се узме као целина, а камоли кад се узму његови делови засебно, макар и онај највећи. Према томе, и даље ћемо извештавати о своме раду надлежне органе Србије, Црне Горе и Српске, оличене у њиховим владама, а не, што се нас тиче, и конкретним министарствима, мада су за овај велики подухват начелно најзаинтересованији *ресори науке, просвете и културе*. (Након последње седнице Одбора, у јануару 1999, обратили смо се надлежним органима Србије, Црне Горе, Српске и Југославије, али нам нису одговорили само они из Републике Српске, мада су посреди била врло важна питања практичног коришћења компјутерске технологије и њеног дивљег увоза, без одговарајуће опреме, са свим латиничким и ћириличким фонтовима, који би обезбеђивали компатибилност у њиховом коришћењу, за коју су заинтересовани и међународни стандардолошки и информатички чиниоци.)

Овај пут вам се обраћамо с информацијом да је један капитални пројекат практично доведен до фазе пуне реализације (*Образни речник српског језика са*

око 170.000 одредница), док ће до краја 1999. бити довршени редакторски послови око једнотомног *Речника књижевног језика*, који ће бити уподобљен најширим друштвеним потребама и коришћен на свим подручјима јавног живота.

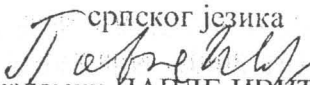
Обавештавамо вас такође да ће првонаведени речник бити подлога за израду такозваног spelling checker-а, који ће омогућити аутоматско исправљање словних грешака, тако честих и у администрацији, и у издаваштву, и у новинарству. Исто тако, обавештавамо вас да остају у пуној актуелности и послови око припреме других капиталних пројеката језичке науке и културе, без којих не можемо нормално функционисати нити се уклапати у међународну заједницу.

Одбор вапије за минималну потпору своме текућем, оперативном раду, која би била усклађена са могућностима сваке поједине републике. Када, међутим, дође на ред само објављивање наведених дела, обратићемо вам се за помоћ с конкретним износом.

Оно што је од најнепосредније актуелности јесте и *прећа верзија Правоииса српскога језика*, прилагођена најширим школским и јавним потребама. Она ће, као и прве две верзије, бити истовремено објављена с екавским и ијекавским изговором. Око ове последње правописне верзије било је извесних неспоразума између аутора и издавача, за које у најскорије време очекујемо да би могли бити превладани, и то тако да та правописна верзија буде у заједничком издању надлежних издавача из свих трију република. С тим у вези, чим Одбор добије за штампу припремљено и уредно рецензирано издање, обратићемо вам се с информацијом, јер, по свему судећи, за ово издање неће бити потребна никаква материјална помоћ, а оно би могло бити готово до почетка наредне школске године.

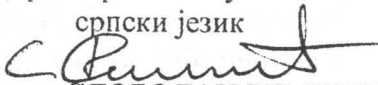
С поштовањем,

Председник Одбора за стандардизацију
српског језика

академик ПАВЛЕ ИВИЋ

Директор Института за
српски језик

доц. др СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ

Достављено и:

- Влади Савезне Републике Југославије
- Влади Републике Црне Горе
- Влади Републике Српске

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Број: 2 /99

14. јул 1999. године
Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 183-175, 182-825
Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ

Подгорица
Његошева 2

Поштована господо,

Обавјештавамо вас да Одбор за стандардизацију српског језика, основан 12. децембра 1997. године, о чијем смо вас раду досад уредно обавјештавали, није прекидао активности ни у протеклим мјесецима ове године, када су се над нашом земљом/нашим земљама згуснули тако густи облаци велике опасности и велике несреће.

Одбор за стандардизацију српског језика је, као и једини Институт за српски језик, који обавља стручно-административне послове Одбора, основан као тијело које треба да обезбиједи стандардизацију српског језика на цијелом његовом говорном простору, без обзира на његову државноправну ситуацију, која сутра може бити друкчија него што је данас. Наиме, велики научно-стручни пројекти и послови не смију зависити од политичких мијена, биле оне дневне или дугорочне, јер је наш језички простор мали и кад се узме као цјелина, а камоли кад се узму његови дијелови засебно, макар и онај највечи. Према томе, и даље ћемо извјештавати о своме раду надлежне органе Србије, Црне Горе и Српске, оличене у њиховим владама, а не, што се нас тиче, и конкретним министарствима, мада су за овај велики подухват начелно најзаинтересованији *ресори науке, просвјете и културе*. (Након посљедње сједнице Одбора, у јануару 1999, обратили смо се надлежним органима Србије, Црне Горе, Српске и Југославије, али нам нису одговорили само они из Републике Српске, мада су посриједи била врло важна питања практичног коришћења компјутерске технологије и њеног дивљег увоза, без одговарајуће опреме, са свим латиничким и ћириличким фонтовима, који би обезбјеђивали компатибилност у њиховом коришћењу, за коју су заинтересовани и међународни стандардолашки и информатички чиниоци.)

Овај пут вам се обраћамо с информацијом да је један капитални пројекат практично доведен до фазе пуне реализације (*Обратни речник српског језика са*

око 170.000 одредница), док ће до краја 1999. бити довршени редакторски послови око једнотомног *Речника књижевног језика*, који ће бити уподобљен најширим друштвеним потребама и коришћен на свим подручјима јавног живота.

Обавјештавамо вас такође да ће првонаведени речник бити подлога за израду такозваног spelling checker-а, који ће омогућити аутоматско исправљање словних грешака, тако честих и у администрацији, и у издаваштву, и у новинарству. Исто тако, обавјештавамо вас да остају у пуној актуелности и послови око припреме других капиталних пројеката језичке науке и културе, без којих не можемо нормално функционисати нити се уклапати у међународну заједницу.

Одбор вапије за минималну потпору своме текућем, оперативном раду, која би била усклађена са могућностима сваке поједине републике. Када, међутим, дође на ред само објављивање наведених дјела, обратићемо вам се за помоћ с конкретним износом.

Оно што је од најнепосредније актуелности јесте и *тврђа верзија Правописа српског језика*, прилагођена најширим школским и јавним потребама. Она ће, као и прве двије верзије, бити истовремено објављена с екавским и ијекавским изговором. Око ове посљедње правописне верзије било је извјесних неспоразума између аутора и издавача, за које у најскорије вријеме очекујемо да би могли бити превладани, и то тако да та правописна верзија буде у заједничком издању надлежних издавача из свих трију република. С тим у вези, чим Одбор добије за штампу припремљено и уредно рецензирано издање, обратићемо вам се с информацијом, јер, по свему судећи, за ово издање неће бити потребна никаква материјална помоћ, а оно би могло бити готово до почетка наредне школске године.

С поштовањем,

Предсједник Одбора за стандардизацију
српског језика

Павле Ивић
академик ПАВЛЕ ИВИЋ

Директор Института за
српски језик

Слободан Реметић
др СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ

Достављено и:

- Влади Републике Србије
- Влади Савезне Републике Југославије
- Влади Републике Српске

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Број: 2 /99

14. јул 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 183-175, 182-825

Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Бања Лука
Бански двор

Поштована господо,

Обавјештавамо вас да Одбор за стандардизацију српског језика, основан 12. децембра 1997. године, о чијем смо вас раду досад уредно обавјештавали, није прекидао активности ни у протеклим мјесецима ове године, када су се над нашом земљом/нашим земљама згуснули тако густе облаци велике опасности и велике несреће.

Одбор за стандардизацију српског језика је, као и једини Институт за српски језик, који обавља стручно-административне послове Одбора, основан као тијело које треба да обезбиједи стандардизацију српског језика на цијелом његовом говорном простору, без обзира на његову државноправну ситуацију, која сутра може бити друкчија него што је данас. Наиме, велики научно-стручни пројекти и послови не смију зависити од политичких мијена, биле оне дневне или дугорочне, јер је наш језички простор мали и кад се узме као цјелина, а камоли кад се узму његови дијелови засебно, макар и онај највећи. Према томе, и даље ћемо извјештавати о своме раду надлежне органе Србије, Црне Горе и Српске, оличене у њиховим владама, а не, што се нас тиче, и конкретним министарствима, мада су за овај велики подухват начелно најзаинтересованији *ресори науке, просвјете и културе*. (Након посљедње сједнице Одбора, у јануару 1999, обратили смо се надлежним органима Србије, Црне Горе, Српске и Југославије, али нам нису одговорили само они из Републике Српске, мада су посриједи била врло важна питања практичног коришћења компјутерске технологије и њеног дивљег увоза, без одговарајуће опреме, са свим латиничким и ћириличким фонтовима, који би обезбјеђивали компатибилност у њиховом коришћењу, за коју су заинтересовани и међународни стандардолашки и информатички чиниоци.)

Овај пут вам се обраћамо с информацијом да је један капитални пројекат практично доведен до фазе пуне реализације (*Обратни речник српског језика* са око 170.000 одредница), док ће до краја 1999. бити довршени редакторски послови око једнотомног *Речника књижевног језика*, који ће бити уподобљен најширим друштвеним потребама и коришћен на свим подручјима јавног живота.

Обавјештавамо вас такође да ће првонаведени речник бити подлога за израду такозваног spelling checker-а, који ће омогућити аутоматско исправљање словних грешака, тако честих и у администрацији, и у издаваштву, и у новинарству. Исто тако, обавјештавамо вас да остају у пуној актуелности и послови око припреме других капиталних пројеката језичке науке и културе, без којих не можемо нормално функционисати нити се уклапати у међународну заједницу.

Одбор вапије за минималну потпору своме тскућем, оперативном раду, која би била усклађена са могућностима сваке поједине републике. Када, међутим, дође на ред само објављивање наведених дјела, обратимо се за помоћ с конкретним износом.

Оно што је од најнепосредније актуелности јесте и *трећа верзија Правописа српског језика*, прилагођена најширим школским и јавним потребама. Она ће, као и прве двије верзије, бити истовремено објављена с екавским и ијекавским изговором. Око ове посљедње правописне верзије било је извјесних неспоразума између аутора и издавача, за које у најскорије вријеме очекујемо да би могли бити превладани, и то тако да та правописна верзија буде у заједничком издању надлежних издавача из свих трију република. С тим у вези, чим Одбор добије за штампу припремљено и уредно рецензирано издање, обратимо се с информацијом, јер, по свему судећи, за ово издање неће бити потребна никаква материјална помоћ, а оно би могло бити готово до почетка наредне школске године.

С поштовањем,

Предсједник Одбора за стандардизацију
српског језика

Давид Павле Ивић
академик ПАВЛЕ ИВИЋ

Директор Института за
српски језик

Слободан Реметић
доц. др СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ

Достављено и:

- Влади Републике Србије
- Влади Савезне Републике Југославије
- Влади Републике Црне Горе

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**
**Комисија за односе с јавношћу
и решавање неодложних питања**

Ком. 7, бр. 2
15. јул 1999. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590; 187-144/292
Телефакси: 182-825, 183-175

ЗАВОД ЗА УЧБЕНИКЕ И НАСТАВНА СРЕДСТВА
на руке проф. др ДОБРОСАВУ БЈЕЛЕТИЋУ

Београд
Обилићев венац 5

Поштовани господине директоре,

Вама је, вероватно, већ познато да је при самом крају приређивање и треће верзије *Правописа српског језика*, намењене првенствено (основно)школским потребама, али погодне и за најширу јавну употребу. Пошто се тај правописни приручник темељи на изворном *Правопису*, по нашем мишљењу не треба изоставити име Митра Пешикана, који је носио главни део посла око његовог приређивања. Заправо, једним додатним објашњењем треба рећи да је Митар Пешикан у међувремену преминуо те да су конкретне послове обавили проф. др Јован Јерковић и проф. др Мато Пижурица, као и послове које је обавила госпођа Оливера Потих.

Даље, да би се избегли проблеми који су настали због претходног неадекватно обављеног посла на припреми ове правописне верзије, који је носио проф. др Милорад Дешић, нужно је обезбедити још две ствари с овом правописном верзијом:

а) Истовремено она треба да се појави и у екавском и у ијекавском издању, какав је случај био и са школским издањем (1995), које су заједнички објавили Матица српска и Завод за учбенике и наставна средства:

б) Да би се прекинуло ионако мучно порађање ове правописне верзије и обезбедило њено што лакше прихватање на целом говорном подручју српског језика, дакле и у Црној Гори (која се формално није изјаснила око *Правописа* Матице српске) и у Републици Српској (која је и формално прихватила Матичин *Правопис*), било би неопходно да на одговарајући начин у овај правописни

пројекат буду укључени и издавачи из тих двеју република (нпр. „Унирекс“ из Никшића/Подгорице и „Глас српски“ из Бање Луке). Верујемо да ће се тако наћи најбољи начин за излазак из извесног правописног ћорсокака, у који се ушло због претходне неодговарајуће припреме и треће правописне верзије.

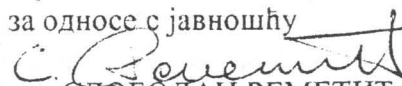
С поштовањем,

Председник Одбора за стандардизацију
српског језика и његове Комисије
за односе с јавношћу

академик ПАВЛЕ ИВИЋ

Директор Института за
српски језик САНУ, члан
Одбора и његове Комисије
за односе с јавношћу

проф. др СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГА ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Број: 3/99

12. август 1999. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

САВЕЗНИ ЗАВОД ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ

-- на руке заменика директора Јелице Поповић --

11000 БЕОГРАД

Кнеза Милоша 20

Поштована госпођо Поповић,

На седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања одржаној 11. августа 1999. године размотрили смо Ваш допис број 2/6-02-2/2 од 10. августа 1999. године, заједно с прилозима, и утврдили одговор који можете доставити заинтересованим међународним агенцијама.

У вези с прилозима Documents for the finalization of ISO 639-1 i Table for ISO 639-1 -- Items that need to be considered for inclusion, дајемо Вам само један важан коментар који се тиче језика Јужних Словена.

Пре распада бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије постојала су и, у тој бившој држави, била призната три национална језика: 1. *српскохрватски* или *хрватскосрпски* (понекад и у форми "хрватски или српски"), 2. *словеначки* (у самом том језику у форми *словенски*) и 3. *македонски*. Словеначки је био службени језик у тадашњој СР Словенији, а македонски у тадашњој СР Македонији, док је српскохрватски био службени језик у четири преостале републике бивше СФРЈ.

После распада бивше СФРЈ (1991, званично 1992), у Босни и Херцеговини појавиле су се три варијанте истога стандардног језика, назване језицима. Срби и Хрвати, две нације које живе и у суседним земљама (републикама), Савезној Републици Југославији и Републици Хрватској, употребљавају после распада бивше државе називе *српски језик* и *хрватски језик*. То чине и делови тих двеју нација који живе у Босни и Херцеговини. Трећи етнички ентитет, раније називан Муслиманима, прихватио је нов етнички назив – *Бошњаци* (енг. Bosniacs, фр. Bosniaques, нем. Bosniaken), с називом језика *босански*, који није у складу с прихваћеним етничким називом.

Назив *босански језик* у супротности је с новонасталом етничком и језичком реалношћу, јер може имплицирати да Срби и Хрвати у БиХ такође употребљавају трећу варијанту (бившега) истог стандардног

језика, а не своје варијанте, српски језик и хрватски језик. Зато је назив *бошњачки језик*, усклађен с називом трећег етничког ентитета у БиХ, једино подесно решење за ту варијанту стандардног језика.

Стога у Table for ISO 639-1 — Items that need to be considered for inclusion може ући једино назив бошњачки језик. Што се пак тиче наведеног документа и означавања српског језика у њему, он је у складу са ставом југословенске делегације изложеним писмено и усмено на заседању ISO/TC 37 одржаном у Стокхолму 10–14. августа 1998. године.

С поштовањем,

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Павле Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком-7, бр. 4/99

2. септембар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

— на руке председника —

11000 БЕОГРАД

Немањина 11

Поштовани господине председниче,

У прилогу Вам достављамо копију дописа који смо упутили заводима за уџбенике и наставна средства (у Београду, Подгорици и Бијељини). Заводе смо замолили да *Правопис српскога језика (Приручник за основне школе и најширу јавну употребу)* — чије је приређивање при крају, и то истовремено у једној екавској и једној ијекавској редакцији — заједно објаве као извршни суиздавачи. Тиме би се заокружио пројекат *Правописа српскога језика*, чија се научна и универзитетска верзија појавила 1994, мада се њеном штампању приступило 1993. године, док се школско издање, подесно за средње школе, нарочито гимназије, појавило 1995. Овом су пројекту претходили *Прилози Правопису* (Нови Сад 1989), које је приредило 11 стручњака из три ондашње републике на српскохрватском говорном простору (без Хрватске, која се била одметнула од заједништва).

За приручнике ове врсте најбоље би било да буду без двострукости и вишеструкости, осим, наравно, оних које су оверене дуготрајном традицијом и добро укорењене у пракси (нпр. екавски и ијекавски изговор, односно испис), али је неодржив правописни плурализам који подупире и површинску (суштински изванграматичку) неписменост, чије извориште, осим слабе обуке, јесу понајвише разнолики правописи и њихово волунтаристичко коришћење у школама.

Наведени правописни приручник рецензираће досадашњи рецензенти, дужни да провере сагласност правила у свим верзијама *Правописа* и аргументовано оцене њихову вредност, а размотриће га и надлежне комисије Одбора за стандардизацију српског језика и сам Одбор, чије је колективно стручно мишљење нормално очекивати у најскорије време. Било би добро да ова најмасовнија правописна верзија добије, ако је могуће истовремено, одобрење свих трију министарстава просвете за примену у школама. То би био леп пример сарадње на једном пољу где су

јавни интереси идентични. Наша иницијатива, сасвим природно, лакше ће се прихватити ако се ова правописна верзија — припремљена под окриљем изворног издавача и Одбора за стандардизацију српског језика, у којем су од 4. децембра 1997. окупљени стручњаци са целокупног говорног простора српског језика, везани за све три академије наука и ум(ј)етности и свих осам универзитета те још три компетентне институције — појави уз извршно суиздаваштво трију завода за уџбенике и наставна средства, означено на насловној страници и у предговору књизи. Одбор ће се заложити да и прве две верзије Правописа у поновљеним издањима буду у знаку сличног суиздаваштва.

И досад су надлежни државни органи трију република — свесни да је српски језик (и то у своје стандардном виду) не само културноисторијска, цивилизацијска и актуелна уставна категорија те најважније средство општења међу људима унутар свих трију република и међу њима него, на изванредан начин, и међународно призната чињеница — подржавали рад Одбора за стандардизацију српског језика, који се увек, са свим својим релевантним актима, обраћао и њима, очекујући барем моралну подршку своје раду. За приручнике ове врсте она је једино нужна, а заводи за уџбенике и наставна средства лако ће пронаћи свој материјални интерес и договорити се о њему у складу с тржишним потребама и властитим дистрибутивним могућностима.

Молили бисмо Вас да се заложите за то да министарство надлежно за просвету у Вашој Влади с дужном пажњом размотри овај допис и његов прилог, како бисмо имали и његово мишљење до краја овог месеца (септембра 1999). Разуме се, регуларни улазак будућег правописног приручника у школе зависиће, у крајњој линији, од одлуке свакога појединог надлежног министарства.

С поштовањем,

Достављено и:
– Влади Републике Црне Горе
– Влади Републике Српске
Прилог: 1 (копија дописа заводима)

Председник Одбора
академик Павле Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања

Ком-7, бр. 4/99

2. септембар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ

— на руке председника —

81000 ПОДГОРИЦА

Његошева 2

Поштовани господине председниче,

У прилогу Вам достављамо копију дописа који смо упутили заводима за уџбенике и наставна средства (у Београду, Подгорици и Бијељини). Заводе смо замолили да *Правопис српскога језика (Приручник за основне школе и најширу јавну употребу)* — чије је приређивање при крају, и то истовремено у једној екавској и једној ијекавској редакцији — заједно објаве као извршни суиздавачи. Тиме би се заокружио пројекат *Правописа српскога језика*, чија се научна и универзитетска верзија појавила 1994, мада се њеном штампању приступило 1993. године, док се школско издање, подесно за средње школе, нарочито гимназије, појавило 1995. Овом су пројекту претходили *Прилози Правопису* (Нови Сад 1989), које је приредило 11 стручњака из три ондашње републике на српскохрватском говорном простору (без Хрватске, која се била одметнула од заједништва).

За приручнике ове врсте најбоље би било да буду без двострукости и вишеструкости, осим, наравно, оних које су овјерене дуготрајном традицијом и добро укоријењене у пракси (нпр. екавски и ијекавски изговор, односно испис), али је неодржив правописни плурализам који подупире и површинску (суштински изванграматичку) неписменост, чије извориште, осим слабе обуке, јесу понајвише разнолики правописи и њихово волунтаристичко коришћење у школама.

Наведени правописни приручник рецензираће досадашњи рецензенти, дужни да провјере сагласност правила у свим верзијама Правописа и аргументовано оцијене њихову вриједност, а размотриће га и надлежне комисије Одбора за стандардизацију српског језика и сам Одбор, чије је колективно стручно мишљење нормално очекивати у најскорије вријеме. Било би добро да ова најмасовнија правописна верзија добије, ако је могуће истовремено, одобрење свих трију министарстава просвјете за примјену у школама. То би био лијеп примјер сарадње на једном пољу гдје су јавни интереси идентични. Наша иницијатива, сасвим природно, лакше

ће се прихватити ако се ова правописна верзија — припремљена под окриљем изворног издавача и Одбора за стандардизацију српског језика, у којем су од 4. децембра 1997. окупљени стручњаци са цјелокупног говорног простора српског језика, везани за све три академије наука и ум(ј)етности и свих осам универзитета те још три компетентне институције — појави уз извршно суиздаваштво трију завода за уџбенике и наставна средства, означено на насловној страници и у предговору књизи. Одбор ће се заложити за то да и прве двије верзије Правописа у поновљеним издањима буду у знаку сличног суиздаваштва.

И досад су надлежни државни органи трију република — свјесни да је српски језик (и то у своме стандардном виду) не само културноисторијска, цивилизацијска и актуелна уставна категорија те најважније средство општења међу људима унутар свих трију република и међу њима него, на извјестан начин, и међународно призната чињеница — подржавали рад Одбора за стандардизацију српског језика, који се увијек, са свим својим релевантним актима, обраћао и њима, очекујући барем моралну подршку своме раду. За приручнике ове врсте она је једино нужна, а заводи за уџбенике и наставна средства лако ће пронаћи свој материјални интерес и договорити се о њему у складу с тржишним потребама и властитим дистрибутивним могућностима.

Молили бисмо Вас да се заложите за то да министарство надлежно за просвјету у Вашој Влади с дужном пажњом размотри овај допис и његов прилог, како бисмо имали и његово мишљење до краја овог мјесеца (септембра 1999). Разумије се, регуларни улазак будућег правописног приручника у школе зависиће, у крајњој линији, од одлуке свакога појединог надлежног министарства.

С поштовањем,

Достављено и:
– Влади Републике Србије и
– Влади Републике Српске
Прилог: 1 (копија дописа заводима)

Предсједник Одбора
академик Павле Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања

Ком-7, бр. 4/99

2. септембар 1999. године

Београд

Буре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ И НАСТАВНА СРЕДСТВА У БЕОГРАДУ

(11000 Београд, Обилићев венац 5)

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ И НАСТАВНА СРЕДСТВА У ПОДГОРИЦИ

(81000 Подгорица, Новака Милоша 36)

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ И НАСТАВНА СРЕДСТВА У БИЈЕЉИНИ

(76000 Бијељина, Филипа Вишњића 223)

— на руке директора —

Поштовани господине директоре,

Обавјештавамо Вас да је при самом крају приређивање треће верзије *Правописа српскога језика*, око којег се низ деценија стара Матица српска у Новом Саду (у даљем тексту: Матица), која се правописном и другом књижевнојезичком и стандарднојезичком проблематиком бави све вријеме послје Другога свјетског рата испуњавајући потребе источног дијела бившега српскохрватског језичког подручја. Велико (универзитетско и научно) издање *Правописа* појавило се 1994. године (на насловној страници стоји 1993), а његова краћа верзија (школско издање) појавила се следеће, 1995. године.

Приређивање треће верзије *Правописа*, која би испуњавала основношколске и најшире јавне потребе, било је још 1997. године повјерено проф. др Милораду Дешићу. Он је прије тога два пута објавио свој правописни приручник, путујући засебним колосјеком, али су његова рјешења у великој мјери била подударна с *Правописом*. Нажалост, сарадња Милорад Дешић – Матица прекинута је вољом приређивача, који је, иако члан Одбора за стандардизацију српског језика и члан његове Комисије за праћење и проучавање правописне проблематике, процијенио да му није погодно и рентабилно да свој правописни приручник (као "измијењено" и с *Правописом* "усаглашено", а не само као "допуњено издање") — објави у оквиру правописног пројекта, који је прихватио и Одбор за стандардизацију српског језика (у даљем тексту: Одбор). О томе се расправљало током ове године (у марту и јулу 1999) у Комисији за стандардни језик у школству, издаваштву, администрацији и јавним гласилима и Комисији за праћење и пручавање правописне проблематике. Те комисије, из разлога у које у овом допису не бисмо дубље улазили, нису дале своју стручну препоруку за употребу наведеног приручника у

школама на говорном простору српског језика. На сједницама двију комисија истакнуто је да правопис припада оној врсти језичке регулативе у којој су недопустиви алтернативни приручници, јер би то било једнако доношењу закона који садрже различите прописе у истој материји.

Матица, као изворни извођач правописног пројекта и издавач првих двију верзија Правописа, суочена с неочекиваним прекидом сарадње с колегом Милорадом Дешићем, била је присиљена да се обрати двојци живих суприређивача Правописа, Јовану Јерковићу и Мату Пижурици (Митар Пешикан умро је 8. јула 1996. године), с молбом да на регуларан начин приреде трећу верзију Правописа, у чему им, радећи илустрације, помаже квалификовани сарадник гђа Оливера Потих. Истовремено, у Матици, спремној на пуну сарадњу с Одбором (основаним, 4. децембра 1997. године, од свих трију академија наука и ум[ј]етности, свих универзитета и још трију квалификованих установа на говорном простору српског језика) — стало се на становиште да правописни пројекат ваља привести крају с истим приређивачима (с одговарајућом назнаком имена и пок. М. Пешикана на насловној страници), али уз пуно уважавање Пословника Одбора, усклађеног са Споразумом о оснивању Одбора, који је и сама потписала.

Тај Споразум налаже двије битне ствари:

а) Приручници ове врсте (правописни приручници и рјечници језичког стандарда, а, по могућности, и други) имају се приредити и објавити истовремено екавски и ијекавски, што је поштовано и приликом издавања двију претходних верзија Правописа, дакле и прије оснивања Одбора, којем то надажу и Споразум о оснивању и Пословник Одбора.

б) Да би се прекинуле мучне ситуације настале приликом прекида сарадње, о којем је већ било ријечи, и у Матици и у Одбору стало се на становиште да трећа правописна верзија — добро прилагођена основношколским и најширим јавним потребама, ваљано графички уређена и илустрована — треба да се појави у извршном суиздаваштву трију завода за уџбенике и наставна средства (Београд, Подгорица и Бијељина). Разумије се, то треба да се изведе у складу с потребама школа, односно ученика и наставника, у трима републикама у којима је српски језик не само уставна категорија него и најважније средство службене и јавне комуникације.

Вјерујемо да ће три завода којима се обраћамо наћи и пословног и културно-просвјетног интереса да тај посао приведу крају, без обзира на то што те тројне сарадње није било приликом објављивања претходних двију верзија, рађених у складу са до тада владајућом традицијом. Премда је правописно и свако друго стандарднојезичко дјело плод прије свега стручног рада, ми смо се, као и све вријеме од оснивања Одбора, обраћали истовремено, и с истим садржајем релевантних дописа, и надлежним министарствима просвјете, науке, културе и информација, преко републичких влада, с надом да ће помагати рад Одбора, чије су оснивање подржали. Стога смо се њима обратили и овог пута, с молбом да барем морално подрже довршавање прије десет година започетог правописног пројекта (започетог приређивањем и објављивањем *Прилога правопису* [старом Правопису Матице српске и Матице хрватске], у чијој је изради учествовало 11 лингвиста из трију ондашњих република — СРС,

СРЦГ и СРБиХ, без учешћа стручњака из ондашње СРХ).

Исто тако, вјерујемо да наше три републике, без обзира на њихове међусобне правно-политичке и друге односе, имају бар онолико разлога да заједничке послове у науци, култури и просвјети заједно обављају колико их имају Савезна Република Њемачка, Савезна Република Аустрија и Швајцарска (Конфедерација). Филијале заједничке фирме која дјелује на подручју трију одавно засебних, независних држава (оличене у називу DUDEN) истовремено су у Берлину, Лајпцигу, Бечу и Цириху објавиле нов *Правопис њемачког језика* (Rechtschreibung der deutschen Sprache), 1996.

Нека да Бог да нам заједнички Правопис, у својој најмасовнијој верзији, буде дефинитивно припремљен до краја септембра 1999. године и објављен до краја октобра 1999, с тим што ће надлежни органи у трима републикама донијети одлуку о његовој употреби у школама, основним и евентуално стручним, ако буду вољни уважити стручну препоруку која ће бити, претпостављамо, утврђена најкасније почетком децембра о. г. Тада се, наиме, планира годишња сједница Одбора за стандардизацију српског језика, мада се о препоруци за употребу те правописне верзије, и пре тога, може изјаснити Комисија за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања, како је предвиђено Пословником Одбора. Вољели бисмо да три завода изразе своју спремност о суиздаваштву најкасније до краја септембра мјесеца 1999. године, водећи рачуна о могућностима и потребама тржишта на својим подручјима. О техничким и другим питањима сарадње заводи ће се, претпостављамо, лако договорити.

С поштовањем,

Прилог: 1 (допис о истом предмету упућен владама Србије, Црне Горе и Српске)

ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА
Павле Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 5/99

15. септембар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ЧЛАНОВИМА КОМИСИЈЕ ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ И РЕШАВАЊЕ
НЕОДЛОЖНИХ ПИТАЊА

(Драгу Ђупићу, Новици Петковићу, Слободану Реметићу као и Ивану Клајну,
потпредседнику Одбора)

Поштоване колеге,

У прилогу вам, у својству секретара Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7), достављам Белешку с трећег састанка Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима, одржаног 22. марта 1999. године, и Белешку с треће седнице Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике, одржане 9. јула 1999. године (првобитно заказане за 23. март 1999. па одгођене због недоласка већег броја чланова). Из приложених бележака произлази да те две комисије стоје на становишту да се не може дати позитивно мишљење о захтеву земунске "Нијансе", упућеном Одбору крајем прошле године, да Одбор препоручи *Правопис српског језика (Правописни приручник за школе)* Милорада Дешића за употребу у школама, о чему, у крајњој линији, решење могу донети, заједно или одвојено, три министарства надлежна за просвету (у Србији, Црној Гори и Српској). Осим тих двеју бележака, у прилогу се налазе и други списи који су били предмет расправа и закључака на седницама двеју комисија, укључујући и један допис председнику и секретару Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике као прилог Белешци с трећег њеног састанка.

У складу с Пословником Одбора (чл. 1 и чл. 3), одлуке, односно закључке, Одбора утврђује Ком. бр. 7, с тим што они, разуме се, подлежу верификацији на пленумској седници Одбора.

Молим вас да приложене списе брижљиво проучите и да, евентуално, припремите елементе за закључак Одбора у вези са захтевом земунске "Нијансе", који бисмо, с пропратним писмом, доставили свим члановима Одбора и, по већ уходаној пракси, јавности, па и надлежним државним органима, без којих текући правописни пројекат не може доживети целовиту афирмацију.

*
* *

У прилогу вам такође достављам, да бисте попунили документацију, и Белешку с прве седнице Ком. бр. 7, одржане, у крњем саставу, 11. августа 1999, ради хитног упућивања одговора на допис Савезног завода за стандардизацију, као и копију одговора на тај допис и његове прилоге.

Пошто списа има поприлично, око заказивања седнице Ком. бр. 7. договоримо се телефоном чим их проучите. Због болести академика Павла Ивића, председника Одбора и председника Ком. бр. 7, на седницу је позван и др Иван Клајн, који га, као потпредседник Одбора, замењује у складу с Пословником Одбора (чл. 2).

*
* *

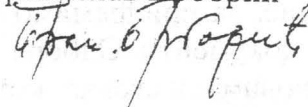
Будући да покушај Матице српске, извођача текућег правописног пројекта, да у сарадњи с колегом Милорадом Дешићем — чланом Одбора и чланом Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике — реши питање треће правописне верзије, о чему је било речи и у Извештају о раду Одбора током 1998. године, није уродио плодом, Матица је била присиљена да се обрати Јовану Јерковићу и Мату Пижурици, двојици приређивача Правописа, да они приреде и трећу његову верзију. Вама је, иначе, познато да је тај посао у поодмаклој фази. Председник Ком. бр. 7. упутио је с тим у вези, 2. септембра 1999, допис трима заводима за уџбенике и наставна средства (Београд, Подгорица, Бијељина) обавештавајући их о томе да је посао око треће верзије Правописа у поодмаклој фази и предлажући им да је заједнички објаве. Истовремено, упућен је и допис трима владама (Србија, Црна Гора и Српска) да даду моралну подршку заокруживању текућег правописног пројекта. Копије и тих дописа наћи ћете у прилогу. Чим стигну одговори на њих, они ће вам бити прослеђени. Разуме се, тиме се не прејудицира изјашњавање Одбора и његових комисија о тој правописној верзији. Ако академик Ивић не буде у могућности да обави рецензентски посао, за који је задужен, заједно с Драгом Ђупићем, још од почетка реализације правописног пројекта, нормално је очекивати да ће га у тој улози такође заменити Иван Клајн. Међутим, о томе ће се, претпостављам, изјаснити извођач пројекта, један од оснивача Одбора, задужен, уосталом, да објављује закључке Одбора, односно оне учинке стандардизације који се остварују под његовим окриљем.

С поштовањем,

Прилози: 26

СЕКРЕТАР ОДБОРА

Бранислав Брборић

147

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 6

1. октобар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ
ЈЕЗИКА

Поштоване колегинице/поштоване колеге,

У прилогу вам достављамо Закључак бр. 8 Одбора за стандардизацију српског језика, који се односи на захтев Предузећа за издаваштво, производњу, трговину и услуге д. о. о. "Нијанса" из Земуна (с краја прошле године) да Одбор препоручи *Правопис српског језика (Приручник за школе [1998])* за употребу у основним и средњим школама — на говорном простору српског језика (у Србији, Црној Гори и Српској).

Наш закључак, Закључак бр. 8, донесен у складу са Споразумом о оснивању Одбора и Пословником Одбора — који ће, по устаљеној процедури, бити поднет Одбору на верификацију, на овогодишњој његовој пленумској седници — заснива се и на мишљењу Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима (Ком. бр. 8), одржаној 22. марта 1993. године, и мишљењу Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике (Ком. бр. 5), која је била заказана за 23. март, али је одгођена због недовољног броја присутних чланова, па је њена седница одржана 12. јула 1999. године.

Да не бисмо увећавали трошкове, достављамо вам још само белешке (записнике) са седница двеју наведених комисија, као и Картотеку језичких недоумица, коју је усвојила Ком. бр. 7 на својој седници од 1. 10. 1999. године. Међутим, пошто планирамо, као и прошле године, да припремимо *Списе Одбора за стандардизацију српског језика*, сви документи Одбора биће доступни свим члановима Одбора и свим члановима његових комисија. Настојаћемо да Списи Одбора (II) буду умножени и укорићени пре овогодишње седнице Одбора, коју планирамо почетком децембра 1999. године (у петак, 3. или 10. децембра 1999), тако да би били уручени члановима Одбора на самој седници.

Користимо се приликом да обавестимо чланове Одбора да је Матица српска, носилац текућег правописног пројекта, при крају с припремом треће правописне верзије, која је поверена двојници живих приређивача Правописа српскога језика (1993), за коју се надамо да ће бити у пуном складу с Правописом и да ће је Одбор, у складу са својим Пословником, моћи препоручити као приручник за употребу у основним

школама и за најширу јавну употребу на целокупном говорном простору српскога језика.

Разуме се, радна тела Одбора и сам Одбор строго ће се држати процедуре која је установљена Споразумом о оснивању Одбора и Пословником Одбора (утврђеним 12. децембра 1997. године), чија се једина измена састоји у томе што је одлука Одбора преименована у *закључак* Одбора, који се упућује оснивачима и јавности као *препорука*, *мишљење* или *став* Одбора. Наиме, Одбор нема законодавних моћи, али се очекује да ће његови закључци бити значајан прилог кодификацији српскога (стандардног) језика на целом његовом говорном простору, за који је Одбор и основан 12. децембра 1997. године.

С поштовањем,

Прилози: 4 (Закључак бр. 8, Картолика језичких недоумица и белешке са седница Ком. бр. 8 и Ком. бр. 5)

В. д. председника Одбора
проф. др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 7

1. октобар 1999. године

Београд

Буре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ОСНИВАЧИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ
ЈЕЗИКА (на руке предсједника, декана, директора)

Поштовани предсједнице, декане, директоре,

У прилогу вам достављамо Закључак бр. 8 Одбора за стандардизацију српског језика, који се односи на захтјев Предузећа за издаваштво, производњу, трговину и услуге д. о. о. "Нијанса" из Земуна (с краја прошле године) да Одбор препоручи *Правопис српског језика (Приручник за школе [1998])* за употребу у основним и средњим школама — на говорном простору српског језика (у Србији, Црној Гори и Српској).

Наш закључак, Закључак бр. 8, донесен у складу са Споразумом о оснивању Одбора и Пословником Одбора — који ће, по устаљеној процедури, бити поднијет Одбору на верификацију, на овогодишњој његовој пленумској сједници — заснива се и на мишљењу Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима (Ком. бр. 8), одржаној 22. марта 1993. године, и мишљењу Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике (Ком. бр. 5), која је била заказана за 23. март, али је одгођена због недовољног броја присутних чланова, па је њена сједница одржана 12. јула 1999. године.

Да не бисмо увећавали трошкове, достављамо вам још само биљешке (записнике) са сједница двију наведених комисија. Међутим, пошто планирамо, као и прошле године, да припремимо *Списе Одбора за стандардизацију српског језика*, сви документи Одбора биће доступни свим члановима Одбора и свим члановима његових комисија. Настојаћемо да Списи Одбора (II) буду умножени и укоричени прије овогодишње сједнице Одбора, коју планирамо почетком децембра 1999. године (у петак, 3. или 10. децембра 1999), тако да би били уручени члановима Одбора на самој сједници.

Користимо се приликом да обавијестимо осниваче Одбора да је Матица српска, носилац текућег правописног пројекта, при крају с припремом треће правописне верзије, која је повјерена двојци живих приређивача Правописа српскога језика (1993), за коју се надамо да ће бити у пуном складу с Правописом и да ће је Одбор, у складу са својим Пословником, моћи препоручити као приручник за употребу у основним

школама и за најширу јавну употребу на цјелокупном говорном простору српскога језика.

Разумије се, радна тијела Одбора и сам Одбор строго ће се држати процедуре која је установљена Споразумом о оснивању Одбора и Пословником Одбора (утврђеним 12. децембра 1997. године), чија се једина измјена састоји у томе што је одлука Одбора преименована у *закључак* Одбора, који се упућује оснивачима и јавности као *препорука*, *мишљење* или *став* Одбора. Наиме, Одбор нема законодавних моћи, али се очекује да ће његови закључци бити значајан прилог кодификацији српскога (стандардног) језика на цијелом његовом говорном простору, за који је Одбор и основан 12. децембра 1997. године.

С поштовањем,

Прилози: 3 (Закључак бр. 8 и биљешке са сједница Ком. бр. 8 и Ком. бр. 5)

В. д. предсједника Одбора
проф. др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 8

1. октобар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

(на руке председника)

11000 БЕОГРАД

Немањина 11

Поштовани господине председниче,

У прилогу Вам достављамо Закључак бр. 8 Одбора за стандардизацију српског језика, с образложењем, утврђен 1. 10. 1999. године, у складу с Пословником Одбора, на седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, с молбом да се с њиме упозна Министарство просвете и друга заинтересована министарства.

Нажалост, трећу верзију *Правописа српскога језика (1993)*, којом би се заокружио текући правописни пројекат (озваничен још 1989), Одбор није могао наћи у понуђеном *Правопису српског језика (Приручнику за школе [1998])*, чији је аутор проф. др Милорад Дешић а издавач Предузеће за издаваштво, производњу, трговину и услуге д. о. о. "Нијанса" из Земуна, које је било засновало алтернативни правописни подухват.

Надамо се да ће Одбор бити боље среће с *Правописним приручником за основне школе и најширу јавну употребу*, чију је припрему организовала Матица српска из Новог Сада, носилац и претходнога (1954–1960) и садашњег правописног пројекта, који се почео остваривати још 1989. године. Организовала га је са проф. др Јованом Јерковићем и проф. др Матом Пижурцом, који су, заједно са пок. академиком Митром Пешиканом, били приређивачи и претходних двеју верзија *Правописа српскога језика*, научно-универзитетске (1993–1994) и њенога *школског издања* (1995). Обе те верзије објављене су истовремено у екавској и ијекавској редакцији. Објављивање и треће верзије Правописа у тим двама редакцијама један је од услова без којих је Одбор не може препоручити за употребу. Други је пуна сагласност с првим двама, већ реализованим верзијама истога правописног пројекта, а трећи је услов — одговарајуће педагошко-методолошко устројство изложене правописне грађе, које треба да задовољи основношколске и најшире јавне потребе.

О даљем развоју правописних прилика уредно ћемо Вас обавештавати, што смо и досад чинили у вези с важнијим проблемима којима се бави Одбор за стандардизацију српскога језика.

152

С поштовањем,

Прилози: 4 (Закључак бр. 8, с
образложењем)

В.д. председника Одбора
проф. др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 8

1. октобар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
(на руке предсједника)

81000 ПОДГОРИЦА
Јована Томашевића бб

Поштовани господине предсједниче,

У прилогу Вам достављамо Закључак бр. 8 Одбора за стандардизацију српског језика, с образложењем, утврђен 1. 10. 1999. године, у складу с Пословником Одбора, на сједници Комисије за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања, с молбом да се с њиме упозна Министарство просвјете и науке те друга заинтересована министарства.

Нажалост, трећу верзију *Правописа српскога језика (1993)*, којом би се заокружио текући правописни пројекат (озваничен још 1989), Одбор није могао наћи у понуђеном *Правопису српског језика (Приручнику за школе [1998])*, чији је аутор проф. др Милорад Дешић а издавач Предузеће за издаваштво, производњу, трговину и услуге д. о. о. "Нијанса" из Земуна, које је било засновало алтернативни правописни подухват.

Надамо се да ће Одбор бити боље среће с *Правописним приручником за основне школе и најширу јавну употребу*, чију је припрему организовала Матица српска из Новог Сада, носилац и претходнога (1954–1960) и садашњег правописног пројекта, који се почео остваривати још 1989. године. Организовала га је са проф. др Јованом Јерковићем и проф. др Матом Пижурцом, који су, заједно са пок. академиком Митром Пешиканом, били приређивачи и претходних двију верзија *Правописа српскога језика*, научно-универзитетске (1993–1994) и њенога *школског издања* (1995). Обје те верзије објављене су истовремено у екавској и ијекавској редакцији. Објављивање и треће верзије Правописа у тим двијема редакцијама један је од услова без којих је Одбор не може препоручити за употребу. Други је пуна сагласност с првим двијема, већ реализованим верзијама истога правописног пројекта, а трећи је услов — одговарајуће педагошко-методолошко устројство изложене правописне грађе, које треба да задовољи основношколске и најшире јавне потребе.

О даљем развоју правописних прилика уредно ћемо Вас обавјештавати, што смо и досад чинили у вези с важнијим проблемима којима се бави Одбор за стандардизацију српскога језика.

С поштовањем,

153

Прилози: 4 (Закључак бр. 8, с
образложењем)

В. т. предсједника Одбора
проф. др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 8

1. октобар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
(на руке предсједника)

78000 БАЊА ЛУКА

Трг српских владара бб

Поштовани господине предсједниче,

У прилогу Вам достављамо Закључак бр. 8 Одбора за стандардизацију српског језика, с образложењем, утврђен 1. 10. 1999. године, у складу с Пословником Одбора, на сједници Комисије за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања, с молбом да се с њиме упозна Министарство просвјете и друга заинтересована министарства.

Нажалост, трећу верзију *Правописа српскога језика (1993)*, којом би се заокружио текући правописни пројекат (озваничен још 1989), Одбор није могао наћи у понуђеном *Правопису српског језика (Приручнику за школе [1998])*, чији је аутор проф. др Милорад Дешић а издавач Предузеће за издаваштво, производњу, трговину и услуге д. о. о. "Нијанса" из Земуна, које је било засновало алтернативни правописни подухват.

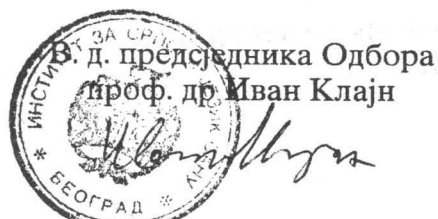
Надамо се да ће Одбор бити боље среће с *Правописним приручником за основне школе и најширу јавну употребу*, чију је припрему организовала Матица српска из Новог Сада, носилац и претходнога (1954–1960) и садашњег правописног пројекта, који се почео остваривати још 1989. године. Организовала га је са проф. др Јованом Јерковићем и проф. др Матом Пижурицом, који су, заједно са пок. академиком Митром Пешиканом, били приређивачи и претходних двију верзија *Правописа српскога језика*, научно-универзитетске (1993–1994) и њенога *школског издања* (1995). Обје те верзије објављене су истовремено у екавској и ијекавској редакцији. Објављивање и треће верзије Правописа у тим двјема редакцијама један је од услова без којих је Одбор не може препоручити за употребу. Други је пуна сагласност с првим двјема, већ реализованим верзијама истога правописног пројекта, а трећи је услов — одговарајуће педагошко-методолошко устројство изложене правописне грађе, које треба да задовољи основношколске и најшире јавне потребе.

О даљем развоју правописних прилика уредно ћемо Вас обавјештавати, што смо и досад чинили у вези с важнијим проблемима којима се бави Одбор за стандардизацију српскога језика.

С поштовањем,

154

Прилози: 4 (Закључак бр. 8, с
образложењем)

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 9

1. октобар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ПРЕДУЗЕЋЕ ЗА ИЗДАВАШТВО, ПРОИЗВОДЊУ, ТРГОВИНУ И
УСЛУГЕ Д. О. О. "НИЈАНСА"

11080 ЗЕМУН

Немањина 1

Поштована господо,

У вези с вашим захтевом (од 23. 11. 1998. године) да се да препорука вашем издању *Правописа српског језика (Приручника за школе [1998])* како би се он користио у основним и средњим школама на говорном простору српског језика, у прилогу вам достављам Закључак бр. 8 Одбора за стандардизацију српског језика, с образложењем.

Ваш аутор проф. др Милорад Дешић вероватно вас је још раније обавестио о томе да ваш захтев није прихваћен на седницама Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима (од 22. 3. 1999. године) и Комисије за праћење истраживања правописне проблематике (од 12. 7. 1999), али су се тек сада стекли услови да надлежна комисија, Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, на својој седници од 1. 10. 1999. године, у складу с Пословником Одбора, утврди закључак, Закључак бр. 8, који се оснивачима Одбора и јавности упућује као став, мишљење или препорука Одбора.

Став Одбора, у овом случају, морао је, нажалост, бити негативан из разлога који се наводе у образложењу Закључка бр. 8.

С поштовањем,

Прилог: 1

В. д. председника Одбора
проф. др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 11

1. октобар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
(на руке председника академика Дејана Медаковића)

11000 БЕОГРАД
Кнез Михаилова 35

Поштовани господине председниче,

Смрћу академика Павла Ивића, председника Одбора за стандардизацију српског језика, основаног крајем 1997. године Споразумом о оснивању Одбора, који су потписали челни људи 14 институција са целокупнога говорног простора српског језика (три академије наука и ум[ј]етности, 8 филолошких, односно филозофских факултета на којима се свестрано изучава српски језик, Матице српске, Института за српски језик САНУ и Српске књижевне задруге), — остало је упражњено једно место у Одбору, које треба да попуни Српска академија наука и уметности.

Одбор за стандардизацију српског језика, српска језичка наука и српска језичка култура претрпели су ненадокнадив губитак. Ми не бисмо хтели сугерирати ко би, поред проф. др Слободана Реметића, директора Института за српски језик, био други представник САНУ у нашем Одбору, али бисмо Академију и њено надлежно одељење молили да се други представник САНУ именује што је пре могуће. То је важно утолико више уколико Одбор припрема своју годишњу седницу, која ће се одржати почетком децембра месеца 1999. године.

Ствар је Одбора за стандардизацију српског језика кога ће изабрати за свог новог председника, али је очигледно да су смрћу академика Ивића ослабили и језикословни капацитети Српске академије наука и уметности. Ако бисмо смели сугерирати побољшање тих капацитета, волели бисмо да се у Академији, њеном Председништву и њеном Одељењу језика и књижевности размисли о неопходној потреби да се ти капацитети у што скорије време оснаже.

Као потпредседник Одбора и вршилац дужности њеног председника, дужан сам да вас обавестим да вам се обраћам у својству вршиоца дужности и председника Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, која је, на својој седници од 1. октобра

1999. године, расправљала о иницијативи да вам се обратим поводом смрти академика Павла Ивића, која је била изненадна и утолико нас је више потресла. Нажалост, здравље ми не допушта да се ја евентуално прихватим председавања Одбором и његовом Комисијом за односе с јавношћу и решавање неодложних питања. Зато вас молим да приликом именовања свог новог представника, који не мора бити члан САНУ, евентуално поведете рачуна и о томе да би нови представник САНУ могао бити кандидован и за председника овог Одбора.

Са срдчним поштовањем,

Потпредседник Одбора
проф. др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 12

1. октобар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ПРЕДСЕДНИЦИМА И СЕКРЕТАРИМА КОМИСИЈА ОДБОРА ЗА
СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

- 1) ... за фонологију: в. д. председника и секретар Јелица Јокановић;
- 2) ... за морфологију и творбу речи: Живојин Станојчић и Милица Радовић-Тешић;
- 3) ... за синтаксу: Милка Ивић и Срето Танасић;
- 4) ... за лексикологију и лексикографију: Даринка Гортан-Премк и Ђорђе Оташевић;
- 5) ... за праћење и истраживање правописне проблематике: Мато Пижурица и Јово Вуксановић;
- 6) ... за историју језичког стандарда: Александар Младеновић и Бранкица Чигоја;
- 7) ... за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима: Драгољуб Петровић и Радојко Гачевић.

Поштоване колегинице/поштоване колеге,

Молимо вас да у току октобра месеца обавезно одржите седницу како бисмо добили извештај о томе да ли је Ваша комисија имала каквих активности или учинака, односно шта је било с преузетим обавезама нарочито око израде библиографија из области коју покрива Ваша комисија.

С обзиром на то да сви чланови комисија располажу *Списима Одбора за стандардизацију (1998)*, није тешко проверити које су обавезе преузете. Било би добро размотрити шта је могуће урадити током октобра и новембра месеца, јер се годишња пленарна седница Одбора планира за 3. или 10. децембар 1999. године (петак).

Напомињемо да Одбор располаже одређеном сумом новца како би се покрили трошкови за рад на библиографијама или евентуални други трошкови. Иначе, имамо обећање појединих државних органа да ће се Одбору помоћи око свакога већег учинка. Колико је у нашем сазнању, рад на синтакси и творби речи успешно одмиче, док је рад на фонологији у извесном застоју. Исто тако, при крају су послови око једнотомног речника језичког стандарда и око обратног речника, али је пожељно да о томе будемо подробно обавештени како бисмо прецизне информације могли унети у извештај Одбора о раду током 1999. године.

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, на својој седници од 1. 10. 1999. године, обавезала ме је да Вам се обратим, што чиним са спремношћу да помогнем у ономе што буде у мојој моћи.

С поштовањем,

П. С. *Картотека језичких недоумица* биће уручена
на седници свакоме члану Ваше комисије

158

Секретар Одбора
Бранислав Ђорђевић

Бранислав Ђорђевић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 13

5. октобар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

БЕЛЕШКА СА СЕДНИЦЕ КОМИСИЈЕ ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ И
РЕШАВАЊЕ НЕОДЛОЖНИХ ПИТАЊА

(одржане 1. 10. 1999. године)

У Београду је, 1. октобра 1999. године, с почетком у 13 сати, одржана седница Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7). Седници Ком. бр. 7 присуствовали су сви њени чланови (Новица Петковић, Слободан Реметић, Драго Ђупић и Бранислав Брборић) а водио ју је Иван Клајн, потпредседник Одбора, који је, у складу с Пословником Одбора (чл. 2), због смрти председника Павла Ивића, постао в. д. председника Одбора и в. д. председника Ком. бр. 7.

Седници је присуствовао и Јован Вуксановић, секретар Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике (Ком. бр. 5), који је био замољен да припреми довољан број примерака белешки са Ком. бр. 5 и Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима (Ком. бр. 8), чије су седнице претходиле седници Ком. бр. 7.

Пре преласка на дневни ред минутом ћутања одата је пошта академику Павлу Ивићу, преминулом 19. 10. 1999. и сахрањеном у Београду 21. 10. 1999. на Новом гробљу.

Потом се прешло на следећи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Разматрање и усвајање *Картотеке језичких недоумица*, коју су припремили секретари комисија Одбора бр. 5, 7 и 8 а редиговали су је и допунили пок. Павле Ивић, председник Одбора, Слободан Реметић, члан Одбора, као и Иван Клајн, потпредседник Одбора, који су дали низ корисних сугестија, измена и допуна;

2. Разматрање и усвајање иницијативе да САНУ именује новог члана Одбора за стандардизацију српског језика уместо академика Павла Ивића, преминулог 19. септембра 1999. године;

3. Разматрање и усвајање предлога Закључка бр. 8 Одбора за стандардизацију српског језика, који се односи на захтев Предузећа за издаваштво, производњу, трговину и услуге д. о. о. "Нијанса" из Земуна да се да препорука за употребу у основним и средњим школама *Правописа српског језика (Приручника за школе [1998])*, чији је аутор проф. др Милорад Дешић;

4. Разно.

(1) Картотеку језичких недоумица припремили су секретари Ком. бр. 7, Ком. бр. 8 и Ком. бр. 5 још крајем јануара 1999. године, па је у међувремену више пута мењана и допуњавана. Редиговали су је и допунили

Павле Ивић, председник Одбора, Слободан Реметић, члан Одбора, а на крају, на молбу председника Одбора, редиговао ју је и допунио Иван Клајн, потпредседник Одбора. Иван Клајн је упознао присутне с допунама и исправкама, наглашавајући да Картотека остаје отворена за нове допуне, формалне и неформалне. Секретар Ком. бр. 7 задужен је да те допуне и исправке компјутерски угради у текст Картотеке како би се она одмах послала члановима Одбора, председницима и секретарима комисија, док би је чланови комисија преузели на седницама које треба да претходе годишњој седници Одбора. Такође је предложено да Картотека буде уврштена и у *Списе Одбора за стандардизацију српског језика II* (1999). Предлог је прихваћен.

(2) На седници је размотрена и усвојена иницијатива да се Српској академији наука и уметности упуту претходно припремљено писмо којим се САНУ моли да уместо преминулог академика Павла Ивића именује новог члана Одбора.

(3) Пошто су претходно сви чланови Ком. бр. 7 размотрили нацрт закључка и на њега ставила извесне примедбе које су већ биле прихваћене, нов текст усвојен је као Закључак бр. 8 с образложењем. Била су припремљена и писма члановима Одбора, оснивачима Одбора, трима владама (РСБ, РЦГ и РСп) и ПИПТУ "Нијанса" из Земуна у вези са Закључком бр. 8, којим се издавач *Правописа српског језика (Приручника за школе [1998], треће допуњено издање)*, сви чланови Одбора, оснивачи Одбора и (због значаја закључка) владе трију република и јавност обавештавају о томе да понуђени Правописни приручник за школе, чији аутор Милорад Дешић, није добио захтевану препоруку.

(4) Под тачком "Разно" секретар Одбора упознао је присутне са садржајем дописа председника Одбора од 2. септембра у вези с иницијативом код трију завода за уџбенике и наставна средства (Београд, Подгорица, Бијељина) и трију влада (односно надлежних министарстава у Београду, Подгорици и Бањој Луци) да се трећа верзија Правописа српског језика (Приручник за основне школе и најширу јавну употребу), коју је носилац текућег правописног пројекта наручио од двојице живих приређивача Правописа 1993, пошто прође све предвиђене рецензентске процедуре и изјашњавање трију комисија Одбора, заједнички објаве, као извршни издавачи, три завода, разуме се уз Матицу као носиоца правописног пројекта. Прихваћена је иницијатива пок. председника Одбора академика Павла Ивића а секретар Одбора задужен је да ургира одговоре завода и влада, односно надлежних министарстава.

Под овом тачком прихваћен је и предлог Ивана Клајна да се, као Закључак Одбора бр. 9, прихвати текст *Црта, знак с више функција*, који су припремили Бранислав Брборић, Радојко Гачевић и Јован Вуксановић. Исто тако, прихваћен је предлог да се текст одговора на иницијативу Издавачког предузећа "Слио", на коју је реаговала Душка Кликовац, члан Комисије за синтаксу, прихватио као Закључак бр. 10. Та два закључка треба уредно компјутеризовати и доставити их члановима Одбора, заједно с овом белешком и позивним писмом за седницу Одбора. На предлог Драга Ђупића, седница Одбора биће заказана за 10. 12. 1999. године.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 14

2. новембар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И НАУКЕ

– на руке министра проф. др Драгана Кујовића –

81000 ПОДГОРИЦА
Бука Караџића бр3/IV

Поштовани господине министре,

Срдачно захваљујем на Вашем одговору (Ваш допис бр. 01-3696/22 од 13. X 1999. године) на допис Одбора за стандардизацију српског језика бр. 2/99 од 14. јула 1999. године, који смо потписали пок. академик Павле Ивић, предсједник Одбора за стандардизацију српског језика, и ја, у својству директора Института за српски језик, који обавља стручно-административне послове Одбора. Ваше ријечи да "Министарство просвјете и науке сматра значајним активности Одбора за стандардизацију српског језика на изради капиталних пројеката какав је 'Обратни р(ј)ечник српског језика' и 'Р(ј)ечник књижевног језика' и подржава их" — охрабрујуће су за даљи рад Одбора, као што је била охрабрујућа и Ваша изјава да Црна Гора неће ићи посебним правописним путем, мада и даље остаје неријешено да ли је у Црној Гори на снази Правопис српскохрватскога књижевног језика двију матица из 1960. године или Правопис српскога језика из 1993. године, чији је главни приређивач један од највећих наших лингвиста друге половине 20. вијека, нажалост такође покојни, академик Митар Пешикан, поникао у Црној Гори.

Мада се трудимо да разумијемо изостанак Вашег одговора на наш допис Ком-7, бр. 4/99 од 2. септембра 1999, посљедњи који је потписао пок. Павле Ивић (17 дана уочи своје изненадне смрти), желио бих подвући да Одбор није тражио одобрење за употребу новог правописа у школама, тј. треће верзије Правописа намијењене основним школама и најширој јавној употреби. Тражен је само Ваш став према иницијативи Одбора да ту правописну верзију, уз носиоца правописног пројекта, заједнички објаве три завода за уџбенике и наставна средства (Београд, Подгорица и

Бијелина), што не би прејудиирало њену примјену у школама, која зависи од свакога од три министарства на простору властите републике.

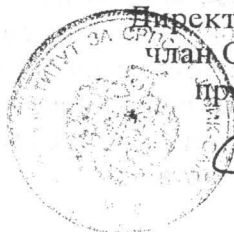
Наиме, да би наведена правописна верзија уопште била објављена под окриљем Одбора, она би најприје морала имати позитивне рецензије двојице рецензена, обојице чланова Одбора, проф. др Ивана Клајна, који у тој улози замјењује пок. Павла Ивића, којег је у чланство Одбора именovala САНУ, и др Драга Ђупића, научног савјетника, којег је у Одбор именovala ЦАНУ. Међутим, да би Одбор ту правописну верзију препоручио трима надлежним министарствима за употребу у школама и другдје, у јавном животу, — нужно би било да она добије подршку трију комисија Одбора (за праћење истраживања правописне проблематике, за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима, као и [Комисије] за односе с јавношћу и рјешавање негодложних питања, у чије Вам се име обраћам), па, у крајњој линији, и самог Одбора на пленумској сједници ако би њено сазивање било неопходно.

Као што видите, и процедура у самом Одбору врло је ригорозна, поготову кад је ријеч о капиталним стварима, у које спада и Правопис, колико год он био најмање значајан инструмент језичке стандардности, јер се њиме уређује само површински слој писмености, за који је, разумије се, управо стога најнепожељније да буде изложен збуњујућем ортографском плурализму. С друге стране, кад је ријеч о другим инструментима стандардности (рјечници, граматике и други приручници), наша је невоља што их немамо довољно, или их немамо уопште, или су застарјели и неприлагођени новим потребама језичке стандардизације. Блиско је вријеме када ће се једнотомни рјечник, обратни рјечник и још неки приручници кандидовати за објављивање и евентуално препоручивање у школама и јавном животу. (Предстоји нам шпр. израда тзв. спелинг-чекера, који за српски језик, двоизговорно-двоисписни, двоазбучни и седмопадежни, мора бити најмање двоструко опсежнији него за хрватски језик, објављен прије двије године, као и израда термилолошких рјечника, за које Одбор и његови оснивачи данас пишу кадровски оспособљени.)

Будите увјерени да ће Одбор за стандардизацију српског језика и 14 научно-просвјетно-културних институција из Србије, Црне Горе и Српске — буде ли неопходне друштвене подршке — бити дорасли да савладају веома сложене краткорочне и дугорочне задатке стандардизације. Они су зацијело свјесни деликатности отворених проблема нашега стандардног језика, који надиласе сложеност наше трорепубличке социолингвистичке ситуације, о чему, уосталом, свједоче Списи Одбора за стандардизацију српског језика ([I]1998), који су Вам доступни.

С поштовањем,

Директор Института за српски језик,
члан Одбора и члан Комисије бр. 7
проф. др Слободан Реметић

S. Remetić

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
р(ј)ешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 15/99, 25. 11. 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 187-175, 182-825

ЧЛАНУ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Поштована колегинице/Поштовани колега,

Позивамо Вас на другу с(ј)едницу Одбора за стандардизацију
српског језика и предлажемо Вам с(л/љ)едећи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Избор новог предс(ј)едника Одбора за стандардизацију
српског језика,
2. Разматрање Изв(ј)ештаја о раду Одбора током 1999. године,
3. Верификација закључака које је надлежна комисија Одбора
утврдила након претходне с(ј)еднице Одбора (одржане 4. 12. 1998),
4. Разматрање нових иницијатива и предлога Одбора (за
оснивање Комисије за корпус и заснивање Пројекта формирања корпуса
српскога стандардног језика),
5. Р а з н о.

С(ј)едница ће се одржати 17. 12. 1999. године (петак) у
Београду, у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11
сати.

У случају спр(иј)ечености, молимо Вас да се благовремено
огласите преко једнога од телефона наведеног у заглављу.

С поштовањем,

В. д. предс(ј)едника Одбора
проф. др Иван Клајн

— Прилози: предлог Изв(ј)ештаја о
раду Одбора и закључци Одбора који ће
бити размотрени под тачком 3. дневног
реда.

— Позив с прилозима достављен и:
редс(ј)едницима комисија који нису
чланови Одбора, оснивачима Одбора и
владама СРЈ, РСб, РЦГ и РСп, односно
надлежним министарствима (наука,
просв[ј]ета, култура, информисање)

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
р(ј)ешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 16/99, 25. 11. 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 187-175, 182-825

ОСНИВАЧУ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Поштовани господине предс(ј)едниче/декане/директоре,

Обав(ј)ештавамо Вас да ће се у Београду, 17. децембра 1999. године (петак), у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати, одржати трећа с(ј)едница Одбора за стандардизацију српског језика.

У прилогу Вам достављамо дневни ред за ту с(ј)едницу, који је упућен члановима Одбора и владама СРЈ, РСБ, РЦГ, РСп, односно надлежним министарствима (наука, просв[ј]ета, култура, информисање).

Во(л/љ)ели бисмо да челник институције која је оснивач Одбора или који други представник Ваше институције, као и прошле године, присуствује овој с(ј)едници како би се обав(и)естио о досадашњем раду, његовим резултатима и будућим задацима Одбора.

У нади да ћемо имати задовољство да Вас или којега другог представника Ваше институције поздравимо на с(ј)едници Одбора, срдечно Вас поздрављамо.

Прилог: позивно писмо члановима
Одбора с дневним редом и прилозима уз
позивно писмо

В. д. предс(ј)едника Одбора
проф. др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 17/99, 25. 11. 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 187-175, 182-825

ВЛАДА САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
(на руке предсједника г. Момира Булатовића)

БЕОГРАД
Лењинов булевар 2

Поштовани господине предсједниче,

Обавјештавамо Вас да ће се у Београду, 17. децембра 1999. године (петак), у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати, одржати сједница Одбора за стандардизацију српског језика.

У прилогу Вам достављамо дневни ред за ту сједницу, који је упућен члановима Одбора и његовим оснивачима из Србије, Црне Горе и Српске.

Вољели бисмо да Ваш представник или представник којег од Ваших министарстава нарочито заинтересован за рад Одбора (наука и развој, информисање), као и прошле и претпрошле године, присуствује овој сједници како би се обавјестио о досадашњем раду, његовим резултатима и будућим задацима Одбора.

У нади да ћемо имати задовољство да поздравимо и Вашег представника/Ваше представнике, срдечно Вас поздрављамо.

С поштовањем,

Прилог: позивно писмо члановима
Одбора с дневним редом и прилозима уз
позивно писмо

В. д. предсједника Одбора
проф. др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 17/99, 25. 11. 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 187-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
(на руке председника г. Мирка Марјановића)

БЕОГРАД
Немањина 11

Поштовани господине председниче,

Обавештавамо Вас да ће се у Београду, 17. децембра 1999. године (петак), у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати, одржати седница Одбора за стандардизацију српског језика.

У прилогу Вам достављамо дневни ред за ту седницу, који је упућен члановима Одбора и његовим оснивачима из Србије, Црне Горе и Српске.

Волели бисмо да Ваш представник или представник којег од Ваших министарстава нарочито заинтересован за рад Одбора (наука, просвета, култура, информисање), као и прошле и претпрошле године, присуствује овој седници како би се обавестио о досадашњем раду, његовим резултатима и будућим задацима Одбора.

У нади да ћемо имати задовољство да поздравимо и Вашег представника/Ваше представнике, срдечно Вас поздрављамо.

С поштовањем,

Прилог: позивно писмо члановима
Одбора с дневним редом и прилозима уз
позивно писмо

В. д. председника Одбора
проф. др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 17/99, 25. 11. 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 187-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
(на руке председника г. Филипа Вујановића)

81000 ПОДГОРИЦА
Његошева 2

Поштовани господине председниче,

Обавјештавамо Вас да ће се у Београду, 17. децембра 1999. године (петак), у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати, одржати сједница Одбора за стандардизацију српског језика.

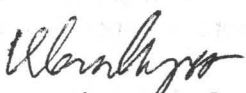
У прилогу Вам достављамо дневни ред за ту сједницу, који је упућен члановима Одбора и његовим оснивачима из Србије, Црне Горе и Српске.

Вољели бисмо да Ваш представник или представник којег од Ваших министарстава нарочито заинтересован за рад Одбора (наука, просвјета, култура, информисање), као и прошле и претпрошле године, присуствује овој сједници како би се обавијестио о досадашњем раду, његовим резултатима и будућим задацима Одбора. Ваше Министарство просвјете и науке — полазећи од чињенице да је наш Одбор неполитичка и нестраначка организација, с дугорочним задацима који се односе на цјелокупан говорни простор српског језика — пратило је рад Одбора и сарађивало с њиме, па очекујемо да ће се бар његов представник појавити на сједници Одбора, мада бисмо ми поздравили и представнике других министарстава.

У нади да ћемо имати задовољство да поздравимо и Вашег представника/Ваше представнике, срдечно Вас поздрављамо.

С поштовањем,

Прилог: позивно писмо члановима
Одбора с дневним редом и прилозима уз
позивно писмо

В. д. председника Одбора
проф. др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 17/99, 25. 11. 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 187-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
(на руке предсједника г. Милорада Додика)

78000 БАЊА ЛУКА
Трг српских владара б. б.

Поштовани господине предсједниче,

Обавјештавамо Вас да ће се у Београду, 17. децембра 1999. године (петак), у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати, одржати сједница Одбора за стандардизацију српског језика.

У прилогу Вам достављамо дневни ред за ту сједницу, који је упућен члановима Одбора и његовим оснивачима из Србије, Црне Горе и Српске.

Вољели бисмо да Ваш представник или представник којег од Ваших министарстава нарочито заинтересован за рад Одбора (наука, просвјета, култура, информисање), као и прошле и претпрошле године, присуствује овој сједници како би се обавијестио о досадашњем раду, његовим резултатима и будућим задацима Одбора. Мада је Влада Републике Српске приликом оснивања Одбора (12. 12. 1997. године) била представљена својим високим представницима и помагала рад Одбора током прве године његовог постојања, у протеклом 12-мјесечном раздобљу није било реаговања на наше дописе нити смо успијевали да остваримо неопходне контакте с представницима њених надлежних министарстава. Жељели бисмо Вас увјерити да је наш Одбор, у чијем чланству учествују и представници научно-стручних организација из Српске, нестраначко и неполитичко тијело, па не видимо никаквог разлога за евентуално зазирање од његових циљева и задатака који су, у свему битноме, подједнако везани за цјелокупан говорни простор српског језика.

У нади да ћемо овог пута имати задовољство да поздравимо и Вашег представника/Ваше представнике, срдечно Вас поздрављамо.

С поштовањем,

Прилог: позивно писмо члановима
Одбора с дневним редом и прилозима уз
позивно писмо

168

В. д. предсједника Одбора
проф. др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 20/99, 2. 12. 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 187-144, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА ИНОСТРАНЕ ПОСЛОВЕ
(Дирекција за међународну културну, просветну и спортску сарадњу)
— на руке г. Милана Кашанина, директора —

БЕОГРАД
Кнеза Милоша 24

Поштовани господине директоре,

У прилогу Вам достављамо Закључак бр. 11 Одбора за стандардизацију српског језика, који је, као одговор на Ваш допис бр. 9036 од 8. 11. 1999. године, утврдила, на својој седници од 22. 11. 1999. године, Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања.

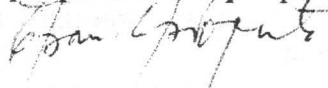
Надамо се да ће приложени закључак, као и приложене фотокопије одлуке Одбора бр. 1, Белешка са седнице Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7, бр. 3/99 од 12. 8. 1999) и наш допис (под истим бројем) упућен Савезном заводу за стандардизацију, бити од користи вашој Комисији, нашој дипломатији и Генералном конзулату у Стразбуру, као и другим ДКП.

С поштовањем,

Прилози:

- Закључак бр. 11 Одбора
- Фотокопија Одлуке бр. 1 Одбора (16. 2. 1998)
- Копија дописа Одбора Савезном заводу за стандардизацију (3/99, 12. 8. 1999) заједно с копијом Белешке Ком. бр. 7 од 12. 8. 1999. г.
- Превод на енглески гледишта изнетог у допису бр. 3/99

Секретар Комисије
мр Бранислав Брборић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
р(ј)ешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 19/99, 25. 11. 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 187-144, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

са седнице Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања
одржане 22. новембра 1999. године

У Београду је, 22. 11. 1999. године, одржана седница Комисије бр. 7 првенствено ради припреме треће седнице Одбора за стандардизацију српског језика. Присутни су били сви чланови Комисије а седницу је водио Иван Клајн, в. д. председника Одбора и в. д. председника Комисије бр. 7.

Расправљало се о следећим тачкама дневног реда:

1. Разговор и договор с Мирославом Николићем, чланом Одбора и аутором *Обратног речника*, и Давором Палчићем, представником ИП "Плави круг", о непосредној припреми за објављивање тог речника;

2. Утврђивање дневног реда и садржаја писама која се, у вези с трећом седницом Одбора, упућују члановима и оснивачима Одбора, као и владама СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп;

3. Разматрање предлога *Извештаја о раду Одбора после његове друге седнице* (одржане 4. 12. 1998. године);

4. Разматрање предлога одговора Савезном министарству иностраних послова (СМИП-у) — Дирекцији за међународну културну, просветну и спортску сарадњу у вези с "Презентацијом нашег језика на Универзитету у Стразбуру";

5. Разматрање предлога за израду референтног националног корпуса српског језика и за формирање посебне комисије за корпус, који је, након седнице Комисије за синтаксу (Ком. бр. 3), поднео Љубомир Поповић, члан Ком. бр. 3 и

6. Р а з н о.

Предлоге за све тачке дневног реда, осим за прву, припремили су Бранислав Брборић, секретар Одбора, и Слободан Реметић, члан Одбора, члан Ком. бр. 7 и директор Института за српски језик.

Како је седница била добро припремљена, јер су претходно били обављени неопходни телефонски разговори, заузети су следећи ставови:

1. Прихвата се информација Мирослава Николића да је Обратни речник практично готов (још се уносе само властита имена из корпуса Милице Грковић) и спремност ИП "Плави круг" да, уз Институт за српски језик и Матицу српску (као изворне носиоце оваквих подухвата), преузме послове извршног издавача и да их обави о свом трошку, што ће

бити регулисано уговором након обављања свих потребних предрадњи.

Аутор и извршни издавач желели су консултацију с Комисијом бр. 7 око наслова, рецензената, тиража и других неопходних појединости.

Сви присутни заједнички су закључили:

— да би најбоље било да речник носи наслов *Обратни речник српскога језика* (корпус ће имати око 160 000 одредница);

— да му рецензенти буду Иван Клајн, Слободан Реметић, Јелица Јокановић-Михајлов и Драго Ђупић, којима ће извршни издавач ускоро уручити компјутерски урађен рукопис, након чега би чланови комисија бр. 1, бр. 2, бр. 3 и бр. 7 добили рецензије и по 1–2 странице на свако слово како би речник, као прво капитално дело под окриљем Одбора, био на одговарајући начин верификован;

— да Одбор изнађе средства да се награде рецензенти, који ће имати доста посла, док би ауторски хонорар измирио извршни издавач;

— да се прими к знању намера извршног издавача да се, кад за то дође време, обрати Одбору за помоћ око откупа, тако да готову књигу добију сви чланови великог Одбора (најмање 60 примерака) и матичне библиотеке у Србији, Црној Гори и Српској (око 50 библиотека), док би се о пласману књиге у земљи и иностранству старали издавачи;

— да се прими к знању намера извршног издавача да прво издање Обратног речника има тираж од 500 примерака (око 1 800 страница);

— да се прими к знању да због, с обзиром на карактер корпуса одредница (и стандардна лексика и књижевна лексика која не улази у стандардни корпус) и с обзиром на карактер речника, неће давати шире нормативистичке квалификације;

— да се прими к знању намера извршног издавача да речник буде одштампан у тврдом повезу (шивено);

— да се с информацијом о Обратном речнику одмах упозна Матица српска, чији представник Драган Станић, секретар Матице, због болести, није могао присуствовати овом састанку;

— и, најзад, да се закључак Одбора у вези с речником утврди по његовом изласку из штампе и да се тада с тим закључком упозна јавност.

2. Пошто су претходно договорени дневни ред и садржај писама, позивно писмо и друге дописе потписао је Иван Клајн, в. д. председника Одбора и в. д. председника Ком. бр. 7, па се они, с прилозима, имају упутити, ако све буде припремљено, 25. 11. 1999. године, а најкасније 1. 12. 1999. године.

3. На предлог *Извештаја о раду Одбора после његове друге седнице (4. 12. 1999)* стављен је мањи број примедба, које су прихваћене, па ће у складу с њима бити унете исправке у понуђени текст.

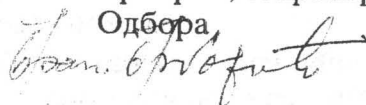
4. Прихваћен је предлог одговора Дирекцији за међународну културну, просветну и спортску сарадњу СМПП-а, с мањим примедбама, које су прихваћене, па ће, кад се изврше исправке у складу с њима, коначан текст одговора у виду Закључка Одбора бр. 11 с пропратним писмом, уз потпис секретара Одбора, бити упућен споменутој Дирекцији.

5. Предлог Љубомира Поповића, члана Комисије за синтаксу, прихваћен је, унесен је у дневни ред Одбора за његову седницу заказану за 17. 12. 1999. године, јер је у надлежности Одбора оснивање нових комисија,

с тим што Комисија бр. 7 предлаже Одбору да председник Комисије за корпус (Ком. бр. 9) буде Љубомир Поповић, а та комисија биће попуњена новим чланством по договору с председницима комисија бр. 1, 2, 3. и 4.

6. Секретар Одбора замољен је да, у складу с примедбама, обликује коначне верзије предлога Извештаја о раду Одбора после његове друге седнице и да белешку достави члановима Одбора, председницим комисија који нису чланови Одбора и другим правним лицима чији се представници позивају на трећу седницу Одбора.

Белешку припремио
Бранислав Брборић, секретар
Одбора

IV. СПИСИ ОСТАЛИХ КОМИСИЈА

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за фонологију
Ком. бр. 1, бр. 1/99, 11.11. 1999.г.
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 187-175, 182-825

ЗАПИСНИК СА ТРЕЋЕГ САСТАНКА КОМИСИЈЕ
ЗА ФОНОЛОГИЈУ

Први овогодишњи састанак Комисије за фонологију, одржан 11.11.1999. године, сазвала је, уместо пок. академика П. Ивића, др Јелица Јокановић-Михајлов. Састанку су присуствовали: др Јелица Јокановић-Михајлов, др Мирослав Николић, др Слободан Реметић, Милорад Телебак, чланови Комисије, мр Бранислав Брборић, секретар Одбора, као и Наташа Вуловић, нови члан и секретар ове Комисије. Одсутни су били: академик Бранислав Остојић, др Драгољуб Петровић, др Милан Драгичевић и др Љиљана Суботић, чланови Комисије.

Најпре је минутом ћутања одата пошта досадашњем председнику Комисије, академику П. Ивићу, који је преминуо 19. 9. 1999. године.

Затим је Ј. Јокановић-Михајлов присутне подсетила на дневни ред:

1. Разматрање даљег рада Комисије
2. Избор новог председника Комисије
3. Разно

и у вези са другом тачком дневног реда предложила Д. Петровића за новог председника Комисије. Остали су сматрали да би то било оптерећење др Петровића, који је већ председник Комисије бр. 8, а и носилац главног посла у Комисији за фонологију. Стога сматрају да би Ј. Јокановић-Михајлов била природни кандидат за председника. Сви присутни су се сложили са овим предлогом, а др Ј. Јокановић-Михајлов је рекла да прихвата предлог само ако је једногласно одобрен и моли да се првом приликом консултују остали, одсутни чланови Комисије. С. Реметић преузима обавезу да о овом предлогу разговара са осталим члановима.

Б. Брборић је пренео поруку Д. Петровића да не одустаје од прошлогодишње писмене обавезе о писању приручника из српске фонологије. Пре бомбардовања Д. Петровић је написао 100 страна овог теоријског приручника, али је због ратног стања био у застоју.

М. Телебак је представио присутнима приручник опште намене из области акцентологије "Музика ријечи" и поклатио свим члановима

Комисије по један примерак. Б. Брборић је истакао да ово издање и сва слична издања можемо поздравити, без посебних закључака или стручне анализе, као допринос раду Комисије и њеном утицају у јавном, културном животу. Он је нагласио да је ово приручник, а не уџбеник и пожелео да таквих издања буде што више.

Ј. Јокановић-Михајлов је са жаљењем констатовала да још увек нису набављени одговарајући рачунарски програми и поставила питање о могућности набављања ових програма званично, преко одговарајућих институција. Б. Брборић и С. Реметић су обећали да ће разговарати са директором Института за славистику у Лајпцигу, који треба да посети нашу земљу половином идуће године. Као прилог томе, замолили су Ј. Јокановић-Михајлов да спреми писмо, елаборат за колеге у Лајпцигу.

У вези са првом тачком дневног реда М. Николић је изнео неколико проблема који су пратили рад на изради једнотомног речника српског језика: дванаесторо људи га је радило без унапред утврђене концепције и није било ауторитета који је могао да одреди принципе рада. Ипак, М. Николић и М. Вујанић раде на уједначавању делова Једнотомника, тако да се М. Николић нада да ће утврђени рок за завршетак овог дела бити испоштован, а то је крај године.

М. Николић је присутне обавестио и да је завршио обратни (a tergo) речник савременог српског језика, који је значајан и за акцентологију. Одреднице су акцентоване, негде са дублетним акцентима у загради. Он истиче да је тешко поставити границе и принципе при акцентовању, као и да није решено више питања везаних за акценте. Обратни речник ће изаћи из штампе идуће године, а овериће га Одбор за стандардизацију.

Ј. Јокановић-Михајлов је предложила да се оформи тело за оверу индивидуалних радова из фонологије и да кроз то тело мора проћи оно што треба да има нормативни карактер и да буде сматрано резултатом рада ове Комисије. Б. Брборић је рекао да цела Комисија може бити консултована о томе.

Ј. Јокановић-Михајлов је изнела нека од питања која је разматрала: Како третирати и тумачити поједине акценатске проблеме на предавањима, како решавати питања дублета и сл. Разрађивала је теоријске поставке које треба поставити у оквиру акцентолошког рада Комисије. При том, она сматра, треба проценити правац развоја језика и систем посматрати фонолошки, теоријски, онако како је то предлагао и пок. академик П.Ивић. Она сматра да треба утврдити колики је удео творбе и стварања новог лексичког фонда на акценат, тј. испитивати однос творбе и акценатских модела.

Б. Брборић је поставио питање: Да ли ускладити излазак приручника Д. Петровића са издавањем акценатског речника?

С. Реметић сматра да треба прво да изађу из штампе Обратни речник, Једнотомник, Фонологија, па тек онда акц. речник.

Ј. Јокановић-Михајлов је истакла да ће Једнотомник са 80.000 одредница бити добра база за рад на акценатском речнику. Напоменула је да њени студенти раде за семинарски рад одреднице из РМС-а где постоје дублети (акценатски и фонетски) и да та питања решавају према свом језичком осећању, што може, као мишљење полуспонтаних учесника, допринети осветљавању неких питања. Још је нагласила да Д. Петровић има основу за издавање Библиографије радова, што су остали одобрили и подржали.

М. Телебак је предложио да се јавно сугерише Комисији за стандардни језик у школству да утиче на програме у школи да се акценатуацији да већи простор.

Ј. Јокановић-Михајлов је саопштила да сви прихватају ову формулацију која ће бити достављена Комисији бр. 8. Она је предложила одржавање чешћих радних састанака према фазама рада и по потреби, што су одобрили сви присутни чланови.

Записник водила

Ј. Вуловић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
КОМИСИЈА ЗА МОРФОЛОГИЈУ И ТВОРБУ РЕЧИ**

Записник бр. 3

Београд, 5. новембра 1999. г.

З А П И С Н И К

Трета седница Комисије за морфологију и творбу речи одржана је 5. новембра 1999. г. у просторијама Института за српски језик. Седницу је сазвао проф. др Живојин Станојчић, председник Комисије, и предложио дневни ред:

Разматрање и планирање рада Комисије

Присутни су: др Живојин Станојчић, др Иван Клајн, др Слободан Марјановић, др Рајка Биговић-Глушица, мр Милица Радовић-Тешић и секретар Одбора за стандардизацију мр Бранислав Брборић.

Нису присутни: др Радоје Симић, др Милан Шипка, др Љиља Суботић, др Божо Ђорић, др Мирослав Николић, мр Весна Ломпар.

Председник Комисије проф. Ж. Станојчић поздравио је присутне чланове и поднео усмени извештај о раду Комисије у периоду између две седнице. Према претходној одлуци требало је да се (у)ради *Библиографија радова из морфологије и творбе речи*. Углавном су припремљене библиографске јединице, потребно је да се уазбуче и прекуцају. На основу усменог саопштења Весне Ломпар која припрема ову библиографију, рад би требало да се заврши до јануара или фебруара следеће године.

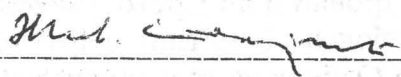
Проф. И. Клајн је обавестио присутне о свом раду на *Творби речи*. Тренутно ради сложенице, око половину је завршио. Материја је, иначе, до сада несистематски рађена па има потешкоћа. Да би радио суфиксе, мора да сачека одостражни речник који припрема М. Николић. Због свега тога, проф. Клајн сматра да књигу о творби речи неће моћи завршити за две године, како је било планирано, него ће му, вероватно, бити потребне три године.

Разговарало се о Картотеци тема понуђених за обрађивање. Заједнички је став да неке од тих тема нису потребне, јер је просто реч о допуштеним дублетима који нормално функционишу у језику и није нужно нешто посебно прописивати или давати предност било којој варијанти. Те теме, иначе, стоје на располагању за индивидуалну обраду и објављивање у неком часопису по личном нахођењу.

Ж. Станојчић је обавестио Комисију да ради на проширивању и доради средњошколске Граматике (сам или у коауторству са Љ. Поповићем) која би требало тиме да прерасте у универзитетски уџбеник. Он је, такође, изнео свој став о Правопису и сматра да Одбор треба да ради на томе да у јавности развије такав однос према култури изражавања који не би у језику сводио све на правопис, поготову не на повећање нормативности. У многим случајевима требало би бити толерантнији (дозволити, на пример, аутору да се сам определи да ли нешто писати заједно или одвојено, с цртицом или без цртице итд.).

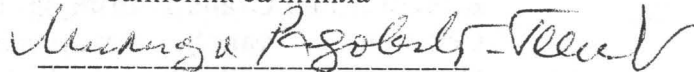
Седница је завршена са уверењем да ће за следећи сатанак бити завршена *Библиографија радова из морфологије и шворбе речи* и да ће у међувремену још нека питања бити решена.

Председник Комисије

проф. др Живојин Станојчић

Записник сачинила

мр Милица Радовић-Тешић,
секретар комисије

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за синтаксу
Ком. бр. 3, бр. 1/99, 6. 11. 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 187-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

са седнице Комисије за синтаксу, одржане 4. новембра 1999. године

Седница Комисије за синтаксу одржана је у Институту за српски језик САНУ. Седници су присуствовали чланови Комисије: академик Милка Ивић, председник, др Предраг Пипер, др Милорад Радовановић, др Јасмина Московљевић, др Љубомир Поповић, др Душка Кликовац, др Стана Ристић, др Владислава Петровић и др Срето Танасић. Седници су такође присуствовали др Слободан Реметић, директор Института, и мр Бранислав Брборић, секретар Одбора за стандардизацију српског језика.

Седница је сазвана са следећим

ДНЕВНИМ РЕДОМ:

1. Извештај о извршењу задатака планираних за 1999. годину и план рада у наредној години,
2. Р а з н о.

1. Предраг Пипер је присутне обавестио о томе шта је урађено на извршењу планираних задатака у овој години. Реч је о три пројекта.

1) Академик Милка Ивић је завршила књигу о теоретским питањима српске синтаксе. Књига је предата у штампу (под насловом *Лингвистички огледи, три*). Несумњиво ће бити од користи и овој Комисији и свима онима који се буду бавили синтаксичком проблематиком.

2) Настављен је рад на изради *Српске синтаксе I (Проста реченица)*. Написан је већи део (око две трећине) и планира се да у наредној години посао буде завршен. Уз то, поједини чланови раде и на индивидуалним пројектима.

3) У завршној фази је *Библиографија српске синтаксе* групе аутора. Исписано је око 2.000 листића. Очекује се да ће ексерпција бити завршена до краја ове године. Ту се поставља питање штампања. Пипер је подсетио да је Комисија раније била предвидела могућност да се Библиографија штампа у Матици српској. Ту се јављају два проблема. Прво, Матица нема средстава за штампање, па се не зна када би Библиографија изашла из штампе. Друго, објављивање у Матици српској подразумева да се Библиографија ради по међународним узусима за израду библиографија, а то би захтевало додатно време. Интервенисао је директор Института С. Реметић обавештавајући присутне да неће бити проблема око

штампања Библиографије, тим пре што су нека ресорна министарства обећала помоћ реализацији пројеката Одбора. Закључено је да Библиографију ваља урадити онако како се то чини у Јужнословенском филологу и штампати је у 2000. години. Предраг Пипер је замољен да настави координацију рада на Библиографији.

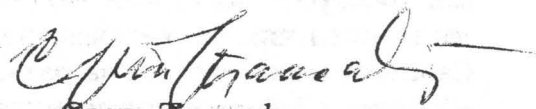
Уз ово, Предраг Пипер је присутне чланове обавестио о томе да је Бранислав Брборић са сарадницима Радојком Гачевићем и Јованом Вуксановићем припремио *Картотеку језичких недоумица* — преглед актуелних питања српске нормативистике, која је од непосредног значаја и за рад Комисије за синтаксу. Ова картотека биће објављена у *Списима Одбора за стандардизацију* а можда и другде, у једном од часописа.

Проф. Љ. Поповић је обновио своју иницијативу да се уради сводна картотека актуелних проблема нормативистике, која би се извукла из језичких часописа и језичких саветника. Иницијатива је подржана, а Поповић је замољен, као и други чланови Комисије, да се нађе особа која би овај посао обавила.

Такође, Љ. Поповић је обновио свој предлог да се оснује комисија за корпус српског језика и понудио да буде члан те комисије. Предлог је прихваћен и Љ. Поповић је замољен да припреми предлог чланова комисије и њеног делокруга. Поповић је рекао да ће сачинити предлог кад Одбор прихвати ову иницијативу. Б. Брборић је напоменуо да ће предлог бити прихваћен на седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, чији су чланови и овде присутни. Поповић је обећао да ће до 15. новембра ове године саставити предлог у вези с комисијом за корпус и доставити га Одбору, па ће тај предлог ући у дневни ред седнице Одбора, која је заказана за 17. децембар.

Тачка 2. Под овом тачком није било предлога ни дискусије.

Академик Милка Ивић захвалила је присутнима на учешћу у раду и закључила седницу.

Срето Танасић
секретар Комисије за синтаксу

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за лексикологију и лексикографију

Ком. 4, бр. 1/99, 28. 10. 1999. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

БЕЛЕШКА

са прве овогодишње седнице Комисије за лексикологију и лексикографију

Прва овогодишња седница Комисије за лексикологију и лексикографију одржана је 26. октобра 1999. године у Институту за српски језик САНУ. Седницу је сазвала др Даринка Гортан-Премк, председник Комисије. Присутни су били др Даринка Гортан-Премк, др Рајна Драгичевић, др Иван Клајн, др Мирослав Николић, др Ђорђе Оташевић, др Егон Фекете, као и домаћин, др Слободан Реметић, директор Института за српски језик. Одсутни су били чланови Комисије др Драгана Мршевић, др Мато Пижурица и др Милан Шипка.

Председник Комисије Д. Гортан-Премк предложила је две тачке дневног реда:

1. Преглед досад урађеног и план рада за следећу годину,
2. Разно.

И. Клајн, М. Николић и Ђ. Оташевић упознали су присутне са пословима који су завршени или су у току.

1. М. Николић је завршио обратни (*a tergo*) речник савременог српског језика. На око 850 тростубачних страна налази се приближно 160.000 одредница. Речник ће бити одштампан чим се обезбеди новац. С. Реметић је упознао присутне са подршком Савезног министарства за развој, науку и животну средину припреми и штампању обратног и једнотомног речника савременог српског језика, као и са писмом Министарства за просвјету и науку Црне Горе упућеном Институту за српски језик и њему лично у којем се наводи да црногорска влада подржава израду обратног речника јер га сматра важним подухватом.
2. И. Клајн ради на припреми *йворбе речи српској језика*.
3. До 20. новембра ове године Енигматски савез Србије објавиће *Речник нових и незабележених речи Ђ. Оташевића*. Речник садржи 11.315 речи.
4. У часопису *Наш језик XXXIII* биће објављен прилог Ђ. Оташевића "Нове и незабележене речи (I)".
5. Часопис *Језик данас* од броја 11 почиње да објављује "Прилоге речнику нових и незабележених речи" Ђ. Оташевића.
6. Урађено је тридесетак страница Библиографије.

Важнији послови Комисије у наредном периоду јесу:

1. праћење и анализирање употребе лексике у штампи, указивање на неправилну употребу појединих речи и предлагање бољих решења¹;
2. завршетак Библиографије до краја следеће године;
3. наставак рада на бележењу нових речи и њихово објављивање у часописима и засебним речницима²;
4. помоћ при изради различитих термиолошких речника, углавном саветодавна, али у неким случајевима и више од тога;
5. израда номенклатуре на основу изабраних дела А. Белића која објављује Завод за издавање уџбеника³;
6. израда фреквенцијског речника на основу изабраних дела А. Белића која објављује Завод за издавање уџбеника;
7. почетак рада на ексцерпирењу грађе за будући речник граматичких термина.

На седници је расправљано о три питања из Картотеке језичких недоумица која се тичу лексике:

1. Употреба глагола *смишати*, *миши* и сл.
2. Употреба "детерминативних ознака" у једнотомном речнику. Одговор на ово питање у начелу може се наћи у чланку И. Клајна. Једна од седница биће посвећена овим питањима и на њој ће бити изнет став Комисије.
3. На питање о синонимима, упућено И. Клајну, одговориће Д. Гортан-Премк.

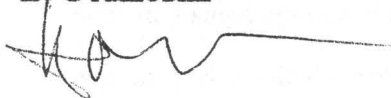
Ова питања, по мишљењу Д. Гортан-Премк, не би требало у овој форми штампати у Списима. Она су добра, али их је потребно преформулисати. Каротеку свакако треба штампати и то је један од сталних послова.

Е. Фекете је изнео став да Комисија за лексикологију и лексикографију нема сврхе. Све се своди на појединачна прегнућа и решење је, по његовом мишљењу, да се припојимо некој другој комисији. Лексикографска делатност у нашој земљи није таква да заслужује, како је рекао, организовано праћење.

Остали чланови Комисије нису се сложили с овим мишљењем. И. Клајн је истакао да један од задатака Комисије управо јесте подстицање рада на припреми речника. Да смо задовољни стањем наше лексикографије и лексикологије, како је нагласио С. Реметић (који није члан Комисије за лексикологију и лексикографију, али јесте члан Одбора), не бисмо ни формирали Одбор. У многим стварима ова комисија, по његовим речима, може пружити драгоцену помоћ. Ђ. Оташевић сматра да има много послова који су задатак управо ове комисије, више него што има квалификованих стручњака који могу да их ураде, због чега је неопходно да се сви чланови Комисије укључе у рад. Иако неке од послова који су пред нама, како је истакла Д. Гортан-Премк, не можемо завршити у догледној будућности, можемо их започети.

Белешку припремио:

Ђ. Оташевић

¹ У израду су се укључили Р. Драгићевић (период између два светска рата) и А. Јоксић (период до 1918. године).

² И. Клајну и Ђ. Оташевићу у овом послу придружиле су се Р. Драгићевић (часопис *Вива*) и Д. Гортан-Премк (часопис *Базар*). У рад треба укључити и студенте Филолошког факултета који могу ексцерпирати грађу из омладинских часописа.

³ Посао ће бити понуђен С. Васић, а уколико га она не прихвати, обавиће га чланови Комисије за лексикологију и лексикографију.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ
ЈЕЗИКА

Комисија за праћење и истраживање правописне
проблематике
Ком-5, број 2
Београд, 12. јула 1999. година

Б Е Л Е Ш К А

**с треће седнице Комисије за истраживање правописне проблематике
Одбора за стандардизацију српског језика¹**

У Београду је, 9. јула 1999. године, у Институту за српски језик одржана четврта седница Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике (у даљем тексту: Комисија). Седницу је сазвао мр Јован Вуксановић, секретар Комисије.

Са свим члановима телефонски се разговарало, а др Бранку Савићу, др Браниславу Остојићу, мр Јелици Стојановић и мр Миодрагу Јовановићу поштом су достављени материјали које нису, како су изјавили, добили ни за седницу од 22. марта 1999. године.

Седници су присуствовали следећи чланови Комисије: др Мато Пижурица, др Бранко Савић (први пут), др Јован Јерковић, др Милорад Дешић, мр Вељко Брборић и мр Јован Вуксановић.

Одсутни су били: др Бранислав Остојић (обавестио секретара Комисије да је на годишњем одмору), др Божо Ђорић (коме је такође уручен материјал јер је сада у Београду), мр Миодраг Јовановић и мр Јелица Стојановић (нико од њих није оправдао изостанак). За мр Миодрага Јовановића рекао је проф. Остојић да је на одмору, а с мајком Јелице Стојановић и с Јелицом Стојановић, на моју молбу, телефонски је разговарао Бранислав Брборић, коме је Ј. Стојановић обећала да ће доћи.

Секретар Комисије послао је и преко телефона телеграме свим члановима Комисије у Републици Српској и Црној Гори. Преко телефона је, такође, у више наврата проверавано да ли су чланови добили достављене материјале за седницу.

Седници су присуствовали и академик Павле Ивић, председник Одбора за стандардизацију српског језика, и мр Бранислав Брборић, секретар Одбора.

Седница је почела у 12 сати и 15 минута и њеним радом је председавао др Мато Пижурица, председник Комисије, који је прочитао заказани дневни ред с претходне седнице од 22. марта. Пошто није било измена и допуна тог дневног реда, расправљало се о следећим тачкама:

1. Расправа о молби Предузећа за издаваштво, производњу и трговину д.о.о. "Нијанса" из Земуна да се *Правопис српског језика (Приручник за школе)*, треће, допуњено издање из 1998. године, аутора др Милорада Дешића, препоручи основним и средњим школама;
2. Разно.

Пре преласка на дневни ред професор Мато Пижурица, у име свих чланова Комисије, поздравио је колегу Бранка Савића, који је први пут био присутан на седници Комисије. Са жаљењем је констатовао да из Црне Горе нико није дошао, иако је било најава да ће се тако нешто догодити.

Проф. Пижурица поздравио је и академика Павла Ивића и Бранислава Брборића, као уважене представнике Одбора на седници Комисије.

¹ Овој седници предходила је, са истим дневним редом, седница од 23. марта 1999. г., на коју се није одазвао довољан број чланова (одсутни су били Б. Ђорић и Б. Савић), као и троје чланова из Црне Горе (Б. Остојић, М. Јовановић и Ј. Стојановић), и сада међу изосталим. Проф. Дешић био је мишљења да се мора заказати нова седница, што су други, присутни, прихватили, па се седница од 23. марта не може сматрати одржаном.

Затим је истакао значај опредељења Комисије да се ажурира документација о правописној проблематици.

После тога се прешло на главну тачку дневног реда – информацију о трећем, допуњеном издању *Правописа српског језика, Приручника за школе*, аутора др Милорада Дешића, који је објавила "Нијанса", Земун, 1998. године.

Присутни на седници укратко су упознати с копијама преписке између аутора и Матице српске, Министарства просвете и Одбора за стандардизацију српског језика, као и са свим оним што је пратило ово издање Дешићевог Правописа (укупно десетак прилога).

Професор Пижурица је после тога поставио већи број питања о томе како поступати у овим случајевима: тражити изричито везивање за правописну норму; да ли Комисија може преузети одговорност рецензента; како изнаћи начина да се убудуће не бавимо сличним проблемима. Проф. Пижурица се даље заложиио за то да не улазимо у оно што се догађало у припремању Дешићевог Правописа и ко је при томе био необазрив: Матица српска, Министарство просвете или професор Дешић. Све у вези с Правописом треба расправити мирно, толерантно, водити рачуна о томе који је најбољи излаз из настале ситуације, причу не враћати на почетак. Неопходно је такође водити рачуна и о улози Одбора и његових комисијама, али и о значају Матице српске, која је, поред Српске православне цркве, једина свесрпска институција.

Природа правописа је таква да је он најстроже везан за норму, иако није безначајно ни то да ли је увек била добра. Професор Пижурица указује на то да се било близу договора, али до њега није дошло. Овај Правопис проф. Дешића – истакао је проф. Пижурица – *јесте допуњено и у великој мери усаглашено издање са Правописом Матице српске, а не само допуњено издање*. Тај део пропратног текста, који је требало да стоји у Предговору, недостаје и када је реч о уводним напоменама проф. Дешића и у допису и рекламной наруџбеници предузећа "Нијансе" из Земуна. Са проф. Дешићем сарађивао је и проф. др Јован Јерковић, а ни тога нема у Предговору. Ова два-три детаља, закључује своје излагање М. Пижурица, важнија су него односи Министарства и Матице с проф. Дешићем, јер би тако ствар била чистија. Међутим, не треба започињати нове правописне и сумњичаве дискусије. Сами, у својој кући, коректно треба све да решавамо.

После ових речи проф. Пижурице, за реч се јавио академик Павле Ивић и указао на неколико начелних ствари. Правопис је једина књига у литератури о језику која није ствар слободне иницијативе, слободног изражавања, јер је то пропис. Пропис је одређен непостојањем паралелних прописа, па, како је правопис ствар конвенције, он захтева пуну одређеност, монолитност. О томе у свакој средини брину одговарајуће установе. Матица српска је свакако једна од најугледнијих усанова, када је реч и о правописима, која је за последњих 50 година то доказала. Последњих деценија – истиче даље академик Ивић – дошло је до нереди и забуна у нашем животу, па и појаве паралелних правописа, што је горе него да их уопште нема. Основни задатак је да не мењамо сада правопис, већ да скупљамо материјал за будуће промене у наредној деценији. Крупне промене у нашем државном и политичком бићу обавезале су нас да 1993. године урадимо нови правопис. Сада је потребно да се сви заложимо да не долази до појаве алтернативних правописа како би се код публике створио утисак да је то ствар свакога. С правописом је слично као и с кривичним законом, додао је академик Ивић. Није наше да се саглашавамо са правописом који издаје један човек, а не носи Матичин печат.

Вељко Брборић наглашава да је најмање позван да говори јер има позванијих који могу меродавније говорити о правопису, иако се њиме директно или индиректно бави: "Врућ кромпир" је пребачен Одбору иако он није арбитар. Криваца има на више места (проф. Дешић, Матица српска, Завод за уџбенике и наставна средства). Нисмо смели допустити да се озбиљан посао не приведе адекватном крају. Од историје се не живи, иако нас сада погађа врло неповољан неспоразум. Морамо знати реалност. Правописни пруларизам ће се наставити, ако једна институција не води бригу о правопису. В. Брборић је критиковао два министарства просвете, у Србији и Српској, која су дозволила да се најави нови правопис Љубе Мићуновића, чији би издавач требало да буде "Просветни преглед" (проспект је из 1998. године), гласило двају министарстава. На крају, В. Брборић упозорава на то да ауторски Правопис, треће допуњено издање проф. М. Дешића, живи увелико у нашим школама, било то коме драго или не.

Проф. Бранко Савић преноси поздраве од професора и наставника у Републици Српској. У свом краћем осврту указује на настојања да се у Босни и Херцеговини прогура босански језик. Упозорава и на то да му се чини да има и српских лингвиста који раде на пројекту бошњачког језика, па то треба проверити. Српски народ улази у Европу као и сви народи. Не тражимо од тога ништа више, али ни мање. Морамо своје издиференцирати, али не смемо ни туђе вређати. Треба да буде примарна српска реч. Правопис Матице српске је добар, али се мора прочистити. Замера му што се начелно, рецимо, залаже за паралелне термине *запета* и *зарез*, а цео Правопис, у ствари, говори само о *зарезу*. Не сматра да је све добро ни у другим правописима, али има примедба на Матичин правопис, посебно на задржавање облика *сјуџра* у ијекавском, као и на неке термине, попут "удјенута" ум. *умейнуџа* реченица. Подршку и рецензију Правопису проф. Дешића дао је због тога што је сматрао да је тај Правопис усклађен са Правописом Матице српске и што је методички прилагођен ђацима у школи.

Ј. Вуксановић је упозорио присутне на то да је ово само још један непријатан ударац суморној слици о стању српског језика у нашим школама. Министарство просвете, ниједно од три, нема ту компетенцију који има Одбор и његове комисије. Иако се истиче усаглашеност правописа проф. Дешића са Правописом Матице српске, остаје доста и разлика, од којих је указао на следеће: у оба правописа Матице српске (велико и мало издање) стоји да треба писати *Милић барјактар* (мало "б" и необавезна цртица), код проф. Дешића су оба слова велика и необавезна цртица; у Матичиним правописима је *мува* / *муха*, код Дешића само *мува*; у Матичним правописима је *снаха* и *снаја* (стилски неутрално и хипокористик), а код Дешића само *снаха* дат.-лок. *снахи* (али не и: *снаси*, како је у правописима МС); Дешић у Речнику има само *кухиња*, али не и *кујна*; у Дешићевом правопису је *Дар ес Салам*, а у Матичном правопису *Дар ел Салам*; Дешић има *притом* (заједно) и *при том* (одвојено), а у Матичиним правописима је *при том* и *при томе* (само одвојено писање); Дешић има *Земун Поље* (све велика почетна слова), али је зато у Матичиним правописима *Стари град* (део насељеног Београда), чиме је исказана нелогична разлика; Матичини правописи имају *фреска* – *фресци* (= дат., лок.), а код Дешића је *фресци* и *фрески*; доследно се спроводи *неразликовање црте и цртице*. Не треба истицати ни знатније разлике у терминологији: у Матичиним правописима је "однос Л и О", а код Дешића и "промена гласа Л у О"; у Матичиним правописима је "једначење по месту и начину, а код Дешића "једначење по месту артикулације", Дешићев правопис говори о "састављеном и растављеном писању речи", а Матичини о "спојеном и одвојеном писању речи" итд. Без обзира на то што ће неки ту видети формалност, ипак се поставља питање да ли је Дешићев Правопис заиста и усклађен са Матичиним правописима. Поменуте разлике могу да доведу до озбиљних забуна у школама, јер је евидентно да има више примера у којима усаглашавања није било, или је постигнут договор са писцима Матичиног правописа да дође до неких промена или до бољих решења него у Матичиним правописима. Међутим, то се не види у Дешићевом правопису, а све те разлике морале би да знају школе и наставници, иначе се сваки од тих примера може протумачити као избор појединца, а то није конвенција, општи начелан договор. Поготово тако нешто не могу толерисати Одбор и његове комисије.

Проф. др Милорад Дешић, јављајући се за реч, истиче да је незгодно говорити када је неко на дневном реду. Неспоразум до кога је дошло није, према његовом мишљењу, на стручној линији. Проф. Дешић сматра да би требало да се Одбор бави струком, а издавач издавањем, и да треба да постоји слобода у томе. Правопис, као и кривични законик, мора да буде јасан – без недоумица. Треба расправљати о питањима дублета, о чему је говорио и колега Вуксановић. У центру пажње су читаоци који користе правопис и они ће рећи да ли он ваља или не ваља, може ли се примењивати или не може, ми морамо ићи ка томе. Питање издавача, сматра проф. Дешић, није право и примарно питање.

Проф. Дешић је имао примедбу и на материјал *Анализа орфографских и ширих стандардолошких и социолингвистичких околности у којима би требало заузети став према захтеву земунске "Нијансе" да се да прејорука правописном приручнику за школе Милорада Дешића* (1998). Тај материјал, према Дешићевом мишљењу, није коректан јер није био у комплетну материјалу достављеном у марту. Бранислав Брборић је на ово рекао да је то груба грешка секретара Комисије, па он званично не постоји и треба га искључити из расправе. Мато Пижурица је, слично Брборићу, настојао да у вези са поменутим материјалом укаже на то да је реч о грешци,

да је сада много важније да се види каква је улога Комисије, да се расправља о надлежности институција у чијој би надлежности била брига о језику, шта нам је даље чинити. Није наше да се усаглашавамо с насталом ситуацијом, у којој има и доста пропуста надлежних институција, чиме се и даље негује неписменост, подстиче правописни плурализам и стиче утисак да ту свако може радити како ко хоће.

После објашњења Б. Брборића и М. Пижурице, проф. Дешић је наставио своје излагање истакавши да постоји одобрење министра просвете др Јове Тодоровића, на основу закона о основној и средњој школи, да се "одобри Правопис српског језика, треће допуњено издање у школама".

Проф. Дешић истиче да му није познат став о "правописном тројству", о томе да треба да постоји "универзитетско", "основношколско" и "средњошколско" издање правописа српског језика. Проф. Дешић сматра да је битно школски правопис усагласити с потребама, да је он ту обавезу испунио са своје стране, да не одустаје од обавезе да се поправи све што је потребно, да се школско издање Матициног Правописа слабо користи у школама и да постоји "неравнотежа" ако се то захтева само од њега, а не и од правописа Матице српске, где је потребно унети више измена.

Проф. Дешић указује на то да му је у писању највише помогао проф. др Јован Јерковић. Међутим, његово предавање рукописа било је условљено обавезом према издавачу. Рецензенти су његови били из све три државне целине. Постоји и препорука надлежног министарства у Србији. Што се тиче Ц. Горе, постоји писмо министра Драгана Кујовића из маја да ће и то министарство одобрити његов Правопис (иако то још није учињено) и да ће се његово дело наћи на списку препоручених приручника за школе у школској 1999/2000. годину. Правопис се такође налази на списку препоручених приручника у Републици Српској. Из приложеног се види да је Правопис одобрен у све три целине делимично, а на Одбору остаје да ли ће захтев издавача за мишљење одбити или ће дати препоруку. *Црта и цртица* техничка су омашке, уосталом цртице са белинама с једне и друге стране функционишу као црте, које се ионако у писању често не разликују од цртице. Завршавајући своје излагање, проф. Дешић је још једном поновио да се треба држати праксе, да он није желео авантуру, да морамо уважавати реалност, о којој се далеко више говори у настави.

Ј. Вуксановић се извинио због грешке са непредвиђеним материјалом и указао на то да је материјал у марту послат с другог места, а због последица бомбардовања његов се комплет загубио, па је од колеге Гачевића добио нови комплет, који је, свакако, требало пажљиво погледати. Међутим, то је уручено само др Божи Ђорићу, а послато и на преостала четири места у Републику Српску и Црну Гору. О томе ће дати, ако устреба, и посебно писмено објашњење.

Проф. П. Ивић упозорава на речи В. Брборића: када је врећа једном подерана, онда ће пропасти све. Проф. Ивић се чуди проф. Дешићу што не схвата да је овде најважније питање примарног издавача и пуног склада с претходним правописним верзијама, и да није добро све док будемо игнорисали то питање. Министарство просвете као да није било свесно тога која је његова улога била. Проф. Ивић има озбиљну примедбу и на рачун Матичиних аутора и њихову спорост у припреми новог рукописа, јер је оно прво урађено недовољно спретно за све школске степене. Коначно, морамо ову област делатности у нашем народу довести у ред.

Проф. Ивић је на крају изразио мишљење да треба усвојити све конкретне примедбе проф. Савића и других, које не мењају норму а тичу се конкретних ствари.

Проф. др Јован Јерковић, јављајући се за реч, истиче да би прво требало исправити оно што није тачно. Пре Дешићевог рада, на школском издању радили су он и колега М. Пижурица. После тога је дошао захтев да се то прекине и да заједнички дорадимо Дешићев Правопис. Проф. Јерковић даље истиче да су они прихватили став да иза тога посла стоји нека установа; међутим, када су схватили да се то тако не ради, они су се повукли, по цену да престане рад на Правопису. Колега Дешић – наглашава Ј. Јерковић – прихватио је да, уз Матицу српску и Завод за издавање уџбеника, и уз нашу помоћ, приреди издање свог Правописа. Оно што је важно, ваља знати да је посао прекинут пре објављивања Дешићевог Правописа. Матица српска има процедуру која се мора испоштовати. Проф. Јерковић се сматра двоструко превареним: а) због прекинутог посла од раније; б) због тога што је извукао рукопис из двеју установа да би га други штампао. За 10-ак до 15-ак дана биће готов рукопис који је раније започет, па прекинут

после две године "лоптања". Проф. Јерковић упозорава и на то да неће ваљати ако Матица српска и Завод за уџбенике и наставна средства не стоје иза уџбеника, а могу се додати и други неопходни издавачи. Проф. Јерковић такође истиче да нема ништа против приручника проф. Дешића нити се упушта у то да ли ће га ко прихватити и препоручити. Али не стоји оцена школског издања Правописа српскога језика Матице српске коју је дао проф. Дешић. Правопис је 1993. године требало сачинити веома хитно. Ниједна правописна традиција не сме се пресећи на брзину, треба сачекати да за то дође време. Уосталом, Правопис – каже даље Ј. Јерковић – не треба схатити као свету књигу. Проф. Јован Јерковић се чуди речима проф. Дешића да му ништа није познато о "правописном тројству", односно да заједнички треба да раде правопис од 5. до 8. разреда. Дешићев правопис има ширих амбиција од виших разреда основне школе. Треба имати стрпљења и веровати да ће Матица пронаћи најбоље решење, и најбоље рецензенте, како би се прилагодило и побољшало ово наше школско издање Правописа – рекао је Ј. Јерковић. На крају, он је указао и на то да је Матичин Правопис из 1993. године проглашен најбољим али и срамотом у српској култури за ово време од Вука. Такав инат, таква завист и похлепа нису још забележени у историји српске културе.

Мр Бранислав Брборић, јављајући се за реч, рекао је да ће свој прилог писмено дати. Све личне и породичне разлоге он је имао да помогне ономе што иде у корист појаве Правописа проф. Дешића. Овде је, указује Б. Брборић, срећом колега Савић рекао да се ми морамо уједињавати, а не разилазити. Колега Савић је дао позитивну рецензију Дешићевог Правописа полазећи од тога да је његов Правопис везан за Правопис Матице српске. Б. Брборић је указао и на то да је имао вишечасовне разговоре с проф. Дешићем залажући се за пуну сарадњу са свим релевантним чиниоцима. Што се, пак, тиче примедбе проф. Дешића на акт о коме је било речи, он је послат без икаквог договора с било ким, иако је оно што у њему стоји "сада мој лични став", и да је цела ствар плод расправе са људима у Одбору, али се одустало од потписивања и достављања тако исцрпне "Анализе". Што Правопис професора Дешића није успео – наставља Б. Брборић – нити је дошло до договорене стварне сарадње с Матицом и приређивачима првих двеју правописних верзија, заиста, није кривица само на једној страни, али је у завршници отишло само на једну страну, што се види и из Анализе, која је безразложно названа "фантомском", јер и она има свог "приређивача". Б. Брборић се слаже с проф. П. Ивићем да не треба допустити да се "врећа и даље дере". Нема никакве мистификације око "правописног тројства". То је било договорено. Свима нам је стало до тога да несрећа у нашем народу буде мање, а не више, а што се тиче техничке грешке око црте и цртице у Дешићевом правопису – то није ситница. Ситница није ни то што је дошло до делимичног слагања правописа, што се једно најављивало, а за друго се изјашњавамо, што се накнадно уписује број под којим је добијено мишљење Министарства просвете, што се приватном линијом обезбеђује да Министарство просвете, без препоруке Одбора и његових комисија, да мишљење о Дешићевом Правопису итд.

Б. Брборић је најавио писмени прилог овој расправи како би прецизно разјаснио своје становиште, укључујући и питање "фантомске", неподвижене и погрешно послате "Анализе".

Вељко Брборић је, јављајући се поново за реч, рекао да је додатно, а не мало збуњен. Да ли уопште има смисла ова Комисија ако се професор Дешић обавештава преко Боже Ђорића, који није ниједном присуствовао раду Комисије, и то о нечем што ми остали нисмо ни видели.

Професор Мато Пижурица, у свом поновном јављању, рекао је да се нисмо састали да тражимо кривце, да је колега Дешић у неким својим одлукама пренаглио, да је потценио један део наших заједничких одлука укључујући и Споразум о оснивању Одбора, и Пословник Одбора, и извештаје о раду Одбора и његових комисија. Проф. Пижурица поставља питање да ли је неважна улога институција, да ли она угрожава и овај Дешићев приручник. Оно у чему се нисмо сложили јесте то да ли ће тиме бити доведено у питање поштовање процедуре и могућност да се започети посао приведе крају у пуној сарадњи свих тангираних чинилаца.

После свега, наравно, не може се дати препорука за овај Дешићев приручник јер није био регуларан начин у одлучивању у складу с предвиђеном процедуром, тако да од даље сарадње са проф. Дешићем неће бити користи.

Професор Савић, јављајући се поново за реч, предлаже да се неке ствари ставе ad acta. Важно је то да је Правопис проф. Дешића ипак прихваћен у једном Министарству просвете, да је треће издање прихваћено или ће бити прихваћено у школама на целом српском простору. Много је значајније да се више не појављују други правописи, и да се коначно стави тачка на неспоразуме, односно да се потражи међусобна помоћ.

Професор Дешић се, на крају, опет јавио за реч и рекао да нема папира о томе да је Матица српска понудила "Нијанси" сарадњу око заједничког издавања његовог Правописа. Он се такође не сећа да је било контаката између Матице и "Нијансе". У питању правописа треба више да се питају правописци. Мора се поштовати и самосталност аутора, а поставља и питање шта ће нам Одбор и Комисија ако се за све мора питати Матица српска. Нико не искључује Матицу, али се нисмо договорили.

Проф. Дешић поставља и питање да ли је обавезно да седницама Комисије присуствују секретар и председник. На то он даје личну примедбу, а и Б. Брборић, у одсуству професора Ивића, напоменуо је да ће на лични захтев увек позитивно одговорити, али ако се та ствар жели и начелно решити, потребно је писмено се обратити Одбору, па ће се по томе и начелно одлучивати. Но, он ће и то питање прецизно образложити у своме писменом прилогу.

Проф. Дешић такође сматра да се у свему овом мора водити више рачуна о самом аутору, који је уложио толико труда, мада не омаловажава регуларне путеве преко Матице српске и одговарајућих институција да све ствари дођу на своје место. Он се извињава што није напоменуо да је сарађивао са колегом Јерковићем и да је настојао да његов Правопис буде у пуном складу с Матичином.

Овим је седница закључена у 14 сати и 15 минута.

Прилози:

Текст секретара Одбора Бранислава Брборића под насловом *(Само)искључивање из неусјелог правописног поухваћа*, обећан на седници Комисије од 9. јуна 1999. године, који се доставља као пропратно писмо уз *Анализу орфографских као и ширих стандардолошких и социјолингвистичких околности у којима би требало заузети став према захтеву земунске "Нијансе" да се да приорука правописном Приручнику за школе Милорада Дешића (1998), јер се жели отклонити свака примисао о "фантомском" карактеру Анализе.*

Белешку сачинио

мр Јован Вуксановић, секретар Комисије

Јован Вуксановић

АНАЛИЗА
ОРТОГРАФСКИХ КАО И ШИРИХ СТАНДАРДОЛОШКИХ И
СОЦИОЛИНГВИСТИЧКИХ ОКОЛНОСТИ У КОЈИМА БИ ТРЕБАЛО ЗАУЗЕТИ
СТАВ ПРЕМА ЗАХТЕВУ ЗЕМУНСКЕ "НИЈАНСЕ" ДА СЕ ДА ПРЕПОРУКА
ПРАВОПИСНОМ ПРИРУЧНИКУ ЗА ШКОЛЕ МИЛОРАДА ДЕШИЋА (1998)

Спремајући се, на молбу председника Одбора за стандардизацију српског језика академика Павла Ивића, за анализу ортографских као и ширих стандардолошких и социолингвистичких околности у којима би требало да Одбор за стандардизацију српског језика, односно његове комисије бр. 5, 7. и 8, заузму став поводом захтева земунске "Нијансе" да се да препорука *Правопису српског језика (Приручнику за школе)*, чији је приређивач проф. др Милорад Дешић, – читамо најпре писмо "Нијансе", Предузећа за издаваштво, производњу, трговину и услуге д. о. о., од 23. новембра 1998. године. Читамо потом и две његове наруџбенице, с различитим пропратним текстом, нажалост с много правописних грешака и немало других огрешења, као и најновији приказ те књиге који јој иде у прилог, онај у "Политици" од 27. 2. 1999, у *Културном додатку*, неостраниченом, чији је аутор Вук Милатовић, директор Филолошке гимназије у Београду и један од рецензена Дешићевог правописа (у даљем тексту *Приручник*).

Ти текстови, као и они други које би требало доставити члановима комисија бр. 5, 7. и 8. (рецензије др Вука Милатовића, др Бранислава Остојића и др Бранка Савића, као и релевантна кореспонденција на релацији Министарство просвете – Милорад Дешић – Матица српска), помажу нам да обликујемо мишљење о *Приручнику* и поводом њега, свакако понешто друкчије од Милатовићевог у "Политици" (што носи наднаслов *Приручник за школе* и поднасловни закључак да је реч о *Допуњеном издању*, које је "усклађено [...] са правописом Матице српске као званичном правописном нормом").

Да поводом изласка и дистрибуције замашног тиража овог *Приручника* није све у најбољем реду, сведочи и колега Милорад Дешић лично, који у самом *Приручнику* не каже ништа од онога што стоји у Нијансином захтеву и наведеним наруџбеницама:

– не каже да је ово издање "потпуно усаглашено са Правописом српскога језика Матице српске (1993)", што би значило да је оно не само "допуњено" него и *измењено*, мада се у његовој припреми није ваљано и све време сарађивало ни с Матицом ни с "приређивачима" званичног Правописа српскога језика на знатном делу његовог говорног простора (у Србији и Српској);

– не саопштава да се аутор "приликом усаглашавања са Правописом (...) консултовао са приређивачима Правописа, Јованом Јерковићем и Матом Пижурицом [,] и са рецензентом Правописа Павлом Ивићем";

– нити указује на то да је "члан Одбора за стандардизацију српског језика и члан његове комисије за прав[а]опис", с правима и обавезама које то чланство подразумева.

Да нешто није у најбољем реду, потврђује и изостанак писмених исказа оних који су "консултовани", двају (живих) "приређивача" званичног Правописа и двају његових *рецензена*, академика Павла Ивића и др Драга Ђупића, који су (сва четворица) такође чланови Одбора за стандардизацију. О недостатку "најбољег реда" сведочи и пропратни текст

једне од наруџбеница према којем је (...) "Одељење за наставни план и програм у Сектору за предшколско и основношколско образовање разматрало" Нијансину молбу за озваничење Приручника и "утврдило да је треће издање" (...) његово "усаглашено" са званично одобреним **Правописом**" (...), као и то "да је правописна материја изложена на начин који олакшава ученику савлађивање правописне норме", уз додатак (у загради) како је посреди "Оцена Министарства просвете" – не више *једног одељења у једном сектору*, него *целог Министарства* – једне од три заинтересоване Републике, "Републике Србије од 17. 12. 1998. године", оцена "дата издавачу 'Нијанса' д. о. о. Земун".

Једно је у целој овој ствари (углавном) тачно – "да је правописна материја изложена на начин који олакшава ученику савлађивање правописне норме". То с правом констатује поменуто "одељење" (пошто немамо његовог акта, не знамо ко ту греша – то одељење или *Нијанса*), које је у саставу Приручнику називно примереног сектора (аутентичног кад се узме у обзир основна намена Приручника – "за [...] основно образовање").

Друго је (углавном) неразумљиво – *једно одељење у једном сектору само једног министарства* упушта се у оно за шта није надлежно. Наиме, оно просуђује само, без позива на компетентне и задужене експерте, односно рецензенте, да је Приручник (за школе, и то без њихове спецификације, јер постоје *ниже, више и високе, основне, средње и друге*) – "усаглашен" с Правописом. Усаглашен је, тврди то одељење, с истим оним Правописом који је то министарство (оличено у надлежном министру), заједно с једним другим министарством (оличеним такође у надлежном министру), – озваничило пре нешто више од две године, када се није улазило у ненадлежно процењивање стручних аспеката Правописа. (Да се подсетимо: томе озваничењу од 21. октобра 1996. г. – иза ког су, као што је познато, стала два министра, без намере да арбитражују у стручним стварима, али с јасном намером да прекину мучну двогодишњу правописно-антиправописну атмосферу – база су била *колективна стручна мишљења јед[и]ног Института за српски језик, једне надлежне комисије једне академије [САНУ] и двају факултета који се баве и лингвистичком србистиком*, као и "правописна пракса настала у међувремену".)

Треће је, нажалост, нетачно (оно што тврди "Нијанса" у своме захтеву од 23. новембра 1998. године). Нетачно је да је треће издање Приручника "*потпуно*" (курзив – наш) "усаглашено са Правописом српскога језика Матице српске (1993)", о чему касније, при крају ове анализе, чија сврха није да се било ко и било шта дисквалификује, већ да се помогне нашем сналажењу у овој непријатној ситуацији, која помало подсећа на раздобље 1994–1996.

Четврто је комплекс ствари приказан у писму колеге Милорада Дешића упућеном Министарству просвете Републике Србије, односно министру Јови Тодоровићу, од 5. новембра 1998. године. У томе се писму говори о неколико важних ситница и крупница:

– о "*идеји о усаглашавању мога Правописа са Матичиним*" и њеном (само делимичном) оживотворењу, мада ју је дао најодговорнији међу нама (у то време још не и председник Одбора за стандардизацију);

– о томе шта је све и како било "обећано" и "договорено" у не нарочито доброј сарадњи између *приређивача* Приручника и *приређивача њеног/нашег Правописа*, као и сарадњи с његовим рецензентима;

– о томе шта је *напомињано* у разговорима са секретаром Матице српске и секретаром Одбора за стандардизацију српског језика, када је, како се вели у томе писму, "аутор" Приручника неке ствари "први пут (...) чуо", али их ни до данас *није прихватио*, а реч је о томе да уклапање Приручника у правописно тројство подразумева и *уступке и компромисе*, који то суштински нису, јер је нормално да наведено *уклапање* подразумева и извесну *деперсонализацију*, сличну оној којој су прибегли састављачи

Правописа, назначени као *приређивачи* његови, а не уобичајени *аутори*, што је у складу с природом правописне материје, која је више година пре Правописа помно елаборирана и јавности презентирана;

– о томе да се захтевала релативно ситна, а целој ствари примерена, измена наслова, заправо његово усклађивање с насловом Правописа, мада су, како каже његов *приређивач*, "у нашем књижевном језику исправна оба облика, и *српског* и *српскога*", али је то "аутор" Приручника одбио, јер је хтео да остане *аутор*, тј. да не буде *приређивач*, због чега је за њега оправдано само онолико *усаглашавања* колико њему лично одговара, док је свако друго, па и најелементарније и најсимболичније, *усклађивање*, у ствари, "ситничарење", засновано на "страховању да би једно мало а могло да сруши један велики пројекат";

– о томе да су морали бити одбијени и покушаји *усаглашавања* понуђених поднаслова, јер "је мој Правопис добро примљен и у основној и у средњој школи, а и шире (код лектора, новинара итд.)", па се не види разлога за његово *свођење* на "основношколски ниво, скоро буквар", мада га Нијанса, позивајући се на мишљење једног одељења у једном сектору, по тој истој логици, "своди" не само на "основношколски" него и на "предшколски" ниво, за који је надлежан наведени сектор;

– и најзад, о томе да је "све што је досад речено у ствари (...) информација о остваривању правописног пројекта Матице српске коју сте тражили у писму Матици од 19. 6. 1998. године", чиме као да се жели рећи да је посредни једина аутентична информација, која искључује, или дисквалификује, друге информације и интерпретације.

Пето је, на несрећу, сасвим неразумљиво и нетачно. То је оно што стоји испод поднаслова – *Треће, допуњено издање.* Управо то сведочи о готово очигледном: ни *приређивач* треће верзије Правописа ни мали издавач с великим претензијама нису хтели да њихов Приручник постане део правописног тројства, с различитом наменом (научно-универзитетском, средњошколском и основношколском). Да су хтели, то не би могло бити "треће" издање истог пројекта, Нијансиног, нити је то издање (само) "допуњено". Оно је, у ствари, *измењено* и "допуњено" издање, пошто се хтело и да буде и да не буде оно што је "обећано" и "договорено" кад је прихваћена идеја о прикључењу Матичином пројекту.

Анализа би могла указати и на још неке аспекте овог правописног заплета, али од тога одустајемо да не бисмо сувише одужили текст. Зато прелазимо на оно што смо наговорили, на *неусаглашеност* Приручника с Правописом.

Овај Приручник, ипак, није потпуно усаглашен ни с Правописом ни с његовим првим дериватом (називаним *Школско издање*, 1995), које није било методолошки најбоље прилагођено основношколским и најширим јавним потребама, нити би, с другим дериватом, приликом новог објављивања, могло задржати постојећи поднаслов. Ево једног крупног примера. Цело једно поглавље, *Црта* (стр. 146–149), које је део последњег поглавља (XVII – *ИНТЕРПУНКЦИЈА*), промашило је тему. Задата је *црта*, али су сви примери њене употребе илустровани *цртицом*. То се протеже "дуж" целог Приручника, у коме се може наћи и *црта*, али је она готово у сваком поглављу сведена на *цртицу*, чак и у поглављу XV (*ПИСАЊЕ РЕЧИ, ПОСЕБНО ИМЕНА ИЗ СТРАНИХ ЈЕЗИКА*), прилично оскудном, поготову за *средњошколску и најширу јавну употребу*, на коју претендују аутор Приручника и његов издавач. Наиме, иза сваке тачке у том поглављу (стр. 150–157) исправно је стављена *црта*, пре почетка излагања, али је, унутар текста, редовно употребљена *цртица*, с размаком (с белинама), мада је *цртица*, по дефиницији, *спојни знак (увек без белина)*. Можда за ту погрешку кривицу не сноси аутор, него издавач, односно особа која је радила прелом, али, свеједно, та је грешка недопустива, поготову у приручнику ове намене. Нашло би се још слабих места у овом Приручнику, али на њих у овој прилици није нужно указивати, јер је нама циљ

хладнокрвна колегијална анализа, а не било каква дисквалификација.

Неке пак врлине овога Приручника сасвим су добро дошле, и њих је могуће применити у свим новим издањима Правописа и његовог *првог деривата*, погодног за *средњошколску и ширу јавну употребу*. Реч је нпр. о издвајању основних правила, отелотвореном у *правоугаоницима*, што, у ствари, није оригиналан изум, него, на пример, поступак доследно спроведен у немачком правопису, што никако не умањује његову вредност.

Ми бисмо морали, не само нас тројица, него сви ми у трима комисијама, па и у Одбору ако се будемо ваљано договарали и добро сарађивали, да будемо предусретљиви, пожртвовани и одговорни људи, који држе до речи, до достојанства струке, до усклађивања личних и друштвених интереса, до академске етике и академске атмосфере, до онога што је записано у *Споразуму о оснивању Одбора за стандардизацију српског језика* и његовом *Пословнику*. Сви смо ми хтели да овај Приручник буде један од резултата залагања и рада Одбора, јер, поред осталог, у Одбору се налазе и људи који су дали знатан допринос елаборацији правописних правила. Члан 5. Пословника налаже да Матица или Институт за српски језик резултате свог рада објављују – "у својим гласилима или у засебним публикацијама, а кад је то у интересу језичке стандардизације, Матици се могу, као кооперанти или суорганизатори, односно као суиздавачи, придружити и други оснивачи, односно друга правна лица".

Матица је четвртом приређивачу правописних правила била понудила компромис, који се састојао у томе да, изузетно, у овом случају, и земунска Нијанса буде суиздавач, јер би то било у интересу елегантног премошћавања двеју ситуација, дакле у интересу конструктивне стандардизације, која ће убудуће налагати пуну сарадњу и Одбора и свих његових оснивача, на целом говорном простору српског језика, са "спољним" чиниоцима, дакле и *с надлежним и пожељним издавачима у Србији, Црној Гори и Српској* (нпр. "Унирекс" из Никшића и "Глас српски" из Бање Луке), чиме се не укида чињеница да су потенцијали институција у Србији, кадровски и други, уосталом као и тржиште свих, па и лингвистичких, уџбеника и приручника, већи него у Црној Гори и Српској.

Кад нам је већ суђено да живимо без нормалнога државног јединства, ваља нам пажљиво неговати све оно што нас држи у заједништву, језичком, просветном, културном и другом. Погледајмо *Duden Rechtschreibung der deutschen Sprache/Дуденов Правопис немачког језика* (Dudenverlag, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich, 1996), који, у складу с *међудржавном декларацијом*, о којој је реч у предговору Правопису, и по договору "надлежних тела у земљама немачког говорног простора", *потписаном 1. јула 1996. године, – ступа на снагу 1. августа 1998. године*. У међувремену, ступио је на снагу упркос жустрим расправама и немалим, мада уљудним, размимоилажењима у јавном животу изван стручних кругова. Као што се може видети, ту се спомиње и Лајпциг (бивша Немачка Демократска Република), где је и раније био лексикографски и стандардолошки центар, с традицијом која се поштује, а не укида, и поред уједињења двеју немачких држава. С тим су, наравно, сагласни и Беч и Цирих, јер сви поштују традицију.

Без обзира на наше танушне и често кидане традиције и без обзира на неретке међусобне суревњивости и позната сведочанства о неслози, – требало би убудуће, кад год је могуће и неопходно, да на корицама, баш као код Дудена (*Gültig für Deutschland, Österreich und die Schweiz/Важећи у Немачкој, Аустрији и Швајцарској*), и код нас стоји нешто слично, на пример – "На снази у Србији, Црној Гори и Српској", док би на насловној страници наших правописних приручника свих намена могло убудуће стајати да су му издавачи у Новом Саду (заслужено првенство, оверено традицијом), Београду, Никшићу [или Подгорици] и Бањој Луци), са симетријом која је изненађујуће слична оној на немачком говорном подручју, више слична него различна.

Колега Милорад Дешић није се умео ваљано саобразити с временом које вапије за *солидарношћу, споразумевањем, сарадњом и слогом*, премда га је на тај несаображај могло упућивати и осмомесечно метежно стање на његовом факултету, окончао, срећом, 19. фебруара 1999. године.

Приручник који нам земунска Нијанса нуди са захтевом да дамо препоруку за његово пуноважно коришћење не би могао добити препоруку ако бисмо се владали у складу са Споразумом о оснивању Одбора и његовим Пословником, те у складу с освештаном улогом и традицијом Матице српске. Осим тога, ту препоруку не би требало дати једном одељењу једнога сектора у једном Министарству, које се већ огласило и изјаснило, него би је ваљало дати свим трима надлежним министарствима на говорном простору српског језика, дакле и онима у Црној Гори и Српској.

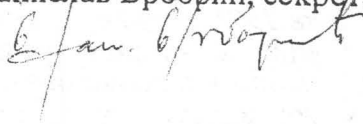
Да се колега Милорад Дешић определио за пут друкчији од оног који је одабрао, он не би био мање пробитачан, јер Матица и Завод не би фиктивно смањивали тираже, нити би његов хонорар био мањи од онога који би примали изворни приређивачи Правописа и његовог првог деривата, а могао је, разуме се у складу с тиражом, бити и већи.

Нови приручник, који би се припремио у складу с Пословником Одбора за стандардизацију српског језика, морао би се објавити *истовремено на екавици и ијекавици*, што би убудуће, и кад је реч о издавачима и кад су посредни два изговора, био канон за сва нова издања двеју правописних верзија објављених пре оснивања Одбора за стандардизацију српског језика. Осим тога, било би крајње пожељно да Матица и новоприхваћени приређивач(и) другог правописног деривата сав посао обаве до почетка наредне школске године. Што се пак тиче усклађивања подналова трију правописних верзија, оне би могле овако гласити: 1) Научно-универзитетско издање, 2) Приручник за средње школе и ширу јавну употребу, 3) Приручник за основне школе и најширу јавну употребу.

Разуме се, о свему овоме треба најпре да се изјасне Комисија бр. 5 (Комисија за праћење и истраживање правописне проблематике) и Комисија бр. 8 (Комисија за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима), па тек онда Комисија бр. 7 (Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања), те, евентуално, Одбор на својој пленумској седници.

У Београду, 3. марта 1999. године

Бранислав Брборић, секретар Одбора,

(Само)искључивање из неуспелогa правописног подухвата¹

Поштоване колеге,

На трећој седници Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике (у даљем тексту: Комисија), 9. јула 1999. године, обзнањено је постојање *Анализе ортографских као и ширих стандардолошких околности у којима би требало заузети став према захтеву земунске "Нијансе" да се да препорука Правописном приручнику за школе Милорада Дешића (1998)*, довршене 3. марта 1999. године (у даљем тексту: *Анализа*). Учињено је то заиста грубом омашком колеге Јована Вуксановића, који је због принудне селидбе његове фирме из зграде у којој се налазила пре агресије НАТО-а затурио прилоге позивном писму за седницу Комисије заказану првобитно за 23. март 1999. године и одгођену због одсуства превеликог броја чланова (Јован Јерковић, Божо Ђорић, Миодраг Јовановић, Бранислав Остојић, Бранко Савић и Јелица Стојановић). Осим тога, колега Ђорић није био у земљи када је слат претходни позив а Бранко Савић и троје чланова из Никшића нису били примили прошли позив, па им га је, с прилозима, требало поново упутити. Колега Вуксановић, секретар Комисије – узајмивши прилоге од колеге Радојка Гачевића, секретара Комисије за стандардни језик у школству, издаваштву, администрацији и јавним гласилима (чија је седница о истој теми одржана 22. марта 1999), који је, заједно с тим прилозима (у истој фасцикли), држао и фотокопију наречене *Анализе*, предвиђене за евентуално објављивање у наредној свесци *Списа Одбора за стандардизацију српског језика* – очигледно је направио ту омашку ненамерно, јер није прегледао папире међу којима је било и неподвижених. Тако су *Анализу* примили само Божо Ђорић и, претпостављам, троје чланова Комисије из Никшића (који се нису појавили), а с њом су се на самој седници упознали Бранко Савић (који, ни по други пут, у Бијељини није примио писмени позив с прилозима), као и други присутни којима она уопште није била достављена. Заправо, о *Анализи* се не би ни расправљало да је није обзнанио управо Милорад Дешић, који ју је добио од Боже Ђорића, мада се сам Б. Ђорић, из разумљивих разлога, није појавио на седници а једини је члан Комисије из Београда који је *Анализом* располагао.

Тако су сада с постојањем *Анализе* (не, нужно, и с њеним садржајем) упознати сви чланови Комисије, а претходно су за њу знали председник Одбора Павле Ивић, затим Драгољуб Петровић, председник Комисије за школство, издаваштво, администрацију и јавна гласила, и Слободан Реметић, директор Института за српски језик, којима је она уручена почетком марта 1999. године, пред њихов заједнички службени пут у Аранђеловац, као и већ поменути Р. Гачевић. *Анализа* је била плод консултације секретара Одбора с већим бројем чланова Одбора и чланова двеју комисија непосредно заинтересованих за излаз из следеће улице у којој се нашло пројектовано правописно тројство, за које су и иначе понајвише заслужни, или криви, Павле Ивић и Бранислав Брборић, поборници идеје да се М. Дешић прихвати израде друге школске правописне верзије, методолошки и педагошки боље прилагођене ђацима основних школа и можда средњих стручних школа, па и најшире, не превише захтевне, јавности (нпр. у вези с обимом Речника уз Правопис и опсегом обраде страних властитих имена).

195

¹ Писмо Мату Пижурџи, председнику, и Јовану Вуксановићу, секретару Комисије за праћење истраживања правописне проблематике, радног тела Одбора за стандардизацију српског језика

Утолико је сада чудније што се колега Дешић пита откуд "правописно тројство", ко га је и где озваничио итд., мада се управо он прихватио посла како би постао један од три његова угаона камена након смрти Митра Пешикана. Тројство је, наиме, поодавно пројектовано, најпре у погледу броја приређивача а потом и у погледу броја правописних верзија. О томе је било речи и на претходним седницама Комисије и у тачки 10. Извештаја Одбора за стандардизацију српског језика, где се, додуше, говори о правописној "трилогији" као виду "заокруживања решавања правописне проблематике" и изражава жаљење што је с тим у вези дошло до неспоразума између Матице и Дешића, за који се дуго веровало да се могао отклонити. ("Тројство", наравно, није никаква шифра нити сакрализован термин, него фактички пројекат чијем се ваљаном остваривању тежило.) Тај Извештај достављен је свим члановима Одбора уз позивно писмо од 12. новембра 1998. године, разматран је и, без измена, усвојен на другој седници Одбора 4. децембра 1998. године, тако да с тројством није упознат само онај ко није читао документе Одбора, уредно достављане сваком члану и сабране у књизи *Списи Одбора за стандардизацију српског језика*, што су их приредили колеге Р. Гачевић и Ј. Вуксановић, учинивши их оперативно доступним свим члановима Одбора и члановима свих комисија, осим онима који те Списте нису подигли у Институту за српски језик. Анализа, по моме мишљењу, верно "скенира" стварно збивање на документован и пристојан начин.

Како сам на седници Комисије од 9. јула 1999. године "признао" да сам приредио Анализу, која није била прихваћена у оном виду у којем је сачињена, али ни у којем другоме, нити је оверена од оних чији је потпис био предвиђен, због чега није ни било планирано њено достављање, – она ипак није "фантомски" спис. Она то није, без обзира на начин на који је израђена и обзнањена. Осим тога, пошто сам на поменутој седници Комисије обећао да ћу дати свој писмени прилог њеном записнику, а не видим шта бих ново могао рећи, нити пак шта бих из Анализе могао изоставити, молим вас да се она, заједно с овим (пропратним) писмом, сматра мојим прилогом записнику са седнице од 9. јула 1999. Тај ће се записник, по уобичајеној процедури, доставити свим члановима правописне комисије и Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, те ће се тако искључити свака "фантомска" интерпретација тог текста и његовог садржаја, у којем нема ничега тајанственог нити скаредног.

Колега Дешић имао је две директне примедбе на садржај Анализе, ону о "тројству" или "трилогији", већ назначену, и још једну, о "деперсонализацији" ауторског рада на правопису, којој у мом тексту претходи атрибут "извесној" и други атрибути – све до онога у релативној реченици "што је у складу с природом правописне материје, која је више година пре Правописа помно елаборирана и јавности презентирана" (Анализа, стр. 2, последњи пасус, и стр. 3, прва три ретка). И још једну, индиректну: "Мора ли свакој седници правописне комисије да присуствује секретар Одбора?" Ја сам на то учтиво одговорио: "Не мора, и ја ћу на Дешићев, или било чији, лични захтев сваки пут изостати, мада сам досад, заједно с председником Одбора, а често и директором Института за српски језик, присуствовао свакој седници свих комисија", што смо намеравали чинити још неко време, до пуног уходавања Одбора и његових радних тела. Међутим, да то и сада поновим, ако се упуту предлог Одбору да седницама његових комисија не присуствује нико ко није ушао у њихово чланство, – он ће бити изнет на седници Одбора, па се одсутност било кога "са стране" може предвидети и као стална навика. Уосталом, одсуствују и они који су захтевали своје учлањење у Комисију (Бранислав Остојић), а, нажалост, и они учлањени у њу управо на предлог Б. Остојића (Миодраг Јовановић и Јелица Стојановић), и то по други пут, и без извињења.

Без намере да изразим било какав протест или срџбу, желео бих једино да ми се верује како сам досад несебично и без материјалних интереса

улагао много труда у конституисање и рад Одбора, у чије пројекте (а и он је сам више пројекат него институција, јер обједињује рад постојећих институција) непоколебљиво верујем, сматрајући их далекосежним подухватом од највећег значаја за националну науку и културу. Тај пројекат несумњиво надилази сваку појединачну генерацију, па и нашу/наше, која је/које су неретко, и насупротив природним тенденцијама, умела/умеле радити (и) из ентузијазма, дакле без адекватне материјалне надокнаде, надајући се можда бољим приликама и бољем времену, кад ће се и такве ствари можда подразумевати, били им људи мање или више склони, или, евентуално, несклони. Он поготову надилази сваког појединца, па и моју маленкост.

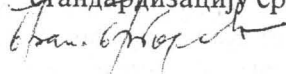
Верујем да је овај допис, који само прати Анализу и олакшава разумевање њеног смисла, сведочанство о томе да се велики национални послови и у тешким временима могу обављати с нешто ентузијазма, али лично немам ништа против да људи и обилато наплате своје знање и своје услуге, јер се лични, породични, друштвени и државни (национални) интереси могу, и морају, ваљано усклађивати. Међутим, не верујем ни у какав лични сукоб с Милорадом Дешићем, који, бојим се, у конкретном случају није умео обезбедити ваљано усклађивање поменутих интереса, па је дошао у изванредан раскорак са самим собом. Ја сам се трудио око тога да се тај раскорак избегне, о чему је сведочио и колега Дешић у писму министру просвете од 5. новембра 1998. године, и нисам нимало крив што се то није догодило. Да је то тако, потврђује и једна реченица која се отела колеги Дешићу при крају седнице: "Нико не искључује Матицу, али се нисмо договорили." Та реченица, уза све друго, добро илуструје зашто су се, и како су се, и Матица и Дешић искључили из неуспелог правописног подухвата.

С поштовањем,

У Београду, 14. јул 1999. године

Прилог: Анализа без заглавља и
(само) с мојим потписом

Бранислав Брборић, секретар Одбора за
стандардизацију српског језика

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ
ЈЕЗИКА

Комисија за праћење и истраживање правописне
проблематике

Ком. бр. 5, број 3

Београд, 10. 11. 1999. године

Б Е Л Е Ш К А

**с четврте седнице Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике
Одбора за стандардизацију српског језика**

У Београду је, 9. новембра 1999. године, у Институту за српски језик одржана четврта седница Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике (у даљем тексту: Комисија). Седницу је, по овлашћењу председника Комисије др Мата Пижурице, сазвао мр Јован Вуксановић, секретар Комисије.

Седници су присуствовали следећи чланови: др Мато Пижурица, др Милорад Дешић и мр Јован Вуксановић. Седници је присуствовао и мр Бранислав Брборић, секретар Одбора за стандардизацију српског језика.

Свим члановима Комисије послато је писмено обавештење с дневним редом, а обављени су и телефонски разговори са члановима из Републике Црне Горе, Републике Српске, Новог Сада и Београда. Осим проф. др Боже Ђорића, који је службено одсутан због боравка у Јужној Кореји, ниједан члан није оправдао свој недолазак на седницу Комисије.

Одсутни су били: др Јован Јерковић, мр Вељко Брборић, др Бранко Савић, др Бранислав Остојић, мр Јелица Стојановић и мр Миодраг Јовановић.

Седница је почела у 12 сати и њеним је радом председавао др Мато Пижурица. Без обзира на одсутност поменутих чланова Комисије, присутни су изнели своја запажања и предлоге у вези са следећим питањима:

а) Како обезбедити учешће већине чланова на седницама Комисије и да ли о томе треба расправљати само на Комисији или и на седницама Одбора?

б) Како верификовати постојеће и будуће правописне приручнике — размена мишљења о процедури и критеријумима за верификацију правописних приручника?

У спонтаној, колегијалној и толерантној атмосфери сви присутни дали су свој допринос расправи о питањима која је прицизирао председавајући проф. Мато Пижурица:

1. Како организовати праћење правописне проблематике?

2. Како организовати рад на даљем решавању правописне проблематике (о чему је било говора и у *Картотеци језичких недоумица*)?

Проф. Дешић је, јављајући се за реч, предложио да се убудуће прецизно договоримо око заказивања састанака, јер већина не долази на седнице, чему је можда разлог што се претходно нису усагласили термини и време заказивања седница са свим члановима.

Проф. Пижурица — отварајући расправу о првој тачки дневног реда — истакао је да је здравије и коректније ако се, када су у питању слични пројекти као и пројекат треће верзије *Правописа српскога језика*, договоримо како ћемо их верификовати. При томе је битно да се знају надлежни за питање норме и праћења колико се она примењује у пракси.

Поставља се начелно питање: Треба ли Комисија или не треба да верификује такве приручнике?

Друго питање — по мишљењу проф. Пижурице — јесте оно које се тиче конкретних приручника. Наиме, постављају се при томе питања на који ће начин

Комисија улазити у изведене приручнике са становишта (а) одговорности рецензената и (б) одговорности надлежних министарстава.

Ако се одлучимо да у пометнутом послу учествујемо, онда треба знати (а) какав је однос рецензената према нама и (б) имамо ли ми право да паралелно радимо и не губи ли се тиме значај рецензената. Ако се појави захтев надлежних институција да дамо мишљење, да ли то онда значи да ћемо имати накнадне "изведене" рецензије. Остају и друга нерешена питања. Рецимо, на који ћемо се начин понашати — да ли се држати само утврђене норме, онолико колико је она "покрила" правописну проблемтику, или прихватити и евентуалне интервенције аутора правописних приручника које су де факто "допуњавања" или "оштећења" норме.

Проф. Дешић је, јављајући се поново за реч, истакао да је расправа око процедуре и питање правописа превасходан посао наше Комисије и да је она та од чијег мишљења се мора полазити, иако могу учествовати и друге две комисије (Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања и Комисија за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима). Друго што истиче проф. Дешић јесте и то да однос рецензената и Комисије треба посматрати тако што правописне приручнике може издати ко хоће, а рецензенте, по правилу, именује издавач. Међутим, поред мишљења рецензената, и сви чланови Комисије треба, ако могу и хоће, да дају своја мишљења о правописном приручнику. Посао је онда Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике (1) да мишљења својих чланова пореди с мишљењима рецензената и на основу једног и другог утврди коначан предлог; (2) да утврди критеријуме од којих се мора поћи у раду Комисије.

Критеријуми од којих треба да пође правописна комисија, према предлогу проф. Дешића, јесу:

(1) У избору рецензената било би пожељно да буде заступљено "језичко тројство" (један рецензент из Црне Горе, један из Српске и један из Србије);

(2) Мишљење треба усаглашавати толерантно и без свађе, а у обзир ваља узети све три целине, сва три територијална, односно републичка ентитета;

(3) Комисија за праћење и истраживање правописне проблематике и сама мора утврдити критеријуме — а они би могли бити следећи:

(а) усаглашеност с правописном нормом;

(б) у случају ситнијих разлика и одступања од норме, треба захтевати да их аутор отклони а да се при томе у потпуности не одбаце она решења што представљају "ретуширање", која иду у прилог усавршавању и побољшању норме;

(в) практична употребљивост правописних приручника у широј образовној пракси и јавности.

Мр Јован Вуксановић, који је водио забелешке, поставио је питање: Како ће Комисија пратити применљивост правописне норме и шта се под тиме подразумева да норму можемо "ретуширати" не улазећи у детаље.

Бранислав Брборић је у свом излагању рекао да се гужва направила само око правописа мада је свакоме упућеном јасно да се њиме уређују површинска питања стандардности језика; то је његов најтањи слој и најтањи слој писмености, па су и стога ту разлике најнепожељније. Има и других тешкоћа и заблуда у томе, рецимо — да ли је екавски и ијекавски изговор правописно или граматичко питање; да ли правопис оптерећују захтеви да његов речник треба да буде акцентован и сл. То само указује на потребу израде акценатског речника српског језика, а с обзиром на искуство и допринос на том пољу, за тај посао може се кандидовати и проф. Дешић, без обзира на то што он није члан Комисије за фонологију (Ком. бр. 1.).

Јављајући се поново за реч, проф. Пижурица је прецизирао нека претходна размисљања:

(а) потребно је постићи одговарајући степен покривености правописне проблематике у приручницима (мисли се превасходно на тематску покривеност, а не територијалну);

(б) треба прецизно рећи шта не може изостати ни у једном приручнику, а шта се може (или шта треба) изоставити;

(в) треба постићи актуелност у наведеним примерима као илустрацијама за примену правописа.

Проф. Пижурица истиче да, иако је Комисија радила у непотпуном саставу, размењена мишљења, предлози и ваљано утврђени критеријуми омогућавају нам да резимирамо:

Критеријуми за давање рецензија и мишљења чланова Комисије о правописном приручницима јесу: (а) сагласност с нормом, (б) само уз сагласност аутора, рецензента и чланова Комисије ауторима је допуштена могућност "ретуширања" норме, односно евентуалног њеног редуцирања за поједине нивое употребе, (в) практична употреба приручника, (г) тематска покривеност садржаја и (д) адекватност и актуелност примера за илустрацију правила (регионална и тематска заступљеност), али не на начин који би форсирао политичке критеријуме на штету стручне аргументације.

У даљем разговору размењена су и мишљења око тога шта треба урадити у Комисији и Одбору да би се обезбедио уредније присуствовање седницама, односно да не дође до успоравања рада.

Констатовано је и то да нема сметњи да се седнице комисија или Одбора, по потреби, одрже у Подгорици или у Бањој Луци. Осим тога, чланство је фиксирано само у (матичном) Одбору, а није у комисијама (осим у Комисији број 7).

Како се према Споразуму Одбор може аутоматски проширити само представницима нових факултета, потребан је писмени предлог за Одбор да у његов састав уђу представници других организација (нпр. Вукова задужбина, друштва за српски језик и сл.). Ако Одбор прихвати такав предлог, ваља консултовати осниваче у вези са предлогом. Најзад, треба имати у виду да Одбор делује на три нивоа: *велики* (више од 50 чланова комисија), *средњи* односно *матични* (19 људи из 14 институција) и *мали* (Ком. бр. 7).

Већина присутних инсистирала је на томе да се издавачи правописних приручника одређују у сагласности с актима Одбора, иако је проф. Дешић остао при свом мишљењу да није битно где ће се објавити правописни приручник. Пожељно би, наравно, било да рецензенти буду из трију република српскога језика, као и издавачи с тих подручја, што омогућују и акти Одбора о оснивању и Пословник.

Правописни пројекат, започет 1989. године (Прилози Правопису), који се приводи крају неопходно је окончати објављивањем треће верзије *Правописа српскога језика*, без прелазне фазе и постављања посебних услова осим испуњавања критеријума о којима је било речи и око којих треба заједнички да се договоримо. То ће омогућити даљи плодонosan рад и усавршавање правописне писмености, што значи и заснивање новог правописног пројекта када се за то стекну услови, стручни и друштвени.

Састанак је од свих оцењен као корисно договарање, заједнички и толерантан рад, па може, и поред тога што је Комисија била у непотпуном саставу, бити свима пример да се научимо радити и другачије, поштујући и не вређајући једни друге, јер стручне и научне послове у можда најосетљивијој области српског језика нема ко други да ради осим нас у овој комисији и других изван ње ако то желе и сматрају да могу допринети побољшању стања у овом домену. Разуме се, треба што пре окончати постојећи правописни пројекат, задржати у наслову сва три имена припређивача а у предговору или на други начин назначити ко је у којој верзији имао већу улогу и ко није учествовао (нпр. покојни М. Пешикан). Велики успех је и то што, за сада, у *Правопису српскога језика* (1993) имамо једино кодификован, односно озваничен, стандарднојезички приручник у нашој култури и просвети, па свака нова или допуњена верзија његова треба да буде само боља. При томе не треба заборавити да су претходници којих више нема уложили огроман труд, те у том смислу ваља посматрати и могуће грешке и слабости које се ни у једном, па ни у овом, послу не могу избећи.

Комисија је завршила рад у 13,30 сати, а присутне секретар Одбора је обавестио да је годишња седница Одбора заказана за 17. 12. 1999. године.

4542199.045/12

БЕЛЕШКУ САЧИНИО

Мр Јован Вуксановић

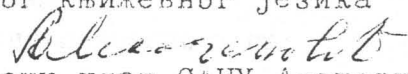
Ј/р Јован Вуксановић

Београд, 2. XI 1999.

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГА ЈЕЗИКА

Комисија за историју српског књижевног језика током 1999. г. није могла остварити неке видније резултате у свом раду. Наиме, њен планирани посао на изради библиографије везане за историју српског књижевног језика налази се у почетној фази јер је требало да у њему учествују студенти Филолошког факултета у Београду који би били задужени за овакве теме, и то у оквиру хонорарног рада. У томе нас је омео, у првом реду, готово тромесечни рат који је против наше земље водила Америка са Великом Британојом, Француском, Немачком и другима. Предузећемо ~~неке~~ одговарајуће кораке да се овоме послу проступи.

Председник
Комисије за историју српског књижевног језика

(Дописни члан САНУ Александар Младеновић)

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за стандардни језик у школству,
администрацији, издаваштву
и јавним гласилима
КОМ - 8, број 3
Београд 29.3.1999. године

БЕЛЕШКА С ТРЕЋЕГ САСТАНКА КОМИСИЈЕ ЗА
СТАНДАРДНИ ЈЕЗИК У ШКОЛСТВУ, АДМИНИСТРАЦИЈИ,
ИЗДАВАШТВУ И ЈАВНИМ ГЛАСИЛИМА (22. 3. 1999. године)

У Београду је 22. марта 1999. године, у Институту за српски језик, одржана трећа седница Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима (у даљем тексту: Комисија). Седницу је сазвао и њеним радом руководио председник Комисије проф. др Драгољуб Петровић.

Седници су присуствовали следећи чланови Комисије: Иван Клајн, Милош Луковић, Миленко Васић, Светозар Стијовић, Мирјана Јоцић, Вељко Брборић, Драгољуб Петровић и Радојко Гачевић. Одсутни су били: Недељко Богдановић, Маринко Божовић, Новица Петковић, Милорад Пуповац, Радоје Симић и Милорад Телебак.

Седници Комисије присуствовали су и секретар Одбора за стандардизацију српског језика Бранислав Брборић, председник и секретар Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике Мато Пижурица и Јован Вуксановић, као и директор Института за српски језик Слободан Реметић, члан Одбора и члан Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања.

Седница је почела у 10 сати са следећим

ДНЕВНИМ РЕДОМ:

1. Разматрање дотеране и допуњене информације о уџбеницима и приручницима српског језика који се употребљавају у основним и средњим школама;

2. Расправа о молби Предузећа за издаваштво, производњу, трговину и услуге д. о. о. "Нијанса" из Земуна да се *Правопис српског језика (Приручник за школе; Треће допуњено издање, 1998)* препоручи за употребу у основним и средњим школама;
3. Разно.

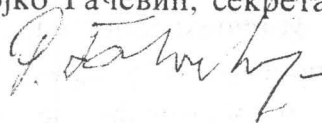
Предложени дневни ред усвојен је без допуна, па се прешло на радни део седнице.

На почетку седнице проф. др Драгољуб Петровић, председник Комисије, поздравио је све присутне и напоменуо да је на претходној седници "начета" прва тачка, и да је сада убличена и завршена информација о приручницима (материјал у прилогу). Председник је подсетио да су Информацију о уџбеницима и приручницима српског језика који се употребљавају у основним и средњим школама припремили Вељко Брбурић и Радојко Галевић. У дискусији су учествовали скоро сви чланови Комисије и секретар Одбора. Подржан је предлог који је дао председник Комисије да се са садржајем Информације упознају све надлежне институције и министарства просв(ј)ете у Црној Гори, Српској и Србији пошто се с њоме упозна и Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања.

Поводом молбе Предузећа за издаваштво, производњу, трговину и услуге д. о. о. "Нијанса" из Земуна да се *Правопис српског језика (Приручник за школе; Треће допуњено издање, 1998)* препоручи за употребу у основним и средњим школама развила се дискусија. Сви присутни учествовали су у дискусији и прихватили предлог председника Комисије да се друга тачка дневног реда повеже с првом. У том контексту прихваћен је овај закључак, који је формулисао председник Комисије: "Један језик може имати само један јединствени правописни кодекс и на основу њега могу се издавати само поуздано оверене верзије, а за српски језик такав статус сада има Матични правопис и једино она може оверавати његове деривате." С тим закључком ваља упознати Комисију за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, која ће, пошто предлог "Нијансе" размотри и Комисији за праћење и истраживање правописне проблематике, утврдити закључак Одбора. Комисија се није упуштала у садржај предложених рецензија нити рекламних саопштења саме "Нијансе" о наводној усклађености овог правописног приручника с *Правописом српскога језика* Матице српске (Нови Сад, 1993. и 1995), утолико пре што сам приређивач понуђеног правописног приручника не казује ништа о разлозима неиспуњења договора с Матицом и Зводом за уџбенике и наставна средства, нити

пак заобилажења процедуре коју је тај договор подразумевао. О тим се разлозима може понешто сазнати из дописа проф. Милорада Дешића Министарству просвете Републике Србије, чије се једно одељење упустило у оцењивање усклађености овог правописног приручника с Правописом српскога језика не сачекавши закључак Одбора. Тај ће се закључак, у складу са Споразумом о оснивању Одбора и његовим Пословником, доставити и надлежним министарствима у Републици Црној Гори и Републици Српској, с надом да ће три министарства прихватити становиште Одбора, односно Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, како би се правописно питање решавало на исти начин на целом говорном простору српског језика, уз ослонац на исте поуздано оверене верзије једнога јединог Правописа.

Белешку припремио
Радојко Гачевић, секретар Комисије

УЦБЕНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ У ОСНОВНОЈ И СРЕДЊОЈ ШКОЛИ

Основна наставна средства при реализацији наставног плана и програма у наставном процесу јесу уџбеници. Поред уџбеника користе се и различити приручници помоћу којих се долази до нових знања. Уџбеник је, свакако, главна књига, неизоставна и незаобилазна, књига која на систематичан и доступан начин излаже градиво из наставног предмета у одређеном разреду основне или средње школе. Његова усклађеност с наставним планом и програмом се подразумева, што вреди и за поштовање основних методичких и дидактичких принципа. Поред обавезних уџбеника (оних које прописује Министарство просвете), користе се и бројни приручници, који на различите начине могу помоћи у реализацији наставног плана и програма.

Сведоци смо, међутим, да се последњих година нагло повећава број приручника који се на различите начине нуде ученицима основних и средњих школа. Појава ових “паралелних” уџбеника може навести и на помисао да основни (обавезни) уџбеници нису добри и да су ови нови од преке потребе и ученицима и наставницима. Ипак, могли бисмо рећи да и међу овим паралелним уџбеницима има знатних разлика, како у приступу грађи тако и у квалитету. Неки од њих су, сасвим је сигурно, употребљиви и корисни у наставном процесу. Други су, пак, урађени лоше, нестручно и наопако, те није добро што се налазе у учионицама наших школа и у рукама наших ученика. За њих бисмо морали рећи да су то “дивљи уџбеници” и да их је потребно одстранити из наших школа.¹ Свака књига, па и уџбеничка и приручничка, без обзира на њен квалитет, може се наћи у књижарама и нудити знатижељним купцима, па и ученицима и њиховим родитељима, али се не може рекламирати и препоручивати у школским учионицама. Драгоцено би било када бисмо имали и рецензије ових приручника, а не само имена, понекад и анонимних рецензената, да видимо који су им квалитети и на основу чега се нуде ученицима.

Није више изузетак да и лоше урађене књиге, врло сумњивог квалитета, преко “слободних школских аквизитера” прилично лако стижу до ученика, а и сами наставници српског језика и књижевности понекад “успешно” презентирају и рекламирају сумњиве и непотребне књиге. Штета је двострука. Ученици уче наш предмет из “погрешних” књига, а родитељи непотребно издвајају новац за двоструке и вишеструке уџбенике. Није редак случај да се у мноштву постојећих

¹ Нисмо се упуштали у појединачну процену уџбеника и приручника које ћемо овде навести, али је сигурно да постоје три категорије: а) обавезни уџбеници, б) помоћни уџбеници и в) “дивљи” уџбеници. Јасна је улога и значај сваке од поменутих категорија у настави и наставном процесу.

уџбеника налазе и веома различита решења, што ће ученике и њихове наставнике довести у незавидну ситуацију при обрађивању и тумачењу наставног градива.

Стога смо покушали да направимо попис постојећих уџбеника и приручника који се могу наћи у нашим школама и код наших ученика. Коначан списак нисмо направили, тешко га је и направити, јер постоје и приручници регионално-локалног карактера који су нам остали недоступни.²

С масовном појавом приватног издаваштва неким се учинило да је уносан посао нудити књиге ученичкој популацији, па су пожурили међу ученике, знајући да број ђака у основним и средњим школама није мали (процена је да у основним и средњим школама имамо око милион ученика) и да је то погодан начин за стицање новца.

Овде неће бити речи о квалитету уџбеника и приручника, ни оних основних ни оних помоћних. Била би то врло опширна студија, а није нам намера да било кога прозивамо, нити да нечији рад потцењујемо. Желимо само скренути пажњу на појаву која, не буде ли се контролисала и каналисала, може направити у нашем школском систему хаос с озбиљним последицама. Већ су забележени случајеви на пријемним испитима и на такмичењима из српског језика да неки ученици и њихови наставници пишу приговоре комисијама јер су “оштећени” пошто им није признато решење неког задатка, иако је оно исправно кад се консултује “дивљи” уџбеник.

Строго узевши у основној школи ученици за сваки разред користе: а) уџбеник за језик, б) уџбеник за књижевност и в) радну свеску, дакле укупно дванаест. Тај број у средњој школи неупоредиво је мањи – један уџбеник из граматике и читанка за сваки разред појединачно, дакле укупно пет уџбеника у средњој школи. На овај број од седамнаест обавезних уџбеника долази више од седамдесет уџбеника и приручника које сусрећемо у нашим школама. Дакле, на један обавезан по пет необавезних. Већ смо рекли да међу њима има и употребљивих, али је број оних лоших неупоредиво већи.³

Овде нећемо увек наводити тираж и издање, нити годину издања. Неки уџбеници напросто “немају” тиража, а уместо издања стоји *ново, допуњено издање*, понекад недостаје и година издања. Код неких приручника једноставно стоји *Приватно издање аутора*.

Уџбеници и приручници нису наведени азбучним редом, већ се ишло од оних обавезних ка оним помоћним (необавезним). Прво су, разуме се, наведени они за основну школу. Понекад су приручници груписани по областима, а понекад један иза другог приручници истог/истих аутора.

Последња провера неких приручника уследила је на почетку школске 1999/2000. године. Сигурно је да ово није коначан списак, додатним истраживањем дошло би се и до нових и нама за сада непознатих наслова. Неке књиге нисмо ни

² Корисне савете и помоћ при провери неких наслова пружио нам је Радојко Гачевић, саветник у Министарству просвете.

³ Познато је да поред обавезних уџбеника ученицима велику помоћ пружају они из теорије књижевности, историје књижевности и правописа, али и међу њима има разлике, како у квантитету тако и у квалитету. Тако, рецимо, тренутно у нашим школама уз нови Правопис Матице српске, сусрећемо још пет различитих приручника, изашлих из штампе у неколико последњих година (од 1993).

имали прилике видети, већ их наводимо на основу њихове најаве у каталозима појединих издавачких кућа за ову годину.

Обавезни уџбеници за старије разреде основне школе

а) Пети разред:

1. Павле Илић, Милутин Петровић, 1996, *Читанка за 5. разред основне школе* (дванаесто издање, тираж 110.000 примерака).
2. Милија Николић, Мирјана Николић, 1996, *Српски језик и култура изражавања за 5. разред основне школе* (једанаесто издање, тираж 105.000 примерака).
3. Вера Драгутиновић, Милован Рапајић, Вера Максимовић, 1998, *Радна свеска за 5. разред основне школе* (једанаесто издање, тираж 55.000 примерака).

б) Шести разред:

4. Павле Илић, Милутин Петровић, Жарко Бабић, 1996, *Читанка за 6. разред основне школе* (једанаесто издање, тираж 95.000 примерака).
5. Милија Николић, Мирјана Николић, 1996, *Српски језик и култура изражавања за 6. разред основне школе* (једанаесто издање, тираж 100.000 примерака).
6. Милован Рапајић, Вера Драгутиновић, Вера Максимовић, 1998, *Радна свеска за 6. разред основне школе* (једанаесто издање, тираж 70.000 примерака).

в) Седми разред:

7. Живан Лукић, 1996, *Читанка за 7. разред основне школе* (десето издање, тираж 100.000 примерака).

До 1997. године користили су се уџбеници:

8. Добрила Летић, Милан Шилић, 1997, *Српски језик и култура изражавања за 7. разред основне школе*.
9. Добрила Летић, Милан Шилић, 1997, *Радна свеска за 7. разред основне школе*.

Од 1998. године корист се уџбеници:

10. Милија Николић, 1998, *Српски језик и култура изражавања за 7. разред основне школе* (прво издање, тираж 75.000 примерака).
11. Милија Николић, 1998, *Радна свеска за 7. разред основне школе* (прво издање, тираж 60.000 примерака).

г) Осми разред:

12. Вук Алексић, 1996, *Читанка за 8. разред основне школе* (девето издање, тираж 70.000 примерака).

13. Добрила Летић, 1997, *Српски језик и култура изражавања за 8. разред основне школе* (десето издање, тираж 55.000 примерака).

14. Добрила Летић, 1997, *Радна свеска за српски језик за 8. разред основне школе*.

Издавач ових уџбеника јесте Завод за уџбенике и наставна средства из Београда, понекад уз суиздавача Завод за издавање уџбеника из Новог Сада, и сви ови уџбеници имају одобрење Министарства просвете Републике Србије, односно Просветног савета, за употребу у школи.

Помоћни уџбеници и приручници за старије разреде основне школе

15. Надежда Влашић, Љиљана Томић, Миодраг Воиновић, Драгослав Радосављевић, *Граматика у основној школи (Приручник са илустрацијама за пети, шести, седми и осми разред)*.

16. Милош Милошевић, 1996, *Граматика и књижевност у основној школи*, ново, допуњено издање.

17. Милош Милошевић, 1996, *Збирка задатака и тестова знања из граматике и књижевности са књижевнотеоријским основама*.

18. Милош Милошевић, 1997, *Правописни приручник српскога језика – Примена основних правила и вежбе (за ученике основне школе и самостално учење)*.

19. Милош Милошевић, 1998. *Граматички приручник за познавање српског књижевног језика*.

20. Милош Милошевић, 1999. *Акцентатски приручник са акцентованим речима и речником*.

Издавач свих пет књига Милоша Милошевића је приватно издавачко предузеће Драганић из Београда. За књиге Милоша Милошевића тешко се могу утврдити издања, јер у неким једноставно стоји *ново, допуњено издање*, а тираж је различит, од 2.500 до 10.000 примерака. *Акцентатског приручника*... још нема у продаји, али је најављен у каталогу ове издавачке куће за 1999/2000. године.

21. Боривоје Ђукић, 1998, *Речник граматичких књижевних појмова, правописних облика, речи, израза и фраза српског језика и књижевности од V до VIII разреда основне школе* (једанаесто поновљено-побољшано издање, тираж 500 примерака).

22. Гордана Милиновић, Никола Банићевић, *Домаћа лектура за V разред.*
23. Гордана Милиновић, Никола Банићевић, *Домаћа лектура за VI разред.*
24. Гордана Милиновић, Никола Банићевић, *Домаћа лектура за VII разред.*
25. Гордана Милиновић, Никола Банићевић, *Домаћа лектура за VIII разред.*
26. Божидар Павловић, 1995, *Вежбе – задаци из српског језика за V разред.*
27. Божидар Павловић, 1995, *Вежбе – задаци из српског језика за VI разред.*
28. Божидар Павловић, 1995, *Вежбе – задаци из српског језика за VII разред.*
29. Божидар Павловић, 1995, *Вежбе – задаци из српског језика за VIII разред.*
30. Божидар Павловић, *Тестови за полагање пријемног испита из српског језика.*

Издавач *Домаће лектуре...*, *Вежби - задатака...* и *Тестова* за старије разреде основне школе је Стручна књига, а књиге су углавном без тиража и године издања.

31. Јован Вуксановић, 1996, *Кратке вежбе из језика и књижевности – Тестови са решењима за ученике завршног разреда основне школе.*

Обавезни уџбеници за средњу школу

За наставу граматике за све четири године средње школе користи се један уџбеник:

32. Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, 1997, *ГраMATика српскога језика (уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе)*, пето издање, тираж 50.000 примерака.

Из наставе књижевности за сваки разред средње школе постоје читанке истих аутора с идентичним насловом:

33. Љиљана Николић, Босиљка Милић, 1998, *Читанка са књижевнотеоријским појмовима за први разред средње школе* (седмо издање, тираж 28.000 примерака).

34. Љиљана Николић, Босиљка Милић, 1997, *Читанка са књижевнотеоријским појмовима за други разред средње школе* (седмо издање, тираж 40.000 примерака).

35. Љиљана Николић, Босиљка Милић, 1997, *Читанка са књижевнотеоријским појмовима за трећи разред средње школе* (седмо издање, тираж 60.000 примерака)

36. Љиљана Николић, Босиљка Милић, 1997, *Читанка са књижевнотеоријским појмовима за четврти разред средње школе* (седмо издање, тираж 45.000 примерака).

Помоћни уџбеници и приручници за средњу школу

37. Вукашин Станисављевић, 1996, *Прилози настави књижевности*, књига 1 (десето издање).

38. Вукашин Станисављевић, 1996, *Прилози настави књижевности*, књига 2 (једанаесто издање).

39. Вукашин Станисављевић, 1996, *Прилози настави књижевности*, књига 3 (десето издање).

40. Вукашин Станисављевић, 1996, *Прилози настави књижевности*, књига 4 (десето издање).

Тираж је Станисављевићевих књига наведених издања је по 3.000 примерака.

41. Часлав Ђорђевић, Станиша Величковић, Предраг Лучић, 1996, *Интерпретације из наставе књижевности и језика I*, Ниш (ауторско издање).

42. Часлав Ђорђевић, Станиша Величковић, Предраг Лучић, 1996, *Интерпретације из наставе књижевности и језика II*, Ниш (ауторско издање).

43. Часлав Ђорђевић, Станиша Величковић, Предраг Лучић, 1996, *Интерпретације из наставе књижевности и језика III*, Ниш (ауторско издање).

44. Часлав Ђорђевић, Станиша Величковић, Предраг Лучић, 1996, *Интерпретације из наставе књижевности и језика IV*, Ниш (ауторско издање).

Од 1998. године поменуте књиге појављују се с неким изменама:

а) књиге имају два, уместо раније три аутора,

б) књиге су промениле наслов и гласе *Књижевност и српски језик*.

45. Часлав Ђорђевић, Предраг Лучић, 1998, *Књижевност и српски језик*, Приручник за ученике гимназије и средњих стручних школа 1 (прво издање).

46. Часлав Ђорђевић, Предраг Лучић, 1998, *Књижевност и српски језик*, Приручник за ученике гимназије и средњих стручних школа 2 (прво издање).

47. Часлав Ђорђевић, Предраг Лучић, *Књижевност и српски језик*, Приручник за ученике гимназије и средњих стручних школа 3 (прво издање).

48. Часлав Ђорђевић, Предраг Лучић, *Књижевност и српски језик*, Приручник за ученике гимназије и средњих стручних школа 4 (прво издање).

49. Ранко Бугарски, 1996, *Увод у општу лингвистику* (четврто издање).
50. Љиљана Николић, Живојин Станојчић, Душка Кликовац, 1996, *Језик и језичка култура за први разред средње школе*, Београд, Стручна књига (тираж 1.000).
51. Љиљана Николић, Живојин Станојчић, Душка Кликовац, 1997, *Језик и језичка култура 2*, Београд, Стручна књига.
52. Јулка Црњански, Слободан Радаковић, Боривоје Вулин, *Задачи из српскохрватског језика и књижевности за полагање пријемног испита у гимназијама и средњим стручним школама*, Књижевне новине, (тираж 10.000).
53. Јован Вуксановић, *Вежбе из српског језика 2*, Београд.
54. Јован Вуксановић, 1993, *Збирка задатака и тестова знања из српског језика*, (Приручник за припремање квалификационог испита за упис у средњу школу и самостално учење), Завод за уџбенике и наставна средства (тираж 21.000).
55. Јован Вуксановић, 1992, *Вежбе из српскохрватског језика 1*.
56. Јован Вуксановић, 1995, *У свету праве речи – антологија тестова*
57. Јован Вуксановић, *У свету праве речи – писмени састави*.
58. Јован Вуксановић, 1997, *Речник језичких појмова*, Београд, 1997.
59. Јован Вуксановић, 1996, *Како успешно израдити и одбранити матурски рад*.
60. Добрила Летић, Јован Вуксановић, 1999. *Српски језик и књижевност*, Репетиторијум градива са задацима за вежбање и проверу знања од 5. до 8. разреда основне школе.
61. Љиљана Јовић-Цревар и Оливера Смиљанић, 1992, *Без по муке иде нам од руке* (граматика и књижевност у скраћеном издању), Београд, Стручна књига (тираж 10.000).
62. Љиљана Николић, Божидар Павловић, *Језик и култура изражавања – практикум за I разред гимназија и средњих стручних школа*.
63. Љиљана Николић, Божидар Павловић, *Језик и култура изражавања – практикум за II разред гимназија и средњих стручних школа*.
64. Љиљана Николић, Божидар Павловић, *Језик и култура изражавања – практикум за III разред гимназија и средњих стручних школа*.
65. Љиљана Николић, Божидар Павловић, *Језик и култура изражавања – практикум за IV разред гимназија и средњих стручних школа*.

66. Божидар Павловић, *Како написати писмени задатак*. Вежбанка за ученике основних и средњих школа са примерима.

(Издавач ових пет књига Љиљане Николић и Божидара Павловића је Стручна књига из Београда.)

67. Драгиша Живковић, 1994, *Теорија књижевности са теоријом писмености*, Завод за уџбенике и наставна средства (једанаесто издање, тираж 17.000 примерака).

68. Иво Тартаља, 1998, *Теорија књижевности* (прво издање, тираж 15.000 примерака).

69. Петар Милосављевић, 1997, *Теорија књижевности* Завод за уџбенике и наставна средства (прво издање).

70. Радоје Симић, 1996, *Српска граматика за средње школе I*, Београд, МХ Актуел (тираж 1.000).

71. Радоје Симић, 1996, *Српска граматика за средње школе II*, Београд, МХ Актуел (тираж 1.000).

72. Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица, 1995, *Правопис српскога језика* (школско издање).

73. Милорад Дешић, 1998, *Правопис српског језика*, Приручник за школе (треће, допуњено издање).

74. Р. Симић, Ж. Станојчић, Б. Остојић, Б. Ћорић, М. Ковачевић, 1993, *Правопис српскога језика са речником*.

75. *Правописни приручник српскога књижевног језика*, 1998, приредила правописна комисија, одговорни уредник др Радоје Симић.

76. Боривоје Ђукић, 1998, *Речник граматичких књижевних термина, правописних облика, речи, израза и фраза српског језика и књижевности за ученике I, II, III, IV разреда гимназија и средњих школа*.

77. Љубо Мићуновић, *Речник страних речи*.

78. Љубо Мићуновић, *Правопис српског језика*.

79. Љубо Мићуновић, *Граматика без муке*.

80. Љубо Мићуновић, *Речник књижевних термина*.

Што се тиче Мићуновићевих књига у продаји се може наћи само *Речник страних речи*, иако су и три преостала наслова уредно била најављена у каталогу Просветног прегледа за 1998. годину, који је (ће бити) издавач ових књига.

81. Босиљка Милић, Љиљана Николић, 1998, *Лектура за I разред гимназија и средњих стручних школа.*
82. Босиљка Милић, Љиљана Николић, 1998, *Лектура за II разред гимназија и средњих стручних школа.*
83. Босиљка Милић, Љиљана Николић, 1998, *Лектура за III разред гимназија и средњих стручних школа.*
84. Босиљка Милић, Љиљана Николић, 1998, *Лектура за IV разред гимназија и средњих стручних школа.*
85. Станиша Величковић, 1997, *Школски речник књижевних и сродних појмова.*
86. Јован Деретић, *Кратка историја српске књижевности.*
87. Јован Деретић, Злата Бојовић, Марија Митровић, 1999, *Историја књижевности за први разред средње школе.*
88. Јован Деретић, 1999, *Историја књижевности за други разред средње школе.*
89. Јован Деретић, Марија Митровић, 1999, *Историја књижевности за трећи разред средње школе.*

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за стандардни језик у
школству, администрацији, издаваштву
и јавним гласилима

Ком. бр. 8, бр. 2/99, 14. 11. 1999. г.

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

КОМПАНИЈА "ЗДРАВЉЕ"

Влајкова 199

16000 ЛЕСКОВАЦ

Поштована господо,

Обраћам вам се с молбом да исправите већи број грешака у пропратном тексту уз ваш препарат SULFARE, BIOAKTIVNI ŠAMPON PROTIV PERUTI. Купио сам га у суботу 30. 10. 1999. године у једној апотеци на Новом Београду по цени од 62 динара. Претходно сам проверио на више места цену тог препарата — кретала се између 62 и 87 динара, и нигде није била једнака мада сам обишао 7–8 продавница.

Наравно, прегледао сам текст упутства, који покрива цело наличје бочице (200 цм³), и открио превелик број грешака за тако мали текст.

Најпре, у три маха назив препарата SULFARE претходи апелативу *шампон*, а треба обрнуто — шампон SULFARE. (Пишем га и ја латиницом, јер га сматрам *логотипом* [заштитним знаком] мада је ћирилица примарно писмо српске културе. Ћирилица, у складу с нашом културном традицијом и законским нормама, ужива редовну повластицу у списима нашег Одбора, који сачињава 19 стручњака из Србије, Црне Горе и Српске, представника три академије наука и ум[ј]етности, осам универзитета, Матице српске, Института за српски језик и Српске књижевне задруге.)

Затим, боље би било рећи *успешно делује* него *активно делује*, јер све што делује јесте *активно* (= *делатно*), али не мора бити *успешно*. Ако морате рећи *продукт*, то је у реду, јер и та позајмљеница спада у српски језички стандард, али се ваља сетити и домаће речи *производ*, барем у оној количини препарата која би имала упутство на ћирилици. (Наиме, ако вам то не поскупљује препарат, могли бисте барем половину његове производње пропратити ћириличким исписом, јер сам уверен да више од половине не извозите у друге земље, којима, ако посредни нису државе наследнице бивше СФРЈ, не помаже српски текст, макар био исписан латиницом.)

Надаље, трећа реченица вашег упутства сувише је дуга и није добро стилизована (*Sulfare шампон је продукт дугогодишње сарадње Здравља са водећим светским фирмама као и сопственог истраживачог центра, којом приликом је нађена најбоља комбинација активних супстанци где, се након кратког временског коришћења видно смањује перутање*). Ту сам нашао више грешака и стилских промашаја. Пре свега, требало је ставити тачку после речи *сектора*. Синтагма *којом приликом* сасвим је незграпна и могла је мирно изостати. Могло се нпр. рећи *С временом [је нађена ...]*, што би био почетак нове реченице, коју је требало завршити после речи *супстанци*, док се атрибут

најбоља није смео поделити на слоге тако да слово *ј* оде на другу страну (*на-| -јбоља*). Релативно употребљени прилог *где* (са запетом чији се смисао не да разумети) сасвим незграпно стоји, јер се перутање не смањује у супстанци, него у коси. Једноставно, требало је рећи: *Након краткотрајног* (боље него *кратког временског*) *коришћења шампона видно се смањује перутање*, с тачком после речи *перутање*, која је, нажалост, у вашем тексту изостала. Осим тога, атрибут *светским* није се смео поделити на слоге тако да се пренесе секвенца *-тским*, поготову стога што је било места за слово *т* пре цртице (*свет-*).

Потоњу синтагму *Упутство за употребу* могли сте дати увећаним словима као ону после у наслову употребљеног логотипа (**БИОАКТИВНИ ШАМПОН ПРОТИВ ПЕРУТИ**), где је могло изостати подвлачење. Нажалост, у тачки 1. *Предпрање* стоји груба правописна грешка, јер наш правопис још од Вукових времена налаже испис *претпрање* (с једначењем сугласника по звучности: *д* мора постати *т* јер је *п* безвучно). У првом делу прве реченице, уз тачку 2. с насловом *Главно прање*, треба заменити место првих двеју речи (*SULFARE шампон равномерно распоредити по коси*), док у другом њеном делу (*и оставити кратко да делује*) недостаје заменица *га* после глагола *оставити*, а реч *кратко* боље би било пребацити на крај реченице. У претпоследњој реченици (*Дејство долази до пуног изражаја и остаје активно и након процеса прања*) сувишни су не само синтагма *и остаје активно* него и реч *процес*. Последњу реченицу упутства (*SULFARE шампон који доспе у очи једноставно испрати водом*) требало би преформулисати тако да гласи: *Кад шампон доспе у очи, њих једноставно треба испрати водом*, мада би уместо речи *једноставно* боље стајао прилог *одмах*.

И најзад, у првој рекламној поруци после Упутства за употребу (*рН-Вредност оптимално прилагођена кожи [рН 5,5]*) нема разлога за велико почетно слово у речи *вредност*. Разуме се, сложићу се с вама ако ми поручите како је важније да *шампон успешно делује* него шта и како пише на његовој лепо скројеној пластичној бочици (Заиста, он код мене већ успешно делује.) Међутим, уверен сам да би било лепо ако бисте се потрудили да и рекламно-упутствени текст прилагодите норми српског језика, књижевног и/или стандардног.

Ако овај савет прихватите, било би довољно ако бисте Одбору, и без пропратног дописа, упутили бочицу с новим текстом, макар и празну. Ваше позитивно реаговање могло би охрабрити и језичке стручњаке и робне произвођаче у настојању да у јавној употреби српског језика буде мање загађености, тј. да у њему буде више *здравља*. Здравље и болест нису само физичке појаве. "Здравље" би се, дакле, могло побринути и о здрављу језика.

Прилог: нов целовит текст

Секретар Комисије

Радојко Гачевић

П. С. Потрудићу се да овај текст, под насловом *Језик и Здравље*, изиђе у часопису *Језик данас* Матице српске у Новом Саду. Ако буде објављен, доставићу вам примерак часописа.

NOV TEKST UPUTSTVA

SULFARE

BIOAKTIVNI ŠAMPON PROTIV PERUTI

Šampon SULFARE uspešno deluje protiv suve i masne peruti kako za vreme tako i nakon pranja kose. Njegovom redovnom primenom trajno sprečavate novo stvaranje peruti.

Šampon SULFARE produkt je sopstvenog istraživačkog sektora kao i dugogodišnje saradnje Zdravlja s vodećim svetskim firmama.

S vremenom je nađena najbolja kombinacija aktivnih supstanci.

Nakon kratkotrajnog korišćenja šampona vidno se smanjuje perutanje.

UPUTSTVO ZA UPOTREBU

1. Pretpranje

Šampon SULFARE naneti i kratko zapeniti po vlažnoj kosi, i isprati je.

2. Glavno pranje

Šampon SULFARE ravnomerno raspodeliti po kosi i ostaviti ga da deluje kratko. Dejstvo dolazi do punog izražaja i nakon pranja. Kada šampon dospe u oči, njih jedostavno treba isprati vodom.

pH-vrednost optimalno prilagođena
koži (pH 5,5)

SULFARE garantovano protiv peruti
100 cm³

НОВ ТЕКСТ УПУТСТВА

SULFARE

БИОАКТИВНИ ШАМПОН ПРОТИВ ПЕРУТИ

Шампон SULFARE успешно делује против суве и масне перути како за време тако и након прања косе. Његовом редовном применом трајно спречаваће ново стварање перути.

Шампон SULFARE производ је сопственог истраживачког сектора као и дугогодишње сарадње Здравља с водећим светским фирмама.

С временом је нађена најбоља комбинација активних супстанци.

Након краткотрајног коришћења шампона видно се смањује перутање.

УПУТСТВО ЗА УПОТРЕБУ

1. Претпрање

Шампон SULFARE нанети и кратко запенити по влажној коси, и испрати је.

2. Главно прање

Шампон SULFARE равномерно расподелити по коси и оставити га да делује кратко. Дејство долази до пуног изражаја и након прања. Када шампон доспе у очи, њих једоставно треба испрати водом.

pH-vrednost optimalno prilagođena
koži (pH 5,5)

SULFARE гарантовано против перути
100 cm³

V. ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Две препоруке Одбора

Закључак бр. 6

18. децембар 1998. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

На другој седници Одбора за стандардизацију српског језика, одржаној 4. децембра 1998. године, разматран је и усвојен Закључак бр. 6, који се, као две изванредно значајне препоруке, упућује оснивачима Одбора и владама СР Југославије, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске.

Препорука I

Прва препорука тиче се хитног превођења компјутерског оперативног система и програма за обраду текста (софтвера) — с енглеског на српски језик.

Оно што је за почетак неопходно превести за говорни простор српског језика јесу:

1. оперативни системи (најраширенији је Windows) и
2. програми за обраду текста (најраширенији је Word).

Испоручилац најраспрострањенијег оперативног система и програма за обраду текста (софтвера), и код нас и у свету, јесте Microsoft. Та би фирма била вољна да уложи средства у остваривање пројекта превођења наведеног софтвера с енглеског језика на српски ако земље нашег говорног простора (републике) посведоче вољу да се рачунарско тржиште среди, легализује и уједначи. То би произвођачу сигнализирало исплативост пројекта.

Препорука II

Друга препорука тиче се усклађивања распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављања компатибилности у размени компјутерски обрађених текстова.

Да би се то усклађивање и та компатибилност успоставили, нужно је утврдити:

1. један једини распоред слова на тастатури који би био обавезан и за добављаче и за кориснике компјутера,
2. јединствен кодни распоред за српску ћирилицу, односно јединствен кодни распоред за српску латиницу, што би омогућило потпуно компатибилно размењивање компјутерски припремљених докумената.

Даваоци увозних дозвола и добављачи компјутерских система били би дужни обезбедити — на темељу прописа (уредбе или закона) чији би садржај припремили Савезни завод за стандардизацију и Одбор за стандардизацију српског језика — да компјутерски системи који се

убудуће легално увезу на говорни простор српског језика испуњавају захтеве словне усклађености и кодне компатибилности. Што се пак тиче досад увезених компјутера, надлежни државни органи у Србији, Црној Гори и Српској издавали би лиценце фирмама оспособљеним да старе компјутере адаптирају како би се и они уклопили у систем који и садашњим и будућим нараштајима — обезбеђује ваљано учешће у међуреpublicком систему нове писмености на целокупном говорном простору српског језика, домаћем систему који не би био у раскораку с европским и светским системима.

Текст двеју препорука припремили су др Мирослав Николић, члан Одбора за стандардизацију српског језика, и Миленко Васић, члан Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима.

Spisak ölanica Radne zajednice Podunavskih zemalja

Region	Federalna jedinica	(Savezna) dr#ava
1.	Baden i Virtemberg	SR Nemaöka
2.	Bavarska	SR Nemaöka
3.	Gornja Austrija	R Austrija
4.	Donja Austrija	R. Austrija
5.	Beö	R. Austrija
6.	Gradiüäe	R. Ausrija
7.		Slovaöka Republika
8. Gy'r-Moson-Sopron		R. Ma+arska
9. Komarom-Esztergon		R. Ma+arska
10. Budapest		R. Ma+arska
11. Pest		R. Ma+arska
12. Fejer		R. Ma+arska
13. Tolna		R. Ma+arska
14. Bacs-Kiskun		R. Ma+arska
15. Baranja		R. Ma+arska
16.		R. Hrvatska
17.	Srbija	SR Jugoslavija
18. Savez Podunavskih okrugä iz Rumunije		R. Rumunija
19. Okrug Caras-Severin		R. Rumunija

Region Federalna jedinica (Savezna) država

20. Montana	R. Bugarska
21. Lovech	R. Bugarska
22. Russe	R. Bugarska
23.	R. Moldavija
24. Odessa	R. Ukrajina

NAÖELNO O PROJEKTIMA RADNE ZAJEDNICE

Projekti treba da

- imaju evropsku dimenziju \ evropski domet
- predoöe evropske kulturne tekovine
- idu naruku aktivnoj saradnji me+u stručnjacima
- olaküaju pristup kulturnim tekovinama
- prodube saznanja o kulturnim tekovinama
- skrenu pa#nju javnosti na evropske kulturne tekovine

Spisak članica Radne zajednice Podunavskih zemalja

Region	Federalna jedinica	(Savezna) država
1.	Baden i Virtemberg	SR Nemačka
2.	Bavarska	SR Nemačka
3.	Gornja Austrija	R Austrija
4.	Donja Austrija	R. Austrija
5.	Beč	R. Austrija
6.	Gradište	R. Ausrija
7.		Slovačka Republika
8. Gyor-Moson-Sopron		R. Mađarska
9. Komarom-Esztergon		R. Mađarska
10. Budapest		R. Mađarska
11. Pest		R. Mađarska
12. Fejer		R. Mađarska
13. Tolna		R. Mađarska
14. Bacs-Kiskun		R. Mađarska
15. Baranja		R. Mađarska
16.		R. Hrvatska
17.	Srbija	SR Jugoslavija
18. Savez Podunavskih okruza iz Rumunije		R. Rumunija
19. Okrug Caras-Severin		R. Rumunija

Region Federalna jedinica (Savezna) država

20. Montana

R. Bugarska

21. Lovech

R. Bugarska

22. Russe

R. Bugarska

23.

R. Moldavija

24. Odessa

R. Ukrajina

NAČELNO O PROJEKTIMA RADNE ZAJEDNICE

Projekti treba da

- imaju evropsku dimenziju / evropski domet
- predoče evropske kulturne tekovine
- idu naruku aktivnoj saradnji među stručnjacima
- olakšaju pristup kulturnim tekovinama
- prodube saznanja o kulturnim tekovinama
- skrenu pažnju javnosti na evropske kulturne tekovine

18. децембар 1998.

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ПРЕВОЂЕЊЕ КОМПЈУТЕРСКОГ ОПЕРАТИВНОГ СИСТЕМА И ПРОГРАМА ЗА ОБРАДУ ТЕКСТА (СОФТВЕРА)

У нашој земљи на рачунарима се највећим делом користе страни програми, махом на енглеском (америчком) језику. Као оперативни систем најзаступљенији је Windows (верзије 3.1, 3.11, 95, 95 OSR2, 98 и NT 4.0), производ америчке компаније Микрософт. Корисници због тога морају овладати енглеским језиком како би могли што боље користити рачунарску технику и програме који њу прате. Изузетак су они ретки корисници на чијим се рачунарима изводе програми писани по наруџбини на нашем језику.

У многим земљама света није тако. У Француској, Немачкој, Италији и Шпанији, на пример, оперативни систем, али и многи програми, преведени су на језике тих земаља, што знатно олакшава рад с рачунаром. Чак и у мањим земљама у којима већина становништва углавном познаје или говори енглески језик (Шведска, Холандија, Белгија...) постоји и верзија на локалном језику (шведском, холандском, фламанском...). Такође постоје преведене верзије и на језицима који нису једноставни за прилагођавање и коришћење на рачунару попут јапанског, корејског, арапског и хебрејског. Поред неоспорно развијених земаља, с тржиштем које оправдава издатак превођења и прилагођавања локалном језику, има и мањих земаља којима је то пошло за руком (Словенија, на пример). Претежно је то резултат настојања да се на тај начин прошири и увећа рачунарска писменост становништва и олакша праћење савремених светских токова у свим областима привредног, културног и било ког другог развоја.

Наша земља не спада у овај круг из више разлога. Први и вероватно најјачи јесте слабо развијено тржиште, које Микрософт не упућује на улагање (између пола милиона и милион долара) у реализацију пројекта превођења. С друге стране, пошто оперативни систем и програми нису преведени на наш језик, није ни чудно што легална продаја оригиналног софтвера није већа. Ту је наравно и мала платежна способност просечног корисника, која је допринела

настанку и одржавању пиратског тржишта, што омогућава набавку најновијих програма по ценама знатно испод светских и погодује ширењу и коришћењу (нелегално копираних) верзија на енглеском. Ствар је унеколико ублажена чињеницом да се најновији оперативни системи и програми служе графичким приступом комуникацији с корисницима (уместо команди на енглеском језику на екрану се бирају и активирају одговарајући пиктограми, тј. сликовни знаци).

Добра је вест то што је Микрософт ипак у свој оперативни систем уградио неопходну подршку за прилагођавање српском језику и превођењу на њега, а сам оперативни систем тако је дизајниран да се превођење олакшава. На располагању су и сви неопходни програми којима би се то извело, тако да је, с техничког аспекта, решив проблем превођења Прозора (Windows), као и других програма усклађених с њим, на српски језик. Постоји верзија која потпуно подржава српску ћирилицу, али се до српске латинице може стићи само заобилазно, мада је и она начелно подржана. Промена на овом плану такође је могућа, с тим што би њу извео сам Микрософт у своме и нашем интересу.

У принципу се може замислити ситуација у којој ће неки појединац, група или фирма одлучити да преведу све поруке, меније, текстове помоћи и све остало што би читавом систему придружило нашу језичку верзију. Да би се та верзија дистрибуирала и добила легалан статус, потребно је одобрење Микрософта. Оно је условљено многим факторима чије испуњење није немогуће.

Међутим, постоје и разлози који нису само техничке природе, него и језичке.

Пошто је у питању обиман преводилачки пројекат, не би га могли ваљано извести појединци. Ако би се то и десило, верзије би се знатно разликовале због нестандардизоване терминологије. Слична отежавајућа околност постоји ако би се посла прихватила и нека фирма која одржава пословну сарадњу с Микрософтом.

Људи који се баве рачунарима често не преводe енглеске изразе и термине. Већина часописа и књига које су намењене овој области под великим је утицајем енглеског језика не само на терминолошком плану. Дугогодишње одсуство било каквих лингвистичких интервенција условило је појаву специфичних термина и језичких конструкција који у многим случајевима немају оправдања, али упорно опстају.

Да би се рачунари приближили обичним корисницима потребно је обратити нарочиту пажњу не само на терминологију него и на усклађеност с нормама српског језика. Управо потреба да се рачунари приближе најширем кругу корисника налаже што потпуније досезање рачунарске писмености, тако да се она једног дана изједначи с писменошћу уопште.

18. децембар 1998. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

УСКЛАЂИВАЊЕ РАСПОРЕДА СЛОВА НА КОМПЈУТЕРСКИМ ТАСТАТУРАМА И УСПОСТАВЉАЊЕ КОМПАТИБИЛНОСТИ У РАЗМЕНИ КОМПЈУТЕРСКИ ОБРАЂЕНИХ ТЕКСТОВА

Дивље улажење рачунарске опреме и рачунарских програма, без њиховог прилагођавања нашој језичкој и граfiјској ситуацији, довело је до хаотичног стања у овој веома важној области, која се обично назива *компјутерском писменошћу*.

Због одсутности било каквог реда, немогућа је нормална комуникација поседника и корисника компјутерске опреме и програма у оквиру истих организација или институција, а камоли међу њима. Једноставно, нема једног општеприхваћеног стандарда, који би важио за све и који би омогућио *компатибилност*, без које оно што се напише не може бити приказано и одштампано код другог корисника (на истоветан начин или уопште).

Заправо, на говорном простору српског језика (Србија, Црна Гора и Српска) користи се *више од десет различитих кодних распореда слова* у програмима за обраду текста, као што је често *различит и распоред словних места на тастатурама*.

Ове недостатке и неусклађености могуће је отклонити, за шта нам као пример могу послужити земље бившег Совјетског Савеза, обједињене једним јединим ћириличким стандардом. Стога је неопходно законом или уредбом утврдити одговарајуће услове за увоз компјутерских система који би корисницима српског језика и његових двају писама, ћирилице и латинице, јамчили уграђеност једног кодног распореда слова и јединственост распореда словних места на компјутерским тастатурама. С тим у вези потребно је овлашћење Одбору за стандардизацију српског језика и Савезном заводу за стандардизацију да припреме елементе за закон/уредбу, као и услове за доделу лиценце фирмама које би биле оспособљене да у старе, већ постојеће, компјутерске системе уграде неопходне елементе како би и они били уклопљени у нова општеприхваћена решења.

Од тог режима саображавања и превођења софтвера с енглеског на српски језик могли би бити, у складу са законом/уредбом, изузети поједини корисници компјутерске опреме ако прибаве потврду надлежног органа да постоје службени разлози за набавку компјутерских система без прилагођавања корисницима српског језика.

Стручњаци а и сви они којима то није проблем и даље би се могли служити оригиналном верзијом (и литературом) на енглеском. (У Словенији је однос продатих верзија на словеначком и енглеском 70:30 у корист словеначког.)

Постоји велики број термина који су у српски језик доспели преко рачунара, у последње време нарочито путем Интернета. Пошто су рачунари постали приступачни великом броју људи (процењује се да у Југославији има око 250.000 рачунара), сматра се да свако у догледно време треба да овлада њиховим коришћењем у мери која не изискује потребу за великим стручним знањем, али свакако тражи да се уложи извештан напор у учење термина који су потпуно нови и често слабо уклопљени у српски стандарднојезички систем.

Број оних који се сматрају довољно стручним да преводе рачунарске текстове с енглеског језика веома је порастао. Нажалост, већина превиђа да, уз добро познавање енглеске терминологије (изворног енглеског текста из области рачунара), самих рачунара и свега што је везано за њих – треба добро познавати и српски језик. Резултат недовољно стручног превођења често је веома низак квалитет преведених текстова у сваком погледу.

Захваљујући доступности опреме и програма за обраду текста порастао је и број оних који су се упустили у превођење и објављивање превода не само у папирном него и у електронском облику (компактни дискови, Интернет). Заправо, стручне језичке интервенције сведене су на минимум, ако их уопште и има.

Организованим превођењем оперативног система који је основа за коришћење рачунара и свих програма који се на њему изводе остварио би се велики утицај на даљи привредни, културни, научни и сваки други развој али и на језик којим се он исказује.

Сматрамо да би због потребне прецизности, једнообразности, свеобухватности, ваљаног стила и усвојене нормираности, преводиоци, ма ко они били, морали имати на уму значај и далекосежност једног оваквог пројекта. Требало би да Одбор за стандардизацију српског језика препоручи преводиоцима и издавачима компјутерске литературе и софтвера да се у свом раду неизоставно ослањају на стручну помоћ институција задужених за српски језик, између осталих и Одбору за стандардизацију српског језика, како би се што више приближили ваљаном решењу.

Миленко Васић, дипл. инж. електронике и члан Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима

др Мирослав Николић, виши стручни сарадник Института за српски језик и члан Одбора за стандардизацију српског језика

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Став Одобра

Закључак бр. 7

18. децембар 1998. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

На седници Комисије за синтаксу Одбора за стандардизацију српског језика од 5. новембра 1998. године, којој су присуствовали сви њени чланови, једногласно је одлучено да се Одбору за стандардизацију српског језика предложи да донесе закључак о упућивању писма Филозофском факултету у Српском Сарајеву у којем ће се изложити следећи став према изјавама представника тог факултета у Одбору:

У штампи је проф. др Милош Ковачевић, члан Одбора за стандардизацију српског језика, изјавио да је наш и његов Одбор, у ствари, "Одбор за сатанизацију српског народа", односно "Одбор за сатанизацију српског језика". Било је то у листу "Демократија" од 17. 9. 1998, стр. 9, и од 18. 9. 1998, стр. 8, у текстовима: "Раскид с подаништвом *српске језичке науке*" (при чему је у наслову тог текста синтагма српска језичка наука дата под наводницима) и "Србље је чувало илирски језик". Та два текста сачињавају Реаговање Одбора за информисање Светског сабора Срба на Саопштење Одбора за стандардизацију српског језика поводом "Слова о српском језику". Текст реаговања налази се у прилогу.

Одбор за стандардизацију српског језика моли Филозофски факултет у Српском Сарајеву да се изјасни о томе да ли његов представник у Одбору, који наш и свој Одбор назива "одбором за сатанизацију српског народа" и "одбором за сатанизацију српског језика", може доприносити раду Одбора и неопходној сарадњи с колегама на томе дугорочном и драгоценом послу. Осим тога, посреди је и питање моралне одрживости таквог понашања, које би изискивало подношење оставке на чланство у Одбору, макар и без извињења.

Одбор је на својој другој седници, одржаној 4. децембра 1998. године, размотрио и прихватио предлог Комисије за синтаксу, који му је достављен као прилог записнику с друге седнице те комисије, одржане 5. новембра 1998. године.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7

Закључак бр. 8

1. октобар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

На другој седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7), одржаној у петак 1. октобра 1999. године, разматрана је молба Предузећа за издаваштво, производњу, трговину и услуге д. о. о. "Нијанса" из Земуна да се треће издање *Правописа српског језика (Приручника за школе [1998])*, чији је аутор проф. др Милорад Дешић, члан Одбора за стандардизацију српског језика и члан његове Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике (Ком. бр. 5), — "препоручи за употребу у основним и средњим школама".

ПИПТУ "Нијанса" заснива своју молбу "на чињеници да су претходна два издања" [њеног Правописног приручника] "изузетно прихваћена од школске, стручне и научне јавности, а да је ово, треће, допуњено, издање потпуно усаглашено са *Правописом српскога језика* Матице српске (1993)", позивајући се и на то да се аутор тог приручника "приликом усаглашавања са Правописом српскога језика [...] консултовао са приређивачима Правописа Јованом Јерковићем и Матом Пижурицом и са рецензентом Правописа академиком Павлом Ивићем".

Ком. бр. 7 — размотривши претходно мишљења садржана у *Белешци с трећег састанка Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима* (Ком. бр. 8), одржаног 22. 3. 1999. године, и *Белешци с треће седнице Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике* (Ком. бр. 5), одржане 12. 7. 1999. године — утврдила је следећи закључак:

Не може се прихватити молба ПИПТУ "Нијансе" да се да препорука за коришћење трећег, допуњеног, издања *Правописа српског језика (Приручника за школе [1998])* у основним и средњим школама — на говорном простору српског језика, у Републици Србији, Републици Црној Гори и Републици Српској. Наиме, *чињенице* у вези с усаглашеношћу тог правописног приручника с *Правописом српскога језика (1993)*, на које се позива земунска "Нијанса", нису подударне или бар нису целовито подударне са стварним чињеницама, које се могу разабрати из докумената што су били приложени Нијансиној молби, нити с релевантним наводима садржаним у белешкама са седница Ком. бр. 8 и Ком. бр. 5, које су претходиле седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, надлежној да утврђује закључке Одбора за стандардизацију српског језика између његових седница.

Образложење

Наводи садржани у Нијансиној молби изостају у Приручнику проф. Дешића (1998), у којем нема ни речи о томе да је, на предлог сада већ пок. академика Павла Ивића, и пре него што је основан Одбор за стандардизацију српског језика, проф. Дешић приступио, у складу с усменим договором, остваривању треће верзије текућег правописног пројекта, чији је носилац Матица српска из Новог Сада, али се у завршници посла "није договорио" с носиоцем тог пројекта нити је уредно сарађивао с приређивачима Правописа. Осим тога, "Нијанса" и проф. Дешић нису обезбедили рецензије свог Приручника за које су били задужени академик Павле Ивић и др Драго Ђупић.

Наиме, када се приређивање треће правописне верзије приближавало крају, носилац правописног пројекта и проф. Дешић нису се споразумели ни око наслова и поднаслова, а камоли око пуне сарадње с двојицом живих приређивача Правописа, уредног рецензирања и треће правописне верзије и њеног суиздавања. И сам проф. Дешић, питајући се на седници Ком. бр. 5, чији је члан, "откуд правописно тројство" — мада се о њему говори и у *Извештају о раду Одбора (...) током 1998. године*, усвојеном на другој седници Одбора од 4. 12. 1998, којој је, и као његов члан, такође присуствовао — констатовао је на крају шта се, у ствари, догодило: "Нико не искључује Матицу, али се нисмо договорили."

Заправо, свима у Одбору — под чије се окриље стављају стандардолошки пројекти, у чему није било никаквог спора с Матицом, једним од 14 оснивача Одбора — од самог његовог оснивања, па и пре тога, било је јасно да је Правопис за сада једини "кодификовани" инструмент стандардног језика. Исто тако, сваком је јасно да су у правописној материји, мада се њоме уређује најповршинскији слој писмености, најмање пожељна неуједначена решења. Штавише, на седници Ком. бр. 8 упозорено је на то да по школама колају и други правописни приручници, да се још неки спремају да своје правописе устоличе у школама и да би бар чланови Одбора морали бити за то да се правописни досије "затвори" на регуларан начин. Члановима Ком. бр. 7 било је добро познато да је Матица, носилац и садашњег и претходног правописног пројекта (1954–1960), била спремна на компромис и са проф. Дешићем и са земунском "Нијансом". Била је спремна, бар при првом објављивању ове правописне верзије, на суиздаваштво и са земунском "Нијансом" пошто је она претходно двапут објавила Дешићев правописни приручник, који је уживао несумњиве похвале у вези с педагошко-методолошким предностима излагања правописне материје, особито важним за основношколски узраст.

Комисије бр. 8, 5 и 7 — у мери властитог праћења претпостављеног окончавања постојећег правописног пројекта, зачетог још средином 80-их година и овереног "Прилозима Правопису" (Нови Сад, Матица српска, 1989) — желеле су да погасе, а не да потпале, правописне неспоразуме, као и неспоразуме међу правописцима, проистекле из околности да смо на говорном простору српског језика средину последње деценије XX века дочекали са три међусобно несагласна правописа. Ти су неспоразуми, бар унеколико, превладани у октобру 1996. године

непотпуним озваничењем првог целовитог правописа с називом *српски језик*, који је данашња *уставна категорија* и у Србији, и у Црној Гори, и у Српској. И били су уверени да ће, с уредним припремањем и објављивањем Дешићевог правописног приручника, бити стављена тачка на све правописне неспоразуме, што би допринело целовитом озваничењу текућег правописног пројекта и његових резултата.

Да се Нијансиним Правописним приручником, чији је аутор проф. Дешић, члан Одбора и члан његове Ком. бр. 5, уистину желело окончање јединог темељито припреманог правописног пројекта у нашој културној историји, последња његова верзија не би могла изаћи без пуне сарадње с његовим носиоцем и радним телима Одбора. Та верзија не би могла изаћи као "треће издање" Нијансиног правописног подухвата, нити би могла заобићи рецензенте Правописа — пок. академика Павла Ивића и др Драга Ђупића. Она не би могла изаћи без пуне сагласности с претходним двама верзијама Правописа српскога језика (1993), научно-универзитетском и њеним скраћеним "школским издањем", које се није показало подесним за основне школе. И не би могла изаћи у само једној, екавској, редакцији, ако би Одбор и његова радна тела поштовали Споразум о оснивању Одбора (нарочито чл. 1, став 2, који налаже "систематско нормирање српског језика, с екавским и ијекавским изговором, свеобухватно и у појединостима [...]"). Осим тога, ако се поштује Пословник Одбора (нарочито чл. 5, који налаже да "резултате Одбора објављује Матица [...] или Институт [...]", с тим што се "Матици [...] могу, као кооперанти или суорганизатори, односно као суиздавачи, придружити и [...] друга правна лица", — Нијансин и Дешићев Правописни приручник не могу добити захтевану препоруку. У складу с наведеним Пословником, могла се придружити и "Нијанса", али је изостао завршни договор њеног аутора с носиоцем правописног пројекта, с двојицом живих приређивача Правописа и с двојицом његових рецензента.

Нажалост, земунска "Нијанса" и њен аутор у завршници посла који је организован под окриљем Матице и стављен под окриље Одбора нису проценили да им договорени посао одговара. Стога нису хтели чак ни то да њихово *треће издање* буде "измењено и допуњено", него само "допуњено", па се оно ни зато није могло успоставити као *треће измењено и допуњено издање, потпуно усклађено с Правописом српскога језика (1993)*, односно није постало "прво издање" *треће верзије* правописног пројекта, објављено истовремено и у екавској и у ијекавској редакцији, подесно за употребу у основним школама и за најширу јавну употребу на целокупном говорном простору српског језика.

Разуме се, Ком. бр. 7 ставиће, ради верификације, Закључак бр. 8. на дневни ред *треће пленумске седнице* Одбора за стандардизацију српскога језика, која ће бити одржана почетком месеца децембра 1999. године.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком.бр. 7

Закључак бр. 9

1. октобар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

Одбору за стандардизацију српског језика обратиле су се Гордана Милићевић и Гордана Боснић, професорке српског језика и књижевности из Београда, с молбом да се размотри питање разликовања црте и цртице, које је добро обрађено у научно-универзитетској верзији новог правописа (*Правописа српскога језика*, Нови Сад, Матица српска, 1993) и у његовом школском издању. За друге правописе — који се такође јављају у школама, мада нису одобрени за употребу у њима нити је о њима, колико је нама познато, дато мишљење Одбора — то се никако не би могло рећи.

Питање које постављају професорке веома је значајно и оно је готово једнако обрађено и у ранијем и у новом правопису, и то на начин истоветан с решавањем тог правописног питања и у многим другим језицима, великим и малим. Разликовање тих двају правописних знакова сведочанство је о правописној и језичкој писмености, о језичкој култури.

Ево одговора, у којем се најпре обрађује *црџа* а потом *цртица*, који је, на седници Комисије бр. 7, усвојен као Закључак бр. 9 Одбор за стандардизацију српског језика.

ОДГОВОР

Црта, знак с више функција

1. Повезивање двеју категорија, или, уопште, двају ентитета, једна је од функција *црте* (нпр. *Пруга Београд–Бар одавно је изграђена и већ је подоста оштећена*). У овој функцији црта спаја две категорије, два ентитета, без размака јер су посредни прости, једночлане категорије, састављене од по једне речи (*Београд* и *Бар*).

Међутим, и у овој служби црту треба раздвојити с обе стране ако су категорије или ентитети вишечлани (нпр. *Новонастали комплекс односа Србија – Црна Гора сведочанство је о њиховој великој кризи*). У овој служби, с раздвајањем или без раздвајања (зависно од једночланости или вишечланости ентитета), црта често има значење "до", али се предлог "од" тада не пише премда се редовно говори (*Светско првенство у фудбалу траје у раздобљу 10. јуна – 5. јула*, али: *Боравићу у Бечу у раздобљу од 15. до 25. јула; Божић се слави два дана, 7–8. јануара сваке године*).

2. У свему другоме црта подразумева раздвајање, раздвојено писање, али с различитим функцијама:

2.1 Црта је могућа уместо знака навода на почетку каквог исказа или на почетку новинских подналова, при чему није нужно, али јесте могуће, да заједно с цртом иде ново поглавље, нови пасус (*Ја сам му рекао: – Дођи, ништа ти се лоше неће догодити! – Милутиновић у Рамбујеу. – Јељцин се опоравио. – Разговори ће бити тешки*).

Ако се отварају засебна поглавља, с цртом или без ње, она, ако су кратка и непосредно ослоњена на уводни исказ, у чијем су "саставу", могу почињати малим словом; кад су посредни целовите реченице, односно пасуси, нужно је писати велико почетно слово. Ево примера — са два модела, од којих први обавезује на употребу малог почетног слова, а други искључује мало почетно слово.

Одбор за стандардизацију српског језика закључио је:

- да треба пожурити с изјашњавањем комисија,*
- да свака од њих треба да припреми белешку,*
- те да се белешке доставе до краја марта.*

Одбор за стандардизацију српског језика утврдио је неколико закључака:

- Први од њих тиче се усклађивања компјутерских тастатура и кодног распореда слова;*
- Други се односи на превођење софтвера с енглеског на српски језик;*
- Трећи (интерни) тиче се монографемског усклађивања ћирилице и латинице, а евентуално и редоследа слова у њима.*

Хоће ли се иза тако устројених реченица ставити тачка са запетом, или тачка иза сваке од њих — ствар је слободног избора или стилске варијантности. Додуше, догматичан однос према реченици, иза које се начелно ставља тачка, искључивао би тачку са зарезом, али догматичност није добар савезник правописне стилизације и језичке стандардизације. Оно што није допуштено, а често се среће у административном стилу, јесте здруживање двају модела: најпре се доврши реченица најављена уводним саопштењем, и то тачком, а потом следи једна целовита реченица или више њих, с великим почетним словом.

Ево примера. *У настави се комбинују:*

- усмени и писмени метод излагања. Усмени је чешћи и боље веже пажњу ученика;*
- контролни и редовни писмени задаци;*
- аудио и видео касете;*
- графоскопи и дијапројектори.*

2.2 Црта је могућа и често пожељна у функцији *парентезе* (уметања).

Она се редовно удваја, тј. ставља се и пре уметка и после њега, а функција јој је практично истоветна *запети*, нарочито је пожељна ако и иначе има запета унутар уметка (*Пишем ти ово писмо — буди уверен да ми није ни лако, ни пријатно, ни лепо што то морам — пишем га с надом да ћемо се најзад договорити*).

2.3 Црта је пожељна и често неопходна у служби *емфазе* (истицања, подвлачења, наглашавања).

У овој служби црти уопште не смета зарез који стоји испред ње, у својој властитој служби (*— И го је и бос, и опет му ништа, — зима му не шкоди, колико год била хладна*). Међутим, у нашој интерпункцији, за разлику од немачке, — иза црте не може доћи зарез.

2.4 Црта је боље решење од цртице за презимена здружена на истом послу. Она се тада пише без белина.

Реч је нпр. о коауторству појединих књига, нарочито у лингвистици, односно лексикографији (*Ристић–Кангргин речник*, значајно дело српске лексикографије, често је навођена синтагма, којој је смисао скратити информацију о *Речнику немачко-српско[хрватско]г језика*, чији су аутори били Светомир Ристић и Милан Кангрга, што је доживео више издања [1936, 1963, 1994], увек у Београду). Слично томе, добро је уходана синтагма за несрећни *Српско-хрватски споразум*, закључен 1939, који се редовно назива *Споразум Цветковић–Мачек*.

2.5 У нетерминолошкој употреби црта се често назива *повлаком* (енгл. *dash*, немачки *Gedankenstrich*). У енглеској интерпункцији црта је обично дужа него у српској и немачкој, и редовно се пише без белина; у немачкој су белине обавезне. Нема никаквог разлога да се лексема *повлака* не терминологизује и тако се видљивије и чујније разлучи од *цртице*, која је изворно — деминутив од речи црта. У књизи *Српски језик на крају века* (Београд, Службени гласник, 1996) црта има две дужине, краћу (кад значи "до", кад здружује два коауторска презимена, односно два насеља у каквој релацији) и дужу (у осталим случајевима).

Цртица, знак с три основне функције

Три основне функције *цртице* изгледају овако:

- а) писање полусложеница (*ауто-сервис*),
- б) писање удвојеног презимена (*Весна Јањевић-Поповић*),
- в) растављање речи на слоге (*на-пи-са-ти*), на крају ретка и другде, нпр. у речницима који дају све речи растављене на слоге.

Занимљиво је да је стари правопис, *Правопис српскохрватскога књижевног језика* (Нови Сад, 1960, прештампаван више пута без измена), — црту обрађивао у два поглавља (*XIII. Интерпункција*, стр. 114–116), као елеменат интерпункције, и одвојено (поглавље *XIV. Правописни знаци*, стр. 120). Цртица, пак, обрађена је само као правописни знак, и то врло кратко (на стр. 121). Употреба цртице једноставнији је проблем, прегледно и знатно опсежније обрађен у поглављу *Интерпункција* новог *Правописа* (стр. 290–291), мање-више на исти начин као у претходном правопису, који је био на снази све до 1996.

Црта се у новом *Правопису* види као знак који служи у организовању и обликовању реченице, док се цртица означава као правописни знак који служи лексици, животу речи, и то двочланих или, понекад, вишечланих лексичких јединица.

Цртица се, за разлику од црте, увек пише без белина:

а) У полусложеницама, у којима је истовремено и спојни и раздвојни знак, некад више једно, некад више друго (*спомен-плоча, ауто-сервис, ауто-кућа, ауто-превозник*), мада изостаје у спојевима када ауто-значи *само-*, а не *самоходни*, тј. када не значи *аутомобилски* (*аутобиографија, аутопортрет, аутосугестија*). Па ипак, пише се — *аутопут, аутострада, аутомеханичар*, јер су то спојеви "који се више схватају као један појам и теже једноакцентском изговору";

б) У удвојеним презименима, која су последица новијег непатријархалног времена, цртица се редовно пише (*Нада Поповић-Перишић, Весна Јањевић-Поповић*);

в) Пише се и при растављању речи на слоге, на крају ретка и, нарочито, у речницима који све речи растављају на слоге како би се то растављање олакшало педантним корисницима речника, односно правописа (*на-пи-са-ти, рас-ту-ри-ти*);

г) Ако саставни делови какве полусложенице нису уобличени као посебне речи, него као форманти, цртица има фактички раздвојну службу (нпр. *српско-хрватски односи*);

д) Цртицу такође пишемо када реч рашчлањујемо на творбене форманте (нпр. *у-рођ-ен-ик*), или на основу и наставак (нпр. *сел-ом, рад-иш*);

ђ) Цртицом показујемо и рашчлањеност скраћеница када (хоћемо да) их пишемо по изговору латиничких слова (нпр. *Си-Ен-Ен [CNN], Ес-А-Де [САД]*, односно *Ју-Ес-Еј* или *У-Ес-А [USA]*), без обзира на то што се редовно пише само *САД*, односно, али сасвим ретко, *USA*;

е) Цртицу пишемо и кад комбинујемо два вида или два система писања, бројчани и словни, односно верзални (великословни) и

(малословни), нпр. *75-годишњак, 600-годишњица Косовске битке, радник ЖТП-а, НИИ-ов новинар*);

ж) Цртицу такође пишемо уз делове речи кад их издвајамо из њихове целине (нпр. *чинити, -им; чинио, -ила, -ило*), чему је слично и писање цртице иза префикса, испред суфикса и с обеју страна инфикса, нпр. (*пред-* [у речима *председник, представа, предност*], *-ад* [*пашчад, момчад, јагњад*], *-ну-* [*метнути, тргнути, трепнути*]);

з) Цртицу пишемо понекад и између посебних речи или између парадигматских ликова исте речи, па и онда када указујемо на њихове некњижевне облике (*јести-пити-живети-филозофирати, будем-будеш-буде, беш-чуда, на-ву страну* [за: *без чуда, на ову страну*]);

и) *Правопис српскога језика* — и у своме научно-универзитетском и у своме школском издању — добро је и прецизно обрадио и црту и цртицу.

За незваничне и конкурентске правописе то се никако не би могло рећи, без обзира на то што и ти правописи доносе термине црта и цртица, али их недоследно разлучују. Тако нпр. *Правопис српскога језика са речником*, чији је аутор Радоје Симић, мада га супотписују још четворица лингвиста (Београд–Никшић, 1993). Ту се каже, на стр. 95, да је "упутно [...] разликовати цртицу, којом обележавамо начин конструисања речи, од црте, која је интерпункцијски знак". Међутим, оно што аутор сматра упутним није спроведено у тексту у којем се често цртица наводи тамо где треба црта, те, обрнуто, црта тамо где треба цртица. Додуше, у правилима (којих има укупно 88), датим у прегледним оквирима, црта се углавном исправно користи, али се у објашњењима правила готово редовно брка црта са цртицом. У овоме правопису само је црта засебно обрађена (стр. 150–152), и у том поглављу она се и теоријски и практично разликује од цртице.

У новом издању тог правописа (Београд, 1998) Радоје Симић јавља се као одговорни редактор, а не као аутор, исправљајући низ својих експеримената из првог издања, али се опет засебно обрађује само црта, при чему се исправно разликују њено примакнуто и одмакнуто писање. Нажалост, у објашњењима правописних правила често уместо црте стоји цртица, која није засебно обрађена ни као правописни ни као интерпункцијски знак, мада се указује на разликовање тих двају знакова.

Ни правописни приручник Милорада Дешића, с насловом *Правопис српског језика* и поднасловом *Приручник за школе* (Земун, "Нијанса", 1998) — припреман као други дериват новог *Правописа* (*Правописа српскога језика*), али недовољно усклађен с њим (и у наслову и у поднаслову, као и у погледу назнаке да је реч о "трећем, допуњеном издању"), мада садржи низ "измена" — није се прославио када је реч о црти и цртици. Пре свега, нема засебног поднаслово под којим би била обрађена цртица, а у потпоглављу *Црта*, обрађеном у последњем поглављу (XVII. *Интерпункција*, стр. 146–149), све илустрације црте

одштампане су цртицом. И другде, по целој тексту, укључујући и *Садржај*, цртица веома често стоји онде где би морала стајати црта. Једноставно, аутор је платио данак недовољно брижљивој припреми текста, лошем прелому и слабој коректури, тј. платио је данак уобичајеним слабостима којима се одликују нови и невелики издавачи.

У штампарству се цртица често назива *дивиз*. У енглеском се цртица означава термином *hyphen*, док се у новом немачком правопису (*Duden Rechtschreibung der deutschen Sprache*, Dudenverlag, München, Leipzig, Wien, Zürich, 1996 [ступио на снагу 1. августа 1998]) цртица назива *Bindestrich* (= *спојна црта*), а потпуно се одустало од термина *Beistrich* (= "прицрта") у корист интернационализма *Komma*. Нешто слично догађа се и код нас: мада је нови Правопис, наводећи при првом спомену двојство *зарез* (*запета*) а потом редовно *зарез*, дао предност *зарезу*, новија пракса даје предност *запети*. Социолингвистички разлози оверавају предност *русизму* запети над *кroatизмом* зарез, без обзира на то што се у српском језичком стандарду реч зарез у другим контекстима лако може употребити као део лексичке ниске *порез*, *прирез*, *изрез*, *прорез* итд.

Извесну тешкоћу у активном разликовању црте и цртице представља чињеница да се у основним компјутерским фонтовима налази само цртица, редовно означена на тастатури. Међутим, лако ју је наћи у симболима, у резервним знацима. Исти проблем постоји и код класичних писаћих машина: на њима постоји и цртица и црта, али потоња у доњем положају и служи за подвлачење. Да би се откуцала по средини мора се подићи ваљак. Помоћно решење може се пронаћи у удвајању цртица (без белине), које бивају отиснуте готово спојено, упозоравајући штампаре да је посреди црта, а не цртица.

*

*

*

Одговор су припремили Бранислав Брборић, члан Одбора за стандардизацију српског језика, и Радојко Гачевић, члан Комисије са стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7

Закључак бр. 10

1. октобар 1999. године

Београд

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 187-144

Телефакси: 187-175, 182-825

Одбору за стандардизацију српског језика обратио се Зоран Хамовић, уредник у Издавачком предузећу *CLIO* (Београд, Змаја од Ноћаја 12/1). У његовом писму се каже:

"Поштована господо,

У оквиру издавачке концепције наше куће постоји библиотека Маркетинг, у којој је досад објављено двадесет наслова. Будући да се као уредник те библиотеке сусрећем са многим нерешеним терминолошким питањима, молим вас да ми предложите најприкладније решење за енглеске термине:

- promotion mix
- marketing mix
- Public Relations
- full service agency
- copy writer
- press clipping
- business-to-business advertising."

Одговор на ову молбу усвојен је на седници Комисије бр. 7 као Закључак бр. 10 Одбора за стандардизацију српског језика.

ОДГОВОР

Најпре неколико општијих напомена. Сам маркетинг је настао на енглеском говорном подручју и тамо се највише и развија; свака друга средина, а нарочито наша, само прихвата већ готове појмове. У таквим приликама најлакше је за сваки појам из те области једноставно преузети енглески термин. Корисник термина у том случају није изложен изазову превођења, а и сам термин користи без икаквог напора, аутоматски. С друге стране, међутим, преузимање енглеског термина суочава нас с проблемом разумљивости: иако припадници маркетиншке

струке одмах могу знати шта он тачно означава, то са широм јавношћу, чак ни са образованим ланцима, по правилу није случај.

Затим, страна реч већ сама по себи носи и неке додатне информације или конотације. Неке од њих указују на њеног корисника. Наиме, тиме што каже: "Ја долазим из енглеског језика", она каже и: "Онај ко ме употребљава образован је и стручан"; тиме што каже: "Ја долазим из света у којем се маркетингу посвећује изузетна пажња", она каже и: "Онај ко ме употребљава пословног је духа и држи корак с временом". Једна конотација тиче се самог означеног појма. Јер, тиме што страна реч каже: "Ја долазим из богатог света", она каже и: "Оно што ја означавам изузетно је, узвишено или отмено". Другим речима, појам именован страном речју склони смо да сматрамо нарочитим, несвакидашњим, компликованим – иако може бити реч о нечем сасвим обичном, чак тривијалном. Такве конотације, које има свака страна реч, могу бити извор мистификације и начин да се изазове страхопоштовање и тамо где му није место. Али страна реч собом носи и једну веома важну информацију: употребљена у одређеном контексту, она се одмах, на први поглед, препознаје као термин. Њен српски парњак, иако је обично одмах разумљив, не личи на стручни назив; он тај статус тек треба да стекне – обично полако и мукотрпно. Ако страном речју треба времена да се "спусти" до лаичког уха толико да буде сасвим прозирна и јасна, домаћој треба времена да се уздигне на ниво техничког назива.

Приликом избора између стране речи и њеног српског превода важна је и њихова дужина: краћи термин ће у пракси редовно победити. Такође се дешава да у енглеском термину постоји нека звучна фигура или игра речи, која се у преводу губи.

Ове опште напомене само указују на то колико је питање употребе страних речи компликовано. Начелни закључак који из њих следи јесте да страни термин треба превести – тамо где је то могуће или разумно.

Пређимо сада на сваки од наведених термина понаособ.

- Термини *promotion mix* и *marketing mix* означавају комбинације одређених елемената (*marketing mix* је сачињен од производа, канала продаје, политике цена и промоције, а *promotion mix* означава различите облике промоције, који се у сваком појединачном случају бирају и комбинују на различите начине). Иако се реч *микс* већ употребљава и у овом значењу, првенство бисмо дали термину *сплет*, који се такође може срести, мада ређе. Наиме, *микс* повезујемо са речју *миксер*, која асоцира на стварање масе у којој се првобитни елементи не могу препознати. Сличну асоцијацију изазива и *микс пулт* – справа којом се комбинују звуци или слике. Елементи *сплета*, на супрот томе, остају препознатљиви. Термин *сплет* је, такође, кратак и сасвим јасан; због свега тога треба му пружити прилику да се пробије. Термине *promotion mix* и *marketing mix* превели бисмо, дакле, као *промотивни* односно *маркетиншки сплет*.

У вези с преводом синтагме *marketing mix* желимо да дамо још једну напомену, која се тиче њеног првог дела. Наиме, та синтагма се среће чак и у облику *маркетинг микс*, када је уместо придева *маркетиншки* употребљена именица *маркетинг*. Тако и у примерима *маркетинг стратегија/организација/контрола/циљеви/сектор* и сл. Тачно је да се употреба именице у функцији одредбе незадрживо шири у нашем језику, пре свега под утицајем енглеског, и да може бити економично језичко средство. Али употреба именице тамо где постоји придев не само што није неопходна него и често пара уши – што је овде управо случај. Стога је у наведеним изразима прихватљив једино придев *маркетиншки*. Још једанпут, дакле: не *маркетинг микс* него *маркетиншки сплет*.

- Термин *Public Relations* обично се преводи као *односи с јавношћу*. Међутим, у маркетингу се често задржава у том свом изворном облику, када се чита "паблик рилејшнс" и деклинира као именица мушког рода у једнини: "паблик рилејшнса", "паблик рилејшнсу" итд. Још више је одомаћена скраћеница *PR* (чита се "пи-ар". Највећи проблем с термином *Public Relations* јесте што се тешко изговара, односно што садржи склоп сугласника који је нашем језику непознат. Други проблем (који се као проблем, вероватно, поставља само језичким стручњацима) јесте што се енглески облик множине у нашој деклинацији третира као облик једнине. У сваком случају, пошто јако пара уши, прибегло се изразу *односи с јавношћу* (тако се и комисија Одбора која одговара на језичка питања зове Комисија за односе с јавношћу!). Иако не личи на стручни термин, овај израз је, захваљујући доследној употреби, већ почео да стиче тај статус.

Термин *односи с јавношћу* јавља се и у оквиру ширих синтагми. У неке се уклапа без икаквих тешкоћа: *стручњаци за односе с јавношћу*, *бављење односима с јавношћу*, *квалитетни односи с јавношћу*, *одељење за односе с јавношћу*, *образовање за односе с јавношћу*, *стратегија и циљеви односа с јавношћу* и сл. Проблеми се јављају са оним што се кратко може рећи *пи-ар акције/истраживања/комуницирање/активности/кампања*: то се мора, са знатно више речи, рећи као *акције/истраживања* итд. у *оквиру односа с јавношћу*. Дакле, јасноћа израза плаћа се његовом већом дужином – али сматрамо да та цена није превисока. Највећи проблем представља израз *примена односа с јавношћу*, који се често среће у маркетиншкој литератури. Односи се, наиме, не *примењују*, него *одржавају*, а примењују се разне *технике* у оквиру односа с јавношћу. Дакле, механичка употреба термина *односи с јавношћу* није довољна, него треба водити рачуна и о томе да се с њим сложе и друге речи.

- Термин *Full Service Agency* означава *агенцију која даје (обезбеђује) комплетну маркетиншку услугу*. Ово друго је сасвим јасно, али за термин предугачко. Тако ће, вероватно, остати *фул сервис агенција*.

- *Copywriter* је *писац текстова пропагандних порука*. Опет јасно али предугачко. С друге стране, термин *копирајтер* има ту ману што асоцира на *копирајт*, који одавно постоји али значи нешто сасвим друго

(од енгл. *copyright*). Стога би се могло размислити о употреби наше сложенице *текстописац* у овом значењу.

- Термин *press clipping*, који означава сакупљање свега онога што је преко медија речено о одређеној фирми, не може се превести на згодан начин, а сама енглеска синтагма је кратка и лако изговорљива. Дакле, ништа друго него *прес клипинг*. Овај термин се, тако, придружује преузетим енглеским терминима за које не постоји прави превод као што су *тајминг*, *брифинг* итд.

- Термин *business-to-business advertising* може се превести као *оглашавање пословном купцу*. Није дужи, разумљив је, једино што нема снагу коју енглеском термину даје понављање исте речи (*business*).

Постоје, дакле, термини који се могу превести и које је боље превести, као што су *promotion mix*, *marketing mix* или *Public Relations* (односно *PR*). Такви су и термини *push strategy*, који се може превести као *стратегија гурања*, и *pull strategy*, који се може превести као *стратегија привлачења* (уз примедбу да се у нашем језику губи звучни ефекат који постоји у пару енглеских термина) и сл.

Рецимо још неколико речи о тзв. позајмљеницама из лењости, које свакако треба избегавати. Неке од њих састоје се у томе да се преузме страна реч тамо где постоји сасвим добра домаћа, али не из стилских разлога, него као да ова друга уопште не постоји. Рецимо, пажња се може *фокусирати*, али нема разлога да се она, једноставно, не *усредсреди*. *Едукација* може да не значи ништа више него *образовање* или, чак, *настава*. *Персуазија*, *персуазивни* не може да значи ништа више него *убеђивање* (или *наговарање*), *убеђивачки* (или *наговарачки*), мада треба приметити да може да значи "мање" – тј. да може да послужи као нека врста еуфемизма, намењеног онима које не треба сувише подсећати да пропагандна порука има и своју манипулаторску страну. *Евидентан* је обично само *јасан*, *очигледан*. *Диверзификација* може бити *уразноличење*. Другу групу позајмљеница из лењости теже је препознати: у питању су већ одомаћене стране речи, које се сада употребљавају у ширем значењу, које је већ покривено другом речју или речима. На пример, из уста маркетиншких стручњака можемо чути *тренинг* тамо где би боља била *обука* (па се каже *базични тренинг продаваца* уместо *основна обука продаваца*). *Тренинг*, наиме, припада домену спорта, и нема никаквих разлога да проширује значење. И реч *актуелан*, поред тога што значи "значајан", неоправдано преузима улогу многих других придева (нпр. *актуелни имиџ фирме* уместо *тренутни/постојећи/важећи/садашњи имиџ*, или *актуелан информације са тржишта* уместо *свеже информације*). Слично томе, термин *менаџмент* је оправдан у примерима као *студирати менаџмент* или *бавити се менаџментом*, али *менаџмент временом* свакако треба да уступи пред изразима *управљање/располагање временом* или *распоређивање времена*, као што је и *управа предузећа* боља од *менаџмента предузећа*.

* * *

Одговор је припремила др Душка Кликовац, доцент на Катедри за српски језик Филолошког факултета у Београду и члан Комисије за синтаксу Одбора за стандардизацију српског језика. Она захваљује др Славку Ковачевићу, стручњаку за маркетинг, који јој је помогао у разјашњавању неких већ постојећих термилошких решења у овој области.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
р(ј)ешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, 25. 11. 1999, Закључак бр. 11
Београд, Ђуре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 187-144, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

Одбору за стандардизацију српског језика обратила се Дирекција за међународну културну, просветну и спортску сарадњу (Савезног министарства за иностране послове) дописом бр. 9036 од 8. 11. 1999. године, чији је предмет *Презентација нашег језика на Универзитету у Стразбуру* а садржај следећи:

Генерални конзулат СР Југославије у Стразбуру обавештава да су се на Катедри за славистику Универзитета Марк Блох у Стразбуру (лектор Хрват — шиптарског порекла — Ђерђ Зимај) ових дана појавили плакати којима се (у једном) студенти позивају на учење "мртвог српско-хрватског језика", а (у другом), истовремено, на учење три језика (уместо једног за исту цену), "српског, хрватског, босанског", литературе, историје и цивилизације Јужних Словена.

С обзиром [на то] да је овакав начин обавештавања студената о изучавању језика Јужних Словена на Универзитету у Стразбуру нов, Генерални конзулат сматра потребним да се о овоме обавести САНУ (Институт за српски језик) и наши универзитети. Конзулат истиче да се назив "српско-хрватски" задржао на поменутом универзитету, као и у целој Француској.

У вези са наведеним, Конзулат процењује да би његова евентуална реакција према овом универзитету у односу на ову појаву подразумевала стручну оцену и елаборацију аргумената, те стога молимо Ваш коментар и став о овом питању, како бисмо са њиме упознали наш Конзулат у Стразбуру.

ОДГОВОР

Савезни завод за стандардизацију — који делује у саставу Савезног министарства за развој, науку и животну средину, консултујући пок. академика Павла Ивића и још неке наше лингвисте (који су од 12. 12. 1997. године чланови Одбора за стандардизацију српског језика), последњи пут у августу 1999. године (наш одговор Заводу у прилогу) — већ две-три године бори се на међународној стандардизацијској сцени за одговарајуће представљање српског језика у међународним кодовима и стандардима. Проблеми око тог представљања били су заоштрени кад се уочило да се под старим скраћеницама *scc* и *scr* (*Serbo-Croatian Cyrillic* и *Serbo-Croatian*

Roman), који се још понегде (зло)употребљавају, публикације на *српском језику* своде на онај њихов корпус који је одштампан ћирилицом, док се публикације одштампане латиницом приписују Хрватима и Хрватској, односно хрватској култури.

Проблем који постављају Дирекција за међународну културну, просветну и спортску сарадњу, односно Генерални конзулат СРЈ у Стразбуру, има бар три значајна аспекта: *лингвистички*, *социolingвистички* (односно *политичко-лингвистички*) и (*политичко*)*прагматички*.

I

Први аспект намеће нам, бар засад, недвосмислен одговор: иза назива *српски*, *хрватски* и *бошњачки* (језик) — на којима је, тј. под којима је, заједно с енглеским језиком, потписан и Дејтонско-париски споразум крајем 1995. године — и даље се "скрива" *један стандарднојезички систем*, који је, у првој половини 19. века, за потребе ондашњег српског народа и његове културе, у свему битноме, стандардизовао Вук Стефановић Караџић. Тај стандарднојезички систем заснован је на штокавском дијалекту, на *новоштокавским народним говорима*, првенствено српским, чији су носиоци насељавали данашња подручја западне Србије, Шумадије (њенога великог дела) и готово целе Војводине, добру половину Црне Горе, већи део бивше и садашње БиХ и знатан део Хрватске, тачније оне делове садашње РХ које су вековима насељавали Срби православне вероисповести, бивајући знатним делом житељи Војне крајине. Вук Караџић је све оне који су говорили тим дијалектом, полазећи од ондашњих европских уверења о подударности језика и народа, сматрао Србима "трију вјерозакона".

Међутим, већ за Вуковог живота, католици који су говорили (ново)штокавски почели су се све више осећати и сматрати Хрватима — и у Славонији, и у централној Хрватској, и у Далмацији, и у Босни, и у Херцеговини, чему је замаха дала аустроугарска окупација БиХ (1878). У другој половини 19. и у првим деценијама 20. века готово сви католички штокавци постали су Хрвати. Католици штокавског говора имали су одраније више регионалних књижевних језика, али су се с њима, на њиховој језичкој основи, односно на језичкој основи свих новоштокаваца, ујединили кајкавци (главни град Загреб) и чакавци (Ријека, Сплит) — нарочито присно у последњој деценији 19. века. Тада је Загреб, политичко средиште све уједињенијег Хрватства, прихватио *Вуков модел српскога језичког стандарда* за свој *књижевни/стандардни језик, назван (и) хрватским језиком* (оверен *Хрватским правописом* Ивана Броза [1892], *Граматицом и стилистиком хрватскога или српскога књижевног језика* Томислава Маретића [1899] и двотомним *Рјечником хрватскога језика* [1901], чији су аутори били Фрањо Ивековић и његов тада већ покојни нећак Иван Броз).

II

Други аспект, који је тешко одвојити од првога, налаже нам неколико констатација. Данас је свакоме знано да су, након распада

Краљевине Југославије (1941) и СФР Југославије (1991), (готово) сви католици штокавског говора (п)остали Хрвати, па чак и они на Космету и у Црној Гори, док су муслимани штокавци (у раздобљу 1967–1992. г. *Муслимани* [с великим почетним М]) постали нова нација — *Бошњаци*. Они су одлучили да свој језик назову *босанским*, што не прихватају ни Срби ни Хрвати. Првом својом одлуком Одбор за стандардизацију српског језика прогласио је назив *босански језик* неприхватљивим у *српском језичком стандарду*, у *српском стандардном језику*, с образложењем (достављамо вам га заједно с Одлуком Одбора бр. 1, којом су решени још неки проблеми нашега језичког стандарда). Одбор се није бавио ни оспоравањем ни признавањем нове нације (*Бошњаци*), јер то није његов посао, али је механичко преношење самоодабране језичке етикете Муслимана/Бошњака (*босански језик*) у српски језички стандард сматрао — неумесним и неприхватљивим. Кад се та етикета мора "превести" на српски, она гласи — *бошњачки језик*. Што се пак тиче *хрватскога (књижевног) језика*, он је био уставна категорија и у СФРЈ 20 година (од 1972, када је та категорија уведена амандманом V на Устав СРХ, а потом, 1974, унесена и у нов републички устав). Према етикети *српскохрватски језик* Хрвати никада нису имали искрених симпатија нити их је задовољавао обрнути смер те сложенице (*хрватскосрпски*).

Ако се покушамо ваљано оријентисати на терену троназивне лингвистике и савремене изванјезичке стварности, морамо рећи да оно што се у бившој СФРЈ претежно, а изван СФРЈ готово без изузетка, називало *српскохрватским језиком* и даље јесте *један стандарднојезички систем, један језик*. Међутим, двочлани назив тога комуникацијског система остао је без ичије социolingвистичке подршке, осим на појединим славистичким катедрама и у овдашњим старим публикацијама, где се његово двоструко име јавља *и одвојено и заједно*, дакле с цртицом — *српско-хрватски* и без цртице — *српскохрватски*.

Српски, хрватски и бошњачки (тро)језик — чији носиоци данас нису *заинтересовани* за интегративне погледе на новоуспостављено језичко стање нити за његов конвергенцијски развој — јесте у *генетском смислу* предоминантно српски, неупоредиво више него несрпски, а, кад би се ствар могла посматрати кроз призму његошевског стиха *мањи поток у већи увире*, и (само) српски језик.

Ипак, ваља се присетити шта је својевремено говорио академик Митар Пешикан (1927–1996): *Српски и хрватски били су само обједињени, али не и уједињени*; уосталом, као и та два народа, данас — две (углавном) разлучене нације. У Босни и Херцеговини — где је разлученост условна и под међународном присмотром — данас је мало ко заинтересован за језичко јединство (осим, вероватно, водећих Муслимана/Бошњака, узму ли се у обзир претензије које се скривају иза њиховог опредељења за асиметрични назив *босански језик*). Нема озбиљних људи међу Србима и Хрватима у БиХ и другде који би се залагали за то да се у тој држави или било којој другој користи само назив српски или само назив хрватски, јер је то с ону страну сваке реалности.

Одбор за стандардизацију српског језика није се могао придружити оном танком слоју овдашњих језикословаца и културолога, с наводницима или без наводника, који су прошле године размишљали у

категоријама "крађе" и "прекрађе". (Хрвати су, по том мишљењу, Србима "украли" језик, па је дошло време да га Срби "поврате".) Такво је размишљање не само неделикатно и контрапродуктивно него је и нетачно и ненаучно, јер је једна ствар рећи да су Хрвати "преузели" Вуков модел српскога књижевног језика и самостално га дограђивали, што јесте тачно, а друга је ствар говорити о "крађи" (јер већина католичких штокаваца, до пре те "крађе", није имала ни српско ни хрватско осећање, него, с данашњег становишта, регионално). По тој логици, сви они који нису Енглези, Шпанци, Французи и Немци а говоре само енглески, шпански, француски и немачки "украли" су тим народима језике, па они задржавају право на намиривање по логици "прекрађе".

Осим тога, Одбор за стандардизацију српског језика, који су основале институције из Србије, Црне Горе и Српске (њих 14), не може целу ствар посматрати изван заједничке, целовите, трорепубличке перспективе, без обзира на стање међурепубличких политичких односа. Задатак Одбора није да улази у чисто политичке домене и оквире, који у овом часу не обећавају повољне прогнозе чак ни у сфери језичке политике. Простор тих трију државних ентитета (= бића) ми видимо као *говорни простор српског језика*, чији баштиници имају своје новије дијаспоре у Републици Словенији, у Републици Хрватској, у Федерацији БиХ и у Републици Македонији, као што и Србија, Црна Гора и Српска имају своје мањине, националне и/или етничке. Нису нам мале, ни старе ни нове, прекоокеанске дијаспоре па ни оне у европским земљама.

У постојећим уставима и законима упориште налази само (појам и назив) *српски језик*, који је и у стандардном и у супстандардном виду *двоазбучан* (у Црној Гори чак с *равноправношћу двају писама*, насупротив Уставу СРЈ) и свугде (и у службеној употреби) *двоизговоран* (по Закону о службеној употреби језика и писама у Србији, од 1991, "у службеној је употреби српскохрватски језик, који се, када представља српски језички израз, екавски или ијекавски, назива и српским језиком [у даљем тексту: српски језик]"). У Црној Гори нема језичког закона, али важећи Устав РЦГ познаје само (појам и назив) *српски језик*, праћен само једним изговором (*ијекавским*, који се наводи у генитиву уз назив језика). У Уставу Републике Српске и њеном Закону о службеној употреби језика и писма, уз назив *српски језик*, стоје равноправно оба изговора: до почетка прошле године претходна власт давала је предност екавици, а садашња даје предност ијекавици, али се нико не баца камењем ни на стандардну екавицу.

III

Полазећи од наших и општих социолингвистичких сазнања, као и од напред изложене уставотворне и законодавне стварности (не треба заборавити ни Устав СРЈ, који, мада је најмање уважаван, а и не важи за Српску, такође познаје само назив *српски језик*, уз додатак *екавског и ијекавског изговора*, али и уз недвосмислену повлашћеност ћирилице), — не видимо разлога да се сада ико игде залаже за сложени, двочлани, назив *српскохрватски* (језик). Такво залагање враћало би нас у ранију стварност, која је била још "сложенија" и неугоднија по нас од садашње.

За нашу језичку политику, поготову спољну, много је важније како пролазе назив и садржај српског језика, *литературе, историје, цивилизације (и културе уопште)* што стоје у тесној вези с тим језиком.

У реалном историјском контексту не видимо разлога да се у било ком смислу, и било где, залажемо за сложеницу, поготову стога што су хрватски лингвисти знали тумачити двочлани назив језика и овако: *српскохрватски = хрватски на српски начин (!)*. За нас је у овом часу важно настојати да се у светским кодовима и стандардима не угнезди назив *босански језик* као име за (непостојећи) *државни језик у БиХ*, којим његови протагонисти желе *српски језик* (као, уосталом, и *хрватски језик*), и као појам и као назив, саобразити с логиком (евентуално) заштићеног мањинског ентитета.

Још је важније чувати јединство онога *духовног простора* што га, у новим државним околностима, отеловљује назив српски језик, подупрт првенством ћириличног писма. Није од мале важности ни то да одгајамо лингвистички кадар који би био упориште разборитог и ученог, деликатног и софистицираног, гледања на *језичку политику и језичку прагматику* — и у земљи и у иностранству. Зато је веома важно имати што више лектора из Србије, Црне Горе и Српске на славистичким катедрама где год их има. И не само лектора. Наша дипломатија морала би то држати на уму.

*
* * *

Ако бисмо целу ову причу упростили, рекли бисмо да "нови" лингвистички ентитети (означени називима *српски, хрватски и бошњачки [никако босански!]* језик) — имају у свему битноме исту *грађу*, исту (језичку) *структуру*. Зато и представљају *исти стандарднојезички систем*. Међутим, та "три језика" (с наводницима или без наводника) немају, нити ће имати, исту (културолошку) *надградњу*, исту *супраструктуру*. Зато су и могући подоста издиференцирани (уразличени) етно-конфесионални, тј. национални, *језички стандарди*, односно *варијанте истога стандардног језика*, па, у крајњој линији, и оделити *стандардни језици*, оделити понешто у садржају а подоста у називу (лингвониму). У свету има сличних, али не и истоветних, случајева: *Холанђани* свој језик називају *холандским* а *Фламандци* — *фламандским*. У самој ствари реч је о националним варијантама истога стандардног језика, којем се у науци и информатици понекад придружује надређена етикета — *низоземски језик*. *Норвежани*, с друге стране, имају два стандардна језика, један по угледу на дански а други заснован на домаћем моделу, насталом у отпору данској владавини Норвешком (до 1905). Па ипак, оба се зову и сматрају — *норвешким језиком*, са засебним називима за домаћу разликовну употребу.

Српски и хрватски, на пример, никада нису имали подударну стандардну терминологију нити пак *сасвим подударну општу лексику* (с *морфологијом и творбом*), *синтаксу, стилистику и семантику*. Зато су и сматрани *варијантама истога стандардног језика*, без обзира на то којег су порекла и како је успостављена и очувана суштинска *стандардна једнојезичност*.

Што се пак тиче тзв. *народног језика* (у англо-америчкој терминологији — *вернакулар* [vernacular]), он је у српскохрватском језичком сплету такав да се може говорити о сасвим разлученој *двојезичности* па и *тројезичности*. Језичка *србистика* нема никаквог разлога да говори о три наречја у српском дијалекатском комплексу (чакавско и кајкавско наречје припадају само Хрватима), јер су сви Срби штокавци, баш као и Муслимани, односно Бошњаци. Што се пак тиче Црногораца, православни се изјашњавају и као Црногорци и као Срби, барем након 1945. године. То се не би могло рећи за католичке и муслиманске Црногорце. Бошњаци већ говоре о *бошњакистици*. Та ће наука имати проблема око тога да се ваљано самоодреди. Њен језички огранак сада проналази ослоња у гласу *х* и где му јест и где му није по етимологији место, а његов стандардни подогранак, тј. главни огранак, у томе — да се у интелектуални говор јавног живота припусти што више турцизама. У лексички и синтакси — када могу бирати — Бошњаци се данас више ослањају на *кroatистику*.

Свако има специфичних проблема с идентитетом, и грађанин као појединац и људске (етничке, националне и територијалне) заједнице. И свако их решава како зна и уме. Ако бисмо из *државноназивних* етикета изводили називе грађана/држављана у трима земљама на говорном простору српског језика, могли бисмо говорити, а понекад и говоримо, о *Србијанцима*, *Црногорцима* и *Србљанима*. И ти ентитети имају различитих проблема с идентитетом, много мањих од оних које имају Хрвати и Хрвађани, као и Муслимани/Бошњаци, барем ретроспективно. Треба се надати да *ктетици* (придеви изведени од напред наведених именица) — *србијански*, *црногорски* и *србљански* — никада неће стићи дотле да се повежу с *језиком*, да постану називи за (реално постојеће) *различите језике*. Томе се противи здрав разум, неоспорна прошлост и смислена будућност, о којима рачуна мора водити свака озбиљна политика, и сада и убудуће, језичка, културна и друга.

Спољни свет није сентименталан али обично јесте рационалан. Ко научи српски језик, чији је број изворних говорилаца знатно већи од броја изворних корисника хрватског и бошњачког, не мора се много трудити око освајања посебних знања о двама потоњим. Зато је и важно да наши компетентни стручњаци буду на лицу места, на страним универзитетима и славистичким катедрама, без обзира на интернет, у који треба, што се нас тиче, да улазе првенствено чињенице и њихове ваљано осмишљене интерпретације.

* * *

Текст овог закључка припремили су мр Бранислав Брборић, секретар Одбора за стандардизацију, и др Слободан Реметић, члан Одбора и директор Института за српски језик. Усвојен је на седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања одржаној 22. новембра 1999. године.

Одбор за стандардизацију српског језика

**КАРТОТЕКА
ЈЕЗИЧКИХ НЕДОУМИЦА**

Београд, јул 1999. године

СТРУКТУРА КАРТОТЕКЕ ЈЕЗИЧКИХ НЕДОУМИЦА

I.	Општејезичке недоумице	1
II.	Фонетика и фонологија	3
III.	Акцентуација	5
IV.	Лексика (с морфологијом и творбом речи)	6
	Избор речи (стилски необележене речи, архаизми, варваризми, дијалектизми, позајмљенице, туђице, интернационализми)	
	Морфологија	
	Творба речи	
	Терминологија	
	Етимологија и ономастика	
V.	Правопис (с интерпункцијом)	12
VI.	Синтакса	15
	Синтагма	
	Реченица	
	Слагање речи	
	Ред речи	
	Употреба падежа	
	Употреба времена	
	Употреба осталих глаголских облика	
	Фразеологизми	
VII.	Стилистика	21
VIII.	Недоумице у превођењу	26

I. ОПШТЕЈЕЗИЧКЕ НЕДОУМИЦЕ

Ових је недоумица много, и стварних и привидних, и реалних и виртуелних, мада је, претпостављамо, за многе чланове Одбора једна сасвим рашчишћена: док се учење језика и књижевности у основној и средњој школи не раздвоји у засебне предмете, језику ће се и даље лоше писати.

1. Одбор је једну од њих одбио прогласивши се на самом почетку, и пре оснивања, ненадлежним за њу. Зато је и овде остављамо по страни. Реч је о недоумици — да ли је *пожељно уопштити екавицу у целокупноме српском језичком стандарду* или је *неизбежно задржати заувек двоструки (изговорни и исписни) српски језички стандард, екавски и ијекавски*. Кад је посреди другонаведена синтаagma, она која почиње речју *неизбежно*, у науци о језику свако је озбиљан мислио да се то питање уопште не поставља, тј. у разговорном стилу и у језику књижевности пожељно је и неизбежно супостојање и екавског и ијекавског изговора и исписа за вечита времена. После оснивања Одбора за стандардизацију српског језика, свако о тој дилеми може лично мислити и говорити шта хоће, али она неће бити предмет колективне процене Одбора и његових радних тела. Једноставно, то питање скинуто је с дневног реда текуће језичке и културне збиље, а наше није да погађамо хоће ли га актуелизовати која друга или каква друкчија будућа стварност.

2. Ни питање избора писма није на дневном реду. Наша културна историја изабрала је била само *ћирилицу*. Година 1918. донела нам је и *латиницу*. Потоња је, очигледно, преживела слом југословенске идеје, и није задатак Одбора да потезе дилему између "пуноправности" и "равноправности" двају писама која живе у српском језику, што је отвара само један од четири устава који се баве српским језиком и његовим писмима.

Одбор је ипак одређен у једноме: примарно писмо језичке културе на српском говорном простору, осим ако ко моћан не одабере какав други курс, мора остати *ћирилица*, и то барем дотле док је она једино писмо остатка православног дела словенског света. Ово питање не би смело бити обележено политичким чаркама и идеолошким конјунктурама чији би протагонисти били склони играти се погубног раскида континуитета и непоправљивог раздешавања смисла што уједињује прошлост, садашњост и будућност не само "на овим просторима" него и глобално, упркос свим универзализмима, мондијализмима и екуменизмима носилаца новог поретка.

Ако проблем сузимо на писмо у школској употреби, састављачима ове картотеке чини се да није нужно инсистирати на наизменичној употреби двају алфавета у писменим задацима из српског језика, али је нужно на завршном и матурском испиту дати предност ћирилици, јер је реч о некој врсти службене употребе, о документу, од чега би се могло одступити само на лични захтев.

3. Творци *Слова о српском језику* злоупотребили су и невоље наведене у тачкама 1. и 2. а отворили су и дилеме које је на Балканском полуострву, више него било где у Европи, развејао 19. век, изједначујући веру и нацију упркос језичком уједињавању средишњег дела нашег полуострва. На крају 20. века ново је само то што је на том подручју и трећа вера (ислам), која начелно не држи до етничких разлика ни кад су оне крупне (нпр. Турци и Курди), произвела "своју" нацију, назвавши је Бошњацима. Њима су распад српско-хрватске језичкоконвергенцијске илузије, природа ратног сукоба у БиХ (1992–1995. г.) и његов дејтонско-париски расплет "придружили" *босански*, а не *бошњачки*, назив језика.

Тај назив, *босански*, стоји с ону страну сваког легитимитета, што је Одбор уочио и на то, у оквиру својих моћи, реаговао препоруком, садржаном у Одлуци бр. 1, да је он неприхватљив за српски језички стандард, без обзира на то шта се иза њега скрива, — трећа варијанта бившега српскохрватског стандардног језика, варијанта српскога језичког стандарда, с обзиром на његову дијалекатску основу, или нешто треће. Тек, Одбор се није бавио нити има смисла да се бави питањем статуса тог идиома, а још мање питањем његовог постојања или непостојања.

Одбор би се могао позабавити стандардизацијом једнога од истонародних *етнонима* (*Шиптар, Арбанас, Албанац, Арнаут*) и с њима саображених *ктетика* (*шиптарски, арбанашки, албански, арнаутски*), али се већ сада може рећи да препоруку не би смео добити онај који је био наметнут 1967–1968. године.

Хладнокрвно процењивање даљег развоја социолингвистичких прилика на "овим просторима", лишено сваке брзоплетости или усплахирене политичке конјунктуре, задатак је који Одбору, без икаквих дилема, намеће историјско искуство и језичка политика у будућности. Разуме се, Одбор ће бити важан чинилац језичке политике, али није, нити може бити, једини.

4. Развој прилика у правописној а можда и у општејезичкој сфери оповргнуо је сваку дилему око тога да ли нам треба она културноисторијска мисија коју од 1826. године врши Матица српска, чије је седиште у Новом Саду, "завичајном лежишту српске културе и духовности", како је изјавио недавно један од три министра културе на говорном простору српског језика ("Политика", 23. 1. 1999, 13).

Приликом свог оснивања, у члану 5. *Пословника*, Одбор је потврдио своју приврженост Матициној мисији, не признајући јој монопол, јер се, како стоји у тој тачки *Пословника*, "кад је то у интересу језичке стандардизације, Матици (...) могу, као кооперанти или суорганизатори, односно као суиздавачи, придружити и други оснивачи, односно друга правна лица". Ако се догоди да неко у Немачкој, Аустрији или Швајцарској оспори улогу коју на говорном простору немачког језика игра име *Duden*, што је заштитни знак Библиографског института и фирме Брокхаус д. д. (*Bibliographi-sches Institut & F.A. Brockhaus AG*), можда ће бити логично да се и говорни простор српског језика одрекне Матичине мисије. А дотле Одбор не би смео допустити да се на то пристане. Та дилема може бити виртуелна, привидна, али не и реална, стварна.

5. Приређивачи ове картотеке, задужени на седници Одбора од 4. децембра 1998. године да је сачине и поднесу на верификацију Комисији за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, у складу с тачком 9. Програма рада Одбора у раздобљу које је пред нама, — узимају слободу да понуде на разматрање члановима Одобра, његових комисија и његових оснивача једну давнашњу недоумицу: *је ли корисно да се у основним и средњим школама, у све три наше републике, под називом предмета српски језик скрива много више књижевности, домаће и стране, неголи самога тог језика.*

Ценећи књижевност више него иједну другу уметност, приређивачи, и због свог образовања и због положаја коју књижевна уметност има и у културној историји и у културној садашњици, а не само због њене пупчане везе с језиком, — мисле да би без журбе, негативне политизације и запенушале услахирености, *језичку обуку требало одвојити од књижевноуметничке*, али не тако да се било шта раскида, а камоли укида, било у језику било у књижевности. Најављена реформа образовања могла би се такође позабавити овом недоумицом.

II. ФОНЕТИКА И ФОНОЛОГИЈА

1. Хоће ли *основе српске стандардне фонологије*, које припрема проф. др Драгољуб Петровић, члан Одбора за стандардизацију српског језика, обухватити изговор и акцентуацију позајмљеница и страних властитих имена? Може ли проф. Петровић дати одговор на то питање већ сада?
2. Код глагола с префиксима *пре/прије* и *пред* рефлекс јата редовно је [e] — и у екавском и у ијекавском изговору: може ли се

[e] уопштити и код именица с истим префиксима, где је сада чест дублетизам *e/ије*? Евидентираном смањивању двојстава у стандардном језику, што се не мора нужно односити на његов књижевноуметнички стил, могла би претходити расправа у стручним круговима у Републици Црној Гори и Републици Српској.

3. Какав је став Одбора према ијекавским *топонимима*, *хидронимима*, *антропонимима* и другим *-онимима* на екавскоме изговорном подручју, и, обрнуто, према екавским *-онимима* на ијекавском изговорном подручју? Ако је тај став позитиван, — може ли се он уопштити тако што би се, у сарадњи са секретаријатима за законодавство и заводима за картографију, обезбедило озваничење тога позитивног става? Нормирани су на пример ликови *Власотинце* и *Предејане*, што је исправно ако се опредељујемо за морфолошку изворност. То се вероватно десило и без сарадње законодаваца и језикословаца, која је преко потребна, утолико пре што, у Србији, постоји *Закон о територијалној организацији и локалној самоуправи*, у којем су пописана сва насељена места. У њему је и *Босилеград*, потпуно легитиман у бугарском језику. Је ли и у српском?
4. Пошто се показало да једначење по звучности — од којег у правопису нисмо имали нарочите користи, а њему се страна властита имена одупиру — не може издржати апсолутистичку владавину (у последње време у питање га доводи Мобтел, тј. Mobtel), може ли Одбор, макар делимично, исправити непожељни апсолутизам одвајајући, макар унеколико, оно што је свугде по свету одвојено, — фонетику и фонологију од (орто)графије?
5. Ако се у другим словенским језицима уважава неизбежно системско двојство предлога *с(a)* и *к(a)*, — можемо ли то разликовање уопштити на начин који је примењивао Вук Караџић, мада ни он у томе није био доследан? Зар образац није јасан: *са* је обавезно само испред *с*, *з*, *ш* и *ж* (*са сестром*, *са зетом*, *са женом*, *са шураком*)? Краћи лик предлога *с* пише се и испред звучних сугласника (*с голубом*, *с Душаном*, *с Његошем* итд.), с тим што се изговара [з] уз звучне сугласнике који имају безвучне парњаке, али не и [ш] на пример уз [њ] као у неким дијалектима [ш њим]. Међутим, Митар Пешикан рекао је једном приликом да он облик *са*, поред случајева који су овде наведени, употребљава и испред речи које почињу вокалом. Таквој употреби склон је и Иван Клајн, из еуфонијских разлога ("са испитом" њему звучи лепше него "с испитом"). Стога норму у овој ствари треба пажљиво одмерити.
6. Ако желимо јединствен стандардни језик, треба инсистирати на фонолошким решењима (уз помоћ морфологије и ортографије) што чувају функционалне разлике које обезбеђују веће лексичко и семантичко богатство (*ожив[ј]ети* : *оживити*, *поцр[н/њ]ети* : *поцрнити*, *пожут[ј]ети* : *пожутити* итд.). Неизбежна и пожељна двојства морају остати, али не и она која не доносе богатство, него

несигурност (*спастити/спасити : спасавати/спашавати; осим : ссм; добијати : добивати; срећан : сретан; дат : дан; искоришћен : искориштен; орман : ормар и сл.*). Потребно је истражити све нефункционалне дублете и предложити њихово смањивање или "укидање" у језичком стандарду!

Фонетско-фонолошке ситнице

1. Прецизирати статус поетских архаизама *гроце* (са слоговним *р*) и *криоце!*
2. Слоговно или неслоговно *р* у *умро?*
3. *Кафа* или *кава?*
4. Могу ли се допустити облици *ињекција, коњугација, коњунктура?*
5. Могу ли се допустити консонантске групе у везама као *с птицама, к школи?*
6. О дублетима типа *убијен/убивен, добијен/добивен*. Шта је са случајевима типа *надувен?*

III. АКЦЕНТУАЦИЈА

1. Када можемо очекивати готовост за штампу акценатског речника српског језика? Може ли се порадити на томе да истовремено буду спремни *акценатски речник* и *основе фонологије*? Хоће ли тај акценатски речник полазити од оних одредница које се нађу у *једнотомном речнику* стандардног језика? Хоће ли тај речник, поред пописа досад уважаваних акценатских дублета, садржати и "пропис" за оне акценте којима се даје предност?
2. Какав је став Одбора према преношењу акцента на проклитику?
3. Је ли прихватљива констатација, која се неретко чује, да је завршен процес "умирања" постакценатских дужина? Може ли се утврдити еластична норма, која би прихватила постојеће дужине али би допустила факултативност у већини случајева?
4. Какав је став Одбора према страним акцентима, нарочито француских речи, на последњем слогу не само властитих имсна него и одавно прихваћених позајмљеница? Последњих година нарочито су спортски извештачи на радију и телевизији уобичајили

да изговарају "ОлимпијаКОС", "у ПанатенаиКОсу" и слично, што јесте грчки акценат али је код нас потпуно неоправдан.

5. Може ли Одбор штогод учинити — и пре објављивања основа фонологије и описно-прописног акценатског речника заснованог на Вук–Даничићевој акцентуацији — да се припреми терен за стварно предавање акцентуације у школама свих ступњева? Могу ли се израдити регионални приручници не само за акценат него и за отклањање фонетских и граматичких грешака?
6. Може ли Одбор препоручити заводима за уџбенике да се у настави акцента штедро користе електронска помагала (аудио и видео касете, компактни дискови и це-де ромови), пошто је очигледно да многи наставници/професори српског језика нису кадри предавати ни безазленије језичке дисциплине, а камоли акцентуацију?

IV. ЛЕКСИКА (С МОРФОЛОГИЈОМ И ТВОРБОМ РЕЧИ)

1. Остаје ли Одбор и у погледу препорука које се тичу избора речи у стандардном језику одан оном моделу стандардизације који је прихваћен у првој одлуци Одбора, изложеном после образложења треће препоруке у тој одлуци? Претпостављамо да, у складу с тим моделом, не би било прихватљиво настојати да се шире и јачају *лексичке убице* (нпр. *сипати* уклања *лити* и *точити*; *одложити* онемогућује *одгодити*, проглашавајући га кроатизмом; *превазилази* се све па и оно што се може *надићи/надилазити*, *савладати/савлађивати*, *превладати*, *пребродити*, *премостити*, *застар(ј)ети/застар(ј)евати* и сл.).
2. За које се све *детерминативне ознаке* опредељују редактори једнотомног речника, при чему се подразумева да ниједна таква ознака (*архаизам*, *варваризам* и сл.) неће указивати на апсолутну дисквалификацију, чак ни онда кад се јасно указује на лексику која је стилски обележена, што значи да ће огромна већина лексичких одредница имплицитно сведочити о "безбојности просека"?
3. Правих и потпуних синонима у стандардном језику нема. Ако се појаве, они су привремени. Свесно или несвесно, говорна заједница даје предност једнима над другима, тако да једни изрази бивају "безбојно просечни", а други "стилски маркирани" или "архаични". Може ли проф. Иван Клајн указати на лексичке снопове који сведоче о изложеним карактеристикама појединих синонима, чак и онда кад би се они могли обележити као *истозначнице* (нпр. *прилози за време: понекад, гдекад, кадикад, каткад, подекад, покаткад, кадшто, покадшто* — имају [готово] истоветно значење, али је само првонаведена лексема стилски

неутрална; истозначнице су и *увек*, *вазда*, *свакад* и *свагда*, али је само лексема *увек* стилски неутрална; у склопу истозначних лексема и синтагми *најзад*, *на крају*, *напоследку*, *напокон* и *најпосле* само су последње две одреднице стилски маркиране)?

4. Хоће ли став Одбора бити да се, с обзиром на синтетички карактер српског језика, препоручују *несинкретички ликови косих падежа* када постоје и *синкретички* (нпр. *с радошћу*, а не *с радости*; *одредаба* и *наредаба*, а не *одредби* и *наредби* у генитиву плурала; *двају*, *трију*, *четирију* и слично уместо аналитичких ликова, честих у публицистичком стилу [нпр. *односи две земље* уместо синтетичког лика *односи двеју земаља* или *односи међу двема земљама*])? Карактеристични су примери појединих речи код којих се у генитиву множине јављају чак три лика (*мајки*, *мајка*, *мајака*; *бројка*, *бројки*, *бројака*). Је ли могуће стандардизовати само један од њих?
5. Зар не би било пожељно размотрити могућност да се препоручи редовна употреба апелатива *госпођа* уз *задржавање "мушког лика" страних женских имена* и/или *феминизација таквих имена*, поготову кад она имају одавно посрбљене домаће еквиваленте (*Сузан[а]*, *Брижит[а]*, *Катарина* за *Кетрин* и сл.)?
6. Немар према стандардном језику или неразумевање његове природе изазвали су многа упрошћавања о којима говори и професор Живојин Станојчић у своме прилогу објављеном у књизи *Српски језик на крају века* (Београд, 1996). Ти процеси, оцењивани и позитивно у описним граматицама књижевноуметничког стила, довели су или доводе до тога да упитно-односни прилози *где*, *куда* и *камо* буду свођени на *где*, да се предлог *код* стане све више појављивати и уз глаголе кретања (изузимајући добро разлучене изразе [*био сам*] *код куће*, али [*идем*] *кући*)! Хоће ли Одбор подупирати или ће обеснаживати те морфолошко-синтактичке процесе?
7. Хоће ли професор Иван Клајн, пишући студију о творби речи у српском језику, указивати на предност једних твореница над другима, не "скривајући", разуме се, ни оне творбене ликове засведочене у књижевноуметничком стилу?
8. Може ли проф. Иван Клајн из свога изванредног описа развојних путева српске лексике у раздобљу 1945–1995. године излучити оне лексеме које заслужују стандардолошку предност (у књизи *Српски језик на крају века*) или, прецизније, у својим годинама објављиваним *описима* актуелних српских књижевно-језичких прилика, кад их буде прерађивао или допуњавао, на одговарајући начин водити рачуна о *прописима*?

9. Терминологија је најболнија тачка српскога језичког стандарда. Може ли се просветним властима у свим трима републикама на говорном простору српског језика уверљивије указивати на то да би било *крајње неопходно*, макар у раздобљу од наредних десет година, *основати засебно одељење у (једином) Институту за српски језик* које би се бавило искључиво терминолошким питањима језичког стандарда? Шта Одбор може урадити да се свест о тој неопходности на свим катедрама за српски језик дигне на највишу раван? Би ли се, у сарадњи са заводима за уџбенике, могли израдити школски терминолошки речници појединих предмета који се предају у основној и средњој школи? Можда би требало почети од српског језика и математике!
10. Могу ли и *Ономатолошки прилози*, чији је број већ импозантан, убудуће држати на уму (више него досад) стандардолшке импликације нашега ономастикона без супротстављања индивидуалним правима грађана?

Морфолошко-творбене ситнице

а) Именице

1. Вокатив једнине једнак номинативу — код којих именица?
2. Вокатив једнине мушког рода на *-е : -у*?
3. Могу ли се ипак допустити облици као *Крушевцем, пријатељем, Андрејем*, иако се противе правилу о *-ом* кад је у последњем слогу основе вокал *е*?
4. Које све именице могу имати *-ом* (*пешкиром, престижом*) иако у последњем слогу основе не стоји *е*?
5. Статус архаизма *дне*, посебно у синтагми као о *Видову дне*? Исто тако, треба се осврнути на архаизме *коњма* и *у гости*, као и на поетске архаизме *ноћца* и *крвца*.
6. Код којих именица на тврде консонанте множинско проширење *ев* (а не *ов*) представља једину допуштену могућност, а код којих постоји и факултативна варијанта са *ов* (*курсеви, носеви, шутеви, млазеви, мразеви* итд.)?
7. Статус множине *акта, пакта, документа*?
8. Да ли само *гостију, прстију* или и *гости, прсти*?
9. Питање деклинабилности и конгруенције именице *доба*?

10. Облик и промена именице *тле/тло*?
11. Генитив множине *плећију, прсију*?
12. Прецизирати статус архаизама *небеса, чудеса!*
13. Промена именице *уво* (из *ува* или и из *увета*?) или само лик *ухо*?
14. Множина *дрвета* или само колектив *дрвеће*?
15. Статус множине *каменови (камени)* уз чешћи колектив *камење*?
16. Номинатив *кћи/кћер, мати/матер*?
17. Објаснити зашто је *одељење* а *летење!* Разлика између *бељења* и *белења*?
18. Множина од именица типа *пуце, туце*?
19. Промена облика *Крчмаре, Жабаре*. Можда објаснити како је дошло до ситуације на терену типа *Мало Крчмаре : у Малим Крчмарима?!*

б) Придеви

1. *Нови* место *нов* (Добили смо *нови* план)?
2. *Синтактички* место *синтаксички*?
3. Шта са придевима *мајчин/материн* (статус овога другога)?

в) Заменице

1. Је ли још увек употребљив генитив множине *свију*?
2. Ширење употребе заменице *овај* место *тај*?
3. Шта са архаизмима типа *Бог с нами* био, *Бог с вама* био?

г) Бројеви

1. Питање променљивости кардиналних бројева 2, 3 и 4 (и да ли уопште има потврда за променљивост другог дела у бројевима 22, 23, 24 и другим двоцифреним бројевима)?
2. Питање промене бројева *двоје, троје* и, нарочито, *четворо*?

д) Глаголи

1. Статус и употребљивост имперфекта (по глаголима и по глаголским лицима)?
2. Формација потенцијала: *дошли бисмо/дошли би?*
3. *Разговарало се/Разговарано је?*
4. Временска вредност облика пасива и називи пасивних облика?
5. *Грепсти/гребати?*
6. *Затечем/затекнем, речем/рекнем?*
7. *Донесох/донех?*
8. *Затрети/затрти, прострети/прострти?*
9. *Донесавши/доневши?*
10. *Црпсти/црпити?*
11. *Дупсти/дубити?*
12. *Спасти/спасити (и спасавати/спашавати)?*
13. *Врћи (жито)/врећи/вршити?*
14. *Ткам/ткем/чем* (3. лице множине *тку/ткају/чу*)?
15. *Део/денуо?*
16. *Увенуло/увело?*
17. Тип *дремљем, сишем, сипљем* — статус и тачан списак глагола о којима је реч?
18. Императив *разумеј, умеј, доспеј?*
19. Статус облика као *дад(н)ем, знад(н)ем, имад(н)ем?*
20. Треће лице плурала презента *даду/дају?*
21. Компаратив глагола *волети* (*волији*, Стевановић I 358)?
22. *Заспим, заспем?*
23. *Стајати/стојати?*

24. *Бројати/бројити?*
25. Уз глагол *денути* (*део/денуо*) погледати и глаголе типа *клекао/клекнуо, посегнуо/посегао, стегао/стегнуо, сагао/сагнуо?*
26. *Ући/уљећи (унићи)?*
27. *Сићи/саћи, изићи/изаћи?*

ђ) Творба речи

1. *Датовати/датирати?*
2. *Прскавати* (Стевановић I 356)?
3. *Преплетати/преплитати?*
4. Имперфектизована творба од *закачити/закачињати?*
5. Статус придева *очни/очињи ... очин/очев, воловски/волујски?*
6. Шта са "варијантама" у творби придева типа *мачећи/мачији, кучећи* (има ли друге могућности)?
7. Статус дублета *кућни/кућевни/кућански; братов/братски; синов/синовљев/синовски?*

Лексичке и синтактичко-семантичке дилеме

1. *Убрзан* место *брз* и сл.?
2. *Папир* "документ, текст, писмени предлог"?
3. *АИДС/сида?*
4. *Плејоф* — завршница, доигравање, доигра као предигра?
5. *Фајнал фор* — финална четворка, завршна четворица?
6. *Плејмејкер* — градитељ игре?
7. *Поентирати* — постићи поен (у кошарци)?
8. "Демонстрант који протестује против нечега" — још једно значење речи *протестант?*

9. Шта значи *инсерт*?
10. Да ли је *варваризам "варварство"*?
11. *Упознао* га је да ...?
12. Шта значи *беспризорни*?
13. Може ли се *гранатирати* из ваздуха? Има ли изгледа за то да се сузбије новинарско значење речи *граната* (према енгл. и фран. *grenade*), у којем би било нормално очекивати само давнашњу позајмљеницу *бомба*?
14. Професор Ивић је мислио да дилему *синтаксички* : *синтактички* треба рашчистити у корист другог лика (попут *пракса* : *практички*, *профилакса* : *профилактички* и сл.). Лик *синтактички* зато и стоји у овој картотеци.

V. ПРАВОПИС (С ИНТЕРПУНКЦИЈОМ)

1. Може ли Матица српска, макар приближно, указати на то кад би се могло очекивати *допуњено* издање научно-универзитетске верзије *Правописа српскога језика* (Нови Сад, 1993 [1994]), допуњено са 1500 нових прилога *Речнику уз Правопис*, што је наговештено 1998. године?
2. Када би двојица живих приређивача научно-универзитетске верзије *Правописа* могла приступити његовој рестилизацији, која би га ослободила од терета што га он носи због недовољно дефинисаних социолингвистичких прилика у којима је настајао?
3. Може ли се отворити расправа у Комисији за праћење и истраживање правописне проблематике о изменама правописне норме које би било неопходно извршити бар до 2010. године, тако да добијемо *друго, измењено и допуњено, издање Правописа*?
4. Хоће ли се у новом издању *Правописа*, допуњеном и измењеном, приступити смањивању броја дублета и недвосмисленост указивању на боља решења кад се дублете и морају подносити?
5. Мада многе дублете нису само правописно питање, све се оне очитују и у правопису. Може ли, с тим у вези, научно-универзитетска верзија *Правописа* донети макар само сажетак српске лингвистичке терминологије, укључујући и решавање питања рода појединих термина (нпр. оних умрежених у систему *фонема, морфема, лексема, семантема, графема, синтагмема, синтаксема, фразема* и сл.) фиксирајући предност *женског рода*?

6. Једна од болних тачака интерпункције *јесте погрешна, исправна и алтернативна употреба запете*. Може ли један закључак Одбора бити посвећен систематској, прегледној и опсежној обради ове теме? Нарочито се запиње око неразликовања апозитивних, које траже упарене запете, од атрибутивних клауза, које искључују запете.
7. Код многих угледних аутора различних струка влада необавештеност или уздржаност кад је посреди *алтернативна употреба сличних интерпункцијских знакова*. Зато уопште не употребљавају парентетичке црте и заграде, које обезбеђују различит степен издвојености од основног тока мисли (*највиша издвојеност дигресивног типа сугерише се помоћу заграда, средња помоћу црта, а најмања помоћу запета*, чија превелика густина управо намеће употребу алтернативних знакова сродног значења). И у овом случају била би пожељна препорука Одбора илустрована бројним примерима.
8. Писање кратких *фуснота* у заградама већ се одомаћило, нарочито кад су посреди библиографски подаци, али многим ауторима није јасно да је у загради могућ и шири дигресивни дискурс, који се увек завршава тачком пре завршене заграде. И овде би била пожељна препорука снабдевена неколиким примерима.
9. У досадашњим правописима није нормирана употреба *наводника за дуже текстове*, оне од више пасуса. У већини страних језика у таквом случају *сваки пасус почиње наводником*, а само се *последњи и завршава наводником*. Би ли такав пропис требало усвојити и код нас, јер, ако се наводник ставља само на почетку и на крају текста, читалац лако губи из вида да је посреди цитат?
10. *Полунаводници* се ретко срећу и у научном, а камоли у публицистичком и административном регистру. Модерна компјутерска техника унапређује могућност рафиниране употребе и ових интерпункцијских знакова, као и знакова навода који нису оличени у *дуплим отвореним и двоструким обрнуто сложеним затвореним запетама (изводима)*. Потребна је препорука која ће ову тему засебно обрадити, уз евентуално допуштање и простијег система.
11. *Неразликовање цртице* (увек спојног знака) од *црте* (која је у начелу раздвојни знак), с двама белинама (претходном и потоњом, па и онда када она "спаја" синтагме у блиским релацијама) — болна је тачка и оних новинских кућа које располажу лекторским апаратом (нпр. "Политика"), а камоли нових издавачких, новинских и штампарских предузећа. Што је најгоре, ни добри писци сличних и различитих струка па ни многи лингвисти не разликују ова два знака нити држе до тог разликовања ако им је оно и познато. Срећом, *Правопис српскога језика*, у обема својим верзијама (научно и школско издање), доследан је у разликовању ових знакова, до којег држе и публикације Института за српски језик и

Матице српске, а нарочито човек који компјутерски "прелама" те публикације. Штавише, тај компјутериста уважава савет пок. Митра Пешикана, који је волео и краћу црту (што спаја датуме, коауторе или здружене ауторе [*Вук-Даничићева акцентуација, Симић-Кангргин речник*] и путне релације [*пруга Београд-Бар*]) од дуже (у обавезно раздвојној, парентетичкој, употреби, оној која замењује упарене зарезе, нарочито подесној кад је реч о дужој синтагми или реченици употребљеној парентетички). Треба, дакле, на сасвим одређен начин рећи шта се на пример пише између бројева у везама као "стр. 17-21". Исто тако треба прецизирати да ли је математички знак "минус" потребно писати краћом или дужом цртом, с белинама или без њих. Нажалост, правописи с алтернативним амбицијама, које мање или више оспоравају луденовску и ларусовску традицију Матице српске, не држе до разликовања црте од цртице, својственог и англо-америчкој (логичкој) и германској па и руској (формалној) интерпункцији. И овде је потребна једна добро разрађена препорука Одбора.

12. Треба прецизирати у којим је случајевима допуштено *мешање бројки и слова* у истом броју или бројном изразу. По нашем схватању то би требало допустити само за *милион* и веће бројеве (нпр. "12 милиона", "5,5 милијарди људи"), пошто су то именице страног порекла и не уклапају се потпуно у традиционални систем бројева као врсте речи. Такође се, сажетости ради, морају допустити сложенице типа *40-годишњи, 24-месечни*. Напротив, не би требало допустити писање "150 хиљада" (него или "150.000" или све словима) нити додавање наставака уз цифре, типа "у 14-ој години" (треба: *у четрнаестој години* или *у 14. години*) нити "20-ак примера" (цифре не служе писању приближних бројева, зато се мора писати *двадесетак*).
13. Може ли реченица почети цифром? По досадашњој новинарској пракси, избегавају се све реченице као "285 тона цемента утрошено је на ...", "1921. године вратио се у Београд ..." па се бројеви или пишу словима или се мења склоп реченице како би се цифре склониле с почетка. Можда таква забрана и нема оправдања, али треба чути званично мишљење.
14. Мислимо да би требало изричито напоменути да се независне упитне реченице увек пишу *с упитником на крају*. Сада се често срећу примери као "Једна лепа манифестација пропала је или је бар одгођена на неодређено време. Је ли тако морало бити". Овде би друга реченица морала имати упитник на крају, без обзира на то што је питање реторичко. Тачку или узвичник на крају ваљало би допустити само у изразима типа *што да не*, који су само формално упитни: "Могу ли и деца присуствовати? Могу, што да не." Треба видети да ли има још таквих изузетака.
15. Ваља додати и неколико напомена о *транскрипцији*, пре свега што се тиче *примене* постојећих правила у пракси. Недавно су

Ивану Клајну у кратком размаку дошле две особе да га питају за савет о транскрипцији страних имена, и, мада нису језички необразоване, испоставило се да ниједна од њих није појма имала да *Правопис (1993)* садржи осамдесетак страница правила за транскрипцију свих важнијих европских језика и неколико изваневропских. У штампи се свакодневно може видети да новинари преносе страна имена потпуно "напамет".

16. Када (се) може/треба/мора/(не) сме примењивати изворна латиничка граfiја? У *Правопису из 1960.* то је било доста јасно речено: у *стручним текстовима* обавезно је додати изворну граfiју приликом првог помињања, а у латиничким у којима се иначе користи изворна граfiја обавезно је додати изговор, такође приликом првог помињања. У *Правопису* тога нема. У штампи (нарочито у "Политици" и "Нину") последњих година се укоренио лош обичај да се у преведеним текстовима, или у онима пренетим из хрватске штампе, страна имена пишу изворно латиницом — иако то нису стручни текстови, а већина тих имена код нас су одавно позната у транскрибованом облику. ("Као што је још одавно написала Simone de Beauvoir, улога жене ..." итд.) Још је много горе што се чак и *фонетски транскрибована имена*, без икаквог разлога, пишу латиницом ("*Швајцарски лист* Ноје *сiрher сајtung објавио је ...*" итд.!) Наравно, ово последње није "недоумица" него тешка неписменост, али га наводимо као доказ да су опште норме у овој области неопходне.
17. За које би *још* језике требало дати правила у новом издању *Правописа*? (Богдан Терзић, на пример, пише рад о транскрипцији имена из јерменског.)

VI. СИНТАКСА

1. Неопходна би била једна препорука Одбора срачуната на то да се ублажи претерано *дакање* у српском језику и (не)оправдана примедба да је то и иначе одлика говорног простора српског језика, који је (како је једном написала академик Милка Илић) "паушално проглашаван дакавским". Својевремено је пок. Михаило Стевановић на много десетина страница тома II своје граматике *описао* огромну "ширину употребе везника да у функцији везивања и сродних и разнородних врста реченица" (практично у свима зависним реченицама, односно клаузама, а не само у зависноупитним, где је такође могуће избећи *везнике да*), али *се уздржао* од препоруке за што суженије "дакање", редовно редундантно и противно једном од *мерила језичке правилности, језичкој еконо-*

мичности (*Језички приручник*, Београд, 1991, 30–31). Мисли ли Одбор да је потребно заложити се за суженије "дакање"?

2. Ако је позитиван став Одбора према недоумици изложеној у претходној тачки, онда се ваља заложити за више препорука с тим у вези. Ево једне. Можда је упитно-везничка синтаagma да ли неизбежна у зависноупитним клаузама мада је и у њима макар минимално редунантна (нпр. *Не знам да ли је уопште паметно студирати/Не знам да ли ћу уопште студирати/Не знам је ли уопште паметно студирати/Не знам хоћу ли уопште студирати*). Она је, међутим, сасвим редунантна приликом употребе независних упитних реченица, односно у интерогативној (упитној) деклинацији свих седам глаголских времена, где је речца *ли* довољна за маркирање упитности (*долазимо ли, долажаше ли, дође ли, хоћеш ли доћи, јеси ли дошао, бејаше ли дошао, будеш ли дошао и би ли дошао [могући начин, потенцијал, а не глаголско време]*). Мада српски језик није у широкој међународној употреби, није ни мали словенски језик; потребно је, не само у приручницима за странце него и у домаћим уџбеницима и приручницима, одредити стандардолошки статус синтагме *да ли*.

3. Један од суприређивача *Картотеке језичких недоумица* показао је у једном свом раду да једна обична свакодневна стандардна реченица *Хоћеш ли доћи сутра к мени* има неколико истозначних стандардних трансформација (*Хоћеш ли доћи сјутра к мени, Да ли ћеш доћи сутра к мени, Да ли ћеш доћи сјутра к мени* + још четири истозначнице са синтагмом *код мене* + још четири истозначнице са синтагмом *до мене* [која евентуално нуди благу двосмисленост]) и неколико стотина супстандардних трансформација (*Да ли ће[ш] да дођеш ..., Је ли ће[ш] да дођеш, Да л' ће[ш] дођеш, Је л' ће[ш] дођеш* итд.).

Ако Одбор прихвати распетљавање ове недоумице, могуће је поновити аргументацију изложену у томе раду, с тим да се она уобличи тако да буде препорука Одбора.

4. С претходним трима недоумицама стоји у вези и (често наводна) *безличност глагола **требати***, коју угрожава чињеница да постоје бројне *личне* употребе тог глагола (*Ваша ми помоћ не треба, Оне вам уопште не требају*), а у време приређивања *Картотеке језичких недоумица* прочитали смо у једном угледном дневном листу да безлична употреба глагола *требати* "гордо посрће" (*— Што се тиче војних питања ми не бисмо требало да о њима сад расправљамо. — Та питања требало би да сачекају избијање рата па да их онда размотримо. — Да, али Ви бисте требало да знате да смо ми спремни да их размотримо. — Па, можемо ли рећи да је то завршено!* "Политика", 13. 1. 1999, 4, текст под насловом *Кисинџерова ћаскања* [у којима му је партнер *Мао Це Тунг*, односно *Мао Цедунг*, 1975]). Дописник "Политике" и евентални језички редактор (лектор) нису криви што се одржава неодржива "норма",

која на нелогичан и у суштини недопустив начин укршта *очигледну персоналност с безличношћу*. Једноставно, персонализовану конструкцију морамо признати као легитимну, *осим ако требати стоји на почетку реченице*. Неодрживо је рећи оно што се често среће у разговорном, па и административном стилу: *Школе су требало да доставе попуњене табеле*. Реченицу ваља реконструисати тако да почне са — *Требало је да школе[...]* или *Школе су требале да [...]*!

На овај ситактички проблем благо је упозорио проф. Иван Клајн у једноме од својих прилога *Језичком приручнику* (Београд 1991, 127–129), али је сада дошло време да се, растерећени ранијих српско-хрватских језичких заврзлама, посветимо одрешитом уређивању српскога језичког стандарда. У конкретном случају ваља стандардизовати *безличну употребу*, која је логички могућа само ако изостаје субјекат, тј. ако се безлични ликови глагола *требати* (нарочито *требало је* и *требало би*) — сместе на почетку исказа, док се лично-безлична употреба презентског облика *треба* (*ми треба да дођемо/треба да дођемо*) може подносити и на почетку исказа.

У боља времена за стандардизацију српскога језика, она пре "уједињења" (1918), глагол *требати* замењиван је "нормалним" глаголом *имати*. Препорука Одбора у вези с овом недоумицом може легализовати и замену *имати* у значењу глагола *требати*, али је најбоље ослободити људе од илузије да *требати* мора бити безлично и кад није безлично. Потребно је само средити и појачати аргументацију коју је пре осам година већ изложио Иван Клајн.

5. Посебна препорука Одбора потребна је да би се рашчистиле дилеме у вези с употребом инфинитива у футуру (где би морала бити обавезна осим у разговорном стилу језичког [суп]стандарда), а препоручена уз модалне и друге глаголе непотпуне предикације, као и уз изразе (обично безличне) непотпуног значења (именичке, придевске и прилошке синтагме, нпр. *време [нам] је путовати, рад сам одговорити позитивно, лепо [ми] је живети и у браку и изван њега*).

Разуме се, у стандарднојезичком изразу није нужно не само прегонити у "дакању" него ни претеривати у уланчавању, односно нагомилавању инфинитива (*Надам се да ћу ускоро моћи наставити глумити/Надам се да ћу ускоро моћи наставити да глумим/Надам се да ћу ускоро моћи да наставим да глумим*).

Опсежна аргументација за ову препоруку изложена је у већем броју радова последњих деценија. Потребно ју је само преbacити с терена *описа* на терен *прописа*, разуме се — у складу с моделом стандардизације прихваћеним у завршном поглављу Одлуке број 1 Одбора за стандардизацију српског језика, објављене на више места (*Језик данас, Политика, Просветни преглед, К новој писмености, Глас српски, Списи Одбора за стандардизацију српског језика*).

6. Последњих година, откако је видљив продор жена на истакнуте политичке положаје, боље се уочавају и грешке у конгруенцији (*Плавшић је допутовала [...], Савовић присуствовала састанку у Димитровграду, Проф. др Марковић стигла у Кину, Главни тужилац Хашког трибунала враћена с југословенске границе, Амерички државни секретар је изјавила ...*). Неке од тих проблема изазива и чињеница да многа страна женска имена имају, с гледишта српске морфологије, мушки лик, а одавно је напуштена склоност да се таква имена (женска и мушка) адаптирају, осим кад је реч о крунисаним главама (нпр. *Елизабета Друга*, британска краљица, редовно се јавља у делимично посрбљеном лику мада апелатив краљица, у редовној употреби, олакшава конгруенцију; међутим, *Елизабета Тејлор* једино се јавља с ликом без -а [*Елизабет*]). Исто тако, треба решити може ли се икако толерисати употреба женских презимена, првенствено страних, у основном облику, дакле без наставака -ова или -ка. Таква употреба свс је распрострањенија у језику новина, поготову у насловима, очигледно услед тежње за краткоћом: *Олбрајт у Пекингу, Кембел и Крафорд постају глумице*. (Бојимо се да би мало који новинар пристао да напише "Кембелова и Крафордова", што звучи извештачено, а још мање "Наоми Кембел и Синди Крафорд постају глумице", што је предугачко.) Јавља се понекад и с домаћим презименима ("Ракочевић приказала нову колекцију"), па чак и у падежу, иако су таква презимена непроменљива ("Нема визе за Арбур"). О овом проблему је писао др Егон Фекете, па је само потребно припремити препоруку Одбора.

7. У нашем језичком стандарду ред речи је у начелу слободан осим кад су посреди *енклитике* (глаголске и заменичке). Одавно се престало инсистирати на томе да енклитика не може доћи у наглашени положај, али се, поготову у публицистичком стилу, често среће и на најмање допустивом месту — иза запете (*Мирко Марјановић, председник Владе Републике Србије, је председавао данашњој седници у Приштини уместо ... председавао је ...*).

Врло је чест случај у службеној кореспонденцији и у административном стилу уопште да се у наглашеном положају, после какве дуге синтагме или реченице, ставе енклитике *је* и *су* мада би, уместо њих, морали стајати пуни облици — *јест(е)* и *јесу* (нпр. *услови које прописује закон јесу, а не су*; 1, 2, 3. и 4; *Оно што је нужно испунити јесте следеће [...]* а не ... *је следеће*). Треба прецизирати да ли су облици *јест* и *јесте* равноправни у трећем лицу једнине, тј. да ли облик *јест* треба свести само на изговор скраћенице *тј*. Грешке с енклитиком неки пут се тичу и других речи, мада су далеко најчешће са *је* и *су*. Види у Клајновом "Речнику недоумица" примере под одредницама *ће* и *се*.

Контакт са страним језицима и дијалекти у којима се енклитички ликови и иначе не осећају као енклитички — разлог су губљења осећања за класичну употребу енклитика. Шта је ту излаз? — Има их више: 1) *вратити се класичној норми и заложити се за што*

чешћу употребу пуних глаголских облика уместо енклитичких (да енклитика стоји на другом месту у реченици, да слободно раздваја делове синтагме, а када је посреди перфекат, енклитика да стоји иза радног придева, нпр. *Сви наши покушаји да грејање средимо на време доживели су неуспех*, где би обрнути редослед у перфекту, *су доживели*, био изван норме); 2) *напустити класичну норму и потпуно се предати пракси која не хаје за њу*; 3) *нешто између та два става*. Шта је најбоље?

8. Мада је употреба падежа углавном стабилна, врло се често дешава разбијање уходане рекције, нарочито уз предлог *за* (*Бринемо се за њима* уместо *Бринемо се за њих*; *Упознати смо о њиховим гледиштима* уместо [...] *с њиховим гледиштима*; *По мени је то погрешно* уместо [...] *по моме мишљењу*; *Воља за такмичењем никад га није напустила* уместо *Воља за такмичење*; *На силу је оженио ту девојку* уместо *оженио се том девојком*; *Разишли су се по том питању* уместо [...] *на том питању* или *у том питању*).

Актуелно је и питање може ли се допустити употреба инструментала уз глаголе *оценити*, *означити*, *оквалификовати*, *окарактерисати* и још понеке сличног значења ("Његово иступање је оцењено грешком", "Означили су га издајником", "Министар је ову тврдњу оквалификовао неистинитом")? Традиционално би уз овакве глаголе требало да стоји *као* + номинатив (... *оцењено као грешка* и сл.), а инструментал је вероватно дошао услед контаминација с глаголима *назвати*, *прогласити*, који су и раније имали такву рекцију.

9. С употребом глаголских времена нема нарочитих тешкоћа: свих седам времена добро се држи у књижевноуметничком стилу, али је изван тог стила *имперфекат* практично одумро, што се не би могло рећи за *аорист*, нарочито у разговорном и публицистичком стилу. Разлози за одумирање системске су природе јер *перфекат* обавља све послове, а и сам је у дословном значењу и *имперфекат* кад се твори од несвршених глагола.

Међутим, све је чешћа употреба презента свршених глагола уз *можда* у независним реченицама: *Можда нешто наћеш*. Мислимо да је оваква конструкција дошла или из кајкавског, или из регионалног *мож' да* (= *мож' бити да*, *мож' се деси да*), али у стандардном језику овакве реченице морају имати футур (*Можда ћеш нешто наћи*).

10. С пасивима има тешкоћа: употребљавају се и где не треба, нпр. *разговарано је* уместо *разговарало се*, а нема довољно свести о томе да те проблеме добро решава *безлична рефлексивност* (*каже се*, *не сме се пливати*, *не би се могло рећи*, *мора се ићи на лице места*), која омогућује богатство синтаксе својствене и другим словенским језицима.

Појављује се проблем пречесте употребе калка према немачком *seit(en)s/од стране* (нпр. *Наређено ми је од стране шефа*). Разуме се, синтагма *од стране* јесте гломазна, стилски неприкладна, али се сам предлог *од* с *генитивом* у споју с трпним придевом, нити пак *трпни придев с инструменталом*, не мора и не може обавезно избегавати (нпр. *Уништене су многе куће од бомбардовања, Наша делегација, предвођена министром Јовановићем, допутовала је у Беч*). О свему овоме писало се и треба писати, с препоруком Одбора или без ње.

Релативно је нова појава у српској језичкој култури умножавање попридевљених *партиципа перфекта* у атрибутивној употреби, чак и с претходећим прилозима (*општеважсћи, спорогорећи, доброжелећи* [растављено и састављено писање]). Засада смо лишени ширих синтактичких потенцијала обају попридевљених партиципа (одавно баштинимо два патриципа перфекта у атрибутивној употреби: *бивши и блаженопочивши*), добро искоришћених у другим словенским језицима. Има ли разлога да се трајно лишавамо тог богатства или се српски језички стандард, ради боље (и економичније) изражајности, може отворити према тим неискоришћеним могућностима? Његова давнашња осамостаљеност од свих народних говора и његова отвореност према свету других европских језика — чине ту могућност природно отвореном.

11. Живорад Ковачевић, са својим једнотомним *Српско-енглеским речником идиома, израза и изрека* (Београд, 1991) и опсежним (двотомним) *Енглеско-српским фразеолошким речником* (Београд, 1997), и Ђоко Стојичић, са својим више пута објављиваним, мењаним и допуњаваним *Сјајем разговора* (последњи пут — Београд, 1994), мада нису лингвистички професионалци, много су задужили српску фразеолошку лексикографију. Потребно би било да Ковачевић приреди и двотомни речник с обратним редоследом језика и да се неко — на пример какав лексикографски таленат — задужи, рецимо преко докторске дисертације, да помоћу ових вредних остварења и још неких које не бисмо овде спомињали сачини велики једнотомни речник српских фразеологизама, односно српских идиома или фразема, тј. што целовитији српски фразеолошки речник. Разуме се, оне фраземе што су, на пример код Стојичића, дате и у супстандардном виду, ваљало би, ако је могуће (а да се не оштети њихова каквоћа) — "превести" на стандардни језик.

Синтактичке ситнице

1. *У мене/код мене* (место : циљ кретања)?
2. *У вези с тим/у вези тога?*

3. *С обзиром на .../обзиром на ...?*
4. *Поводом/у поводу?*
5. *Конструкције као Несврстане и земље у развоју?*
6. *Конструкције као У Манастиру Хиландар/У Манастиру Хиландару (крајњи резултат : У граду Београд?)?*
7. *Ивошев је победила ... Директор је изјавила ...?*
8. *Статус конструкција — с ону страну Дрине/с оне стране Дрине?*
9. *Користите се приликом/користити прилику?*
10. *Предговор књизи/предговор књиге?*
11. *Шта с "туђим" конструкцијама "остварити увид" (сагледати, обавестити се ...) ?*
12. *Предлог изузев — који падеж? Акузатив и(или) генитив? У народним говорима је обично — (из)узев моју жену и сл.?*
13. *Статус дублета типа у нас/код нас? Било би пожељно обрадити ово питање што озбиљније, водећи рачуна о приликама у супстандарду и народним говорима (пре свега у западним крајевима)*
14. *По том питању/о том питању?*
15. *Упркос тога/упркос томе?*
16. *Мимо рупе/мимо рупу?*
17. *Бројеви два, три, четири... дошла/дошли; двојица, тројица... дошли/дошла?*

VII. СТИЛИСТИКА

1. Нажалост, код нас нема општег, а камоли стилскога нормативног речника. Велики и мали, али срећнији, народи и језици све то имају. Стога су многе тајне раслојавања језика на функционалне стилове (тематске, ситуацијске, професионалне) неприступачне мада их, барем подсвесно, много који корисник језичког стандарда држи у глави.

Истина, располажемо теоријском обрадом, систематизацијом и разрадом ових стилова (Б. Тошовић, *Функционални стилови*,

Сарајево, 1988. године). Новију, сажетију и теоријски мање амбициозну систематизацију функционалних стилова имамо у књизи *Српски језик на крају века* (Београд, 1996, 143–157 [М. Луковић]). Међутим, без неопходних, стручних и широј публици приступачних емпиријских истраживања — којима ваља посветити магистарске и докторске тезе — до одговарајућих (са)знања неће доћи ни професионалци, а камоли шира интелектуална публика.

Досадашња истраживања упућују на закључак да треба разликовати пет функционалних стилова (с мноштвом подстилова): *књижевноуметнички, публицистички, административни, научни и разговорни*. То нису дискретне (разлучене, под спољним и унутрашњим утицајем), него осмозне величине, без строгих, прецизних и постојаних међусобних граница, различите понајвећма по густини концентрације одређених језичких средстава.

Неке дилеме око стилског раслојавања језичког стандарда уклониће опсежни нормативни једнотомник стандардног језика и граматичке деонице које су у припреми, али је нужно подстаћи настајање и мањих стилистичких прилога и пројектовати стварање стилистичког речника кад се за то стекну услови.

Тек подстицаја ради, указали бисмо у овој картотеци на неке стилистичке појединости које би заслуживале краће и дуже систематске обраде, илустроване примерима из свакога од пет наведених функционалних стилова.

- 1.1 Нема никаквог разлога да се, поред пречесто коришћене односне заменице *који/која/које* не употребљава, кад год је могуће и стилски неопходно, и заменица *што* с енклитичком личном заменицом (*ме, ми; те, ти; га, му; је, јој; нас; вас, вам; их, им*): *Професор што смо га јуче упознали у аули нашег факултета није особа којој се може веровати; Наша земља, која је много пропатила у два светска рата, сада је изложена жестоком притиску и оних великих сила што су јој некада биле савезнице.*

Овим корисним стилским дублетизмом постижу се две стилске предности: а) избегава се незграпно понављање исте заменице у истој реченици, б) лакше се решава дилема око дефлекције живих и неживих именица мушког рода (изван је норме *Стуб којег/ког сам срушио [већ је био климав]*, али је у пуном складу с нормом, поред *Стуб који сам срушио*, и *Стуб што сам га срушио [...]*). Очигледно, потребно је избрисати психолингвистичку конотацију да је посредни стилистички кроатизам, што се најбоље чини илустрацијама текстова домаћих аутора, оних који нису имали потребе нити да се бране од кроатизама нити да им из социјалнопсихолошких разлога подлежу.

- 1.2 Слична претходној стилској дилеми *јест(е)* и она о варирању везничког *како* с везником *да* (*Њему је потребна помоћ да би разумео како му није паметно да се понаша осорно; Рекао је да ће хитно отићи у дирекцију како би упознао надлежне с бахатим понашањем наших службеника према странкама*).
- 1.3 Још се повремено чују примедбе да нам је непотребан германизам, односно галицизам, *ради се о*, као да ми не можемо подносити калкиране стилеме двају тако важних европских језика. Невоља је само у томе што се не умемо сетити да на располагању имамо и друге две синтагме, *посреди је/су* и *реч је*, савршено подесне за стилистичко варирање у истом дискурсу ако баш и не у истој реченици.
- 1.4 *Мада, иако* и *премда* везници су с истим варијацијским капацитетом. А у тој тријади *премда* се осећа као стилски обележен везник.
- 1.5 *С обзиром на то (да)* и *без обзира на то (што)* интелектуалистички су калкови немачког постања. Стилистичке примедбе изазива често изостављање мање синтагме *на то*, па и предлога *с*. Хоћемо ли се и даље борити против тих скраћивања, која ипак разарају граматички смисао реченице?
- 1.6 У српскоме језичком стандарду, кад се поштује његова (западнија) новоштокавска основица, добро се разлучују прилошко-заменичке категорије *пуне неодређености* (*где, када, куда, камо, ко/кога/коме/[с]* ким, *шта/чега, чему, [с]* чим, *како*) од сличних категорија (могуће) *делимичне одређености*, коју успоставља префикс *не-* (*негде, неко, нешто, некако* итд.).

Ево неколико илустрација;

- *Јеси ли га где видео?* — *Нисам нигде.* — *Јесам негде.*
- *Јеси ли га када упознао?* — *Нисам никада.* — *Некада можда јесам био у друштву с њим.*
- *Може ли се до њега како доћи?* — *Ваљда може некако.*
- *Куца ли то ко на врата?* — *Можда неко куца.* — *Нема никог, само ти се причинило.*

Ове категорије, препознатљиве по вишку стилске позорности, тичу се пре свега књижевноуметничког и публицистичког стила уопште. Ту суптилну стилску разлику, која помиче наведене категорије с почетка реченице, где су незамењиве, у њену унутрашњост, где их могу заменити супкатегије (оне се префиксом *не-*), није тешко одгонетнути. Осим тога, оне се јављају у упитним, временским и погодбеним реченицама.

Наиме, када су коме или чему што је предмет општења непознати и егзистенција и идентитет, боље је употребити категорије

пуне неодређености; а када је коме или чему позната егзистенција, али не и идентитет, на располагању су нам једино категорије делимичне одређености.

- 1.7 Није редак случај непажње и врло писмених корисника стандардног језика који побркају каквоћу и "којину". Ево примера из штампе: *Имамо такве стручњаке, који познају вредност дизајна* ("Политика", 23. 1. 1999). Ако занемаримо интерпункцијску грешку (запета у тој реченици нема смисла), стилски слабу реченицу могуће је прекројити на два начина: а) изоставити заменицу *такве* и запету после именице *стручњаке*; б) задржати атрибут *такве*, с озбиљнијим прекрајањем, нпр. *Имамо такве стручњаке, с изванредним познавањем вредности дизајна, каквих нема надалеко*.

- 1.8 Разликовање *одређеног* и *неодређеног* придевског вида (морфолошко само код мушког рода, а акценатско код женскога и средњег) добро се држи у првом падежу и као именски део предиката, али у косим падежима ишчезава чак и у књижевно-уметничком стилу, па и разговорном, осим онде где га подупиру још жива својства појединих народних говора. Па ипак, требало би да граматике стандардног језика упозоравају и на стилистичку вредност очувања тих категорија онде где је то могуће — у лепој књижевности, у *књижевноуметничком стилу*, па и у регистру оне дисциплине која се назива *научом о књижевности*. Изван тог стандарднојезичког огранка — природно је оно што се дешава или се већ десило. Нажалост, наставници граматике, која се мало и слабо предаје у школама, троше време на оно што је имплицитна норма стандарднојезичког система, па немају када да се позабаве занимљивом и суптилном тематиком, нити има специјалистичких приручника који би у том смислу помогли амбициознијим професорима. Ваља нам стога дати и коју илустрацију: *један озбиљни младић* синтагма је коју, као и низ сличних, можемо прочитати свакодневно, али можемо бар то рећи да неодређени атрибути *један* и *неки*, као својеврсна замена за неодређени члан у другим језицима, искључују одређени вид, који сам по себи изискује придевску неодређеност. Ту се опет враћамо на питање *каквоће*, која упућује на неодређени, и *којине*, која упућује на одређени придевски вид.

Постоји једно поље где у српском језику суверено влада одређени придевски вид. То се поље зове *терминологија*. Колебања се дешавају када корисницима није јасно да је посредни термин или бар терминолошка употреба каквог израза. У фудбалу, на пример, важан је термин за оно што се туче после фаула, тј. сваког прекршаја, укључујући и онај *с беле тачке*, што се зове *једанаестерац*. Исправно је *слободни ударац*, а не нпр. *слободан ударац* главом, који не укључује казну, или *слободан ударац* руком, који повлачи слободни ударац а понекад и оштрију казну. Сви ми једемо *кисели купус* (који купус?), али се бунимо ако нам какав несавестан трговац у летњим месецима подметне *кисео купус*, а ми

смо тражили и платили обичан, исправан (слатки) купус. Дакле: —
Који купус? — Кисели купус! — Какав купус? — Кисео купус!

1.9 Подлегање англицизмима не погађа нас само кад је посреди лексика, обична и термилошка, прихватљива и неприхватљива, него и кад је реч о стилистички неприхватљивим синтагматским спојевима: *контакт група* не мора бити *дотицајна скупина*, али би морала бити барем *контактна група*, што вреди и за *компакт(ни) диск*. А кад је о самим појмовима реч, *диск* је разумљив и пожељан, и данас и сутра, а за *контактну групу* и сличне кованице невина значења а погибелна садржаја било би најбоље да оду у историјску ропотарницу.

1.10 Стилско је питање, нарочито у књижевноуметничком регистру, не само ред речи него и избор речи. Наведимо два примера. Кад се *На Дрини ћуприја* преведе на какав други језик (нпр. на немачки, *Die Brücke über die Drina*, или на енглески, *The Bridge on the Drina*), — добије се оно што би на српскоме гласило *Мост на Дрини*. Страни читалац остаје без оне боје и мириса што их у изворнику доноси инверзија и лексички избор (турцизам *ћуприја* уместо словенизма *мост*). Насупрот овоме случају стоји превод чувеног романа Маргарете Мичел (*Gone with the Wind*) и истоименог филма, који на српскоме гласи *Прохујало с вихором*, што је у најбољем складу са садржајем филма. Наш превод знатно је бољи од безазленог *Отишло с ветром*, како би гласио да преводилац није избегао дословност.

1.11 Како приволети новинаре да у свакодневном извештавању, пре свега у судској и црној хроници, *не преносе буквално правни жаргон*? Мислимо на примере попут оног са саобраћајном несрећом где се нормалним језиком каже "пребрзо возећи, Н. Н. је прегазио пешака", али наши новинари напишу: "Због основане сумње да је возећи неприлагођеном брзином нанео смртоносне повреде М. М.-у из ... ухапшен је Н. Н. из ... " итд. (У питању је била несреће која се догодила наочиглед свих, а кривац није побегао, па је флоскула "због основане сумње" потпуно бесмислена.) Када је својевремено Иван Клајн због таквих ствари критиковао једну Танјугову вест, дотични новинар се јавио и одговорио да он није овлашћен да било шта мења у полицијском извештају нити сме прејудуцирати одлуку суда. Како новинаре ослободити страха?

VIII. НЕДОУМИЦЕ У ПРЕВОЂЕЊУ

1. Тих је недоумица тако много и кад је реч о превођењу са страних језика на српски и са српског на стране језике да нема смисла овде улазити у било коју појединост, осим у једну: *било би добро да Одбор успостави сарадњу с удружењима стручних и*

књижевних преводаца. Треба прибавити адресе тих удружења и послати им ову картотеку на увид, с молбом да допринесу њеном обогаћивању и сарадњи с часописима који прате рад Одбора.

2. Као подстицај за размишљање о недоумицама у превођењу може послужити текст Ивана Клајна под насловом *Моја кола су умрла (Преводиоци за које су енглески идиоми — шпанска села)*, објављен у "Нину" од 21. 1. 1999. године, стр. 41. Приређивачи ове картотеке већ су били уврстили у њену структуру, под тачком X, **Недоумице у превођењу**. Како ништа паметније нису знали смислити, узимају слободу да овај егземпларни текст Ивана Клајна, потпредседника Одбора за стандардизацију српског језика, уврсте у ову картотеку, јер тај текст садржи бујицу недоумица, с готовим решењима, али само за мали одсечак оне језичке стварности коју нам доноси контакт с енглеским језиком.

3. Ево текста *Моја кола су умрла (Преводиоци за које су енглески идиоми — шпанска села)*, који доносимо без наводника да бисмо избегли бројне полунаводнике:

Још у време док је био градоначелник Београда, 1981. године, Живорад Ковачевић је открио своју лингвистичку вокацију. Написао је тада НИИ-у једно писмо које ће доживети да буде цитирано најмање у две књиге о језику, пошто је са задивљујућом исцрпношћу и прецизношћу набројао све најтипичније фразе тадашњег политикантског жаргона.

Последњих година Ковачевић се прочуо пре свега као аутор два обимна и успела речника идиома, српско-енглеског и енглеско-српског. За човека с таквим знањем мора да је мучење гледати филмове и серије на телевизији, у преводу људи за које су енглески идиоми — шпанска села.

Ево само неколико примера из подужег списка грешака које ми је послао Ковачевић, забележених на разним ТВ каналима.

"Are you with me?", каже једна личност другој током разговора, што значи "Пратиш ли ме?" Преводилац, међутим, преводи буквално и потпуно бесмислено: "Да ли си са мном?"

У филму о Шерлоку Холмсу, доктор Вотсон каже жени коју је срео на броду: "You look so familiar", то јест "Чините ми се тако познати". Према преводу, он је рекао: "Мислим да смо се спријатељили"...

Кад у филму "Трагач" једна девојка каже "My car is dead", то се могло превести "Моја кола су у квару" или још верније "Моја кола су црка". Али преведено је, веровали или не, "Моја кола су умрла"...

Психијатар, у преводу, каже главном јунаку: "Не морате више да чувате костур у орману." А у филму нема ни костура ни ормана. Фигуративни израз "a skeleton in the closet" означава неку бруку, неку брижљиво чувану (обично породичну) тајну.

Млада жена пребацује свекрви да јој је својевремено, кад јој се обратила за помоћ, одговорила "да се баци у језеро". Опет, ни о

каквом језеру није реч. Колоквијални израз "Go jump in the lake" значи "Море носи се", "Завежи и кидај" и слично.

Детектив обећава затворенику који му је понудио сарадњу да ће му бити опроштена казна, али, додаје, "много црвене траке треба још да прођемо". Преводац очигледно појма нема да red tare значи "бирократија" или "административна окапања".

У серији тужилац по завршетку саслушања каже: "Народ је задовољан." Који народ?! Довољно је гледати неколико серија или филмова са сценама из суднице, па схватити да амерички јавни тужиоци увек своју страну називају "the People" (пошто се сматра да заступају народ дотичне савезне државе), баш као што британски кажу "the Crown". Могло се превести "Држава је задовољна".

Преводиоци знају да у простонародном говору balls (дословно "лопте") означава пар мушких органа тог облика. Одушевљени вулгаризмом, нажалост, неки од њих заборавили су на основно значење те именице. Отуда у филму "Човек с пушком" један лик каже другоме: "Јеси ли ти чудотворац? Имаш ли кристална јаја?" Бесмисленост таквог питања као да ни најмање није засметала преводиоцу (тачније преводитељки). А crystal ball није ништа друго до она кристална кугла у којој врачаре гледају будућност, па је требало превести, као што предлаже Ковачевић, "Можда врачаш у боб"?

И тако даље, у истом стилу: "Remember when you proposed to me?" преведено је са "Сећаш се кад си ми предложио?" уместо "Сећаш ли се кад си ми понудио брак?"; "Save your breath" преведена је са "Штеди дах" уместо "Не троши речи бадава"; "by the book" — "по књизи" уместо "строга по пропису"; "It's history" — "Одлази у историју" а треба "То је већ прошлост" или "Некад било"; "everything being equal" — "нама је то све једно", а право значење је "ако све друго оставимо по страни"; "no strings attached" — "дискреција загарантована" уместо исправног "без посебних услова"; "poetic justice" — "поетска правда" а значи "божија правда" или "заслужена казна"; "with a vengeance" — "са осветом" а значи "жестоко, свом силином"...

Остаје нам нада да ће се преводиоци које мрзи да отварају речнике бар удостојити да прочитају ову страну НИИ-а. Најбоље се учи на сопственим грешкама.

4. Нажалост, много је оних међу преводиоцима, нарочито с енглеског на српски, који енглески језик слабо знају, што је чест случај и с познавањем матерњег, српског језика. Одбор би се могао заложити да сва јавна гласила поправе слику својих превода са страних језика на тај начин што би се организовали преводилачки курсеви, или на тај начин што би се увеле законске обавезе да преводиоци у јавним гласилима морају полагати испит из преводилаштва.

*

* *

Картотеку су припремили: Бранислав Брборић, секретар Одбора и секретар Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, Радојко Гачевић, секретар Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима, и Јован Вуксановић, секретар Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике. Редиговали су је уневши низ измена и допуна: Павле Ивић, председник Одбора и председник Комисије за односе с јавношћу за решавање неодложних питања, Иван Клајн, потпредседник Одбора, и Слободан Реметић, члан Одбора. Картотека је усвојена на седници Комисије за односе с јавношћу и решавања неодложних питања одржаној 1. октобра 1999. године и достављена члановима Одбора, док ће је чланови комисија наћи у *Списима Одбора за стандардизацију српског језика* (књ. II, 1999), који ће им бити достављени после седнице Одбора (17. 12. 1999). Картотека је отворена за нове теме и дилеме. Она ће бити достављена и преводилачким удружењима. Пре њеног објављивања замолили смо Светозара Стијовића да је прочита и ослободи свих стилских и правописних неравнина, због чега заслужује топлу захвалност приређивача Картотеке, у којој је јамачно мање сувишног него оног што јој недостаје.

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

25. децембар 1998. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

**ПРОГРАМ РАДА
ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
У РАЗДОБЉУ КОЈЕ ЈЕ ПРЕД НАМА**

Мада је програм рада Одбора садржан у белешкама са седница појединих његових комисија, овде се доноси извесна рекапитулација, али и други могући и реални програмски задаци Одбора.

1. Одбор ће, преко своје Комисије за односе с јавношћу и решавање неодољних питања и Института за српски језик у Београду, који обавља стручно-административне послове Одбора, пратити и подстицати рад комисија и успостављање чвршћих програмских и радних веза с оснивачима, јер је огромна већина чланова запослена у оснивачким установама.

2. Одбор ће пратити и подстицати рад на хитном остваривању библиографских пројеката, укључујући и онај свеобухватни (компјутерски) ако се покаже да је он спреман за извођење и да се могу прибавити новчана средства.

3. Одбор ће пратити и подстицати рад на већ прихваћеним капиталним пројектима (две синтаксе, творба речи, фонологија, једнотомни речник, обратни речник, двојезични речници, заокруживање правописног комплекса). Одбор ће настојати да се нађе радно језгро и за непокривене капиталне пројекте (морфологија, акценатски речник и др.).

4. Инсистирајући на самосталности и иницијативности комисија и њихових чланова, Одбор очекује да се сваки члан бар једном годишње огласи у двама часописима који се баве (и) нормативистиком (*Наш језик* и *Језик данас*), што никако не значи да не би требало да се они, и с нормативним прилозима, оглашавају и другде, на домаћим и међународним скуповима, у другим часописима, у настави, у јавним гласилима и другде.

5. Од својих чланова који раде у настави Одбор очекује да мотивишу студенте за проучавање нормативних питања и њихово укључивање у нормативистички рад. Сматрајући својим програмским задатком *молитве и молбе*, Одбор *моли* своје чланове и осниваче да држе у глави идеју о подизању стандардолошког и језикословног подмлатка уопште, јер без тога неће моћи ни у догледно време ни у даљој будућности одговорати на стандардолошке изазове. У те изазове спада и продор најмоћнијег светског језика (*lingua franca*), енглеског, у све поре планетарног па и нашег живота на говорном простору српског језика. Тај нас изазов обавезује и на што боље познавање тог језика али и на заштиту српског језика. Продор енглеског нарочито погађа терминолошки појмовник и упућује нас на активирање творбених моћи српског језика. Оне су биле занемариване због робовања првобитном фолклорном разумевању творбе речи и изградње стандардног језика на народној основи уз искључив ослонац на изворне говоре села уместо на осамостаљени идиом образованих слојева града; и биле су залуштене због одупирања хрватском књишком претеривању с неологизацијом, понекад карикатуралном и нагрдном. Шта год мислили о хрватском и бошњачком стандардном идиому, који су у многим погледу неједнаки ентитети, ми их не можемо оспорити, а још мање "укинути", али можемо пратити њихов развој.

6. Одбор очекује од својих чланова и чланова комисија да допринесу неопходном терминолошком разграничењу (језички стандард / стандардни језик : језик књижевности / књижевни језик : супстандардни језички израз[и] : дијалекти) и оном разумевању стандардолошког посла које је назначено у првој одлуци Одбора (завршно поглавље, одмах после потпоглавља 3.6.), што никако не подразумева "хајку" на било шта, "прогон" или "укидање" било чега, па ни *укидање* традиционалног значења термина *књижевни језик*. Најкраће речено — Одбор се неће бавити никаквим укидањем, већ само сређивањем и уређивањем српскога стандардног језика са оба његова изговора (екавица и ијекавица) и оба његова писма (ћирилица и латиница).

7. Одбор такође очекује од својих чланова и чланова комисија да у својим установама и изван њих допринесе атмосфери сарадње, разумевања, толеранције и саборности, без обзира на атмосферу на друштвеном макроплану и у друштвеним микројединицама. Одбор не може битно утицати на развој друштвених прилика, често обележених острашћеношћу и несаворношћу наших људи, али понешто може и мора утицати, и то у правцу који призива слогу, а не потпирује сукобе. Стварање боље атмосфере само је по себи програмски задатак првог реда.

8. Одбор *умољава* све председнике комисија да прате и подстичу рад на остваривању прихваћених програма и да о томе извештавају Комисију за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, а преко ње, или непосредно, све чланове Одбора и његове осниваче.

9. Одбор *задужује* Комисију за односе с јавношћу да на основу увида у досадашња нормативна решења која се тичу ситница језикословних и властитих процена њихове важности, разуме се у сарадњи с другим комисијама, приступи изради *картотеке актуелних језичких појединости* која би се доставила члановима Одбора и његових комисија како би се подстакло рашчишћавање (и даље) нерешених питања. Наиме, одлуке Одбора — односно његови *ставови, мишљења, препоруке, саопштења, реаговања и исправке* — могли би више него досадашњи мање обавезни појединачни нормативистички захвати утицати на побољшање јавне речи у свим регистрима и подрегистрима (стиловима и подстиловима) стандардног језика. Споменути упитник не мора бити коначан и свеобухватан, јер се може мењати и дограђивати кад год се уочи потреба за тим.

10. Одбор ће настојати да преко надлежних државних органа у Савезној Републици Југославији (СРЈ), односно у Републици Србији (РСБ) и Републици Црној Гори (РЦГ), као и у Републици Српској (РСп), те преко спонзора, прибавља неопходна новчана средства за рад Одбора и што боље и плодотворније обзнањивање његових резултата. Одбор ће такође настојати да изван његовог видног поља не остану ни језички проблеми делова нашег народа у старој и новој дијаспори.

11. Одбор ће, исто тако, настојати да се сваки верификовани рад који произађе из делатности Одбора, његових комисија и појединаца, на одговарајући начин награди. Одбор ће сарађивати с издавачима капиталних дела на пољу језичке стандардизације (монографских публикација о којима је било речи у тачки 3. овог програма) и језичке културе уопште, како би се, уз прибављање материјалних средстава и одговарајућих мишљења Одбора, испословала што приступачнија цена сваке монографије и њена што боља проходност у јавном животу.

12. Пошто је на неким седницама комисија било примедба на ретко састајање Одбора, настојаће се да, у раздобљу које је пред нама, пленумске седнице буду чешће. Било је и примедба да неке књиге нису стизале до оних којима су биле намењене. Одбор ће усредсредити своју пажњу и на то да књиге обавезно стижу у руке чланства, укључујући и спремност да сви стручњаци везани за рад Одбора уредно примају *Наш језик* и *Језик данас*.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
р(ј)ешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 18/99, 25. 11. 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 187-144, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

ПРЕДЛОГ

ИЗВЕШТАЈ
О РАДУ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
ПОСЛЕ ЊЕГОВЕ ДРУГЕ СЕДНИЦЕ (ОДРЖАНЕ 4. 12. 1999. ГОДИНЕ)

I

Прва година рада Одбора била је конститутивна а друга ратна. Па ипак, и једна и друга биле су радне, а не парадне. Ако бисмо тражили слабости у раду, лако бисмо их налазили; још бисмо лакше налазили оправдања што нисмо урадили више. Највећа је слабост ипак у томе што се и у *средњем* (матични састав Одбора, 19 стручњака, које су изабрали оснивачи, њих 14) и у *великом* саставу Одбора (укупно 57 стручњака, укључујући и Наташу Вуловић, новог члана и секретара Комисије за фонологију, изабране уместо Јелице Јокановић-Михајлов, која је, уместо пок. Павла Ивића, постала председник те Комисије*) — налазе и појединци који се не одјављују (не исписују) из чланства мада се, упркос уредном позивању, нису појавили ни на једном састанку нити су се огласили са жељом да раду Одбора штогод допринесу. Има и случајева (додуше само један) да члан матичног састава Одбора назове то тело, из којег се не исписује нити га његов оснивач замењује, "одбором за сатанизацију".

Да напоменемо: према актима Одбора, није предвиђено "искључивање" из матичног састава Одбора мада оснивач има право да именује другог члана, као што и члан може поднети оставку и образложити је усмено или писмено (члан 2. Споразума о оснивању Одбора). А што се тиче комисија, оне се оснивају у складу с Пословником Одбора. На првој својој седници Одбор је одлучио да оснује осам комисија, с њиховим прелиминарним саставом, који је двапут мењан и допуњаван у првој години рада Одбора (списак с најновијим изменама и допунама налази се на страници 98 *Списа Одбора за стандардизацију српског језика [I, 1998]*). Чланство у њима није "заковано", није "делегирано" нити именовано од оснивача Одбора, него је договорено, и то тако да чланови задржавају

* Троје чланова појединих комисија променило је бројеве телефона и адресе: Радојко Гачевић, привремени кућни телефон бр. 011/690-238; Јелица Јокановић-Михајлов, кућна адреса Булевар револуције бр. 181/стан 8, кућни телефон бр. 011/404-682; Бранкица Чигоја, кућна адреса Тадеуша Кошћушка бр. 34, кућни телефон бр. 011/636-620. Наташа Вуловић, нови секретар Ком. бр. 1, запослена је у Институту за српски језик (тел. бр. 635-590), кућна јој је адреса Браће Јерковића 61, а кућни телефон 011/463-825.

право да буду и у другим комисијама те да се ангажују у раду једне или више њих, као и право да се уопште не ангажују.

Разуме се, рачунало се и рачуна се с тим да ће Одбор — и са *средњим* (матичним), и с *великим*, и с *малим* саставом (Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, у коју улазе по један представник трију академија наука и ум[ј]етности, те, из функционалних разлога, председник и секретар Одбора) — радити у академској атмосфери, доприносећи обједињавању стручних снага, оскудних у свакој језичкој дисциплини. Осим тога, реч је о дуго запостављаној нормативистици (стандардологији), од које се, из познатих разлога, зазирало, а говорни је простор српског језика мали, као што нам је реално мали и народни, и привредни, и *духовни простор* (метафора за науку, просвету, културу и веру [верски живот], за све оно што се у управи зове *јавном службом*, одн. јавним службама). Посла има толико да нико никоме не смета нити ико икога угрожава а сарадња је свакоме и свима корисна. Прилика је стога да и у тексту овог извештаја апелујемо на све чланове великог Одбора, и на све осниваче Одбора, да подупру пуно заживљавање његовог рада, пуно саживљавање с његовим циљевима и задацима; још непосредније — да се свако ко је кадар, а много ко јесте, ангажује у испуњавању програмских задатака Одбора (*дотерану верзију Програма рада Одбора [...] у раздобљу које је пред нама* наћи ће сваки члан [матичног] Одбора и сваки члан сваке његове комисије у поглављу V. *Издвојени документи, заједно с Картотеком језичких недоумица и Извештајем о раду*); и најнепосредније — да се испуни очекивање "да се сваки члан, бар једном годишње, огласи у двама часописима који се баве (и) нормативистиком (*Наш језик и Језик данас*), што никако не значи да не би требало да се они, и с нормативним прилозима, оглашавају и другде [...]".

На томе је, као и на другим задацима Одбора, инсистирао академик Павле Ивић, наш покојни председник, чијој ћемо се сени најбоље одужити ако узнастојимо испунити његов апел да се сви ангажујемо на пољу нормативистике. Пок. Павле Ивић имао је снаге да присуствује, док је био жив, готово свим седницама комисија, да учествује у њиховом раду и да сам поради (у августу 1999) на обликовању *Картотеке језичких недоумица* (коју објављујемо у наведеним *Списима* непосредно иза *Извештаја о раду* 1999), видећи у њој подстицајан текст, који је далеко од тога да би обухватио све "недоумице". И имао је снаге да покрене и својим трудом оплемени многе друге пројекте (историја језика, дијалектологија, ономастика, етимологија и др.), о чему ће најбоље сведочити његова *Целокупна дела*, чије су нове три књиге "стигле до пауса", па треба веровати да ће се наћи начина да их добију сви они који се ангажују у раду Одбора. Смрт академика Павла Ивића велики је, ненадокнадив губитак за све оне којима је стало до лингвистичке србистике. И такви губици, међутим, могу се надокнадити ако они који остају и долазе буду давали све што могу да унапреде и себе и струку коју су одабрали, без обзира на екстралингвистичке околности, које су сада невеселе, и без обзира на сву социолингвистичку *сложеност говорног простора српског језика*, за коју смо се надали да ће се лакше упрошћавати него што се то збива. Или — баш с обзиром на ту неочекивано продужену сложеност.

II

О деловању комисија — Одбор и ради онолико колико раде његове комисије и посебно агилни појединци — сведоче белешке (односно записници) с њихових седница, сабрани и у *Списима Одбора (II, 1999)* да свакоме заинтересованом буду доступни. Није их нужно овде препричавати, али понешто ипак ваља рећи. Понајвише су биле ангажоване Ком. бр. 3 (за синтаксу), Ком. бр. 5 (за правописну проблематику), потоња и силом прилика, јер је било нужно на деликатан начин "одрадити" све оно што се тицало *треће верзије Правописа српскога језика*, што се није оваплотила у понуђеном *Правописном приручнику* колеге М. Дешића, члана Одбора, па је носилац правописног пројекта (Матица српска), који се почео остваривати још 1989. године, била приморана да замоли двојицу живих приређивача *Правописа* (колеге Ј. Јерковића и М. Пижурицу) да обаве тај (подоста заостали и непотребно одуговлачени) посао.

Разуме се, и око тога заосталог посла (који би морао бити довршен до краја јануара 2000. године, у двама симултаним редакцијама, екавској и ијекавској) инсистираће се на потпуно регуларној процедури верификације. Око тога су се, на примеран начин, споразумели чланови правописне Комисије, додуше у крњем саставу (видети Белешку с четврте седнице Ком. бр. 5, одржане 9. 11. 1999. године), толико колегијалан и егземпљаран да би било лепо да се о томе Одбор похвално изјасни и да се слична процедура, ако је могуће, примени и приликом верификације других већих пројеката Одбора чим се они реализују. У овој прилици вреди истаћи да одмиче рад на првој књизи *Синтаксе*, на *Творби речи*, док је у извесном застоју рад на *Основама фонологије* (о чему подробније у следећем поглављу). Комисија бр. 7 ("мали Одбор") имала је, природно, понајвише посла (видети поглавље III у *Списима Одбора [II, 1999]*). Њен председник, до последњег свог даха, трудио се чак и око тога да се последња правописна верзија, када буде ваљано довршена и након одговарајуће процедуре прихваћена, објави у издању Матице, носиоца правописног пројекта, и трију завода за уџбенике и наставна средства (Београд, Подгорица, Бијељина), као извршних издавача, али, у моменту састављања овог извештаја, није извесно хоће ли се то догодити.

Извесно јесте да би се с том, трећом, верзијом окончао текући правописни пројекат тако да и она на насловној страници задржи сва три имена приређивача *Правописа* (М. Пешикан, Ј. Јерковић, М. Пижурица), а да јој поднаслов буде *Правописни приручник за основне школе и најширу јавну употребу*. Даље праћење и истраживање правописне проблематике могло би се кретати у два смера: најпре у смеру дотеривања првих двеју верзија *Правописа* (*научно-универзитетске* и "школског издања", које би се боље прилагодило потребама средњих стручних школа и добило нов поднаслов — *Приручник за средње школе*), а потом у припремању, кад за то дође време, новог правописа, који би такође имао три верзије.

Остале комисије имају такође доста посла око пројектованих библиографија и започињања рада, на пример, на приручнику из морфологије и још неким, док Ком. бр. 8 има понешто свежијих резултата (довршена је и информација под насловом *Уџбеници и приручници за*

српски језик и књижевност у основној и средњој школи), док информације Савезног завода за стандардизацију и Савезног завода за информатику, као и информација Миленка Васића, члана Ком. бр. 8, показују да ће ускоро бити решени неки проблеми у вези са Закључком Одбора бр. 6 (кодне странице), али, засад, не и они у вези с превођењем компјутерског софтвера. Све те информације наћи ће се у *Списима Одбора (II, 1999)*.

III

У Списима Одбора биће објављени сви закључци Одбора донесени на прошлогодишњој седници његовој: (а) О Закључку бр. 6 већ је било речи, али нам остаје да се заложио и за превођење софтвера; (б) Закључком бр. 7 Филозофски факултет у Српском Сарајеву, крајем децембра 1998. године, замољен је да се упозна с текстовима *Раскид с подаништвом "српске језичке науке"* и *Србље је чува[л]о илирски језик*, објављеним у листу *Демократија*. У њима се колега Милош Ковачевић, члан Одбора којег је именовано наведени факултет, "осврће [...] на ставове нашег, нашег и његовог одбора, називајући га 'одбором за сатанизацију српског народа' и 'одбором за сатанизацију српског језика'". Факсимили тих текстова објављени су и у *Списима Одбора (I, 1998, стр. 176)*, лист Демократија престао је излазити па није могао објавити реаговање Одбора, а Филозофски факултет у Српском Сарајеву није се огласио — можда и зато што је колега Ковачевић на раду у Бохуму (СРН). Од тог оснивача Одбора тражило се само то да утврди "да ли његов представник" (с таквим начином понашања и говорења) "може доприносити раду Одбора и неопходној сарадњи с колегама на томе дугорочном и драгоценом послу"; (в) Закључком бр. 8 — који је достављен ПИПТУ "Нијанса" из Земуна, члановима и оснивачима (матичног састава) Одбора и (преко влада) надлежним министарствима у Србији, Црној Гори и Српској — Ком. бр. 7, након седница Ком. бр. 8 и Ком. бр. 5, утврдила је и образложила став да се не може дати препорука Одбора за употребу *Правописа српског језика (Приручника за школе, Друго, допуњено издање, Земун, ПИПТУ "Нијанса" 1998)*; (г) Закључком бр. 9 размотрено је разликовање црте и цртице у виду одговора на питање двеју професорки српског језика у средњим школама, (д) Закључком бр. 10 одговорено је на питање ИП "Клио" ("Clio") из Београда у вези с преводом неколиких маркетиншких термина с енглеског на српски; а (е) последњим закључком, Закључком бр. 11, дат је одговор на захтев Дирекције за међународну културну, просветну и спортску сарадњу СМПП-а, чији је предмет означен као *Презентација нашег језика на Универзитету у Стразбуру*. Закључци бр. 8, 9, 10 и 11 биће објављени у наредном броју часописа *Језик данас*.

Картотека језичких недоумица, прихваћена на седници Комисије бр. 7, очекује се, могла би охрабрити нормативистички рад, при чему неће бити нужно да се у вези са сваким нормативистичким текстом изјашњавају комисије, нити Ком. бр. 7, мада би било пожељно да сваки нормативистички захват од веће важности буде оверен у надлежним телима Одбора, јер му то може обезбедити већи ауторитет и бољу проходност у пракси. Колега Р. Гачевић, један од суприређивача *Картотеке*, обратио се писмом лесковачкој компанији "Здравље"

предлажући јој исправљање упутства за употребу препарата *Сулфарс*. То писмо показује да су могуће веома корисне прагматичке препоруке стандарднојезичког карактера на линији *Картотеке* и да би било пожељно, и без теоријских претензија, управо побољшавати стандарднојезичке прилике у пракси, тј. унапређивати *стандарднојезичку прагматику*. И тај текст упућен је редакцији часописа *Језик данас*, с молбом да га објави.

Разуме се, биће значајно да се под окриљем Одбора што пре реализују значајнији стандарднојезички пројекти: *Обратни речник српскога језика*, практично довршен (приредио га је колега М. Николић, члан Одбора). Наћен је и извршни издавач ("Плави круг", Београд), који би се придружио Институту за српски језик и Матици српској, а биће неопходна и одговарајућа рецензентска и комисијска верификација (нпр. Ком. бр. 1, Ком. бр. 2, Ком. бр. 4, Ком. бр. 7), тако да је реално очекивати тај веома значајни приручник (око 160 000 одредница) у првој половини 2000. године. Очекује се и довршетак редакторских послова око једнотомног *Р(ј)ечника српског језика* (књижевног и/или стандардног) те, након одређене процедуре, његово објављивање у Матици, Вуковој задужбини и Институту, који ће сарађивати с извршним издавачима (вероватно — првенствено са заводима за уџбенике и наставна средства). Надамо се и обновљеном замаху око припреме *Основа стандардне фонологије српског језика* (што је обећао колега Драгољуб Петровић) и око припреме акценатског речника на корпусу који оличава *Обратни речник*.

IV

Списи Комисије бр. 7 говоре о њеном труду и настојању њеног пок. председника академика Павла Ивића да се анимира стандардолошка активност у нашим трима републикама (па и изван њих) и обезбеди одговарајућа материјална подршка раду Одбора (*поглавље III у Списима Одбора [II, 1999]*). Нажалост, нема реаговања државних органа Републике Српске.

Предлог колеге Р. Гачевића да се размотри питање усклађивања двају писама српског језика (ћирилице и латинице) — који није озваничаван посебним закључком Одбора, већ је само достављен члановима Одбора и члановима комисија — није изазвао веће интересовање. На њега су реаговали само колеге Предраг Пипер, члан Комисије бр. 3, и Милан Шипка, члан Ком. бр. 2 и Ком. бр. 4. Оба та реаговања објављена су у *Списима Одбора [II, 1999]*, што ће можда подстаћи чланство да се ипак огласи током 2000. године.

Захваљујући труду Комисије бр. 7, сви чланови (средњег и великог састава) Одбора добили су по примерак књиге *Занимљива граматика* Милан Шипке и *Испецн па реци* Ивана Клајна, као и у међувремену изашле бројеве часописа *Језик данас*. За седницу Одбора планира се уручење књиге *Актуелна питања граматике српског језика* (Зборник са скупа у Суботици, 1997) и публикације *Списи Одбора (II, 1999)*, а ускоро и једне од "три књиге на паусу" ИК Зорана Стојановића. У тој Књижарници већ је објављено пет књига *Сабраних дела* Павла Ивића, која су утолико потребнија уколико је жива делатност нашега пок. председника

престала. Чланови Комисије бр. 1 (за фонологију) добили су по примерак књиге *Музика ријечи (Ка говорној култури)*, изашлој у Бањој Луци (Глас српски, 1999) Милорада Телебака, а биће размотрена могућност да и *Изабрана дела Александра Белића* буду доступна барем члановима (матичног) Одбора.

V

Једно од поглавља *Списи Одбора (II, 1999)*, последње, садржи већи број исечака из новина, међу којима су и некролози Павлу Ивићу. Требало је да ту уврстимо и реферате с међународног скупа *Културолошке науке о југоисточној Европи* (одржаног у Лајпцигу, 16–19. 10. 1999), на којем су учествовали Слободан Реметић, Бранислав Брборић, Љубомир Поповић и Александар Лома на позив и о трошку Института за славистику Универзитета у Лајпцигу. Међутим, коначне верзије наших прилога томе скупу још нису приређене. Биће објављене до године, јер у знатној мери покривају теме од интереса за рад Одбора.

VI

И најзад, али не и на последњем месту, Српска академија наука и уметности обавестила је Одбор, одговарајући на допис Ком. бр. 7 с тим у вези, да је академик Милка Ивић изабрана за члана Одбора пошто је смрћу академика Павла Ивића остало упражњено једно место, оно које припада Академији. Истовремено, САНУ (односно Одељење језика и књижевности) обавештава Одбор (4. 11. 1999. године) да Милку Ивић предлаже и за будућег председника Одбора. Предлог за избор новог председника уврштен је у дневни ред треће седнице Одбора.

**VI. ИСЕЧЦИ ИЗ НОВИНА
И ЧАСОПИСА**

Кружније теме језичке политике

У Београду је одржана друга седница Одбора за стандардизацију српског језика, који окупља представнике 14 наставно-научних и културно-научних, односно културно-издавачких установа са целокупног горног простора српског језика, саопштено је из тог одбора.

На седници су прихваћени Извештај о раду Одбора током протеклих 12 месеци и програм рада Одбора у раздобљу које је пред нама. Верификовано је и пет закључака које су протеклих месеци донеле надлежне комисије Одбора. Ти закључци, у складу с Пословником Одбора, упућивани су оснивачима и јавности у виду ставова, мишљења или препорука, односно саопштења, реаговања или исправаки.

Њихове су теме биле не само важне језичке појединости него и крупније теме језичке политике, језичког планирања и историје српског језика. Одбор се поделио за онај образац стандардизације којим се „ништа не забрањује нити укида“ (...). „Њоме се“, стандардизаци-

јом, „само утврђује распоред језичких јединица у јавној употреби, особито оној којој се придружују привилегијивани“, „службена“ (употреба језика). Рад одбора и његови резултати наилазили су на разумевање и одобравање јавности, уживајући и моралну и материјалну потпору и помоћ, а много су ређе наилазили и на оспоравање.

Показало се да је посао кренуо у свим сегментима стандардизације. Схваћена је и прихваћена величина задатака који стоје пред Одбором и његовим комисијама, као и пред његовим оснивачима. Реч је првенствено о задацима који захтевају не само индивидуална прегнућа него и организован, тимски рад, уз подршку установа од ауторитета, стручно-научних и оних других.

Сагледане су фазе обављања бројних послова стандардизације кроз које се мора проћи, почев од прикупљања, сређивања и објављивања библиографских података па до израде и објављивања капиталних дела (нпр. у фонологији, творби

речи, синтакси и лексикографији). Реално је очекивати да ће велики једнотомни речник, уз подршку Одбора, бити припремљен за штампу у првој и објављен у другој половини 1999. године.

Начет је и акутни и хронични проблем терминологија, који изискује крајње неопходно подизање стручног подмлатка, сарадњу заинтересованих институција, издавачких кућа и оснивача Одбора.

Приступити се изради разноврсних картотека, нпр. оних које се тичу допуна правописном речнику (без мењања норми) и допуна транскрипцији страних властитих имена, као и картотека бројних граматичких и других недоумица, које треба разрешити.

Прихваћене су и нове иницијативе које се тичу преводјења компјутерског софтвера на српски језик, усклађивање распореда слова на компјутерским тастатурама и утврђивања јединственог кодног распореда слова.

(Танјут)

ПРОФЕСОРКА МАДОБОВИЊИ

Проф. др Елизабета фон Ердман удата Пан-
диф потврдила се као на-
делатнији и најглатнији
бојовник анτισрпске
пропаганде међу језико-
словцима не само у Немачком и хрватским
публикацијама објавила
је на десетине написа
против Срба. На два та-
ква текста у утицајним
новинама "Франкфуртер
алгемајне цитунг" 1992.
год. разговаро сам испра-
вљајући нетачности. Ка-
ко је она тада прошла,
описала је сама: "Он (тј.
Ивић) говори о непозна-
вању ствари, производи-
ма фантазије, расизму и
демонизирању Срба".
Њен следећи чланак (23.
новембра 1992) довео је
нове неистине, али је ре-
дакција ФАЦ одбила да
објави моје исправке.

Ослоњена на моћне ме-
дије и јаке финансијске
изворе, она је наставила с
нападима на Србе, наро-
чито на српске интелекту-
алце, од Вука Караџића
и Илије Гарашанина нао-
вато. Снагу пропагандне
машинерије којој она ли-
ферије "аргументе" ника-
ко не треба потцењивати.
Они који су десетинама
радили на разбијању Југо-
славије, кад су то оства-
рили, успели су уверити

**Ослоњена на моћне медије и јаке
финансијске изворе, госпођа Фон
Ердман наставља нападе, нарочито
на српске интелектуалце, од Вука
Караџића и Илије Гарашанина
наоивато, а "аргументе" које она
лиферије никако не треба
потцењивати**

већи десет светске јавности
да је за њен распад крива
Србија (а не они). Доми-
нантна политичка струја
у Хрватској током по-
следњег века и по, тзв.
Странка права, још пре
близу 150 година прокла-
мовала је етнички чисту
Хрватску као свој циљ; то
су у великој мери оства-
рили усташе, а успешно
наставно Гуфман. Па
ишак, та пропаганда сер-
вирала је свету теорију да
је етничко чишћење "јед-
на српска идеологија". По
свему судећи, те се тео-
рије држи и Хашка три-
бунал.

Овога пута гђа фон
Ердман триумфује,
кликће од одушевљења
због појаве "Слова о срп-
ском језику" које су саста-
вили српски филолози" и
које јој је исочекивано
дошло у помоћ. Она је
уверена да је "Слово" ја-
сно потврдило оно што

приписују српској на-
ци у целини оно што је
дело једне мале групе љу-
ди, не баш обавештених о
тематници о којој су се
расписали.

Неистинита је њена
опушба да сам тврдио да
су сви штокавци Срби.
Исто тако, нисам "дија-
лектолошке карте зајас-
прстворио у етничке (за
Радована Караџића и
Милана Мартића)". Вео-
ма прецизне етничке
карте израђене су, у са-
радњи Географског фа-
култета у Београду и
Српског сабора (чији сам
председник), на основу
пописа становништва, а
не на основу дијалекто-
лошких карата. Српски
сабор је предао те карте
пород осталој португал-
ском дипломати Кутље-

**У немачким и хрватским
публикацијама угледна
професорка објавила
на десетине написа против Срба**

језичке идеологије од
њених почетка прије
двеста година до данас".
Другим речима, Срби су
десетинама година претва-
рали, а сад су најзад пока-
зали своју праву грађан-
ску природу. Ту она грубо
искривљује стварност

Најновији шлагер ан-
тирпске пропаганде у
области језика предста-
вља тврдња да је Вук Ка-
раџић у ствари намстнуо
Србима хрватски језик.
Мој детаљан обрачун с
том измишљотином нала-
зи се у штампани у "Збор-
нику за филологију и
лингвистику"; овде ћу са-
мо укратко описати су-
штину штања. Хрватску
пропаганду

одавно мучи
околност да су
Хрвати крајем
19. века дослов-
но преузели гла-
совни и грама-
тички систем је-
зика Вука Кара-
џића у свој књи-
жевни језик. Те
би се муче они ослободи-
ли кад би се некако мо-
гло доказати да је Вук
језик у ствари хрватски.
Али то не одговара
стварности и прена томе
не може се доказати.

Сада су се сестили да је
Вук припремајући свој
Рјечник из 1818. год.
имао при руци неколико
старијих речника чији су
аутори били католички
фрајри. Међутим, Вук је
те речнике употребито са-
мо за подсећање, испису-
јући из њих само оне речи
које је познавао као срп-
ске. Ни гђа фон Ердман

ни њени помагачи нису
успели (ни покушали!) да
докажу за било коју реч
у Вуковом Рјечнику из
1818. да није - српска не-
го хрватска. Кад се зна да
је Вук тада само саста-
вљао списак речи, а да је
превођење на латински и
на немачки дошло на ред
касније, уз Кошитарову
помоћ, темпо од 300 речи

**За разлику од
моје колегинице,
ја се у својим
радовима држим
истине, чињеница
и података.**

дневно није нимало "ис-
вјеројатан".

На два места у свом
чланку гђа фон Ердман
тврди да сам ја наона-
снији међу противници-
ма пропагандне машини-
рије у којој је она једна
од важнијих полица. То
је можда тачно. Моја је
предност у томе што се,
у складу с научничким
завестом, у својим радо-
вима чврсто држим исти-
не, чињеница, подата-
ка... За разлику од
њене, али и од саста-
вљача "Слова о срп-
ском језику".

ПРВА НАГРАДА СА "БОРБИНОГ" КОНКУРСА ЗА ЕСЕЈ О ДРУШТВУ

Језик - невинна жртва лошег новинарства

Четири су велика греха на души лошег новинарства: језичка механика, удворички однос према туђицама, подлегање административном језику и рушење акценатског система

Аутор: Јово Кнежевић

Језик, тај животворни извор колективног интегритета, тај неуморни "јунак на мегдану" који болова, тај истрајни чувар кућа код кога ћемо наћи све што смо ма кад загубили, изложен је са свих страна злу времену, черупању, загађењима и небризи. Још горе, многи га чувају и штите тако да му, од те заштите цуцају кости и шавови.

Али, насупротив увреженим мишљењима да језику највећа опасност прети од необразованих људи, њему је много горе од "средње језичке класе", од језичких скоројевића и умишљених зналаца. Међу њима, "часно" место врхунских кварилаца језика припада лошим новинарима. Уосталом, баш у мери у којој су му добри новинари ослонци и племенита заштита.

Наравно, не треба бити мудар па схватити да се језик лако кваре и рањава само ако се не одликује виталношћу и унутрашњом чврстином, ако није консолидован, ако су му стандарди недовољни, превазиђени или неостварљиви. Унутрашње пулсирање језика веома личи, не само у метафоричком већ и у буквалном смислу, на функционисање живог организма. Па се тако језик и храни, и гладује, и јача, али се и разболева, лечи, вене или цвета...

Наш, српски језик, живахно је често живахне духовности. Не живи баш у сјајним условима, не пази га укућани; изгребан је, рањава су му колена; има пеге, добија заушке, богиње, красте, кијавице. Али су му гени очигледно стабилни, мочне има добар корен. Ипак, потребно је припазити га, размишљати о њему. О његовој будућности. Јер: без њега - пустош је у кући.

Новинарство је централно место на коме се ломе и секу језичке струје. Зато су на новинарству велики греси за његово кварење. До душе, и заслуге за неговање.

Није у питању само ширина круга читалаца и слушалаца. У питању је и суштина новинарског поступка. Јер "еликсир" који чини да језик буде безвредан или креативан јесте управо језик, тачније његова употреба. Творци информације се труде да ту своју комуникацију учине ефикасном, да у њој свака реч има своје место. Што мање двосмислености једна реч, може да произведе, то је та реч кориснија, а информација боља. Добро новинарство трага за основним значењем речи, за суштинским контекстима, ефикасним синтагмама, и користи их у њиховом најјачем значењу. Тако испада да добро новинарство чисти језичку матицу, обелодањује је. Језичка нит постаје јаснија, човек је усваја па и сам постаје елоквентнији, а мисао му чистија. Али, авај, лоше новинарство не уме да нађе ту нит, ту матицу, већ се батрга, импровизује, везује на погрешном месту, дречи где је живо завезано. Лоше новинарство речима облачи сиве униформе, и командује им, тренира их да увек извршавају једну исту радњу. Тако оно суши срж језика и чини га јаловим. (Књижевни текст је супротност: он у језичким склоповима тражи нове могућности, другачије слике, боје и нијансе. Тако открива да је језик живо биће.)

Лош новинар је лош из различитих разлога, а нарочито зато што подлеже терору времена и простора. Треба да направи текст што брже, и да заузме што мање драгоценог простора у медију! Зато резонује: "Мораћу штошта жртвовати, зар не? Неку односну заменицу, свака-

ко. Ево, гле, сувишних речи; ваљда ће и без њих издржати реченичну конструкцију. А смисао? Нема времена за смисао, ако је погрешан тим гое по њега!" Ако није чврст језичкој креацији, под таквим терором лош новинар изоставља реч које не би смео, сажима значења и не види да тиме стара губи а новинар не добија, конструкције му постају наказне, оживљава мртве фразе, сахрањује живе.

Од живог бића, језика, прави мртву, механичку справу.

Уз гомилу малих, четири су велика греха на душу лошег новинарства: језичка механика, удворички однос према туђицама, подлегање административном језику и рушење акценатског система.

Лоши новинари су језички механичари. Они желе да свака реч им фиксно и недвосмислено значење, једном за свагда, и у свим склоповима. Они не дозвољавају нијансе, преласке, промене, синтагме, синониме, вишезначности. Они се труде да направе безпоговорне еталоне, па да у њих гурају ненослушну и сумњиву језичку материју, као да је језик прецедентно право, у коме се по првој ситуацији мере и процењују све будуће. Они чак и предлозица дају унапред једно једино значење, независно од именице уз којој предлог стоји. Они желе да предлозица "на" значи исто и уз реч "крушка" и уз реч "памет". Њима каламбу, игра речи, лапсус, и уопште догодштина са значењем речи, нискохумор, живахност духа, доказ језичког крвотока, већ доказ да је ту неки опасан хаос, неред са којим треба расчистити. Цементирају значењско поље речи, омеђују га чврстом међом. Асоцијативни систе-

прогоне у подсвест. Праве шеме, таблице, спискове речи и њихових задатака. Чезну затим да сви писци користе речи тачно у оном значењу које су они осетили, прописали. Крајњи циљ им је, подсвесни да кажемо, да направе универзалне шеме за писање текстова, као мустре на индустријским теписима... (а амбиције им досежу и до књижевних дела, и обрнуто су сразмерне њиховом новинарском умећу).

Други грех лоших новинара везан је за коришћење страних речи. Површни душебрижници, кад је реч о прљању језика, сместа оптуже туђице. Јер оне делују опасно већ на први поглед. Личи то, међутим, на захтев да дете не иде непознатим стазама, већ само познатим, јер су непознате стазе ружне и опасне, а познате добре и сигурне. Заборавља се, наравно, да су многе стазе, сада знане и драге, некада биле непознате; то јест, колосалан проценат лексичког фонда ушао је у наш језик са капљачом туђице. Туђице су нормална последица размене и контакта међу културама. Не треба дакле на њих одмах сву јуч изливати, већ и стога што има много опаснијих "бацила" који вребају језик. Ако одговарајуће речи нема у домаћем фонду, онда је туђица добродошла. Такве су углавном речи које одговарају новим појмовима, техничким, научним, сазнајним. Ако пак сродна реч постоји, онда туђица улази у здраву конкуренцију. Опстаје она реч која се виталније уклапа у целокупан језички систем, и то по многим особинама: фонетским, морфолошким, асоцијативним, синтактичким. Другим речима, која више одговара духу језика. Ако је "староседелац" квалитетна реч, све предности су на њеној страни јер је она већ ујлебљена у језику, она "игра на домаћем терену". Стога туђица у принципу није опасна. Ако пак туђица има све квалитете да постане део језичког система, онда она опстаје у њему, не чинећи му ништа лоше, обогаћујући га...

Ипак, и око туђица, баш око тог првог контакта са њима, има један суштаствен проблем. А то је њихова "србизација", "посрбљавање", од-

носно прилагођавање духу и формализмама нове језичке средине. Прилагођавање је најчешће нужно, да би нова реч могла лако да уђе у сложене граматичке шеме српског језика, где је чекају нарогушене надежи, наставци, времена, родови... Лоши новинари то или не умеју да раде, јер не познају довољно свој језик, или мисле да је страна реч тотем пред којим се клечи, али се не додирује. Биће да ту има и комплекса малог језика пред великим. (Да је народ ранијих векова патио од тих комплекса, данас би српски језик био без четири петине лексичког фонда). "Посрбљавање" туђих речи, тај драгоцен квалитет српског језика, и иначе развођен дугогодишњом коегзистенцијом са "западном варијантом", где се форсирано измишљају квазизворне речи, веома је угрожен баш тим удворничким инсистирањем скоројевића на непромењеном облику туђица. Примера је више него изузе-

така, боду очи са свих страна. Има чак и смешних ситуација: ако се може и разумети да, из страха или одбојности, нико неће да госпођу Олбрајт "посрби" и назове, како би било природно, "Мадлена", ипак се не може схватити да исти човек, новинар реномиране куће, енглеску краљицу зове "Елизабета" (са "а", на крају, дакле србизирано) а енглеску глумицу истог имена зове "Елизабет Тејлор" (без "барбарског" "а", већ у чистој фонетској транскрипцији). (Овај пример показује још нешто: чини се да су раније генерације, поштоваоци краљичини, достојанственије неговали свој језик него нешто млађе генерације, поштоваоци глумичини).

Из истог је арсенала већ много пута апсолвирана дилема: "рачунар" или "компјутер". Да је среће, "рачунар" се не би ни јавио, јер је то типична квазизворна реч, настала буквалним "преливом" оригиналне енглеске речи. Реч "компјутер", чак и без икаквог "посрбљавања", сасвим лепо лежи у српском језику и задовољава све значењске, морфолошке и синтактичке захтеве. Делује "сто посто српски" (као, рецимо, "швалер", "фризер"... некада такође туђице, а данас тако рећи драгоцене). Но, сад су већ обе речи стекле пуно право лексичког чланства, синхроними су, и насилно избацивати "рачунар" била би грешка много већа од грешке учињене његовим помодним прихватањем.

Трећи велики грех лошег новинарства јесте подлагање административном говору. Неколико је суштинских особина српског језика које посрћу под мајтретирањем административне комуникације, којој је лоше новинарство највећа узданица. (Скоро би се рекло да је администрација главни непријатељ српског језика, кад бисмо њу уопште могли персонификовати. Зато, уместо администрације, нека опет висе лоши новинари! Јер администрацији се не може замерити, она има своје законитости, своју суву, окошталу визуру кроз коју гледа свет, па дакле кроз њу са светом и комуницира. Али новинарство је дужно, чак и кад је продужена рука администрације, да у тој руци држи живу, а не мртву реч.)

Једна од тих особина јесу синтагме. Синтагме нису јака страна нашег језика. Прва су мука синтагме из култног примера "Сава центар". Реч је о вулгарном медијско-административном имитирању енглеског језика, да се властита именица ставља испред заједничке, и кад то дух нашег језика дозвољава, и кад му се од тога мрште обрве.

Друга су мука синтагме у којима се налази више именица, па још у различитим падежима ("књижевност за децу", "Министарство Владе Републике Србије"). Административни језик је родно место тих монструм-израза, а верни новинари су пацови-преносиоци заразе. Јер такве синтагме имају грдне проблеме кад се нађу у ширим реченичким склоповима. Рецимо, сложена, грозна синтагметина "Министарство за културу у Влади Републике Србије..." значи свашта, (што је исто као ништа), а пре свега делује као да ће господин министар култивисати само Владу. А ми остали, хоћемо и ми!... А синтагма "писац за децу", неупотребљива је кад хоћу да јој додам "без талента", јер уместо писца,

"помоћна" синтагма "деча књижевност" поклекне кад се по њеном моделу направи слична, нпр. "деча песма", јер је некад заиста потребно разликовати певају ли деца или је неко написао песму за њих. Овде две синтагме, дакле, имају у основи исто значење, али различиту употребну вредност. Али новинари - језикомеханичари не могу да замисле такав хаос, јер не могу да контролишу мисаони контекст у који стављају те изразе. Зато по правилу акламују њихова различита значењска поља. Хоће, рецимо, да кажу да је "деча књижевност" уствари "књижевност коју пишу деца". А то не постоји, као што не постоји тренутак у коме неко престаје да буде дете, а постаје одрастао.

Иако је наш језик, могло би се рећи, "глаголски језик у активу", и у реченичним склоповима радња (у активу!) има доминантно логичко место, у административном језику, који се мање бави радњом а више односима и нормама, од глагола остаје тек сенка, назнака, каткад само у виду глаголске именице, или, у најбољем случају, неки оштећени сурогат глагола ("присутно је...", "врши се..."). Притом је скоро обавезан пасив (неприродан у нашем језику онолико колико је природан у енглеском), пасив је постао мода, хит, критеријум модерног говора. Уствари, пасив је сиас за административца, јер показује ко трпи, али не и ко је крив. Тако је администрација судија који пресуђује, али без ризика да некога моћног увреди. Рецимо, обичну мисао "Лопови краду новчанике" можемо чути у многим административним облицима: "Присутне су појаве крађа новчаника", "Врше се крађе новчаника", "Новчаници се краду (сиц!)"... Све, само да се лопов не помене, јер га онда треба јурити... Овако, администрација је констативала, све друго није њена брига.

Опет по угледу (у ружном смислу те речи) на енглески граматички поступак, који себи то може да дозволи, наш административни говор избегава односне заменице (а и предлоге, кад год му се укаже прилика). А онда се јадна реченица мучи, грчи, увија као црв, лишена тог једноставног, и у нашем језику драгоценог и неопходног везивног ткања. Тако смо чули рицлијевску реченицу: "... Присутни су захтеви произвођача за кредитирањем оптерећујућих залиха!", уместо једноставне реченице: "Произвођачи захтевају да кредитирамо залихе које их оптерећују". Односне заменице и предлози, мали, верни, безопасни, корисни, а неприметни кад се слави, лепак су и жива веза кад год се жели добра реченица у српском језику.

И тако даље... Скраћенице, у писању и говору... Транскрипција именица... Мешање писама до неразумевања... Административни језик је живом језику заиста једна мора. Ваљда као што је и администрација живом човеку.

У мору мрља, учимо још само једну, четврту, мрљетину: акценатски систем! Ту живу слику разноликости, па дакле и виталности нашег језика, тај каледноског нијанси духа преточен у вибрације акценатских промена, померања и пребацивања иктуса, са којима се врхунски лингвисти рвају и боре, али га и поштују и негују, уравниловка лошег новинарства руши, преко својих звучних пишака, у прах и пепео. Самозвани "београдски говор", уствари мазна рок-деформација акценатске вавилонске смеће зване "београдска језичка слика", можда је једина од језичких мана која се неће никад исправити. Јер сизда у чисто говорну манифестацију језика, за разлику од осталих, које се "преносе" и писањем, па се тако могу и исправљати. А притом је ова мазна јака, медијски и генерацијски подржана, чак шармантна на први поглед. ("Баш је кул (cool!?) кад речи имају тако једноставан акценат, на првом слогу; тако говоре и у Будимпешти"). И безбедна је, такође само на први поглед. Још горе, она личи на стандард, па се кити и поноси сама собом, не видећи да руши један од виталних стубова језика. А без противника је и без отпора, јер се шароликост акценатских појава у нашем језику исказује, најжалост, само као један стални сукоб, а не као богатство. Има ли лека? Лека увек има, а највећа је нада, ипак, у виталности и јаком генетском потенцијалу нашег језичког јунака.

Ипак, ти му требало помоћи, макар због самопоштовања. Помоћи ће му, рецимо, добри новинари, ако грде лоше новинаре кад причају глупости, а нарочито кад мисле да су им те глупости паметне. Тек колико да, рецимо, обуздају катастрофалну благоглагољивост младих новинарских ТВ звезда које, устрептале због сликања, у журби да нам кажу ко им је скројио хаљетак, "сажимају гласове" и температуру "обарају" на "минус дванес".

А обичан човек ће језику најпре помоћи разговарањем. Не слушањем, већ разговором. Активном употребом свог блага. Репродукцијом свог унутрашњег језичког бића. Тако ће га супротставити навали бацила из орућа лоших новинара. Разговор је животворни извор језика. Јесте и писање, јесте и читање, али пре свега и изнад свега - разговор.

Јер опасност свих опасности је: недостатак разговора, вишак слушања!

Можемо се још запитати: зар није управо тај спасоносни разговор осуђен на нестајање, у доба телевизије, компјутера (не "рачунара"?), Интернета (не: Омрежености!)? Средом, није. Не, никако није.

Јер разговор је божји дар, а телевизија, компјутери, Интернет и новине су само трошна технологија. Таквих опасних тренутака по лепоту разговора свакако је било одувек. Замислићемо овакву сцену: кад су пећински људи пронашли ватру,

неки пећински футуриста је бринуто, сви навалили да трљају дрво дрво, нико ни са ким не прича, не стаће наши лепо разговори. Како оно, највећа корист од ватре управо је та што је омогућила да уз огњаште потекну приче и приче, зачне с митологија, зајубори историја. И данас је исто тако: компјутеристи и телевизисти ништа друго не раде него трљају дрво о дрво. Али кад прође та прва, нехумана фаза телевизије и компјутера, наступиће друга, права, и онда ће они постати само још једно огњиште око кога ће се причати приче. Али са много више слушалаца.

Наравно, највећа помоћ су институционални ослонци. Нормирање стандарди, сав мукотрпни рад који стоји у темељу једног књижевнојезика без сумње се и овог тренутка одвија у установама у којима се тиме баве знаци и истрајни прегаоци. Недавне трауме кроз које је прошло друштво, намучиле су и сам језик. На његовом опоравку се ради (гле! употребних ружан, безличан пасив!), и радиће се. Јер језик уствари има велику родбину, која га је само мало била заборавила мислећи да је већ одрастао.

Сигурно је зато да ће језик полако преболети све болести, извући се из муке и сиротиње, и здрав и снажан, стати уз раме јакима и великима, а да се ничег не застиди.

ЈОВО КНЕЖЕВИЋ - ОВОГОДИШЊИ,
ПРВОНАГРАЂЕНИ "БОРБИН" ЛАУРЕАТ

Новинари као квариоци језика

Језичко знање сачењено слушањем, ма како богаи вокабулар био, мршав је калитал док та човек кроз разговор не репродукује. Тек када оно постаје меморисано, активно богаиство

Разговор је једини прави лек за језичке проблеме, јер активира сво знање и моћност: Јово Кнежевић (Снимио: С. Пикунла)

Јово Кнежевић по школовању је фичичар - информатичар, а по вокацији, склоностима и свим (пре)осталим интимним опредељењима - дечији песник. До сада је објављено пет његових књига намењених најмлађима, а још три чекају код издавача. Ако кажемо да ради као саветник за информатику у Југобани, на први поглед је сасвим неспориво занимање са есејстиком и књижевношћу за децу. Међутим, он есеје схвата добрим стилским вежбама, па трећи пут учествује на традиционалном "Борбином" конкурс за есеј о друштву.

Пре две године, добио је трећу награду, а ове, како сам шaljиво напомиње, води удебљиво на табели. Наиме, Јово Кнежевић је ове године почео прву награду на "Борбином" "есејистичком" конкурс. Његов рад је: "Језик као невин жртва дошег новинарства".

"Борба": Зашто лоше новинарство заузима "часно" место "врхунских" кварилаца језика?

Јово Кнежевић: Новинару су највећи ауторитети, јер се њихова реч - и добра и лоша - најлаже чује. Они се највише гледају, слушају, читају. И, њихове грешке најчешће се деле на оне чија језичка култура и чврстина није баш поуздана. Зато се они и највише кнаре. Такође, у новинаре сви имају велико поверење, зато што се од њих очекује, да супериорно владају језиком, као својом осовом. Тако да нико "не доволава" да новинар може да греша. Што новинар каже, то је "амин". Јер, кад нешто каже политичар, сви то подвргавају сумњи. Или, на пример, ако се огласи човек са улице. Такође, кад нешто каже сељак, никоме не пада на ум да је он рекао нешто језички паметно, сви ће га радије исејати - уз некакве друге конотације. А, што год каже новинар, сви, а приори, мисле да је то у реду и добро. Ипак, често није тако.

Б: У одбрану језика, као дечији писци морали сте да се позабавите и журналистичким омашкама?

Ј.К: Одабрао сам ову тему, јер мислим да је она друштвено важна, а од оне врсте је прихватљивих за дневне новине, за концепт "Борбе". Мислим да се "Борба", иначе новина мог детињства, одликује изванредним новинарством, нарочито у језичком смислу, јер то је традиција његованог језика. Као писцу, језик ми је веома близак, и са стране проблематике, и са стране својих могућности. И, веома ме вређају глупости у језику. Зато сам одабрао ову тему. Мој есеј

представља веома малу и скромну систематизацију овог проблема. Поред ње, мислим да је проблем у коришћењу језика недостатак стандарта. Зато сам грубо и овлаш, како есеј дозвољава, систематизовао новинарске грешке у четири групе. Циљ ми је био да вежбама, јер после тог есеја, ја сам мало паметнији него раније.

Б: Новинарске грешке груписали сте у четири целине - језичку механику, удворички однос према туђицама, подлагање административном језику и рушење акцентског система. На који начин сте дошли до њих?

Ј.К: Ове групе су само моје. И ко хоће може да их прихвати или не. Оне су нека врста иницијације. А, најбоље што из ње може да проистекне је да неко направи своју групацију. Оне четири целине су ми се просто наметнуле. Проблем туђица, је, на пример, жвакан и прежвакан. Ја сам их у свом есеју мало бранио, али сам и инсистирао на томе да се то мало култивираше. Дакле, да се туђицама не робује, али и да се не бежи од њих. Јер, негде у језику оне имају своје природно место. Затим, административни говор је препознат одавно. Мислим да то динвистима није никаква тајна.

Језичку механику сам ја "измислио", јер је уочено много проблема те врсте. Новинари су прави језички механичари, зато што их на то тера њихов посао - да скраћују реченицу, да траже једно исто значење речи, да избегавају синониме, јер се тиме бране од грешака. Па, зато, добар новинар, ако је млад, може лако постати жртва језичке механике. Једноставно, мора, јер трчи овамо-онамо, па

затим мора брзо да срочи текст. Ово је нарочито присутно у дневном новинарству. Кад грдим лоше новинаре, не кажем да нема добрих. "Борбини", "Политикини" новинари су добри. Али, кад стекне рутину, новинар ће ући у креативно новинарство. Новинари су просто "криви" што су у вези са политиком, дневним извештавањем, што морају да предричавају административне говоре, цитирају административце, Јер, административни говор има своје законитости које, чак, треба поштовати. Оно што каже административац, политичар, не сме да доведе ни до каквих проблема, или да се неко, можда, осети погубеним. Ту нема навођења особа, често, ту се користи пасив, јер се, просто, тако мора. Јер, прироза административне мисли је безлична и ту нема спаса.

Б: Која је од ових група најпугубнија за језик?

Ј.К: Код дође, као последица сређивања у друштву, до нараслог самопоштовања сопствене духовности, чврстог националног идентитета, људског интегритета, онда ће правилан став бити и према туђицама, и према њиховом посрбљивању, и према њиховом критичком и некритичком укључивању. И, то ће се сигурно пребродити. Језичка механика ће увек бити мера између подкултуре и културе. Но, снага књижевности и културе лепог говора је довољна да то сагледа.

Али, административни говор, суши саму срж језика. Ту нарочито мислим на оне особине административног говора, као што су употреба пасива и избегавање глагола. Мислим да је ту администра-

тивни говор доста учинио и нагрдио саму суштину, или ако хоћете, корен језика. А, наш језик је језик доминантно глагол, радња и актив. У административном говору, међутим, имамо пасив, немамо глагол, имамо неке квазиглаголе, присутно је "врши се", јер се не зна шта друго раде, да ли неко неког убија, или неког неког води. Тако се код нас, решавају језички проблеми. А то је, признајете, рак-рана језика.

Б: Да би се сачувао језик, људи морају стално да комуницирају?

Ј.К: Свако знање постаје право или активно тек када се репродукује. И, то није никаква мудрост. Тако је и са језиком. Све док човек не репродукује оно што је научио или научио, то знање је пасивно. Језичко знање стечено слушањем, ма како богат вокабулар био, мртв је капитал док га човек кроз разговор не репродукује. Тек тада оно постаје меморисано, активно богатство. У том смислу, разговарање је једини прави лек за језичке проблеме, пошто оно активира сво знање и могућности. Човек свашта може да зна напамет, речник чак, али ако га не репродукује кроз разговор, други га не прима. Сем тога, то није активно знање у њему.

Б: У ком медију је код нас присутно најлошије новинарство?

Ј.К: На телевизији је катастрофално! Мислим да се тамо новинари запошљавају "по кључу": што су језички лошији, то су боље пласирани. Радио новинарство је добро, дневне новине су такође добре. Али, телевизијски новинари су најлошији. Оправдавам их једино због тога, што су ограничени временом. Али, не толико да би могли да лапају глупости. Да у једној јединици реченици просто поремете њену вредност, прогутају вест, да би од свега остао некакав предлог, прилог, акценат, некаква тачка, да не говоримо о онима којима је прва реченица "За мој стајлинг побринуо се бутик тај и тај". Кад то чујем ја одмах скочим у телевизор. А, добро знамо да је телевизија најутницајнија. Новине читају људи који су култивисани и имају чвршћи однос према језику, радно тако-тако, а, телевизију гледају сви. За телевизију су људи отворени, просто вапију да им она испуни неке духовне празнине. И, онда прожирну све, па много тога понављају као папајаји.

Мирјана Ристовић

Есеј - духовна вежба

- Мислим да људи не читају радо есеје, али их зато радо пишу. Есеј је најбољи као духовна, ментална вежба. Има добру страну што није обавезан, и човек не мора научно да фундаира оно што у есеју пише, а опет, не мора да се напреже много, да би достигао естетски ниво, што се, речимо, захтева од једног белетристичког чланка. Ту је негде између, и као такав, добар је за сређивање мисли. Најбољи есеји су настајали као "отпааци" овог што је остало од материјала, кад писци пишу неко дело.

Есеје пишу прави писци, а у професионалне есејисте сумњам. Они ми дођу као халку песници, који пишу само ову врсту поезије и ништа друго, - каже Јово Кнежевић.

САКАЋЕЊЕ ЈЕЗИКА: ПОПЛАВА ТУБИЦА И СТРАНИХ РЕЧИ Потреба или мода

Политика
30. 9. 1999, 26.

За модерне лингвисте ова појава је потврда да је језик више него богата творевина и да, попут живог организма, прихвата и одбацује речи које му свако доба намеће

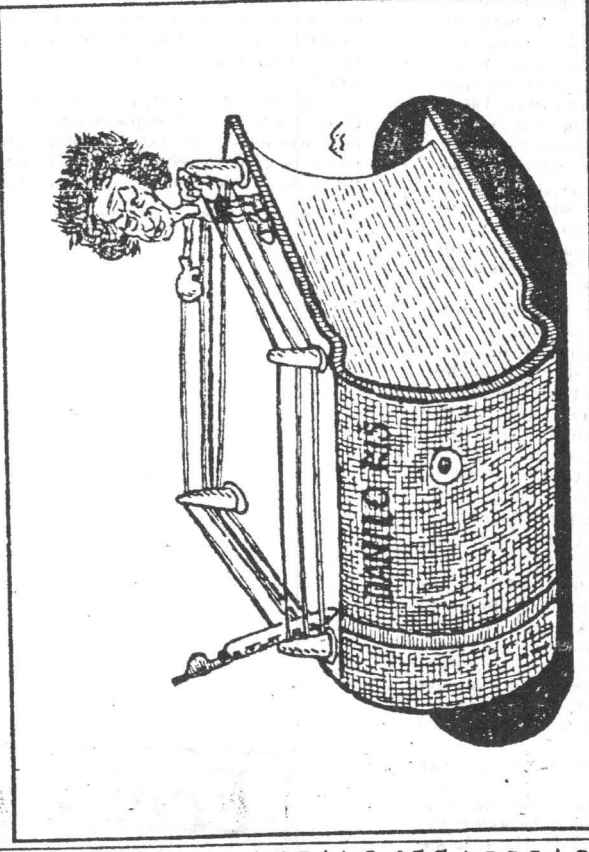
Страни називи који су прелазили наша предузећа, кафеће, козметичке радње, цвећаре, али и стране речи, односно туђице обележје су и доба у којем живимо. У низу текстова и разговора са угледним стручњацима, савременошћима, преводиоцима и социолозима „Политика“ ће покушати да укаже на битне карактеристике ове појаве.

За почетак, ево илустративне примера. Срела се двојица угледних лингвиста, Немац и Србин, и почели да расправљају о богатству својих језика, а објојичи добри зналци језика оног другог. Како је теоријска расправа имала нерешени резултат, одлучише да један другом задају по једну реченицу и да је онда сваки преведе на свој језик. Реченицу коју је немачки лингвиста дао за пример, српски превод одобриво као тачан. Онда је Србин поставио задатак пред Немца да преведе следећу реченицу: „Печеница цврчи, а буклија клокоће.“

При том, леченица није била свака, већ само она која се припрема за Божић, а буклија исто не свака већ она која се носи у сватове. После великих muka, чак и уз помоћ српског колеге, немачки лингвиста је одусто и признао да је српски језик, уистину, богатији. Било је то време када се за прозор говорило „пенџер“, за кројача „шнајдер“, за обућара „шустер“, дакле, време када је српски језик већ знао за туђице. За модерне лингвисте ова је прича потврда да је језик више него богата творевина и да, попут живог организма, прихвата и одбацује речи које му свако доба намеће. На тај начин, отприлике требало би погледати и страна имена која се дају редњима, предузећима и кафанама или, пак, туђице које освајају свој простор у нашем језику.

И њирилица и латиница

– писавање назива кафећа, дућана, предузећа итд. страним именима није лингвистички проблем, али јесте свелачанствено о духу једног времена – каже за „Политику“ социolingвиста

Са залунског салона саркатуре: Данило Киш, пером против глупости (Милета Милорадовић)

ки дан и видим – ресторан исти, с називом Рома. Власник вероватно мисли да је Пикасо довољно познат, а да Рома боље звучи него српски еквивалент Рим. Ако се већ определио за латиницу, боље би му било да је написао Пикасо – српски, латиницом. Међутим, за њега је језичка норма неважна, јер он верује да и домаћу публику, стране и нема, а и да је има мало би је било баш на Новом

Брборић, наравно, има своју цену, а у

СИОНСКИ СОНЕТИ

Данас у 12 часова на Трибини Удружења књижевника Србије „Француска 7“ биће представљена најновија књига Војислава В. Јовановића „Сионски сонети“ коју је објавио часопис „Поезија“. О књизи, која је већ добила високе оцене, говориће Тања Крагујевић и Душан Ца Поттић, а разговор ће водити Ратко Адамовић.

К. Р.

нашим постојећим приликама све су цене високе. „Па ипак, мене забрињава“, каже наш саговорник, „непостојање атмосфере да се одједном исправи бар једна ствар: саобраћајни знак 'назив места' морао би у Србији бити исписан њирилицом, а уз њу треба да стоји, из туристичких и других информативних разлога, и латинички испис.“

Туђице као нашице

Уосталом, било би добро завирити како то раде у другим земљама, моћнијим од нас, препоручује Брборић, како не бисмо у свакој прилици измишљали „топлу воду“, како се то сада каже.

Брборић, међутим, додаје да питање употребе и исписивања страних властитих имена треба одвојити од употребе тзв. туђица и упућује на зборник под називом „О лексичким позајмицама“ из 1996. (издавач Градска Библиотека Суботица и Институт за српски језик САНУ) у којем су сабрани радови са научног скупа на тему „Стране речи и изрази у српском језику, са освртом на исти проблем у језицима националних мањина“. Суштина је у томе, закључује Брборић, да се без позајмица не може, али се не може ни без здраве језичке и културне политике која у тој материји не дисквалификује ниједан народ, ниједан језик, а ако се понекад мора и негативно одређивати, чини то понајвише онда кад је посредни навала која не познаје границе. И још нешто: када је о туђицама реч, „када се вљано науче, тачно и умесно употребе, оне престају бити туђице и постају – нашице, домородце, својице, властитнице.“

А. Цвијић

покупивала сам да додуко је платила за интернет о одуштајала ми онда када с разумеване били ретки и из најближе околине – објави ежда Нетковић.

ПОСЛЕ ДЕСЕТ ДА
Завршен „Ори
Изложба слика у х Аранђеловад, 29

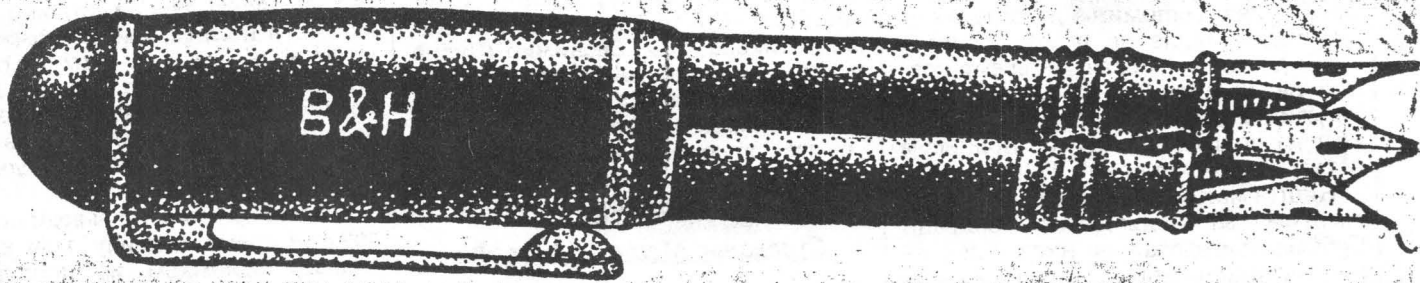
После десетодневног ра лову је завршена прва л нија „Орашац ’99“ која је с знатих сликара из Југосла Тим поводом је у хотелу рена изложба слика Алек ковића, Драгољуба Цвети Жижика Бака, Данице Ма нице Басти, Оливиере Грб ленковић, Ранка Белиши заревића, Славка Митић Зупца и фотографија М клана.

СИНОУ У ГАЛЕРИЈИ
Изложба Теси
експеримен
Колорадо Сп

Репрезентативна изло Тесла – Стогодишња е у Колорадо Спрингу, о ма једног од највећих ср ка у области великих те кофрективних струја, и у Галерији науке и а академије наука и уметн Представљене су фото рмената у Колорадо С изградње и унутрашњост Теслин дневник о истрав писка са познатим личн лабораторије и модели Л ра кроз патенте, као и р рективног осцилатора и лорадо Спрингса (Long I

ЛУЧЕ У КРАГУЈИ
Отворена из
посвећена Н

Крагујевац, 29. септег у Крагујевцу је дана ложба о Народној Репуб водом 50 година постоја Изложба је отворена Друштво пријатеља гра Кине.

УЧБЕНИЦИ И ПОЛИТИКА У БиХ

Мржња и увреде

Бошњачки ђаци ће научити да су српски трговци из прошлог века „марвена буржоазија” а Карађорђе хајдук, да је Шантић „недовољно образовани завичајни пјесник”, док су Мешу Селимовића „пратиле великосрпске употребе”. Андрић се „демистификује” помоћу цитата Василија Калезића и Николе Милошевића. Многи велики бошњачки писци – били су досад велика тајна

Канцеларија Високог представника за БиХ (ОHR) затражила је почетком прошле године од ентитетских министарстава образовања да се „учбеници језика, књижевности, историје и географије очисте „од мржње и увредљивих садржаја”. Пошто у БиХ од почетка рата постоје три паралелна образовна система (српски, бошњачки и хрватски), посао је замишљен тако да једни другима прегледају учбенике на нивоу експертских тимова, а ови ће се након тога састати и усагласити ставове и мишљења.

Посао ревизије и уклањање увредљивог материјала требало је да буде завршен до почетка школске 1998/99. године. Као оквирни рок био је предвиђен 22. јун прошле године. Експерти су се састали тек почетком августа у Неуму да би, након вишемјесечног рада, објавили резултате својих истраживања. У записнику са састанка стоји да се „рад тимова стручњака одвијао у атмосфери међусобног уважавања”, али да није било могуће у потпуности анализирати све учбенике за наставне области (1-4 разред основне школе) и наставне предмете због тога што је „одређен дио учбеника касно размијењен”. Рачуна се да је највећи дио учбеника прегледан и да је око 70 посто посла обављено.

„Прегледани учбеници раврстани су у четири групе: учбенике без увредљивог садржаја, учбенике у којима је идентификован увредљив садржај али су се експерти усагласили око његовог уклањања, учбеници са увредљивим садржајем око чијег уклањања није постигнута сагласност и учбеници са увредљивим садржајем који се односе на једну страну и који су

остављени за даљу експертизу Независној експертској групи у чијем саставу би се нашли и представници Савета Европе, UNESCO-а и ОHR”, објашњава резултате сусрета у Неуму др Драгољуб Крнета, директор Педагошког завода РС.

Српски учбеници

Крнета тврди да ни у једном учбенику који се користи у РС нису нађени увредљиви садржаји и објашњава то чињеницом да се у образовном систему РС користе учбеници из СР Југославије, који су се, иначе, до рата користили у БиХ. Ову чињеницу бошњачка страна је узела као озбиљан приговор. Хусеин Сердаревић, члан експертског тима Бошњака, сматра да је „неприхватљиво коришћење учбеника из других држава у образовном систему БиХ”. Приговор се истовремено односи и на Хрвате, који такође користе учбенике Републике Хрватске. Срби су приговор одбацили, тврдећи да је образовање по Дејтонском споразуму у надлежности ентитета. Хрвати исто упориште налазе у Уставу БиХ и сматрају да је избор образовног система „у надлежности Жупанијских, министарстава образовања, науке, културе и шпорта”.

Бошњаци су имали и начелне примједбе на вјеронауку у школама и превише православаља у учбеницима, али и на интерпретацију неких историјских чињеница у додацима учбеницима језика, књижевности, познавања природе и друштва, историје и географије. У овим додацима дописане су учбеницима из Југославије „ратне специфичности” Републике Српске, што је на неким мјестима умањило

научни и методолошки ниво школског градива. Тако се у додатку учбенику „Природа и друштво” наводи да је „РС држава српског народа у оквиру БиХ”, да су „Хрвати и муслимани имали намјеру уништити цјелокупан српски народ”, што је спријечено „херојском борбом нашег народа”. Објашњавајући ученицима историјску генезу Срба у Босни, аутори пишу: „Осим Рашке (Србије) и Дукље (Црне Горе), Срби који су пре много столећа населили простор западно од реке Дрине, створили су своју државу Босну, која име доби по српском племену Беси.” Затим: „Прву српску државу у Босни са центром у данашњем Сарајевском пољу основао је пре више од осам векова Кулин-бан.”

Дописана српска страна историје не заобилази новију историју. Други свјетски рат и НОБ дају се кроз призму четничко-партизанског помирења, па се каже: „У првој ратној години устаници су се борили заједнички. Касније су се поделили на четнике и партизане. Они устаници који су остали у својим местима да бране своје куће и српску нејач названи су четницима...” Пораз фашизма добио је у додатку и једно ново тумачење: „Пошто за своје злочине нису кажњени (уштакски злочинци, пр.а.) потомци хрватских и муслиманских злочинаца из Хрватске, Босне и Херцеговине и света, почели су 1992. године још један рат против српског народа...” За писце бошњачке историје, с друге стране, Други свјетски рат је још један српски геноцид над Бошњацима.

За ауторе учбеника „Хисторије” за шести разред основне школе Бањалучки бој је „прва страница бошњачке самосвијести” па се ученицима серви-

Србе споран појам „босански језик“ „Ми не оспоравамо да Бошњаци могу имати свој језик ако то желе. Он се може звати само бошњачки, а никако босански. То није језик Срба“, каже Личина. Напомиње да се првобитно инсистирало на појму „бошњачки“, да би се у последње време прешло на „босански“, који би требао бити језик сва три народа у БиХ. Личина овај политички „изум“ приписује Мухамеду Филиповићу Туњи.

Ништа мања спорења нису међу експертима за књижевност. Бошњаци Србима приговарају да нису у лектиру уврстили њихове националне књижевне величине, а Срби њима да су уврстили превише персијске, турске и „источњачке“ литературе и много „стојих“ аутора без литерарно-естетске вриједности. Као примјере, наводе Мухамеда Неркеси Ес-Сараји, Сеида Вехаба Илхамију и Дервиш-пашу Бајезидагића, чијим пјесмама почиње поглавље „Лирика“ у „Читанци“ за 8. разред. Међу лиричарима нема ниједног писца Србина, а у цијелом уџбенику заступљени су само Ристо Трифковић и Ненад Радановић, који је, иначе, аутор бошњачке читанке за 6. разред.

У „Читанци“ за 3. разред гимназије поглавље о књижевности народа БиХ почиње са бошњачком књижевношћу, за коју се каже да је „писана на босанском језику и ћириличком писму и на језицима и писмима оријенталних народа“. Српска књижевност представљена је Дучићем, Коцићем, Шантићем и Светозаром Ђоровићем. Дучић и Коцић нису представљени избором и добили су по пола странице. Шантић је „недовољно образовани завичајни пјесник (завршио трговачку школу)“, који се „доста ослонио на севдалинку“, представљен је са „Емином“ и пјесмама „Претпразничко вече“ и „Вече на шкољу“, а Ђоровић прозом „Ахмет-ага“. Дучић се, са Бором Станковићем, појављује и као представник српске модерне пјесмом „Јабланови“. За књигу есеја „Благо цара Радована“ каже се да је књига афоризама.

Бошњачку модерну представљају Муса Ђазим Ђатић и до сада непознати Авдо Карабеговић Хасанбегов и Абдурезак Хивзи Бјелевац. Свјетску књижевност између два рата, поред Кафке, Аполинера и Фокнера, представљају египатски писац Таха Хусеин и турски писац Јакуб Кадри Карасманоглу. Јужнословенску књижевност у истом периоду представљају Крлежа, Ујевић, Иван Горан Ковачић, Црњански и Растко Петровић, а бо-

санскохерцеговачку Хамза Хумо, Ахмед Мурадбеговић, Хасан Кикић, Енвер Чолаковић, Салих Алић, Алија Наметак, Зија Диздаревић, Иво Андрић, Боривоје Јевтић, Марко Марковић, Новак Симић, Антун Бранко Шимић, Никола Шоп, Звонимир Шубић и Исак Самоковлија. За Јевтића, драматурга сарајевског позоришта, и Марковића, за кога се наводи да је „аутор двају врло запажених збирки приповиједака“, први пут чују и они који прате књижевну публицистику.

Страдања Меше и Андрића

Скромно представљање Меше Селимовића уз одломак из „Дервиша“ (Читанка за 4. разред гимназије) завршава се „подсећањем“ да је „Селимовићев крај живота и вријеме након смрти пратила великосрпска употреба његовог живота и дјела“. Он је, каже се, „један од оних својатаних бошњачких

МНОШТВО СПОРНИХ ТЕКСТОВА: УЏБЕНИЦИ У БИХ

писаца, у чему се ишло до крајњег антиинтелектуалног неукуса“ (стр. 53).

Личина тврди да је у прегледаним читанкама и уџбеницима граматике пронађено много мржње и нетрпељивости и код Бошњака и код Хрвата. Као пример показује задатак на тему „Бацача у јаме не може усфалити на овим просторима“ после одломка Ковачићеве поеме „Јама“ (стр. 337). Уз биографске податке о Ирфану Хорозовићу стоји да је из Бањалуке побјегао од „српске фашистичке власти“, а Мирко Ковач из Београда „од нацикомунистичког режима С. Милошевића“.

„Бошњацима смета екавица. Сметају им одређени текстови, не због увреда, него што су настали у времену кад се спомињу Турци. Смета им што имамо у програму епске пјесме „Почетак буне против дахија“ и „Орање Краљевића Марка“, или што смо уврстили Андрићеву „Причу о кмету Симану“, која њих, тобоже, дубоко вријеђа“, објашњава неспоразуме Личина. Подсјећања ради, кмет Симан је са дола-

ском Аустрије у Босну (1878) одбио свом аги Ибраги Колару преда половину уroda шљиве (хак), рекавши му „Четири стотине година сте ви јахали нас, сад ћемо четири стотине година ми вас, а послје ћемо се разговарати ко ће кога јахати за оних трећих четири стотине година.“ Радња приповијетке одвија се у Швракином Селу повише Сарајева, што се, по свој прилици, доводи у контекст последњег рата.

Личина као примјер наводи нерасположење према Андрићу, који је представљен одломком из приповијетке „Мост на Жепа“ и за кога у „Биљешци о писцу“ пише да је „оптерећен форсираном туркофобијом“, косовским (српским) комплексом, историјом скинуту са гусала... и оптерећеник различитим наслијеђеним или форсираним заблудама“. Нескривени цинизам приређивача слиједи из квалификације Андрићевог књижевног дјела, за које се

каже да је „по свом свијету и политичким импликацијама и рецесијама у различитим временима и просторима контроверзно“, и животописа писца, који је „као млади хрватски грудоболник“, како је самог себе називао у једном вапају за новчану помоћ, био стипендист Хрватског културног друштва „Напредак“, а након свршетка Првог свјетског рата потпуно се ставља у службу српске културе и дипломатије“.

У „Читанци“ за 3. разред гимназије Андрић се представља и поглављем „Демистификација Андрићевог дјела“, у коме се, уз помоћ цитата

Василија Калезића и Николе Милошевића, објашњава како је Андрић „човек са снажном и дубоком потребом да се скрива“, човек који је цијелог живота „на лицу носио неку врсту маске“ и „безрезервно радио у корист српске националне идеологије југословенства“ (стр. 423).

Дванаест страница извјештаја са немског састанка експерата садржи мноштво спорних садржаја око којих није било сагласности. Спорни салдо биће много већи када се прегледа и остатак, углавном средњошколских уџбеника. Разлози спорења показују да је педагогија мржње дубоко уткана у школско градиво и да је мултикултурална БиХ разбијена управо тамо где се могла градити.

Како изгледа - после аутомобилских таблица, пасоша, грба, химне и медијског спектра, Србима, Бошњацима и Хрватима у БиХ ће и историју писати и објашњавати странци посредством још једне „независне комисије“.

■ БРАНКО ПЕРИЋ

Евро или еуро питање је сад

Јединствена европска монета на самом старту изазвала је расправе око њеног тачног назива. – Poleмике са политичким последицама. – У Југославији званични назив је „еуро“, док стручњаци за језик сматрају да прво треба да се договоримо Европљани како ће изговарати име своје монете

Јединствена европска валута за првих пет дана постојања изазвала је не само својим појављивањем, већ и називом, велико интересовање и светске и овдашње јавности. Како се зове нова валута коју је прихватило за сада једанаест земаља Европске монетарне уније – „еуро“, „евро“, „јуро“, „ојро“, или можда „јеро“.

Велика дилема, која пред назива има и своју политичку конотацију, пренела се и у Југославију, где су подељена мишљења – „еуро“ или „евро“.

Три стотине милиона Европљана добили су нови новац, а свако га изговара на свој начин. Успех на светским берзама, који је европска валута постигла првих дана по појављива-

њу, само за тренутак бацио је у засенак дугогодишња међуевропска препуцавања.

Срећна околност за сада јесте то што је „еуро“ или „евро“ безготовинско средство плаћања, тако да у наредне три године, када би требало да се појаве папирне новчанице, преостаје да се усагласе мишљења око изговора „евромонете“.

И док се у Европи преглањају – како се изговара нова валута, код нас је (бар на изглед) све јасно. Народна банка Југославије нову валуту назвала је „еуро“, а међу стручњацима за језик преовладава мишљење да ће назив бити – ствар уходаности и навике. Уосталом као и у многим другим стварима.

Д. К.

МИШЉЕЊЕ СТРУЧЊАКА ЗА ЈЕЗИК

Ствар навике и уходаности

Ступањем Нове године на сцену, у живот (а ускоро и у депове) Европљана ступио је и евро. И новчић и новчаница, што већ зависи од успешности пословних трансакција, тешко да ће зазвечати, односно зашуптати код нас, али ми не бисмо били то што јесмо да се већ нисмо нашли пред дилемом. Како ћемо звати валуту Европске уније? „Евро“ или „еуро“?

Ово питање лингвисти сматрају и изговорним и правописним проблемом, али истовремено наглашавају да таква дилема не би требало да постоји. Ипак...

У крајој анкети за „Политику“, хтели смо да чујемо и званично тумачење. Бранислав Брборић, социолингвиста, рекао нам је да, пошто се према српском језичком стандарду наш континент зове Европа, онда је потпуно природно да и назив новчанице Европске уније гласи евро. Брборић додаје да ће, осим тога, назив те новчанице бити и у другим језицима прилагођен, у испису и изговору, нормама тих језика.

На пример – објашњава угледни стручњак за српски језик – у немачком ће се писати „euro“ али ће се изговарати „ојро“. У енглеском ће се писати као у немачком, али ће се изговарати „јуро“, с тим што се оно „е“ заправо изговара као полуглас, који се и у српском чује кад год се изговори засебно било који сугласник.

Мато Пижурџа, члан Одбора за стандардизацију српског језика и председник Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике, каже како је недавно чуо да је препорука банкара била да се новчаница у целој Европи зове „еуро“. „Судећи, међутим, према европским програмима који се могу гледати и чути преко сателита, изгледа да свако поступа по своме“, рекао је за „Политику“ Пижурџа. „Ако је тако, и ако се већ ни они сами не придржавају договора, онда нема сметњи да та новчаница за нас буде „еуро“. Да је кренуло друкчије, ја бих био за еуро“.

Одбора за стандардизацију српског језика, рекао је за наш лист да се слаже са својим колегама и да, с обзиром на то да ми говоримо Европа, а не Еуропа и како назив „евро“ потиче од „Европа“, онда нема дилеме да се валута Европске уније код нас зове „евро“. Ипак, Егон Фекете,

ЕУФОРИЈА ОКО НОВЕ ВАЛУТЕ

Евро јаз

Еуфорија око нове европске валуте евра (euro) и његове нове постојбине Евроленда као да се све више захуктава и постаје – еуфорија. Енглески изговор евра је јуро. Грци и кажу евро, Италијани, Немци и Аустријанци нову валуту зову еуро, Французи и они други који припадају француском говорном подручју л'еро, Шпанци еуро...

Да ли евро припада Евроленду или Еврозони; зависи од говорног подручја. Доминантни англо-саксонски залаже се за Евроленд, док један од утемељивача за лансирање евра, бивши француски председник Жискар д' Естен изричито каже „никако Евроленд, само Евророна“!

Лингвистичка дебата се захуктава, тако да се већ сада разазнају две главне струје – енглеска и француска верзија нове постојбине евра. Нова реч чека да заузме своје место и у чувеном Ларусу, али да би се тамо ишла чека се још на консултације специјалне комисије за терминологију при француском Министарству финансија. Б. М.

члан Одбора, ову дилему тумачи и овако: 301

„Ради се о једној новој ситуацији и просто ваља сачекати и видети како ће јавност то прихватити. С једне стране, пошто је очевидно да назив валуте потиче од имена континента – Европа – онда треба у српском језику то да буде евро. Ако, пак, на новчанице пише еуро, онда то морамо и ми прихватити, занемарујући етимологију. Може се десити и то да у свакодневном говору буде евро, а у званичном саобраћају еуро. Све ће бити просто ствар уходаности и навике“.

политика, 6. јануар 1999. г. БРИТАНЦИ СЕ ПОДСМЕВАЈУ ФРАНЦИЗИМА

„Евроленду“ остаје назив на енглеском

„Језички чистунци са француске Академије воде узалудну борбу против енглеског имена“, закључује лондонски „Тајмс“

(АФП за „Политику“)

Лондон, 5. јануара
Британска штампа, која
никад не заостаје кад су у
питању шале на рачун
Француске, јуче се подсме-

вала проблемима које зем-
ља преко Ламанша има
због новог термина „Евро-
ленд“.

Када су Британија и
Француска заједнички из-

градиле први суперсонични
путнички авион, францус-
ка страна је инсистирала
да се име пише „Копкогде“,
по правилима француског
језика са словом „е“ на кра-

ју, подсећа „Дејли ек-
спрес“.

„Овог пута, ма колико
мрзели енглеску реч „Евро-
ленд“, Французи не могу да
захтевају исто, пошто
„ланд“ на француском зна-
чи пустара. Надамо се да
ово неће испасти пророч-
ко“, шали се „Експрес“.

„Тајмс“ описује „Евро-
ленд“ као „жбуњем прекри-
вену пустару од које немају

РУСКЕ ГРАМАТИЧКЕ ГЛАВОБОЉЕ ПОВОДОМ ЕВРА

„Јевро“ привлачан, али бесполан

Руси се слажу да нова валута није средњег, али су се медији поделили око тога да ли је мушког или женског рода

Москва, 5. јануара
(Ројтерс)

Најпривлачнија нова
светска монета заправо је
„бесполна“, бар што се тиче
главног руског тржишта
новца.

„Евро нема род“, изјавио
је данас портпарол Москов-
ске девизне берзе, после
питања који би род – муш-
ки, женски или средњи –
требало користити када се
говори о новоствореној ев-
ропској валути.

Руски медији, међутим,
изгледа да су чврсто одлу-
чили да „јевро“ не буде
средњег рода, али су се ис-
товремено оштро поделили
на „мушку“ и „женску“
фракцију.

Централна банка, која је
данас објавила званични
курс евра, опрезно прилази
питању рода нове именице,
видећи у томе политички
осетљиву тему.

„Званична одлука није
донета“, рекао је портпарол
банке.

користи ни људи ни живо-
тине“.

Језички чистунци са
француске Академије воде
узалудну битку против „Ев-
роленда“, који се „већ одо-
маћо као лингвистички
гермин широм Европе“, за-
кључује „Тајмс“.

Није „евро“ него „еуро“

Овако је одлучила међуресорска Радна група за еуро. – Усвајањем назива „еуро“ избегава се забуна и мешање са већ постојећим терминима „евро тржиште“, „евро бондови“, „евро папири“. – Званична препорука SWIFT-а да се еуро у свим земљама што приближније изговара ономе како је написан

Са првим данима живота нове новчане јединице, економски и монетарно уједињене Европе – еура – на финансијским тржиштима од Токија, Франкфурта и Лондона стигле су охрабрујуће вести о његовом курсу и стабилности.

Међутим, новорођенче за чију се појаву дуго и пажљиво припремало не само банкарство у 11 земаља – у чијем безготовинском (жирално) промету је од 1. јануара – већ и буквално целокупно светско банкарство и финансије, нама у Југославији донело је и извесне недоумице. На срећу, оне нису биле монетарне, финансијске, па ни економске, већ искључиво језичке природе.

Грешка првог дана

Првог дана рада југословенског Девизног тржишта, наиме, званично Међубанкарског састанка (на коме се сусрећу банке са великим и средњим девизним овлашћењем и НБЈ као званични интервент) после новогодишњег славаља, када је после састанка формиран извештај са Девизног тржишта – или популарно курсна листа – и када је са ње нестао еки (обрачунска јединица 15 земаља Европске уније), а њу заменио еуро, догодила се мала грешка. Наиме, на званичној листи (коју је прекјуче, у уторак објавио и наш лист) уместо назива еуро, писало је евро.

Како је, у данима пред Нову годину, у домаћој штампи била присутна дилема да ли је „еуро“ исправније од „евро“, а нама се у току прекјучерашњег и јучерашњег дана јавило више читалаца, међу

њима и привредника, са молбом да објаснимо шта је правилно, као и на основу чије одлуке је званичан назив еуро, одговор смо потражили од Цвијете Анђелковић, специјалног саветника у Удружењу банака Југославије, задужене за девизно пословање:

„Званичан назив је еуро и под тим именом нова новчана јединица постојаће и на званичним извештајима са Међубанкарског састанка – односно на званичним извештајима са југословенског Девизног тржишта. Уосталом, пажљивији читаоци ваших новина већ су јуче – када је објављена нова листа курсева – то приметили.“

Одлуку да се на југословенској званичној листи курсева конвертибилних валута, са којима се тргује на међубанкарским састанцима, нова новчана јединица пише (а по правилима нашег језика и чита, односно изговара) „еуро“, донета је на међуресорској Радној групи за еуро.

По речима госпође Анђелковић, која је и сама члан те комисије, ову радну групу, или комисију при Народној

но евро тржиште обвезница, односно вредносних папира. У свакодневној банкарској комуникацији ту су и појмови евро бондови, евро долари, односно евро доларско тржиште“, каже Цвијета Анђелковић.

Битна препорука

Ти термини, по наводима госпође Анђелковић, у којима постоји реч евро, претежно се односе на пословање вредносним папирима. Било је неопходно да се и због електронских комуникација са банкама, међусобно у земљи, а и са иностранством, једно од другог раздвоји. Сем тога, асоцијација SWIFT (електронски платни промет са иностранством, односно Асоцијација за међународне финансијске трансакције путем телекомуникација) на састанцима са нашим банкама пренела је нашим стручњацима да су они усвојили знак еур за специфичне електронске трансакције новцем.

„Све то заједно навело нас је – пре свега да не би дошло до збрке у постојећим појмовима – да нову новчану јединицу означимо као еуро. Истовремено, њени мањи делови, тј. стотинке, зову се еуро-сенти“, завршила је Цвијета Анђелковић.

Незванично, од неких чланова Комисије сазнали смо да је у почетку рада било дилема – да се у расправи како ће се звати нова новчана јединица ангажује и неко од познатих језичких стручњака. Међутим, како је то питање ипак било од много мањег значаја, него стручна питања о којима се расправљало, од тога се касније одустало. Утолико пре, што су банкарски и без језичких стручњака знали за могућност терминолошке збрке због већ уведених појмова и речи у свакодневној банкарској комуникацији у којима се помиње реч евро.

На крају, одлучено је, а то су стручњаци са Девизног тржишта и прихватили, да се нова новчана јединица код нас означава као еуро, што је заправо и у духу препоруке SWIFT-а и самих творца и креатора идеје да 11 земаља чланица економске и монетарне уније добије јединствену новчану јединицу. Наиме, препорука гласи да се у језичкој пракси земаља које ће користити поменути новчану јединицу настоји да се нови новац што приближније изговара ономе како је и написан, односно какав му је званични назив у земљама монетарне уније.

Иначе, сами банкарски не поричу дилему да је духу нашег језика можда био примеренији назив „евро“ од званичног назива еуро. Ипак, и код њих су преовладали поменути разлози и међубанкарима који се баве девизним пословањем та дилема је отклоњена.

Наравно, још једино преостаје да и у свакодневној употреби назив еуро буде прихваћен.

Љ. Чудомировић

Име неважно, важна зарада

Међу читаоцима који су нас јуче званично назвали се и један од познатијих приватних власника фирми. И њега је интересовало шта је званично исправно. Кад смо се упустили у подуже објашњење како и зашто је правилније еуро, а не евро, наш саговорник се извинио рекавши нам да нема много времена за такву врсту разговора.

„Ви сте прво љубазни. Од „Политике“ сам то и очекивао, али ћу то радије прочитати у новинама. Мислим да је та прича како ће се звати нови новац монетарно уједињене Европе у крајњем случају небитна. Важније је како да сви заједно, као земља и привреда, тог новца зарадимо што више, а нека се зове како хоће“, закључио је наш саговорник.

банци Југославије, формирао је још у септембру гувернер Душан Влатковић, са циљем да се проуче и југословенској стручној јавности, као и широј јавности, предоче могуће последице увођења еура на југословенски финансијски систем и стабилност. Чланови ове радне групе, међу којима су били стручњаци из Народне банке, Удружења банака и са Девизног тржишта, истовремено су имали задатак и да предложе одговарајуће активности и обезбеде адекватно обавештавање јавности.

„За назив еуро определили смо се пре свега и највише због тога што већ постоји европско, односно у нашем банкарском жаргону такзвана

Приручник за школе

Правопис српског језика

Допуњено издање, чији је аутор Милорад Дешић, усклађено је са правописом Матице српске као званичном правописном нормом

Пред нама је ново издање (треће, допуњено) школама већ добро познатог „Правописа српског језика“ др Милорада Дешића. Овај правопис је с великим поверењем и поштовањем примљен од стране ученика и наставника у основним и средњим школама. То поверење проистекло је из Дешићевог добог познавања нашег језика, из стручно-методичких вредности овог приручника и из Дешићеве језичке спремности и способности да најсложеније ортографске проблеме изложи једноставно и јасно.

Нова верзија Дешићевог правописа усклађена је са правописом Матице српске као званичном правописном нормом.

Велики Матичин Правопис и његово школско издање на високо стручном нивоу тумаче правописну проблематику, али су и један и други поприлично неприкладни за ученике основне и средње школе. Неприкладност или непримереност Матичиног Правописа огледа се у доста сложеним и за ученике по тешким формулацијама правописних норми, у сувише стручним тумачењима одређених језичких питања. То је у ствари лингвистички правопис намењен пре свега стручњацима за језик, а не школској и широкој читалачкој публици.

Отуда велика потреба за правописом који на једноставан начин тумачи и објашњава правописне норме, за правописом који ће задовољити потребе ученика и појединаца без одређеног језичког образовања. Дешићев нови Правопис управо попуњава такав вакуум, такав језички и културни простор.

Др Милорад Дешић био је доследан у начину интерпретације правописне грађе, следио је ставове, мишљења и препоруке данашње правописне праксе. Сачувао је вредности тих правописних норми, али је те норме тумачио, објашњавао и формулисао једноставно, без хиперинтелектуалних наслага и стручно рогобатних реченица које обично изазивају код читаоца конфузију, нејасност и неразумљивост. Он пише једноставним, јасним вуковским језиком разумљивим за све врсте читалаца, чиме се појачава функционалност, практичност и применљивост ове књиге.

Вук МИЛАТОВИЋ

Према новом хуманизму

Три мале нежности

Да не бисмо постали копија лошега, нашминкани контејнер, морамо се супротставити Великом Диктатору – развојем истинских вредности, грађењем и чувањем своје куће, заштитом здравог разума

Од половине јануара „Полишика“ је почела да објављује серију Шекспирова на тему: нови хуманизам и њихови како да се до њега дође. На размеђи векова и миленијума, у раздобљу у коме очигито неслају једне, а рађају се друге вредности и стандарди, идеју за ову серију је дала, а Редакција Притвашила, наша позната књижевница Јара Рибникар чији смо уводни Шекспир објавили. Написи из ове серије излазиће сваке суботе у „Полишикином“ Додатку за културу, уметност и науку, а њихови аутори су улегна имена из разних области – од књижевности и природних наука, до медицине и сликарства.

Док се припремам за писање редова који следе, моћни Сенат најмоћније земље суди свом председнику, а амбасадор Вилијам Вокер на Косову и Метохији покушава да понови Маркале. Његову висост, царског принца Жоржа Бокасу, легитимног наследника трона у Бангуију, суд у Версају осудио је на три године затвора јер је крао пензије старцима. У суседној Хрватској организују се помпезне мисе за ратног злочинца Павелића. СИА овамо шаље доларе домаћим квислинзима који хоће да нам униште патриотизам. Вијагра је привични покушај да се разори природни секс...

У последњој деценији овога века, планета је силом офарбана црном бојом, а сви који покушавају да васпоставе нормалан поредак ствари, логичан ток својим рекама, изложени су Страшном суду. Погледајте само овај карантин за Србе. Чак ни српски авиони не могу да лете тамо куда су некад летели, јер ни ваздух више није слободан, космос постаје обичан приватни кавез. Шта ће пензици са својим метафорама о бесконачности?

Учитељица понављања

Да ли су Срби толики грешници и да ли толико угрожавају садашње власнике живота и смрти, на земљи и на небу?

Чим је свет изгубио ону драгоцену равнотежу страха, америчке вође су преузеле глобалну батину и имају здешну намеру да свет утерају у један тор. Ваљда је то, сада, јасно и глупима и слепима.

А шта то значи?

другде, једва чекају да се докажу код жена, туку децу кад осете да личе на њих, не схватају живот на интересу, праве немисливе крканлуке и без повода.

И ови, и овакви, угрожавају националну безбедност Америке, а тамошњи стратези већ годинама не могу да нађу оружје којим би нас ефикасно потаманили. Невероватно је уистину вероватно.

Здрав народ

Признајем, ево, јавно, да је у праву истрајни господин Драгош Калајић који тврди да су Срби у ствари велика нада човечанству. Ето одгонетке: амерички јуришници хоће да угасе ову лампу усред турбулентног Балкана.

Ако овај народ буде спојио дух славних дедова и прагматични чип, ако буде рационализовао своја осећања, ако се буде окупио на патриотском прагу, ако свакодневно препознаје камелеоне, дувације и троваче, ако логично расуђује шта је шта, ако и даље негује свој осећај радости и бола, ако се експресно ослободи инфериорности свих врста и лажних малограђанских опсесија, ако останемо здрав народ славићемо победу над силама мрака и зла.

У свом обраћању магичној Тројеручици, сјајни песник, вероватно највећи, Васко Попа записао је:

*Пружи ми три мале нежности
Док ми не изгасне тилагу мајли
на очи*

И Главу не изгубим

Док Себи све три руке не одсеку.

Стално понављати, штовани, да смо ми, Срби, најевропскији народ, и не дозволити да нам разноразни душебрижњаци говоре о успавано-

Поштом
бр. 30845, бр. XVI

ЈЕЗИЧКЕ НЕДОУМИЦЕ У БИХ 6. септ. 1999

Босански, бошњачки или...

(Од нашег сталног дописника)

Сарајево, 5. септембра

У интервјуу за један сарајевски лист новинар је сасвим озбиљно упитао амбасадора РХ у Сарајеву да ли је научио босански језик. Овај је одговорио контра питањем: „А којим ви језиком данас говорите, а којим сте говорили пре 10 година“. Новинар тврди да говори босанским језиком као и пре 10 година.

У поменутом дијалогу погрешили су и амбасадор и новинар јер босанског језика званично овде није било до средине рата када су једним сарајевским скупом, названим конгресом, „нестали“ муслимани а „рођени“ Бошњаци; као што је „нестало“ и српскохрватског односно хрватскосрпског језика са овога простора да би настала три: српски, хрватски и босански.

Бошњаци (муслимани) кажу да се у БиХ говори босанским језиком али остале две нације то никако не прихватају признају само српски, односно хрватски језик. Бошњачки интелектуалци покушавају доказати да је њихов народ увек говорио босанским језиком а да су друга два натурана. За последњих неколико година урађени су речник и граматика босанског језика али се нису одмакнули далеко од донедавно заједничког језика. Изгледа ипак да су се трудили да што мање речи користе из српског, а што више из хрватског језика.

Но, што више творци новог босанског језика буду узимали речи из хрватског то БиХ Хрвати по свему судећи све мање прихватају новоустановљени језик. Изгледа да са језиком иде као и са државом – све започето, ништа заокружено. Такво стање користе неке млађе Сарајлије па када конкуришу за послове у међународним организацијама наводе да говоре три језика – босански, српски, хрватски а неки и енглески... Први део одговора сигурно је тачан, а други обавезно иде на проверу.

На једној стручној расправи постављено је и питање: Зашто Бошњаци говоре о босанском, а не бошњачком језику када тај назив па ни језик не прихватају друга два БиХ народа. Неки хрватски лингвисти дали

су одговор који вероватно и може бити тачан.

Дугорочно гледано БиХ Хрвати и Срби требало би једнога дана да прихвате босански језик као свој. Уколико би се пак звао бошњачки, шансе да га усвоје и стварно и званично и друга два народа биле би минималне.

За разлику од интелектуалаца неких других народа и њихових вођа, бошњачки интелектуалци планирају дугорочно. Зато су се и лингвисти бошњачког народа ухватили озбиљног и дугорочно тешког посла. Истина није довољно узети нешто из српског, нешто из хрватског, а све то делимично зачинити одређеним бројем турцизама да би се дошло до властитог језика. У противном може се потврдити опаска једног духовитог Мостарца који каже: Лако је научити босански језик – у сваку другу реч убаци слово х и нећеш погрешити.

Ваљда мисли како овде више нама кафе и кафе већ кафе као што нема ни речи лако већ лако.

Истина, живот није лак ни лак, већ изразито тежак па макар био и уз кафву.

М. Капор

У ПОДЕЉЕНОМ МОСТАРУ

Нема повратка преко линије раздвајања

Председник Удружења прогнанника и расељених лица у Мостару Милан Јовичић изјавио је да су, и поред великих напора, резултати повратка минимални и поражавајући у том подељеном граду, јављају медији из Федерације БиХ.

Он је рекао да има случајева повратка у приградска и сеоска насеља, али не и у градску зону Мостара, односно повратка преко некадашње линије сукоба која још дубоко раздваја источни муслимански и западни хрватски део града.

„Од 35000 прогнаних муслимана и Срба из западног хрватског Мостара, вратиле су се само четири особе“, прецизирао је Јовичић.

(Танјуг)

СТРАНИ НАЗИВИ ОСВОЈИЛИ ДОМАЋЕ РАДЊЕ

„Beauty” им звучи лепше од „Лепотица”

Називи најчешће на енглеском језику на таблама београдских трговина, занатских радњи, угоститељских објеката толико су се одомаћили последњих година да малобројни српски изрази могу и да збуне клијентелу

„MG” је назив кафића у Поп-Лукиној улици у Београду. Случајни пролазници, људи који не посећују овај локал и они који не познају „in” места у граду, вероватно ће помислити да су у питању иницијали власника, можда почетна слова имена његове деце, или да је кафић добио име по каквој другој до-

садржајем радње, а често је и неправилно написан.

Некада су, рецимо, старе београдске кафане носиле имена „Леп изглед”, „Три листа”, „Златан грозд”, „Златна лађа”, „Последњи грош”, „Два дуда”, „Два рибара”, „Земљотрес”, „Репата звезда”... Данас се ресторани, посластичарнице

но је добио простор са „брзом” храном – „Fast food До јаја”.

Овог пута проблематичнији је, изгледа, „српски” део имена.

– Кад смо чули да власник жели баш овакав назив радње, било нам је прилично непријатно, али нисмо имали основу да га одбијемо. Просто, нема правила која регулише то питање – да ли нешто лепо звучи – каже Радмила Бугарски, која у СО Стари град ради на упису нових радњи и исписивању оних које су престале да раде.

„Код жирафу”

Како кажу њене колеге у другим београдским општинама, до пре десетак година Привредна комора града давала је потврду да радња може да носи „то и то” име. У међувремену, закони су се мењали и Комора је некако „успу” изгубила ту функцију. „Пријем” имена нових радњи сада обављају одговарајући општински органи и воде рачуна само о томе да две или више радњи у општини које се баве истом делатношћу не понесу исто име или да не користе, без дозволе, националне симболе.

Зато, ако неко жели да му се на локалу испише „Бифеј” (јер мисли да реч „бифе” треба да има још један глас) – нема проблема. И ако му назив радње „Код жирафу, ваневропску зверку” (или неки сличан) звучи симпатично, јасно и патриотски, односно „право” србијански (као роштиљџији у Улици 27. марта) – може.

– Управо да се не би дешавале такве ствари, односно радњама давала свакаква непримерена имена, као и због последне примене законских одредби и спречавања дуплирања имена фирми (јер једно име сме да носи само једна радња одређене делатности – у граду), мислимо да Привредна комора града поново треба да преузме некадашњу функцију одобравања имена – каже Милан Јаловић, секретар Заједнице удружења самосталних предузетника Београда у привредној комори града.

Према његовим речима, оправдање за одузимање ове функције Комори града – да се грађани не малтретирају додатно и због тог „папира” – више није довољно. Јер, општине и Привредна комора сада су електронски повезане па предузетници који отварају радњу не морају да иду у Комору специјално због потврде о имену фирме, већ се тај посао може обавити преко општине.

„Брза храна”: комбинација српског и енглеског језика (Снимио Д. Ђирков)

мањој „скраћеници” – па ће његов назив читати као „ем-ге”. Међутим, бољи познаваоци угоститељске понуде престонице и гости овог кафића знају да је његово „право име” – „ем-џи”, пошто је власник своју радњу „крстио” по познатом енглеском аутомобилу.

„Tomato”, радња у Старом граду, није, како би то по називу могли да претпоставе зналци енглеског језика, никаква продавница парадајза и производа од овог поврћа већ самостална радња за промет робе на мало и комисиону продају. Иза још једног страног назива – „Best veritas” – крије се изненађење. Иако ово „двојезично” име (енглеско-латинско) звучи обећавајуће, Београђани не посећују радо ово предузеће јер је – погребно.

Готово све допуштено

Страни називи на таблама београдских трговина, занатских радњи, угоститељских објеката, толико су се одомаћили последњих година да неки српски израз (изузев имена и надимака власника) може и да збуну клијентелу. „Зашто обично, домаће „Код два брата”, кад енглески, француски, италијански, шпански и сви други светски језици пружају толико могућности”, као да се питају Београђани. Једноставно, само да није на нашем језику – па је модерно. Није важно ни што назив најчешће не-

и пицерије зову „Porto”, „Borsalino”, „Dirama”, „Frately”, „San Marino”, „Paradizo”, „Bolonja”, кафићи и дискотеке су „House”, „Soho”, „Nachos”, „Sumatra”, „Nixon”, „Underground”, док популарни славови на Сави и Дунаву носе имена „Akapulko”, „Sound”, „Lukas”, „Monca”, „No name”, „Saloon”. А тек фризерске радње „Bellezza”, „Bel uomo”, „Bellissima”, „Fantasy”, „Liberty”. И разним агенцијама дају се имена попут „Arus”, „Beocity”, „Dillex”, „Egzakta”, „Kings”. Каме-норезачке радње су и „Medium”, „Marmiko”, „Ukom”, а књиговезачке – „Dim graf”, „Pakai”, „Stemio”, „333B”. Књиговодствене услуге нуде, између осталих, „Alst-trade”, „Bilans VGP”, „Darfin”, „Дата финансијс”, „Феникс-продукт”, а козметичарске – „Алоја”, „Amica”, „Beauty”, „Ben nevis”, „Dona” и „Donna”, „Esteredm”, „Madame”, „Sierra”...

Све је допуштено – осим назива држава и државних обележја, кажу у општинским одељењима за привреду и финансије у којима се уписују новостворене радње. Уз посебне дозволе државних органа, додају, може се користити име Југославије, Србије, Црне Горе, Београда, као и њихова знамења. Све друге жеље власника бутика, пекара, кафића, салона за негу лепоте, и других радњи, ма како маштовите биле, на било ком језику, било којим жаргоном и падежом – биће услышене.

Кувани пси за ужину

Новчане казне за оне који употребљавају стране изразе уместо домаћих кованица. – Љуљање и котрљање уместо рок енд рола. – Џејмс Бонд постао Јакуб

Варшава, септембра
Покушај да се законским прописима заштити пољски језик од туђина, а у последње време и веома насртљиве „американизације“ потрошачке терминологије, изазвао је жестоку, а повремено и духовиту расправу у јавности.

Упркос многим критикама парламент је – захваљујући вероватно летњем замору посланика – усвојио нови закон о језику уз свега 11 гласова против. Прописи предвиђају новчане казне против оних, који се не потруде да стране изразе замене домаћим, нарочито када је реч о фирмама предузећа и називима појединих артикала.

Од преводиоца се захтева да сва страна лична имена замењују пољским. Држећи се законских прописа један варшавски дневник је на следећи начин описао обичан догађај из свакодневне ситуације:

„Из 'велетрговине' (супермаркета), где смо купили парфем 'Малгожате Астор' (Маргарет Астор) и колоњску воду 'Стари смрад' (Old spice), кренули смо у биоскоп на филм са Јакубом Бондом (James Bond). После смо појели порцију „куваних паса“ (hot dog), а увече смо у 'музичкој књижници' (дискотека) заиграли 'љуљање и котрљање' (rock and roll).”

Против вулгаризма

У посланичким клупама трајала је забава док су са говорнице падали различити предлози о називима артикала страног порекла. Можда би популарни виски „дони вокер“ требало назвати „Јанек Валенса“ (валенсати значи – тумарати, шетати).

У посланичкој дебати најоштрије реакције изазвали су ипак прописи, којима се забрањује употреба „вулгаризама“ у јавним комуникацијама. Примена овог прописа, како је примећено, довела би до забране приказивања неких домаћих и страних филмова, а и укла-

њања из књижара и библиотека књига познатих аутора, који псовке третирају као живи језик својих савременика.

У одбрану закона устао је посланик Евард Венде, који је рекао да „то што живимо у вулгарној стварности не значи да морамо дозволити прљање језика“.

Пољски медији, међутим, подсећају да ни парламентарне дебате понекад нису „језички чисте“ и да се у говорима, које директно преноси телевизија, могу чути не само страни, него и вулгарни изрази.

О буздованима

Недавно је велики скандал изазвао посланик једне хришћанске партије који је колегу из друге, такође десничарске странке назвао „палантем“ („буздован“, али са баналнијим значењем).

Пољски језик је, иначе, у последњих сто година радикално очишћен од латинских, руских и немачких утицаја.

У медицини се користе искључиво пољски термини, па просечни лекар има тешкоће у дешифровању латинских израза у упутствима, приложеним уз увезене фармацеутске производе.

У техничкој терминологији, која се такође ослања на пољску лексику, проблеме стварају нови изрази, везани за компјутеризацију и електронику, али се и у том подручју енглески термини замењују пољским гдегод је то могуће.

Тако су данас у општој употреби изрази самолот (авион), самоход (аутомобил), водолот (брод – „ракета“), шмигловјец (хеликоптер, од „шмигло“ – елиса), горончка (температура, од „горончо“ – вруће), завал (инфаркт), кјеровница (волап, од „кјероваћ“ – управљати), надвоже (каросерија) и многи други термини, логички изведени из домаћег лексичког блага.

Сукоби око језика

(У Грчкој се оштро дискутује о враћању старогрчког језика у школе: конзервативне тезе сада почињу да привлаче и прогресивце)

Стари и нови конзервативци отворено говоре о артикулсаном плану убиства. Невероватно наређење да се убије жртва, то јест стари грчки језик Хомера, Тукидиде, Софокла и Демостена, већ би било издато. Познати су наређења, познати и егзекутори. Егзекутори су штампари и телевизија, који подстићу лексичко осиромашење и који су у лагер за војни граматички и синтаксу, а онда и омладина која једва да употребљава 300 речи.

Али су народободавци ти који су, очевидно, најопаснији. Оптуужују их да себи праве штит од академског имунитета и да олакшавају посао егзекуторима „попова“, отварајући врата иностранјим провалама. Енглеске и француске речи већ су, као и свугде, прожеле језичко тлово. Али се овде многи осећају у праву да се трансформишу у кристале кривошваћених „националних интереса“. Непосредно пред атерирање авиона „Olympika“, уместо традиционалне најаве на енглеском („Welcome to Greece“), можеш да чујеш ауторожично „Welcome to

Hellas“. За оне који још нису схватили да је покрет отпора отпочео!

Претерано? Не баш толико, с обзиром на то да се два прекаљења на фронта боре већ читав један живот. Почетком века чак је долазило до крвавих сукоба на третицима у име језика. Традиционалисти, који су завели део левце, представљају већину. Траже повратак старогрчког у обавезно школовање и хтели би да се изучава Хомер у оригиналу. Јасно, да би се језик очувао од наведених опасности. Прогресивци, квалификована мањина интелектуалаца, кажу тачно супротно: да модерни грчки језик нема, наиме, никакве потребе за штакама прошлости.

„Добар и подстицајан превод Хомера, уколико следи данашњи песнички ритам, нема никакве потребе за хексаметрима. Хомер употребљава јасан поетски језик у њему се треба огледати. Уверен сам да без хексаметара из Илјаде, Хектор и Ахил могу само да добују“, каже професор Димитрис Маронитис, славни вођа прогреси-

стичког фронта, директор Центра за грчки језик са седиштем у Солуну, и који ће узети ускоро учешћа на лингвистичком скупу „Експо“ који обећава идеје и севања.

Солун је, престоница оних који сматрају да старогрчки „представља историју“, али да „не треба да се говори о јединству са модерним грчком“. Конзервативци живе у Атини, имају подршку Православне цркве (миса се увек служи на старогрчком), националисти, и окупљају следбенике у оном делу левце чије срце је на истоку.

У Италији, и уопште у Европи, лингвистичке дискусије интересују само научнике. У Грчкој умешани су чак и алфабети, јер је језик ствар света као и застава. Скупови о језикословљу привлаче масе као дискотеке, уз експлозије беса, на ивиди инфаркта. Софијани стидљиви „То нима“, тиража националног недељника и елитистичког престижа италијанске „Микромете“, арена је сукоба. Једне недеље Атина напада Солун, друге Солун напада Атину.

Истина је да је јаз између мо-

дерног грчког и античког грчког шири од јаза који дели италијански од латинског. На старогрчком вода се говорила „hudog“, сада се каже „nego“, за вино се говорило „oinos“, а сада се каже „stasi“. Схватљива је неадагодност туриста и солидне културе који, стигавши у Грчку, откривају да разумеју епитафове, али да апсолутно не разумеју оно што им предлаже келнер у ресторани.

Откад је модерни грчки језик („демотики“) постао национални језик, пре 20 година, после него што је војна диктатура била наметнула вештачко опицање старогрчком, рат између конзервативца и прогресивца постао је још су-

ровији. У деветнаестом веку, када је немачки историчар Фалмерјајер довео у сумњу хеленизацију (па тиме је трка ка „катаверуси“, то јест, на немало одомаћену језичку праксу, стално обликовану на прошлости, упрavo зато да би се одлучно потврдило њено сертификовано порекло. Сада се дешава супротно. Настоји се да се наме-

тне старински колосек баш зато да би се изразило противљење „несамодостојности Европе“, у односу на земљу за коју Грци осећају као да је претупштена сама себи.

И због тог разлога, каже Маронитис, створиле су се две тенденције: једна ентоцентрична, националистичка, скоро расистичка, про-православна и про-источна; друга површиније космополитска, монументистичка, про-западна. У тим маказама постаје, дакле, тешко наћи тачку равнотеже, и зато је проблем откривања праву бит сукоба: која није језичка, већ идеолошка и културолошка.

Оно што се не жели да прихвати, објашњава лидер прогресистичких филолога, једноставно је: „Грчки је данас мањински језик, и обнова му се не може тражити у славни прошлости. Шта онда да се ради? Морамо да успоставимо савезе са другим мање употребљаваним језицима у Европској унији, као што су португалски, холандски, дански, фламански. Све остало је само хировитост.“

Шта хоћете да кажете, професоре? Да се овде у Солуну осећају те као Хектор, док у Атини тријумфује Ахил? „Да је овде Хектор, то треба све доказати. Јамачно је да у Атини не видим никаквог Ахила.“ Рат се наста-

Антонио Ферари

Умро академик Павле Ивић

— истакнути српски лингвист

Академик Павле Ивић (74) у свету признати лингвист умро је јуче утврго у Београду, саопштила је Српска академија наука и уметности (САНУ).

Датум сахране академика Павла Ивића биће накнадно објављен. (Танјуг)

Павле Ивић је рођен 1. децембра 1924. у Београду. Основно и средње школовање завршио је у Суботици и Београду, матурирао је 1943. Од 1944. до 1946. је у Народноослободилачкој војсци Југославије. Године 1945. уписао се на Филозофски факултет у Београду (група за српскохрватски језик и југословенску књижевност). Дипломирао је јуна 1949. Био је асистент Института за српски језик САНУ 1949-53. У школској години 1953/54. је асистент-лектор за српскохрватски језик на Универзитету у Лајдену (Холандија).

Докторирао је јануара 1954. у Београду.

Од 1954. је доцент, а од 1959. ванредни професор од 1964. редовни професор Филозофског факултета у Новом Саду. У школској години 1960/61. је професор код Колумбија универзитета у Њујорку. Лето 1962. провео је на раду у филозофској лабораторији Минхенског универзитета у Ан Арбору. У пролетном семестру 1964. је професор гост Калифорнијског универзитета у Лос Анђелесу а у лето 1964. је професор гост на Лингвистичком институту Лингвистичког друштва Америке у Блумингтону (Индијана, САД). Године 1966, 1967. и 1968. следе циклус предавања на Универзитету у Упсали (Шведска), 1968. у Токију (Institute for Advanced Study of Language), 1969. у Москви (Московски универзитет), 1970. у Паризу (Institut d'etudes slaves) и 1971. у Лондону (Лондонски универзитет).

У јесењем и зимском триместру поново је био професор гост на Калифорнијском универзитету у Лос Анђелесу, а у лето 1970. професор гост на Лингвистичком институту Лингвистичког друштва Америке у Колумбусу (Охајо, САД).

Године 1972. изабран је за редовног професора Филозофског факултета у Београду.

После 1972. академик Павле Ивић држао је предавања о лингвистичким и славистичким темама на универзитетима у Келну, Бону, Франкфурту, Ерлангену, Гисену и Марбургу (СР Немачка), Амстердаму, Најмегenu и Лајдену (Холандија), у Грацу (Аустрија), у Копенхагену и Ослу. Учествовао је, у својству председника скупа, на Међународном симпозијуму о теорији дијалекта на VII међународном славистичком конгресу у Варшави 1973, као и на већем броју симпозијума и других научних састанака у Југославији. Од 1971. до 1975. био је председник Савета Међународног славистичког центра Србије. Наставио је рад као председник Међуакадемског одбора за дијалектолошке атласе и као члан редакције Општесловенског лингвистичког атласа (ОЛА). Ангажовао се у раду Међународног комитета за лингвистички атлас Европе (АЛЕ) и члан је редакције тог атласа. Био је главни уредник *Зборника за филологију и лингвистику*, *Српског дијалектолошког зборника* и *Ономастолошког прилога*.

У пролеће 1973. изабран је за почасног иностраног члана Америке академије уметности и наука (American Academy of Arts and Sciences), а децембра исте године за почасног члана Лингвистичког друштва Америке (Linguistic Society of America). Године 1975. изабран је за члана Норвешке академије наука, а 1979. за спољашњег члана Словенске академије знаности и уметности у Љубљани.

Године 1975. због слабог здравља пензионисан је као редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду.

За редовног члана Српске академије наука и уметности изабран је 18. новембра 1978.

Академик Павле Ивић наставио је с радом као председник Међуакадемског одбора и Академичког Ономастичког одбора, као потпредседник Фонда за научна истраживања САНУ и као члан разних других одбора САНУ.

Добитник је Спацијалне Вукове награде (1987).

Наставио је с радом као главни уредник *Зборника Матице српске* за филологију и лингвистику, Ономастолошког прилога и Српског дијалектолошког зборника. Године 1988. изабран је у редакцијски савет часописа *Вопросы языкознания* (Москва, АН СССР).

У академској години 1985-1986. био је председник, а у години 1986-1987. потпредседник Лингвистичког друштва Европе. Године 1989. изабран је за потпредседника Асоцијације дијалектолога Европе и за потпредседника Друштва за Европски лингвистички атлас.

Академик Павле Ивић наставио је у САНУ с радом у Одбору за дијалектолошке атласе, чији је био председник. У

Општесловенски атлас (ОЛА), Европски лингвистички атлас (ЕЛА) и Српски дијалектолошки атлас (од 1994). Био је члан и редакција Општесловенског и Европског атласа, као и Директоријума Европског лингвистичког атласа. Заједно с проф. Ивановим из Москва он је један од двају потпредседника Балтословен-

Свој департаман у том атласу. У оквиру Одбора за дијалектолошке атласе учествовао је и у изради VII тома Општкарлатског дијалектолошког атласа (међународни пројекат).

П. Ивић је био и предводник Ономастичког одбора САНУ, Одбора за етимолошки речник (редактор и суаутор прве Огледне свеске тог речника), Одбора за стандардизацију српског језика (основачице 1967), као и потпредседник Одбора за проучавање Косова и Метохије (до 1998) и неколико других Академичких одбора: Одбор за Речник српскохрватског књижевног народног језика, Одбор за историју Срба у Хрватској, Хиландарски одбор, Старословенски одбор, Фонд за научна истраживања САНУ, чији је био потпредседник (1993, 1994).

Дуги низ година радио је на индивидуалном пројекту „Историја српскохрватског језика“.

Међуакадемички одбори: за словенске језике, за фонетику и фонологију, за лексикографију и за проучавање ортографских и ортоепских питања, за које је био делегиран од стране Академије, престаји су са радом после 1991. године.

П. Ивић је имао и низ задужења ван

Академије: био је члан Управног одбора Одбора за књижевност и језик Матице српске; ангажовао је и у заједничком пројекту САНУ и Матице српске — изради „Српске енциклопедије“ (од 1996).

У Вуковој задужбини је био у два мандата (током осам година) предводник жирија за доделу награда из области науке.

Био је члан Главног одбора Српске књижевне задруге.

До 1995. руководио је пројектом Историја српскохрватског језика (средњословенске повеље) у Одскају за јужнословенске језике Филозофског факултета у Новом Саду.

Од оснивања 1991. године био је председник Српског савора.

Уреднички рад: главни уредник је Српског дијалектолошког зборника САНУ, Ономастолошког прилога САНУ, *Зборника Матице српске* за филологију и лингвистику; члан редакције ЕЛА и ОЛА; главни уредник едница: Историја српске културе, Студије о Србији, Изабрана дела Александра Белића и других публикација.

Био је члан редакција савета часописа *Вопросы языкознания* (Москва) и члан уредничког одбора Српског књижевног гласника.

Учествовао је на многим научним скуповима у земљи и у иностранству (пр свега на заседањима редакције односно директоријума Европског лингвистичког атласа).

У јулу 1995. године одржао је предавања на универзитетима у Ерлангену, Брирбургу, Марбургу и Минстеру (Немачка) са темама: Структуралне разлике међу јужнословенским дијалектима и Узрочно-последични односи у историји књижевног језика Срба.

Поред чланства у Америчкој, Норвешкој, Словенској, Аустријској, Македонској и Руској академији наука, постоји и у иностранству члан Польске академије наука у Кракову, 1992. године.

П. Ивић је био члан многих домаћих и иностраних удружења. Био је члан Југословенског славистичког комитета, Удружења књижевника Србије, Главног одбора Друштва српско-јеврејског пријатељства, Српског одбора покрета Дунавско-Савског међународног комитета лингвиста (СНЛ), Европског удружења културе, Париског лингвистичког друштва.

Добитник је Октобарске награде Београда 1990. године (за књигу „О језику некадашњем и садашњем“) и Повеље Задужнице Јакова Игњатовића за животно дело, која му је уручена 13. маја 1996. године у Будимпешти.

К. Р.

НОВО У КЊИЖАРСКИМ ИЗЛОЗИМА

Учитавања српске књижевности

Нова књига академика Никше Стипчевића. — Ђорђе Раденковић: „Пашин и Југославија“. — Тршка, антологија песама о челмаца Раше Перића. — Растислав В. Петровић: „Страници српској војсци“ (1922-1999). — Три књиге у издању Слободана Машинга

Академик Никша Стипчевић (1929), дугогодишњи члан за лингвистику на Филозофском факултету у Београду, сада директор Библиотеке САНУ, руководиоца пројекта „Компаративно изучавање српске књижевности“, објавио је нову књигу: „Учитавња“. Реч је о осејама и огледима насталим последњих година (највећи део намећу 1987. и ове године). После уводног расправе „О свазидној функцији историјског романа“, Стипчевић разматра више песничких књига (Иван В. Лалића, Милосави Тешина, Матије Бећковића, Дејана Младеновића), а потом анализира романе Драгице Басића (Црвена магла), Ђосрице Косића („Време гласи“), Дејана Медведковића („Ефемерис“), Јована Радуловића („Прошао живот“), Добрила Ненадића

(„Десетот и жртва“). У наставку су својим аутобиофским књигама Миодрага Б. Протића, Ивана Грцића, Бошка Петровића и Јована Прераура. На коју књигу је оглед „Књижевност и морал“ који завршава речима: „Морал јесте еманација књижевног чина. Чин и каде изгледа да га у тексту не можемо уочити на први поглед. Ако у еманацију не уочавамо свомошћу, уочава је постојан, учесници једног другог књижевног хоризонта, и другачије књижевне уместности.“

Ново виђење Пашинга

Издавачка кућа „Службени лист Срп“ објавила је обимну студију, животно дело дугогодишњег новинара „Политике“ Борба

У СУСРЕТ „ДРАИЧЕВИМ ДАНИМА“ У ПРОКУПЉУ

Песник порекнутог света

Културна јесен топличког краја прегиче у знаку јубилеја двојнице истакнутих стваралаца, познатих у овим делу јужне Србије: извршила се овам делу рођења песника Рада Драичића и осамдесет година од рођења сликара Воже Илића. Драичић је рођен (под грађанским именом Радојко Јовановић) у селу Трупуц, недалеко од Прокупља, а Вожа Илић у аутостречком селу Житки Полтаво.

Врхуни књижевни живот Рада Драичића, који је у себи видео далеког потомка песника дугуљске Нијона и блиског сродника Сергеја Јесељина, испуњен је камијата стихова, сеја, збуњености и аутобиографске прозе, збирком прича, једним романом и ружошном незавршеном драме. Стогодишњица Драичевог рођења прилика је да се, како на конференцији за штампу у КИЗ Србије рече, мр Миливоје Павловић, овај „песник порекнутог света“ најважније прочита и одговориће смести у поест наше књижевности. Тим пре што је Драичић и створац незанемарљиве књижевносторјекске појаве назване „књижевни“ и уредник авангардне часописа „Удници“

(1922). Војемски живот Рада Драичића (умро 1943) базио је сенку на велико модерно песничко стваралаштво, као и на теоретске текстове којима је покушавао да успостави нови какав-тако оквир.

Поводом стогодишњице Драичевог рођења, у Прокупљу ће се 8. и 9. и 10. октобра одржати „Драичеви дани“. За окупљеним столом којим ће председавати др Новица Петковић, професор Филозофског факултета, разгледно дело Рада Драичића стваралашће се у контекст савремених поетичких истраживања, а биће промовисано и девет томова Сабраних дела Р. Драичића у издању Завода за убојеница (приређивао Ђорђе Тоцић).

„Меморијал Вожа Илића“ окупиле угледне сликаре и живописне теоретичаре, а биће отворена изложба редова овогодишњег добитника историјске награде за сликарство Милошана (приређивао Ђорђе Тоцић).

На главном градском тргу у Прокупљу биће отворене спомен-бисте Раду Драичићу и Вожи Илићу, рад академског вајара Драгана Дробњака из Прокупља.

Склониште духа

За 98 година постојања Музеј стигао до 40.000 предмета, 80.000 музејалија. — Припреме за стогодишњицу

Етнографски музеј, без помисли на догађаје, али са живом активношћу коју потврђује и статистика, ових дана сечано обележава 98 година постојања. Наиме, далеке 1901. године из састава Народног музеја издвојило се Етнографско одељење које је најпре смештено у Улицу кнеза Милоша, да би се после неколико селидби у данашњу зграду преселило 1951. године.

Митар Михајл, директор овог музеја, открива нам да је 20. септембар узет као Дан музеја зато што је тог дана 1904. године краљ Петар Први Карађорђевић отворио прву поставку у Музеју, у част стогодишњице Првог српског устанка.

Траг ратова

— Почели смо са 350 квадратних метара, а данас Музеј има 6.500 квадрата, после проширења 1991. године, и у том простору чувамо око 40.000 предмета и више од 80.000 музејалија — каже директор Михајл. — При томе, 20 одсто експо-

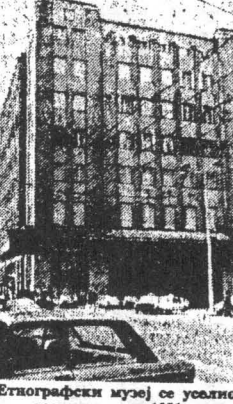
Награде и изложба

На сечаности поводом Дана Етнографског музеја биће уручене награде „Ђорђево Дробњаковић“ Милошу Матићу за најбољи дипломски рад из области етнологије („Институција размене добара у селачком друштву Србије“) и др Братислава Владичић-Крстић за монографију „Народни живот и култура Срба у источној Херцеговини“. После тога, сечано ће бити отворена изложба „Развој сеоске куће и становање у Србији“.

нату са поклона, а остало је купљено. Нисмо у могућности да откупимо све што бисмо хтели, зато увек истичем задужбеништво јер смо, највише захваљујући поклонима, 900 предмета колико их је имао Музеј 1901. године стигли до данашње импозантне бројке.

Основни циљ Етнографског музеја јесте да чува, прикупља, проучава и излаже јавности материјална и духовна добра Срба. Наравно, каже директор Михајл, сви ратова су оставили трага на рад Музеја, а од Првог светског када је највећи број предмета разнесен, па до недавне НАТО агресије кад су прекинуте везе и изолација биле веће од материјалне штете (доупали излоси).

— За све време агресије престаји да радимо — истичу Михајл, наводећи да су периоду одржане три изложбон концерта, три предавања, ски програм... Уопште цела од прошлогодишњег Дана

Етнографски музеј се усликао данашу зграду 1951. године

рафског музеја до ове године како Михајл воли да истакне септембра до септембра“ би плодна: 25 изложби, 88 концерта и класичне музике, 21 вање, 20 промоција, Фестивал филма. Програме је изгледа 20.000 посетилаца, а фонд увећан за 279 предмета, од 89 откупљено а све остало је јено на поклон.

Сналажење за средст

Етнографски музеј је репика институција и држава по углавном личне додатоке за њих (их 87), док се за остале ње оналаж као и сви дру „сналажење“ подразумева с рве, донаторе, дародавце...

— Колико можемо, а даље иа пређе, прикупљамо материјале истиче Митар Михајл. — Свеест ситуација у којој се налазимо зато и небу да једнујем како давамо у простору за веће прете мада ни то није нерешити стоје, међутим, ствари, које и тају а небу не функционисају пример, мислим да постоји првећер долазка школске омад организацијаниј наступ просветни институција.

Мада има још две године ликог јубилеја, стогодишњице, директор Михајл нам ота да се припрема арло амбиент програм, који подразумева поставку која ће представити рјикајући и духовну културу. Но, пре тога, треба прославити два септембра...

Г. Поповић

НАУЧНИ СКОП ИСТОРИЧАРА У Г

Војвода из Гарев

Гацко, 19 септембра. У Гацку је данас одржан научни скуп ричара о животу и делу Богдана Петровића Зимићког, знаменитог Херцеговаца. Богдан Зимићки (1813-1909), са гаваним војска, борбио се за Омер-пашин Ал-Баше Сточановића (1850), а за то против Турака (1875). У босанско-вачком устанку (1867-78), као командант имао је веома запаљену улогу. Омер-паша Петровић је био митрополит и војсковођа устанка, који је завршио под усташком ношом, највероватније у Јасеновцу. Српска православна црква Петра Зимићког прогласила за свог септембра је црвено срце у календару Зимићког је писао прича и савкупног умстворина.

Рајко Петровић Ного је говорио о Богдановом животу и Андрићевом роману „Свети Богдан Зимићки и Омер-паша“ сусрету се два недела.

Зимићки су, приметио је Драган Ковић, епски Срби, за које је јединственост идеал и светиња.

Трени Ђорђевић сусрети затво вечаеро учривањем награде „Свети рош“ Моме Калопури на књигу „Успомени српска“, коју је објавио „Глас“ из ке.

З. Радисављевић

Признање нашем критичару

Чланови ансамбла Одија т редјател Еуђеније Варба, д тур и остали, када им је прна критика у „Политици“ Медијнице за представу „М изјавила да је то „најмеродније“ најстручнија критика коју били за све време постојања

ЛУЧЕ НА НОВОМ ГРОБЉУ САХРАЊЕН ПАВЛЕ ИВИЋ

Посвећен науци

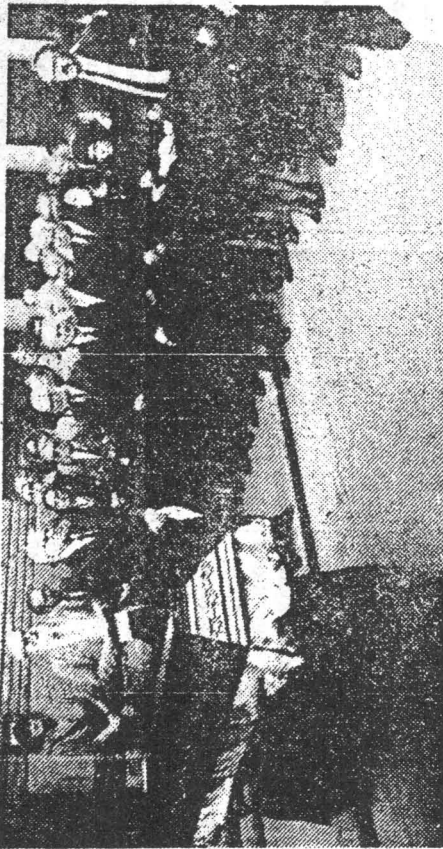
ПОЛИТИКА
22. 9. 1994, 25.

„Дело које је створио трајаће док траје српски језик“, рекао је академик Добрица Ћосић

На Новом гробљу у Београду јуче је, у присуству родбине и пријатеља, као и великог броја поштовалаца његовог научног дела, сахрањен наш најистакнутији лингвиста и утемељивач српске модерне језичке науке, академик Павле Ивић. Велики број српских академика окупио се јуче, да одају поштуру, највећем у свом добу и српској култури, човеку ретког дара и дотајној речи, после опела, казао Добрица Ћосић.

Павле Ивић, дубокоумни и разборити родољуб и одан пријатељ, рекао је Ћосић, одлази у историју. А био је човек пространог ума, јаке воље и ретке вредноће. Написао је доста књига; није мање ни оних које је замислио, а није стигао да напише. Дело које је створио, трајаће док траје српски језик, а сва јавна признања у земљи и свету, која су велика, заслужена су и Павле Ивић их је носио „пословно и обично, као шешир и торбу са књигама“, казао је још Добрица Ћосић, наглашавајући благородност, скромност и благодат академика Ивића.

Речи опроштаја јуче је изговорио

Ненадмашни тумач језичких чињеница: Са јучерашње сахране академика Павла Ивића

(Снимио Ж. Јовановић)

и професор из Новог Сада Драгољуб Петровић, који је нагласио да се смрћу Павла Ивића затвара велика епоха српске лингвистичке науке. „Павле Ивић се измакао у историју и наше памћење“, рекао је Петровић, истичући да ће Ивић у нашој лингвистичкој науци остати записан као ненадмашан тумач језичких чињеница, које је сагле-

давао „дубље и свеобухватније него ико пре њега, при том постављајући међаше за које се не зна када ће, и хоће ли уопште, бити домашени. Последњу почаст Павлу Ивићу одали су и његове колеге, књижевници и научници, изневши на рукама његов ковчег из капеле.

А. Ц.

НА НОВОМ ГРОБЉУ У БЕОГРАДУ ЈУЧЕ
САХРАЊЕН АКАДЕМИК ПАВЛЕ ИВИЋ

ТУМАЧ ДУШЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

● Од нашег великог лингвисте у име САНУ и колега са факултета опростили се Добрица Ћосић и проф. др Драгољуб Петровић

НА Новом гробљу у Београду јуче је сахрањен наш велики лингвиста академик Павле Ивић. У име многобројних колега, пријатеља и поштовалаца његовог дела, од проф. Ивића су се опростили књижевник Добрица Ћосић и проф. др Драгољуб Петровић са Филозофског факултета у Новом Саду.

- Павле Ивић велики језикословац, највећи у свом добу и српској култури, човек ретког дара и добре душе, оштроуман и разборит родољуб и одан пријатељ - одлази у историју... Србија му - ракао је академик Ћосић - ни у чему није била мала. Ни у добру, лепотама и стваралачким моћима, али ни у заблудама, незнању и патњама. Он је подједнако јасно разумевао и њену прошлост и њену садашњост. Изучавао је њен језик, али се озбиљно удубљивао и у њену демографију, економију, просвету. Бринуо је за научне институте и за основне школе, бринуо је за Речник српског језика, али је бринуо и за истину о онима који су од усташа пострадали зато што су говорили српски језик, па је за ту сврху и основао Српски сабор... Из живота није отишао као дужник: ни породици, ни својим ђацима, ни пријатељима, ни српској култури и свом народу, дао је много више но што су они њему дали. Сва јавна признања у земљи и свету, која су велика, заслужена су и он их је носио пословно и обично као шешир и торбу са књигама.

Са Ивићевим измицањем у историју и наше памћење затвара се велика епоха српске лингвистичке науке - речи су проф. Петровића, који је подсетио на његов рад и дело: преко 600 радова, међу којима је засад више од 20 књига, држао предавања на око 60 универзитета у свету, објављивао у више од 20 земаља, на свим светским језицима, био члан девет академија наука и научних друштава...

Павле Ивић писао је на језику и о језику на чијим се почецима налази Свети Сава, а ња нашем крају Вук, Његош, Цвијић, Скерлић, Богдан и Павле Поповић, владика Николај, Слободан Јовановић, Андрић, Црњански, Пекић, Ћосић, Бећковић и други. И као што су они умели да тумаче душу српског народа - Ивић је тумачио душу његовог језика. И док се буде помињало њихово сазвезђе, а српски народ у њему огледао - видеће у њему и звезду Павла Ивића - казао је проф. Петровић.

С. С.

313

Академик Павле Ивић

(1924–1999)

У Београду је 19. септембра умро проф. Павле Ивић, једно од најпознатијих имена у свету науке о језику данас, човек изузетног образовања и широке културе, редовни члан Српске академије наука и уметности и осам страних академија (међу њима Руске, Аустријске, Норвешке и др.). Био је члан многобројних научних организација и тела код нас и у свету и особито радо прихватао професор по позиву на познатим светским универзитетима од Јапана до Америке. Водио је или учествовао у вођењу најзначајнијих наших лингвистичких пројеката (дијалектолошких, етимолошких, ономастичких, лексикографских), био је члан комисија и президијума Општеевропског, Општесловенског и Српског лингвистичког атласа. Први је српски лингвиста којему су за живота почела да се објављују целокупна дела.

Павле Ивић је рођен 1. децембра 1924. г. у Београду. По завршетку II св. рата (у којему је учествовао на страни НОВ) уписао се на београдски Филозофски факултет, данас Филолошки, на којему је (1949. г.) с одличним успехом завршио студије српског језика и књижевности. Још као студент почео је да се бави научноистраживачком радом, и већ тада применио савремену методологију у научном раду, која га је карактерисала целог његовог научног века. Иако је његова специјалност понајвише била дијалектологија, а затим историја језика, он се бавио и другим лингвистичким дисциплинама – упоредним проучавањем словенских и других језика и савременим српским језиком. Две године после докторирања (1954) објавио је (1956) прву систематизовану дијалектологију српскохрватског језика (која је 1958. објављена и на немачком језику). Његова студија о говору Галипољских Срба (објављена 1957) један је од најважнијих радова у српској дијалектологији, где су до пуног изражаја дошли Ивићев раскошни научни таленат и изузетна научна акрибија. Низала су се отада дела из дијалектологије, историје језика, односа међу словенским језицима, савременог српског језика (помоћемо само нека: *О Укувом српском речнику*, *Српски народ и његов језик*, *О језику некадашњем и садашњем*, *Српскохрватски дијалекти*, *Дечанске хрисовуље*, са М. Грковић, *Правопис српскохрватских ћириличких повеља и писама 12. и 13. в.*, са В. Јерковић, *О словенским језицима и дијалектима*, *О српскохрватским акценцијама*, са И. Лехесте, *Историја српскохрватског језика*, *Расправе, студије и чланци*, *Полемички списи*). Објавио је још око 600 расправа, чланака и других радова, од којих близу трећине на страним језицима у двадесетак земаља. Био је главни уре-

дник *Зборника за филологију и лингвистику* Матице српске, *Српског дијалектолошког зборника*, члан редакције *Јужнословенског филолога* и низа страних научних публикација. Оснивао је и главни уредник *Ономастолошких прилога САНУ*.

У Институту за српски језик САНУ, где је започео радни век (касније га наставио на Филозофском факултету у Новом Саду и на Филолошком у Београду), водио је пројекте дијалектолошких и етимолошких истраживања, а са супругом Милком, такође лингвистом

светског гласа и угледа, био је стални рецензент *Речника САНУ*. Био је залага високог научног нивоа рада у Институту, не само у пројектима које је водио. Особито помоћ пружао је младим лингвистима, а била је част и привилегија да он буде ментор за магистарске и докторске дисертације (неке су брањене пред њим и у иностраним универзитетском центрима).

Ангажовао се Павле Ивић и на друштвеним пословима (особито је, нпр. била драгоцен његова улога у Српском сабору, где је био председник), али главна његова активност, поред сиљних ауторских радова, била је вођење пројеката, научних одбора и комисија (нпр. Међуакадемијски одбор за дијалектолошке атласе, Међуакадемијски одбор за ономастику, Одбор за стандардизацију српског језика и др.). Као председник Одбора САНУ за ономастику и уредник *Ономастолошких прилога* организовао је обиман и систематски рад на прикупљању косовскометохијске ономастике, као да је био свестан онога што ће се са овим српским простором касније догодити, тако да данас на српском језику једино Кошмет има комплетну ономастичку грађу у САНУ (именски систем људи и насеобина и свих природних реалија).

У свим областима којима се бавио Ивић је оставио не само ваљане наследнике, већ целе тимове стручњака које је водила његова сигурна научна рука. Ту је мноштво докторских дисертација и стотине научних радова објављених под његовим руководством. О Ивићу се свуда у свету говорило као о једном од највећих лингвиста нашег доба.

Смрћу Павла Ивића српски народ је изгубио великог патриоту и једног од својих најумнијих људи, али је за њим, срећом, остало монументално научно дело, на којему ће се учити младе генерације научника. Он припада оној плејади српских великана којој су, после Вука, припадали Ђура Даничић, Љуба Стојановић, Јован Ердељановић, Јован Цвијић, Александар Белић и најужи круг великих људи српског народа.

■ ДРАГО ЂУПИЋ

Неодређено до противуречног

До краја *Битефа*, у Београд су дошле још три представе. На првој од њих, атинска труппа *Diplous eros*, предвођена редитељем Михаилом Мармариносом, приказала је једну слободну парафразу Шекспировог „Хамлета“. На другој је *Teatro Nucleo* из Фиренце, у режији Коре Херендорф, извео улични спектакл „Кихот!“ у садржајима узетим из славног Сервантесовог дела. А на трећој је, у копродукцији загребачког *Монтажастроја* и стокхолмског *Interkulla*, у редитељској креацији Боруша Шепаровића, представа „Фрагиле“, како кажу деконструкција библијске легенде о светом Павлу. Оне, дабоме, нису могле да промене слику о *Битефу* у целини.

Та општа слика о управо завршеном *Битефу* је у основи неодређена, па и противречна. На фестивалу је, рецимо, изведена само једна у сваком погледу релевантна представа, „Митос“, бар са становишта оног ко усред нашег из темеља разореног друштва не усваја познату Малармеову максиму „да је свет створен зато да би ушао у неку лепу књигу“. У прилогу закључку да је *Битеф* и ове године имао ниво који од њега очекујемо не говори ни то што је он у свега два или три случаја, кад су у Београду наступали дански и руски уметници, пружао узор како би данас требало да изгледа одиста модерно позориште. Томе ваља додати да су на београдском фестивалу изведене и неке недопустиво слабе представе, првенствено грчка и италијанска. То нас, наравно, не сме спречити да установимо да је београдски фестивал у потпуности испуњавао своју функцију кад је омогућио у првом реду најмлађем поколењу гледалаца да види продукције једине преживеле труппе из последњег таласа европске па и светске позоришне модерне. Ако имамо у виду да је могућност избора представа за фестивал била веома сужена, неки циник би могао закључити да је већ и само одржавање *Битефа* представљало велики успех. Али, како је говорила Исидора Секулић, цинизам је најбесплоднија позиција људског духа.

■ ВЛАДИМИР СТАМЕНКОВИЋ

Одлазак Павла Ивића, водећег српског лингвисте

Научник светског гласа

Током свог полувековног рада Павле Ивић је дубоко задужио српски језик: његову дијалектологију, историју, акцентологију, лексикологију, дајући први решења за један број питања српског језика.

Деведесет септембра 1999, после двонедељне болести, умро је у Београду академик Павле Ивић (1924), бивши професор Новосадског и Београдског универзитета, водећи српски лингвиста, познат и признат у домаћим и иностраним славистичким и лингвистичким круговима, научник светског реномеа, редовни члан Српске академије наука и уметности, као и низа других академија: Руске, Пољске, Словеначке, Македонске, Норвешке, Аустријске и Америчке академије наука. Почасни је члан Лингвистичког друштва Америке а почасни је доктор наука и Државног универзитета у Колумбусу (Охајо, САД). Добитник је многих домаћих признања за свој научни рад, међу којима су Југословенски Орден са златним венцем, Седмојулска награда, Специјална Вукова награда и др.

Одласком проф. Ивића из земаљског живота највише су погођени, разуме се, његови најближи, његова породица, али и његови многобројни пријатељи, многи научни радници, сарадници, његови бивши студенти, и то како у нашој земљи тако и у иностранству. Наука о српском језику изгубила је много, и премного, што се, највероватније, никад неће моћи надокнадити. За проф. Ивићем је остала огромна празнина коју ће врло брзо осетити целокупна наука о српском језику, затим сва она научна и стручна тела где је он сарађивао, сви они одбори, комисије, редакције, пројекти, којима је он руководио, чији је рад носио, програмирао, инспирисао, помагао и од чијих је сарадника тражио оно што и од самог себе: научна истраживања, и то продуктивна, што је увек био његов циљ. Овај одлазак проф. Ивића осетиће и сви проучаваоци српског језика, и старији, а поготово млађи, домаћи и страни, којима је он стално несебично пружао помоћ у њиховом научном раду.

Огромно и разноврсно дело

Лингвистичко дело проф. Ивића огромно је и разноврсно. И као што смо често у својим универзитетским предавањима студентима говорили да је Александар Белић својим проучавањима задужио све научне дисциплине српског језика, да „свуда где је заорао“ да „је ту стварао нову бразду“, тј. да је остваривао нове и трајне резултате - тако исто, без двоумљења, можемо рећи и за проф. Ивића да је резултатима својих научних истраживања дубоко задужио српски језик: његову дијалектологију, историју, акцентологију, лексикологију и др. Током његовог полувековног научног рада (1949-1999) за један број питања из српског језика он је први дао решења, док је проучавање других питања поставио на друштво, нов начин решавања, при чему је, уз помоћ

савремених метода истраживања, дао и нова тумачења. У својим научним испитивањима проф. Ивић је примењивао и модерне лингвистичке методе (он је нпр. први структуралиста и први фонолог код нас), али то не значи да и те методе није критички примао увиђајући, у неким њиховим деловима, и извесне њихове слабости. Он није никада у потпуности одбацивао традиционалне методе испитивања (нпр. језика старих

српских писаних и штампаних текстова), већ је, прихватајући их онолико колико је било потребно, истицао и њихову корист за данашњу науку.

Као дијалектолог, проф. Ивић се бавио не само проучавањем и детаљним описивањем појединих српских народних говора (нпр. говор Срба који су некада живели на Галипољу у Турској, затим говор Срба у Банату и др.), већ и сагледавањем целовите дијалектске слике нашег језика обухватајући често и историјски настанак појединих народних говора. Проф. Ивић је први групно описао све српске дијалекте (штокавске) и те своје резултате објавио у својим двама књигама, дијалектологијама (прва је изашла у Новом Саду 1956. и 1985, а друга је објављена у Хагу 1958. и у Новом Саду 1994). Овим књигама наша и иностранна научна јавност добила је први пут комплетан увид у све српске дијалекте.

Проучавање историјског развоја српског народног језика проф. Ивић је трајно задужио испитивањима и објаснивањима фонолошки и морфолошки развојак тога језика, а добрим делом и његову синтаксу, као и грађење речи и лексику. Полазећи од својих истраживања, као и од испитивања језика старих српских текстова која су вршили други ранији и данашњи аутори, проф. Ивић је, примењујући фонолошки метод, први показао како је изгледао најстарији вокалски и сугласнички систем српског језика или,

простије речено, које и какве су гласове у своме језику Срби имали у оним временима из којих они немају никаквих својих писаних споменика. Проф. Ивић је први фонолошки описао етапе развоја српског вокалског система који се по њему два пута мењао: у времену до краја X и у времену до краја XIV века. Ови резултати проф. Ивића од изузетног су значаја за разумевање самогласничких промена српског језика у прошлости; од њих се редовно полази данас у сваком оваквом проучавању и закључивању.

Више од 600 радова

И у области историје српског књижевног језика проф. Ивић је својим проучавањима доносио новине. Испитиваши филолошко дело В. Караџића, он је први дао детаљно научно образложено оцену о Српском рјечнику овог великана наше културе. То је проф. Ивић учинио у великој пропратној студији уз данашње фототипско издање поменутог Вуковог дела из 1818. г. Проучивши славеносрпски језик у делима Д. Обрадовића, проф. Ивић је утврдио и назвао књижевни језик овог писца „доситејевским“, указавши на његов не мали значај за развој српског књижевног језика екавског изговора с краја XVIII и у првим деценијама XIX века. Поред овога, проф. Ивић је остварио изванредне резултате у језичким и правописним истраживањима и појединих других српских писаних споменика, и то било сам, било у коауторству.

После одласка проф. Ивића остаје његово обимно научно дело: преко 600 објављених научних радова и велики број књига са значајним резултатима у проучавању српског језика.

Проф. Ивић је резултатима свога богатог и продуктивног научног рада обележио време у којем је живео и радио, а то је друга половина XX века, и то онако, можемо одговорно рећи, као што је А. Белић обележио прву половину поменутог века, а Б. Даничић другу половину XIX stoleћа. Имала је срећу наука о српском језику, имао је срећу српски народ што је изнедрио једног Павла Ивића, који је читав свој радни век, читав свој живот посветио проучавању језика свога народа, и који је утицао на многе истраживаче да крену његовим путем показавши им својим примером како треба радити за свој народ, за своју земљу, за науку своје земље, како се треба жртвовати за њу. Његово дело је и до данас служило а служиће и убудуће науци о српском језику али такође и наукама о другим словенским језицима.

Нека мирно почива у својој српској земљи којој је својим радом дао себе целог.

Александар МЛАДЕНОВИЋ

Изложба цртежа и пастела у Билећи

Портрети пријатеља

У животу Мома Капора није било дана без линије, крокија, скице и цртежа

Само добро обавештени знали су да је Капор пре три и по деценије дипломирао сликарство на Академији ликовних уметности у Београду, у класи проф. Недељка Гвозденовића, академика, члана САНУ и Херцеговца. И, само они су знали да се никада није одрекао сликања, а још мање сликарства. Могло се догодити да притиснут многим обавезама што их је имао као плодан писац, новинар и радознали путописац, није увек налазио времена за интензивно бављење сликарством.

Међутим, оловку, перо или добар фломастер (нажалост амерички) није никада испуштао из руке. Ако није радио илустрације за сопствене текстове, онда је то чинио за текстове својих пријатеља и познаника. Односно, ако није било других обавеза, цртао је за столом

ЦРТЕЖ МОМА КАПОРА

у кафани, скицирао портрете пријатеља, бележио занимљиве ликове пролазника, особља, кафанских забављача, радио је то на истргнутим листићима нотеса, на салветама, кутијама од цигарета, каткад и на столњацима. Цртањем је пре крајњег време на неизбежним састанцима, а још чешће улетпшавао аутографе и посвете на уопштеним књигама.

Укратко, могло би се рећи, а не претерати, да у животу Мома Капора није било дана без линије, крокија, скице и цртежа. Тако се у њему непрекидно усавршавао, каллио и до највишег степена вештине издизао и делом потврђивао не-прикосновени мајстор цртач. Зато не изненађује сазнање да се из његовог обимног ликовног опуса издвајају управо она дела чије се вредности темеље на врлинама и одликама доброг цртежа, без обзира да ли је он редкован на саму бит или је дат кроз живо разумењу арабеску.

Због тога посебно место у његовом делу заузимају портрети, најчешће пријатеља и уметника, попут оних који приказују: Душка Радовића, Јована Рашковића, Бранка Ђогића, Рајка Петрова Нога, Љубу Поповића, Бору Чорбу,

Akademik Pavle Ivić (1924-1999)

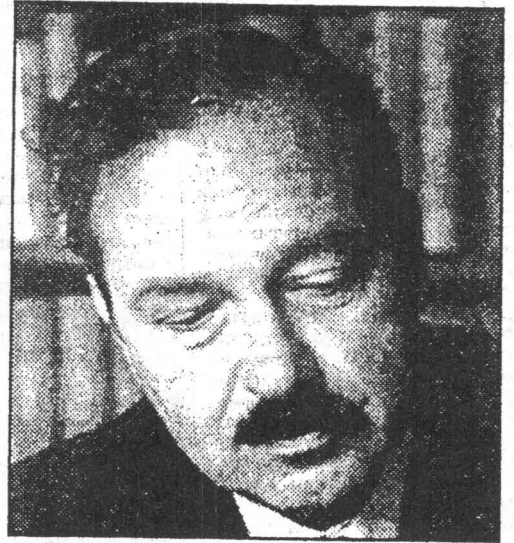
"Branje" (Holm Cas), 17. 001, 1. 10. 1999, 42.

Uzlet vezan za novosadski deo biografije

U nedelju, 19. septembra o. g. preselio se u večnost i istoriju akademik Pavle Ivić, lingvista svetskog glasa. Rodio se u Beogradu 1924, školovanje započeo u Subotici, a nastavio u Beogradu, diplomirao na Filološkom fakultetu u Beogradu 1949, od 1949. do 1953. radio kao asistent u Institutu za srpski jezik u Beogradu, a škol. 1953/54. kao asistent-lektor u Lajdenu (Holandija); od 1954. do 1972. radio je na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, prošavši zvanja od docenta do redovnog profesora univerziteta, da bi od 1972. do penzionisanja 1975. bio profesor Filološkog fakulteta u Beogradu. Držao je predavanja na više od 60 univerziteta širom sveta (uključujući i one najglasovitije), govorio je desetak jezika i na njima pisao (ne računajući služenje latinskim i staroslovenskim i praćenje literature na slovenskim i mnogim drugim jezicima); objavljivao je radove u više od dvadesetak zemalja u najpoznatijim lingvističkim publikacijama. Pored članstva u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti (za dopisnog člana izabran je 1972, a za redovnog 1978), bio je član Slovenačke akademije nauka i umetnosti, Makedonske akademije nauka i umetnosti, Austrijske akademije nauka, Norveške akademije nauka, Ruske (Sovjetske) akademije nauka, Američke akademije umetnosti i nauka, potom počasni član Lingvističkog društva Amerike, stalni član Maticе srpske i njenog Upravnog odbora, počasni doktor Univerziteta u Kolumbusu (SAD)... Bio je predsednik više odbora u SAŃU (Onomastičkom odbora, Odbora za etimološki rečnik, Odbora za standardizaciju srpskog jezika, kao i donedavnog Međuakademijskog odbora za jezičke atlase), član međunarodnih redakcijskih kolegija Opšteslovenskog lingvističkog atlasa i Evropskog lingvističkog atlasa.

Uredivao je prof. Ivić više naših najznačajnijih lingvističkih publikacija (između ostalog, u svojstvu glavnog urednika, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, *Srpski dijalektološki zbornik*, *Onomastički prilozi*, *Prilozi proučavanju jezika*), kao i veliki broj monografskih studija i knjiga, sudelovao u desetinama velikih poduhvata iz nauke i kulture. Objavio je više od 6000 radova, a njegova celokupna dela (čije je publikovanje poodmaklo u izdanju Knjižarnice Zorana Stojanovića) imaće više od 20 tomova, ovome treba dodati i pripremu za štampu šest tomova iz očeve zasotavštine (poznatog istoričara Alekse Ivića).

Prof. P. Ivić se uspešno ogledao u mnogim oblastima filologije i nauke o jeziku, ostavivši u svakoj od njih po tom-dva (u nekima i cele serije knjiga) možda i najboljeg što su discipline dale – u istoriji srpskog narodnog i književnog jezika, u dijalektologiji, lingvističkoj geografiji (slovenskoj, južnoslovenskoj, srpskoj, odnosno srpskohrvatskoj i evropskih jezika), u fonetici i fonologiji (i srpskoj i opštoj), uporednoj slavistici, u lingvističkoj tipologiji, u leksikografiji i leksikologiji, onomastici, standardizaciji, u planiranju jezika i jezičkoj politici, u gramatici... U svim ovima oblastima on se potvrđivao kao pouzdan znalac, upućem u modernu lingvističku teoriju i metodološke postupke, jednako kvalifikovan i u dijahroniji i u sinhroniji, studiozan kada je nužno u detalju, jasne ideje i

jasnoga jezika, lingvista i filolog s istančanim osećanjem za istorijsko i s retkim smislom za sintezu. Zato prof. Ivić spada u retke lingviste koji se čitaju i izvan lingvističkog "esnafa", i to ne samo kada je npr. u pitanju njegov (kako bi književni kritičari rekli) kulturna knjiga *Srpski narod i njegov jezik* ili prilozi iz istorije jezika u šestotomnoj *Istoriji srpskog naroda*. Veličinu njegovog dela mislim da najrečitije "pokriva" konstatacija da je sprska lingvistika imala sreću da odmah posle velikog Aleksandra Belića dobije jednako velikog Pavla Ivića. (Aleksandra Belić je u našoj lingvistici i jugoslavistici obeležio prvu polovinu ovoga veka – drugi njegov deo je epoha dvoje Ivića, Pavla i Milke Ivić.)

Ivićev uzlet je vezan za novosadski deo njegove biografije (1954-1972). Tada su nastala njegova najznačajnija dela, a dvoje Ivića su na mladom Filozofskom fakultetu i Novosadskom univerzitetu zračili i delom i usmenom rečju. Bilo je u tome nečeg fascinantnog, kao da su bili u nekoj vrsti misije, koja se "prelivala" i preko onoga što je bila serbokroatistika i filologija i lingvistika. Novosadska lingvistička škola je njihovo delo, oni su bili i ostaće njen zaštitni znak. A i sam prof. Ivić je bio ponosan na svoj novosadski period, i intimno ovaj grad nije nikada ni napustio. Zbog svega toga, mi u Novom Sadu, a posebno na Filozofskom fakultetu i na njegovoj Katedri za srpski jezik i lingvistiku, tugu osećamo dublje i bolnije, svesni veličine gubitka i nenadoknadive praznine u srpskoj kulturi i nauci o jeziku.

Novi Sad, 26. IX 1999. g.
Mato PIŽURICA

Вјечнаја памјат

Народне новине, нове серије, стр. 18, бр. 40, 7. 10. 1999, 7.

У Београду преминуо академик Павле Ивић, великан српске лингвистике

Српска култура је овогодишњих септембарских дана опет постала сиромашнија за једног изузетног великана. Јер смрт Павла Ивића није губитак само за његову ужу струку, за славистику и науку о српском језику, него и за целокупну српску културу, за духовни живот нашег народа. Неумитна судбина га је покосила у тренуцима кад су људи његовог кова и његове духовне моћи потребнији него икада

Последњих десетак, за српски народ веома тешких година се, наиме, показало да Павле Ивић није само велики научник већ и интелектуалац који је нераскидивим нитима везан за свој народ и његову судбину. Његово ангажовање да се српска култура, а самим тим и српски народ спасе и сачува и на отцепљеним територијама, од непроцењивог је значаја.

Рођен је у Београду 1924. године као син истакнутог историчара Алексе Ивића, Павле Ивић је основну школу и гимназију похађао у Суботици и Београду. Дипломирао је на Филозофском факултету у Београду, на групи за српскохрватски језик и књижевност 1949. године. Одмах после дипломирања је кренуо научном каријером, најпре као асистент у Институту за српскохрватски језик Српске академије наука и уметности, потом као асистент-лектор универзитета у Лајдену, у Холандији. Када је 1954. године докторирао, изабран је за доцента Филозофског факултета у Новом Саду где је неколико година касније изабран за ванредног а потом за редовног професора. Године 1972. прелази у Београд и на тамошњем Филозофском факултету остаје као професор све до пензионисања 1975. године.

Рад Павла Ивића су цениле и домаће и стране академије и друге научне институције па је од 1972. био дописни а од 1978. редовни члан Српске академије наука и уметности. Био је, такође, члан ван радног састава Словеначке и Македонске академије наука и уметности,

Волео да је да долази у Мађарску, међу овдашње Србе

инострани члан Америчке, Норвешке, Аустријске и Совјетске академије наука, почасни члан Лингвистичког друштва Америке, почасни доктор Универзитета државе Охајо. Држао је курсеве као професор-гост или појединачна

предавања на разним универзитетима у Северној Америци, Западној и Источној Европи и Јапану. Био је члан међународних редакцијских колегија Општесловенског лингвистичког атласа и Европског лингвистичког атласа. Главни уредник часописа: „Зборник Матице српске за филологију и лингвистику“, „Српски дијалектолошки зборник“ и „Ономатолошки прилози“. Био је председник југословенског Међакадемијског одбора за дијалектолошке атласе и одбора САНУ за ономастику и за етимологију. Објавио је петнаестак књига и око 350 краћих радова.

Волео да је да долази у Мађарску, међу овдашње Србе. Боравио је у Сентандреји и Помазу још као дете, са оцем, а онда се први пут вратио као научник 1960. и током тронедељног путовања обинао скоро сва наша насеља, од Барање и Поморишја, до Ловре и Чобанца. Од тада је чешће долазио, испитивао говоре наших крајева и резултате својих истраживања објавио у више чланака. Ако ме сећање не vara, последњи пут нас је посетио у пролеће 1997. и одржао сјајно предавање са насловом „Зашто се српски језик толико мењао кроз историју“.

Тешко је и поверовати а камо ли се помирати са чињеницом да нам више неће доћи. За утеху нам, ипак, остају његова дела, његове књиге које су од непроцењиве вредности за српску културу и за међународну славистичку науку.

Предраг Степановић

С обзиром да сви народни говори Срба у Мађарској (осим говора Чобанца) припадају дијалектима који су се нашли у основи књижевног језика, у промени именских речи (именица, придева, заменица, бројева) нема великих одступања од књижевне норме. Појединости о слагању или неслагању народних говора Срба у Мађарској и књижевног језика заинтересовани ће моћи наћи у описима народних говора. Ми ћемо се овоа пута задржати само на најтипичнијим појавама неслагања, првенствено на оним које су широко распрострањене.

а) Књижевни језик и народни говори који му у основи имају један наставак за датив, инструментал и локатив множине (-ма односно -има и -ама). У неким народним фоворима, а посебно у војвођанском поддијалекту, спорично се јављају и старији наставци наведених падежа које не прихвата књижевни језик.

У говору Срба око Сегедина и Будимпеште бележили смо: за врати, на предњи врати, с моји другови, са његови ујаци, по зуби, на волони, у млади година, журило на сонича, у новина.

У књижевном језику наведени облици гласе: за вратима, на предњим вратима, с мојим друговима, са његовим ујацима, по зубима, на волонима, у младим годинама, на саоницама, у новинама.

б) Именица женског рода које се у номинативу једине завршавају на сугласник (тамаст, кост, радост) у инструменталу једине у књижевном језику имају наставак -и или -ју:

Језик наш матерњи

Рубрику води:
др Јован Јерковић

О неким падежним облицима

масти или машћу, кости или кошћу, радости или радощћу. У народним говорима, међутим, често долазе с наставком -ом. Овај дијалектизам забележим је и у говору Срба у Мађарској: крвљом, зобљом, машћом, солћом, памећом, смрћом, чаћом поред облика књижевног језика: крви/крвљу, зоби/зобљу, масти/машћу, соли/солју, памети/памећу, смрти/смрћу, чађи/чаћу, уз напомену да су облици с наставком -ју знатно обичнији.

За наведени дијалектизам нема потврда у говору барањских Срба.

Јанфреквентивна категорија ових именница (оне које се завршавају наставком -ост) редов-

но има наставак -ју: адощћу, старощћу, милошћу, младошћу итд., а нису забележени облици радости и сл. Ова тенденција давно је присутна и у језику образованих људи у матици.

в) Облици множине одређених именница мушког рода граде се тако што се од основе именнице у једини одбије *ин*: берберин – бербери, бербера, берберима, бербере.

На ову појаву скрећемо пажњу пошто се у народним говорима овако, окрњена, основа из множине преноси и на облике једине: грађан, грађана, грађану, грађаном... (уместо књижевног грађанин).

И овога пута ћемо у форми књижевног јенка навести примере које смо без *ин* бележили у говору Срба у Мађарској: берберин (забележено бербер), грађанин (забележено грађаин), варошанин, Банађанин, Бачванин, касапин, Циганин, Сентандрејанин, Новосађанин, Сирижанин, Дешчанин, чобанин.

г) у Заменичко-придевској промени у народним говорима наставак инструментала једине (-им) продири и у облике датива (локатива) који се у књиж. језику завршавају на -он/-ем. Тако смо бележили дијалектизме: у *другим* селу, по *нашим* се каже, ако не ради по *тим*, није добро, кажем *њеним* ошу, *сестриним* момку, *његовим* брату итд., док у књижевном језику истакнути облици гласе другом, нашем, том, њеном, сестрном, његовом.

Дијалектизме овог типа не потврђује говор барањских Срба.

Буква задужбине, бр. XI, др. чл. 8, септ. 1977, 2.

Имао се рашта и родити

У век је тешко писати о професору Павлу Ивићу и његовом делу, а најтеже поводом који нам је наметнула зла судбина. У оваквим случајевима врлине и дело се увећавају, што није ни погрешно ни могуће чинити када је у питању највећи српски лингвист или, како се одавно у свету говоре, патријарх славистике. Напротив, овде остајемо дужни, неминовно недоречни, слаби да сагледамо колосалну личност и некадри да проценимо необухват-

но дело. Тиме ће се, наиме, бавити тимови стручњака, на научним скуповима, од дисциплине до дисциплине, како у наше време тако и у доба унука наших унука. И најумнији ће се увек питати како је толику ризницу знања могао оставити један ум. Много би времена било потребно да се наброје најзначајније чињенице из живота професора Ивића и да се помену најзначајнија дела из опуса српскога великана. Зато ће овде бити дати само неки општи подаци и неки утисци.

У свом, до краја, радом испуњеном веку професор Ивић је написао и на разним језицима објавио преко двадесет књига и више од шест стотина научних радова, а предавања је држао на шездесетак универзитета, од Новосадског и Београдског до оних у Америци и Јапану. Његова жива реч окућала је и пленила оне који су имали срећу да је чују, као што његово дело заокупља оне који се баве науком о језику.

Професор Ивић је прочитао и унапредио хиљаде семинарских, дипломских, магистарских и докторских радова као ментор и свакако не мање као главни уредник или члан редакција вођених српских и страних лингвистичких публикација. Науку о језику унапређивао је и учешћем у раду многих међународних форума, налазећи се неким на челу. Учествовао је и предавао на најзначајнијим међународним лингвистичким и другим скуповима и конгресима, увек поштован и увек с посебном пажњом слушан, код куће као и у свету.

Велики допринос науци о језику професор Ивић је учинио као председник или члан неколико одбора Српске академије наука

и уметности, посебно Одбора за дијалектолошке аглисе и Одбора за ономастику. Још као млад наставник, професор Ивић је увидео хитност проучавања народних говора, које немилосрдно угрожава ново време, те је главне снаге усмерио у овом правцу и постигао успехе достојне дивљења, какви су, уосталом и они на пољу историје језика или фонологије.

Од епохалног је значаја заслуга професора Ивића за ономастику. На предлог професора Ивића почело се 1975. године са сакупљањем ономастичке грађе (личних и географских имена) у Метохији, па је овај посао, под његовим руководством, на Косову и у Метохији обављен у целости, што значи да су записана сва лична имена и презимена (с поклоном породици) и сви називи на земљишту (имена њива, ливада, брда, долина, река, потока, извора и сл., увек с описом) у свим насељима овог и тада и данас угроженог дела српске земље у којима је затечен и један српски печат на сваком кораку. Дobar део ове грађе објављен је под уредништвом професора Ивића, у Академијиним Ономастичким прилозима. Наравно, ономастичка истраживања одвијају се и у другим српским пределима, од Србије и Црне Горе до Пероја код Пуле или српских насеља у Мађарској и Румунији.

Капиталан је допринос професора Ивића изради великог Академијиног речника, стандардизацији српског језика, изради стилолошког речника и свим научним областима којима се бавио. Пројекти које је водио професор Ивић увек су реализовани с великим успехом. Омиљени савесник професора Ивића је био редов-

ни члан српске академије наука, члан уметности, члан седам иностраних академија наука, члан управе и разних форума Матице српске, Српске књижевне задруге, Вукове задужбине и других значајних српских и иностраних институција.

Добијао је признања и награде, који су чинили и који ће чинити част онима што су их додељивали.

Професор Ивић је имао велике претке и има достојне потомке. Син је чувеног историчара Алексе Ивића и унук главног канцеларског лекара Павла Симића, по коме је добио име. Добре особине наследио је и од мајке Данице. Супруга професора Ивића Милка (кћи др Радоја Јовановића, државног саветника, и Светлане, ћерке Војислава Илића, унучке Јована Илића и праунучке Карађорђевог барјактара Николе) лингвиста је светскога гласа и редовни члан Српске академије наука и уметности и члан више иностраних академија. Син професора Ивића Александар дописни је члан Српске академије наука и уметности, познати је математичар у свету, а снаха Санда (кћи Јована Рашковића) - познати психијатар и доктор медицинских наука. Професор Ивић има троје унучади: Наталију, Емилију и Јована.

Помињање предака и потомака - уз личност и стваралаштво професора Ивића говори о свестрано на најбољи начин оствареном прегоацу, чије ће дело унапредивати науку а име смјати у плејади знаменитих Срба.

Професору Павлу Ивићу, лични стих

Имао се рашта и родити!

Потписник ових редова имао је част и срећу да три и по деценије буде њак и сарадник великог Павла Ивића.

Светозар СТИЈОВИЋ

обавезао њак и сараднике. Дргом професору је увек недостајало времена, а увек га је имао за помоћ њацима и сарадницима. Професор Ивић обавезе није одлагао.

Професор је једнако био тих и стамен и на исти начин је приступио обавезама у међународним форумима, Српској академији наука и уметности и Програмског сабора "Дана српскога духовног преображења" у Деспотовцу или Српском сабору.

Велики родољуб је славу српскога језика по свету ширио на многим језицима.

У тешким временима, којих је код нас увек било, штирио је сараднике, а у најновијим националним невољама - народне интересе.

Професор Ивић је био редовни члан Српске академије наука

ЗАДУЖБНА

Лист Вукове задужбине. Година XI - Број 48, септембар 1999. године. Излази четири пута годишње. Редакција: Београд, Српских владара 2. Телефони: 682-803 и 685-752. Редакција прима сваког уторка и петка од 10 до 12 сати.

Редакција: Никола Вујичић (главни и одговорни уредник), Милојко П. Ђоковић, Бранко Јовановић, Десанка Латковић, Миле Недељковић, Миљивоје Павловић, Будимир Поточан, Светозар Стијовић. Технички уредник Небојша Шибалић. Лектура Гордана Петровић. Насловна страна Небојша Митрић.

Лист излази у марту, јуну, септембру и децембру. Годинашња претплата 20 динара, односно 10 долара или 15 маарака. Жиро рачун Задужбине је 40806-678-2-88665. Тираж: 8.000 примерака. Овај број је штампан 28. септембра 1999. године. Штампана "Политика" АД, Македонска 29, Београд.

Душанка КАСАВИЦА

УДК 800.8

Нација и језик

Према уводу Мортон-Бенсоновог Енглеско-српскохрватског речника (Просвета - 1984, Београд) савремени енглески језик има неколико главних стандардних варијанти у зависности од земље у којој се говори, а те земље су: САД, Аустралија, Велика Британија, Канада, Нови Зеланд, Јужна Африка и, такође, земље Индијског потконтинента. Уобичајено схватање је да постоје главне варијанте енглеског језика: америчка и британска. Канадска варијанта је блиска америчкој како у погледу лексике тако и у изговору. Остале варијанте су много ближе британској.

Изговор америчког енглеског има неколико главних регионалних варијанти. Предлагане су разне класификације ових варијанти. Једна упрошћена класификација укључује: новоенглеску, њујоршку, средњоатлантску, јужну и општеамеричку. Новоенглеска, њујоршка (град) и јужна варијанта су врло блиске британском енглеском.

Општеамеричка и средњоатлантска варијанта представљају стандардни амерички изговор, који се употребљава у говору образованих Американаца и у дневној штампи. Овај се стандардни амерички изговор даје у америчким реченицама енглеског језика; преовлађује широм земље у емисијама вести преко радија и телевизије.

Општепризнати британски стандардни изговор је такозвани RP (Received Pronunciation - "прихваћени изговор") јужне Енглеске. Овај изговор се традиционално транскрибује у двојезичним реченицама енглеског језика који се објављују у Европи. Од америчких фонетских варијанти новоенглеска је најближа RP-у.

Сада се поставља питање како је настала општеамеричка варијанта. С обзиром на изузетне способности челних људи који су стварали САД, тешко је веровати да су они тако значајно

питање, као што је стандардни језик, пропустили спонтаном уобличавању. Кад се зна да је општеамеричка варијанта најсличнија средњоатлантској и да су се средњоатлантске државе (Пенсилванија - 1787; Њу Џерси - 1787; Делавер - 1787; Мериленд - 1788. и Њу Јорк-држава - 1788) прве консолидовале и тако формирале језгро будуће моћне државе (САД), логично је да су у својим школама увеле дијалекат енглеског језика који је био код њих преовлађујући. Наравно да су могли задржати британски стандард, али нису. Како су се САД шириле, у своје школе и штампу уводиле су већ формирану средњоатлантску језичку стандард. Томе у прилог иде већ наведена чињеница из увода споменутог речника да образовани људи говоре управо општеамеричком односно средњоатлантском варијантом. То важи и за средства информисања и речнике. Тако је настала општеамеричка варијанта која је логично врло слична средњоатлантској.

Американци су се формирали као нација, а да би то постигли, био им је потребан и посебан језик, који се данас зове амерички енглески. Све чешће из двочланог назива испуштају енглески, па за свој језик једноставно кажу - амерички.

Енглези то наравно све знају. Не узбуђују се што су други присвојили њихов језик (Преци неких Американаца били су Енглези.), чак су пристали да своме језику додају атрибут британски да би олакшали прекоокеанској браћи који су некад били само једна од њихових колонија.

Нације настају углавном на два начина: или се више племена уједине у једну нацију, или се неко племе одвоји и прогласи нацијом. У оба случаја једну од главних улога има језик. Да би се потпомогле кохезионе силе, наметне се један локални дијалект као стандардни језик свим сродним племенима. То је пут којим се долази до стандардног језика, нације и државе. Пример су француски, немачки, талијански, шпански, пољски итд. Сепаратистички покрети прво уздигну свој локални дијалект на књижевни језик и своје племе прогласе нацијом и чекају подесан политички тренутак да издвоје део територије из заједничке државе и прогласе га посебном државом. Нису само Украјина и Белорусија тако настале.

Што се тиче нас Срба у Републици Српској, опстаћемо као Срби ако одустанемо од инсистирања на посебној језичкој вари-

јанти. У супротном, формираћемо нову нацију или ћемо се временом претопити у Хрвате или Бошњаци. Међу Србима има, и увек је било, пуно Цезара који више воле да су први у неком малом племену него други међу Србима у читавом српском националном корпусу.

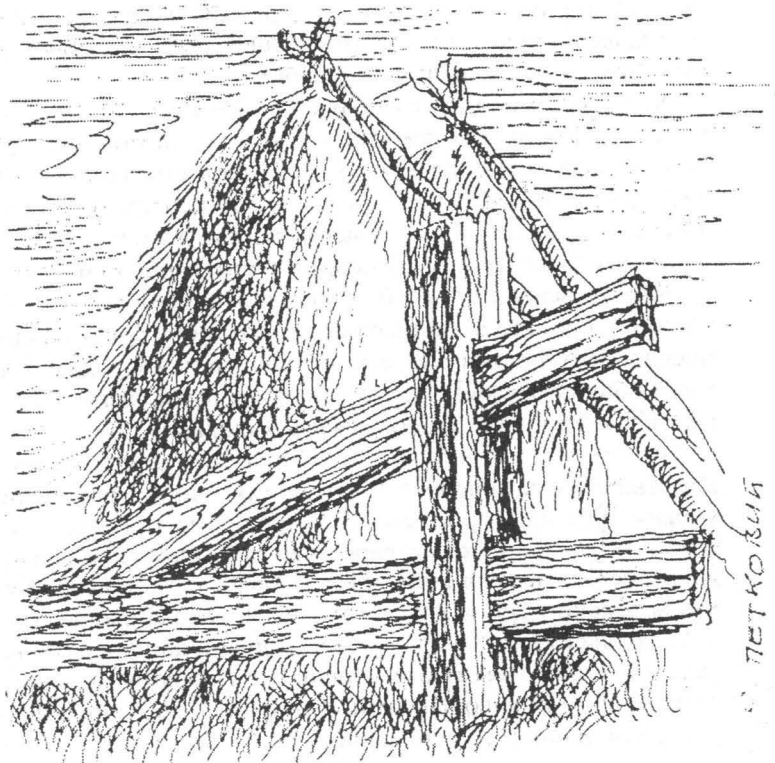
Кад добро размислимо, довршавање стандардизације српског језика спречавају они (неки свесно, неки несвесно) који нису видели, или нису хтели да виде, зид на Дриши који је био подигнут екавици (Сарајевски симпозијум, Мостарски договор). Они су, а не Народна скупштина РС, исполитизовали то питање. Ако неки спикер на некој радио-станици у РС чита ијекавски екавицом написан текст, шта је то ако није подизање зида екавици, само што тај зид сада подижу Срби.

Како се да закључити, паду полажем у што више појединаца у РС и, дај боже, да немадимо средства за посебне уџбенике, него да користимо југословенске. Сви учитељи који истински желе да остану Срби могли би сматрати својим патриотским чином да се у наставном процесу служе екавицом. (У приватном животу могу како хоће.) Екавица је битна још само у средствима информисања. Добро би било да већина осталих Срба у РС у писању користе само екавицу. У ову трећу групу спада и потписник ових редова. Да сам новинар или да радим у школи, заиста бих се трудила не само да говорим екавски него и да се што више приближим београдском стандарду.

Што се тиче хрватског или босанског језика, нама је најпаметније да се правимо Енглези. Ако добро размислимо, то уопште није наш проблем. Наш дуг према Богу, себи и свима осталим је да заиста удвостручимо таленте од Бога нам дароване. Бог је различито штедар, па је према Јеванђељу неком дао пет, неком три, а неком само један талент; али коме је дао више, од њега више и тражи. Ми, који смо добили само по један талент, у највећем смо искушењу да га закопамо. Чувајмо се тога; морамо га удвостручити. Ако будемо као народ просперирали, наш национ се неће више осипати. У том случају може се десити да нам се врати и покоји заблудели син, а олакшавајућа околност ће му бити што није битно променио језик.

Мислите ли да је Загрепчанима било драго кад је њихов кајкавски остављен на нивоу дијалекта, али су ту жртву поднели ради вишег националног циља. Они су и данас двојезични: служ-

бено се служе штокавским ијекавским, у који улажу пуно труда да га савладају, а приватно кајкавски-екавским. Они код куће говоре екавски, а јеже се штокавског екавског. Наравно, и ми приватно можемо задржати ијекавски као што то раде Загрепчани са кајкавском екавицом, али будимо у језику толерантни као Београђани.

мент, Дума је донела и одлуку да се он упути генералном секретару УН, председништву ОЕБС-а, генералном секретару Савета Европе и шефовима влада и парламената свих држава чланица УН.

ОВИНАРЕ ШЕФА ОДСЕКА ЗА УСКОГ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ КРИВ ЗА ЕГЗОДУС СА НСКОГ СТАНОВНИШТВА

је своју улогу у било каквом дого-
дасио је руски генерал. „Ми смо пу-
цесу и учинићемо све што је у на-
Б 1244, стриктно поштује од свих,
изузетка”

улогу у било каквом договору везаном
за Косово, каже даље Ивашов. „Ми смо
пуноправни учесник у том процесу.
Учинићемо све што је у нашој моћи да
се Резолуција СВ 1244, стриктно пошту-
је од свих, без изузетка”.

Ивашов је на крају додао и да руски
контигент још увек није размештен на
доделеном му сектору, покрај Орахов-
ца. „НАТО није учинио ништа да руске
трупе буду стационарне у поменутом
сектору, који им је додељен хелсинш-
ким договором”, закључио је Ивашов.

С. Самарџија

Споразум САД – Украјина о војној сарадњи

Брисел, 3. децембра (Танјуг)

САД и Украјина потписали су данас у
седишту НАТО-а у Бриселу споразум о
војној сарадњи, саопштено је данас из
извора западне алијансе.

Споразум, чији детаљи нису познати
сем што се каже да је договорена раз-
на војника и сарадња надлежних орга-
на безбедности, потписали су амерички
секретар за одбрану Вилијам Коен и
министар одбране Украјине Александар
Кузмук.

ОСУДА НАТО АГРЕСИЈЕ НА СРЈ

Беч: Данас јавно читање оптужнице

Беч, 3. децембра (Танјуг)

У свечаној сали техничког универзи-
тета у Бечу сутра ће бити одржано јавно
читање оптужнице бечког неформалног
суда против водећих политичара
аустријске владе због подршке агресије
НАТО на СРЈ.

Суђење организује више невладиних
организација и покрета, а учествоваће
бројни аустријски правници, политичари
и новинари.

Тим поводом данас је организована
конференција за штампу.

САД и НАТО су у СРЈ водили геос-
тратешки рат, који је био заснован на
лажима, рекао је амерички новинар
Џон Каталимото.

Он је објаснио да пре НАТО агресије
на Космету није било никаквог геноци-
да, а да су тек бомбе западне војне али-
јансе изазвале таласе избеглица.

„Рат против СРЈ била је чиста агреси-
ја НАТО, а не хуманитарна акција, јер
није била заснована на међународном
праву и била је у супротности са свим
међународним конвенцијама”, додао је
он.

Демонстрације су поред грађа
данас одржане и у још 12 већих
чешких и моравских градова.

„Сматрамо неопходним да још једном
најозбиљније изјавимо да је чеченски
проблем унутрашња ствар Русије, који

ПОЧЕТАК РАДА НОВОФОРМИРАНОГ СЕКТОРА ЗА ДИЈАСПОРУ СМИП-а

Ширење српског језика и писма

Ускоро у Београду први полазници двонедељног курса

Први полазници двонедељног
курса матерњег језика у оквиру Ву-
кове задужбине допутоваће у Бео-
град овог лета, чиме ће отпочети
редовна летња и зимска настава
српског језика, историје и културе
у матици за српску децу која живе
ван Србије.

На скупу који је у Вуковој за-
дужбини у Београду јуче организо-
вао новоформиран Сектор за ди-
јаспору у Савезном министарству
за иностране послове, на тему рада
допунских школа на српском јези-
ку у свету и организовања летњих
и зимских школа у матици за нашу
децу из дијаспоре, истакнуто је да
су школе матерњег језика кохези-
они фактор и незамењив расадник
српске културе и духовности у све-
ту.

Према речима Славка Вејиновића,
помоћника савезног министра
за иностране послове и шефа Сек-
тора за дијаспору у Савезном ми-
нистарству, очување матерњег јези-
ка и писма је приоритет којем је
снажан подстицај дао велики патри-
отски скуп Срба и Црногораца из
целог света Сабор „Дијаспора
99”, одржан у Београду од 4. до 6.
августа под покровитељством пред-
седника СР Југославије Слободана
Милошевића.

„Очување матерњег језика и пис-
ма прворазредни је задатак држа-
ве, одговарајућих организација и
институција и свих организованих
снага на плану очувања националног,
културног и духовног иденти-
тета нашег народа”, изјавио је Ве-
јиновић. Он је подсетио да посебно
важан задатак, кад је реч о очува-
њу језика и популарисању наставе,
имају и новоформиран савети у
дијаспори, асоцијације дијаспоре,
истакнути појединци и родитељи.

Будући да је губитак језика и
писма пут који води асимилацији,
у расправи је посебан нагласак
стављен на унапређивање наставе
на матерњем језику кроз допунску
наставу коју организује Министар-
ство просвете Републике Србије,
али и на посебне видове учења ма-
терњег језика и упознавања са кул-
турног и духовног баштином Ср-
бије кроз летње и зимске школе,
ђачке кампове и екскурзије.

Представници Савезног ми-
нистарства иностраних послова (Ди-
рекције за међународну културну,
просветну и спортску сарадњу), за-
тим министарства Републике Ср-
бије: Министарства просвете, Ми-
нистарства културе, Министарства
за везе са Србима изван Србије,

Министарства за омладину и спорт
и Министарства вера, као и Кул-
турно-просветне заједнице Србије,
Библиотеке града Београда, Вуко-
ве задужбине, Истраживачке ста-
нице „Петница” и Асоцијације
„Спорт за све” радиће, како је ис-
такнуто у расправи, плански и ко-
ординирано како би полазницима
школе матерњег језика пружили
врхунски квалитет.

Учесници скупа у Вуковој задуж-
бини су подсетили на потребу бла-
говременог упознавања наших љу-
ди у дијаспори са програмима на-
ставе матерњег језика у земљи.

Тај посебан вид наставе требало
би да прерасте у својеврсну инсти-
туцију, која ће младима из дијас-
поре омогућити да свој језик уче и
успарше кроз квалитетне програ-
ме, наставу и удбенике, али и да, у
непосредном дружењу са вршња-
цима, упознају културну и духовну
баштину свог народа и развију љу-
бав за своју земљу.

(Танјуг)

ВУЧИЋ ПРИМИО ИРАЧКОГ АМБАСАДОРА

Сарадња у области информисања

Министар за информације Ре-
публике Србије Александар Вучић
примио је јуче амбасадора Репуб-
лике Ирак у Београду, господина
Сами Садана.

Како је саопштено из Министар-
ства за информисање Републике
Србије, у дужем пријатељском раз-
говору је заједнички констатовано
да постоји потреба и обострани ин-
терес за проширење и стално уна-
пређивање сарадње између две
пријатељске земље у свим области-
ма. Такав интерес за сарадњу про-
истиче из истоветне тешке судбине
која је задесила два народа у бор-
би за очување самосталности и не-
зависности својих држава и у њи-
ховом херојском одолевању сили и
принуди такозваног новог светског
поретка, на чијем је челу НАТО,
предвођен Сједињеним Америчким
Државама.

Договорено је да се у оквиру про-
токола о сарадњи који су у за-
вршној фази, посебна пажња по-
клони сарадњи у области инфор-
мисања кроз садржајније контакте
националних новинских агенција
и радио и ТВ станица, као и новин-
ских кућа, контакте и размену
стваралаца и програма у овој об-
ласти, наводи се у саопштењу.

(Танјуг)

Јелџин од ген

Руски предсе-
д одликовао је Ор-
највишим војним
руска генерала
војне операције
Чеченији.

Одликовања с-
нистар одбране
јев и генерали В-
надиј Трошев.

погинула су четво-
34, док је на чечен-
око 100 герилаца.

Руски председ-
општи је данас
другу и прешла н-
рористичке војне
Кавказу, јавља И-

Јелџин додаје
циљ треће фазе од-
избеглица раселе
чање владиних ин-

Како истиче р-
борбе се сада во-
Урус-Мартану у
1500 до 2000 гери-
рална војска преу-
дом, имаће отворе-
Грозном, већ и у с-
не Чеченије, јав-
факс.

Чеченска страна
Аргуна, али је саоп-
ног дана између
хан-Јурта срушил-
да је посада погин-

Федералне снаге
тврдили ту инфор-

Прес служба р-
одбране саопшти-
окољавање Гроз-

Руски премијер
јавио је да је осно-
тичке операције
„ослобађање наро-
тавања од којег ст-
заштита свих Руса
која им прети од н-
„Грађани Русије
ве у страху и са ос-
ности по живот. О-
да и снаге за одрж-
ка заштите”, река-
ском „Тажмасу”, а пр-
Риа „Новости”.

„Након дугог кол-
морани да почнемо
ји”, рекао је руски
да су „упркос најп-
њу, могуће и случа-
ним цивилима”.

Говорећи о проб-
тин је казао да је
нормални услови у
људи који су напу-
је руска влада обез-
вом, грејање, меди-
ставак школовања

„Високи комесар
дако Огата такође
тима у којима су
не постоји хумани-
рекао је Путин.

„Ми осећамо да
ржава наша такође
гађаји последњих
чени истерали бан-
ва и заједно са пр-
ралне власти при-
њу нормалног жив-

Према његовим р-
роризам једнако в-
дирати организаци-
Русији”.

